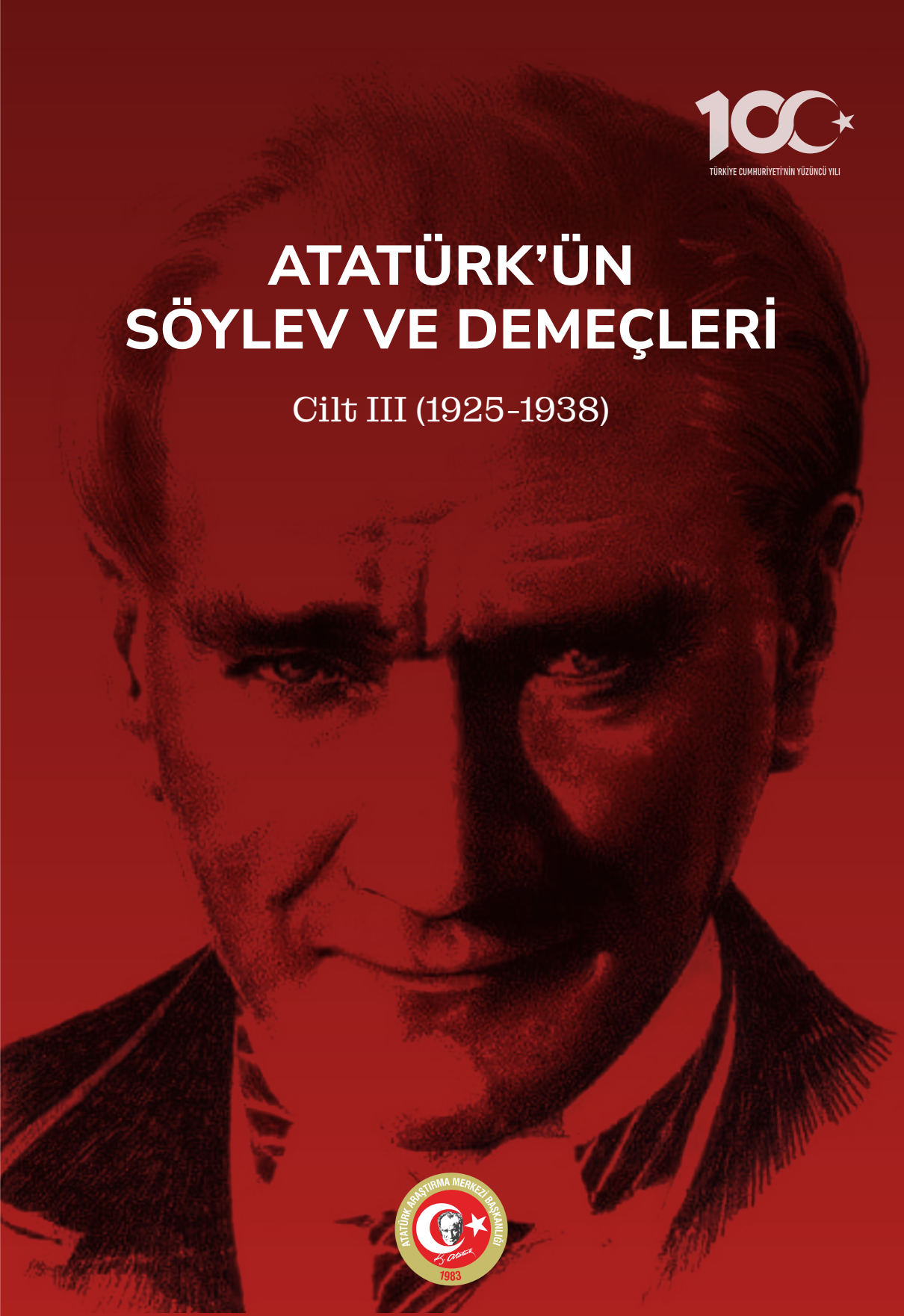
TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

ATATÜRK'ÜN SÖYLEV VE DEMEÇLERİ

Cilt III (1925-1938)

ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANLIĞI
1983

ATATÜRK'ÜN SÖYLEV VE DEMEÇLERİ

CİLT III (1925-1938)

Editör

Yüksel Özgen

ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ

TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

Ankara ♦ 2024

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ YAYINLARI 574

ATATÜRK'ÜN SÖYLEV VE DEMEÇLERİ III
[ATATURK'S SPEECHES AND STATEMENTS, III]

Editör
Yüksel Özgen

Yayına Hazırlayan
Temuçin Faik Ertan
Necdet Aysal
Ahmet Demir
Hasan Dinçer
İbrahim Baş

Proje Koordinatörü
Arzu Güvenç Saygın

Yayın Tarihi: Ankara 2024

ISBN 978-975-17-5783-8 (Tk)
ISBN 978-975-17-5786-9 (3.c)

Kapak ve Sayfa Tasarımı
M. Sami Önal

Atatürk Araştırma Merkezi
Genel Ağ: https://www.atam.gov.tr/
E-Mağaza Genel Ağ: https://emagaza-atam.ayk.gov.tr/

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre bu eserin bütün yayın, tercüme ve iktibas hakları Atatürk Araştırma Merkezine aittir.

Cumhuriyetin 100. Yılına Armağandır.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER IV
KISALTMALAR XII
ÖN SÖZ XIII

1925

1. Konya'da Yaptığı Konuşma 2
2. Konya'da Bir Gazeteciye Verdiği Demeç 3
3. Konya'da Yaptığı Konuşma 4
4. Gazetelecilerin Eleştiri Haklarını Kullanmaları Hakkında Konya'da Yaptığı Konuşma 5
5. Birinci İnönü Zaferi'nin Dördüncü Yıldönümü Dolayısıyla Konya'da Yaptığı Konuşma 6
6. İngiliz Elçisi Sir Ronald Charles Lindsay'ın İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 8
7. Türk Ocakları Üyelerine Hitaben Yaptığı Konuşma 9
8. Yunan Elçisi Pericles Argyropoulos'un İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 10
9. Kastamonu'da Belediye Önünde Yaptığı Konuşma 11
10. İnebolu'da Fener Alayı ve Şenlikler Sırasında Yaptığı Konuşma 12
11. İnebolu Türk Ocağı'nda Kılık-Kıyafet ve Şapka Hakkında Yaptığı Konuşma 13
12. Daday'da Belediye Binası Önünde Yaptığı Konuşma 17
13. Kastamonu'da Cumhuriyet Halk Fırkası Binasında Yaptığı Konuşma 18
14. Kastamonu'dan Ayrılırken Yaptığı Konuşma 22
15. Bursa'da Kendisini İstanbul'a Davet Etmek İçin Gelen Heyete Verdiği Cevap 23
16. Bursa Türk Ocağı'nda Yaptığı Konuşma 24
17. Bursa'da Türk Ocağı Temsilcisinin Konuşmasına Verdiği Cevap 25
18. Bursa'da Dokuma Fabrikasının Temel Atma Töreninde Yaptığı Konuşma 26
19. Bursa'da Lokantacılar Tarafından Belediyede Verilen Ziyafette Yaptığı Konuşma . 27
20. Balıkesir'de Belediye Binası Önünde Yaptığı Konuşma 28
21. Akhisar Türk Ocağı'nda Yaptığı Konuşma 30
22. Manisa Belediyesi Önünde Yaptığı Konuşma 31
23. İzmir'de Belediye Binası Balkonunda Yaptığı Konuşma 32
24. İzmir'de Şerefine Tertip Edilen Fener Alayı Sonrasında Yaptığı Konuşma 34

25. Kemalpaşa Türk Ocağı'nda Yaptığı Konuşma 35
26. İzmir'de Müstahkem Mevki Kumandanlığı'ndaki Ziyafette Müfettiş Fahrettin Paşa'nın Söylevi Üzerine Yaptığı Konuşma 36
27. İzmir Kız Öğretmen Okulu'nda Selim Sırrı Bey'in Öğrenci Mualla ile Oynadığı Zeybek Raksını Seyrettikten Sonra Yaptığı Konuşma 37
28. İzmir Belediyesi'nde Verilen Ziyafette Yaptığı Konuşma 38
29. İzmir Kız Öğretmen Okulu'nda Öğrencilerin Sorularına Verdiği Cevaplar 39
30. İzmir Erkek Öğretmen Okulu'nda Verilen Çay Partisinde Yaptığı Konuşma 40
31. Konya Belediyesi'nde Yaptığı Konuşma 41
32. Konya'da Öğretmenler Birliği'nde Yaptığı Konuşma 42
33. Konya'da Öğretmenler Birliği Müsameresinde Yaptığı Konuşma 43
34. Konya Türk Ocağı'nda Yaptığı Konuşma 44
35. Afyonkarahisar Türk Ocağı'nda Yaptığı Konuşma 45
36. Konya ve Konyalılar Hakkında Babalık Gezetesi'ne Verdiği Demeç 46
37. İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dördüncü Yasama Yılının Açılışında Yaptığı Konuşma 47
38. İtalya Elçisi Luca Orsini Baroni'nin İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 53
39. Ankara Hukuk Fakültesi'nin Açılışında Yaptığı Konuşma 54
40. Japon Elçisi Yukichi Obata'nın İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 58
41. Yüksek Askerî Şûra'nın Açılışında Yaptığı Konuşma 59

1926

1. Afganistan Ortaelçisi Goulam Djeylani Han'ın İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 61
2. Arnavutluk Elçisi Rauf Fico Bey'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 62
3. Falih Rıfkı ve Mahmut Beyler ile Yaptığı Konuşma 63
4. Lehistan Elçisi Karol Bader'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma ... 68
5. Türk Ocaklarında Yaptığı Konuşma 69
6. Bozüyük'te Bir Kereste Fabrikasını Ziyareti Sırasında Yaptığı Konuşma 70
7. Bursa'da İstanbul Şehremini Muhittin Bey'in Sözlerine Verdiği Cevap 71
8. Türk Hava Kuvvetlerinin Güçlendirilmesine Dair Anadolu Ajansı Muhabirine Verdiği Demeç 72
9. Bursa'da Tiyatro Sanatçıları Raşit Rıza ve Muvahhit Beylere Hitaben Yaptığı Konuşma 73

10. İzmir Suikastı Teşebbüsü Hakkında Anadolu Ajansı'na Verdiği Demeç 74
11. İzmir Suikastı Teşebbüsünü Tel'in Eden Heyete Hitaben Yaptığı Konuşma 75
12. İzmir Suikastı Teşebbüsü Hakkında Gazetecilere Verdiği Demeç 76
13. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Kongresi Adına Gelen Sporculara Hitaben Çankaya Köşkü'nde Yaptığı Konuşma 77
14. İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Beşinci Yasama Yılı Açılışında Yaptığı Konuşma 81
15. Yunanistan Ortaelçisi Michel Tsamados'un İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 87
16. Kastamonu Belediyesi'nde Yaptığı Konuşma 88

1927

1. Dolmabahçe Sarayı'nda Yaptığı Konuşma 90
2. Dolmabahçe Sarayı'nda İstanbul Muallimler Heyeti'ne Hitaben Yaptığı Konuşma 92
3. Dolmabahçe Sarayı'nda Hukuk Talebe Cemiyeti Heyeti'ne Hitaben Yaptığı Konuşma 93
4. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın İkinci Büyük Kongresi'nin Açılışında Yaptığı Konuşma 94
5. Üçüncü Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Birinci Yasama Yılının Açılışı ve İkinci Defa Cumhurbaşkanı Seçilmesi Dolayısıyla Yaptığı Konuşma 96

1928

1. Fransız Le Matin Gazetesi Muhabirine Türk Demokrasisi Hakkında Verdiği Demeç 99
2. Fransız Le Matin Gazetesi Muhabirine Hastalığı Hakkında Yaptığı Açıklama 100
3. Yunanistan Elçisi Mösyö Jean Papas'ın İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 101
4. Danimarka Elçisi Otto Cari Mohr'un İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 102
5. Belçika Ortaelçisi Mösyö Baron Louis Leclercq'nun İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 103
6. Afganistan Kralı Emânullah Han ve Kraliçe Süreyya Tarzi Şerefine Ankara Palas'ta Verilen Ziyafet Sırasında Yaptığı Konuşma 104
7. Lozan Barış Antlaşması Yıldönümü Nedeniyle Darülfünun Öğencilerine Yaptığı Konuşma 107
8. İstanbul'da Sarayburnu Parkında Yeni Türk Harfleri Hakkında Yaptığı Konuşma 108
9. Anadolu Ajansı Muhabirine Yeni Türk Harfleri Hakkında Verdiği Demeç 111

10. Başkumandan Meydan Muharebesi Hakkında Gazetecilere Verdiği Demeç 112
11. İstanbul Belediyesi'nde Yeni Türk Harfleri Hakkında Yaptığı Açıklama 113
12. Afganistan Büyükelçisi Goulam Djeylanî Han'ın İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 114
13. Fransız Büyükelçisi Kont Charles Pineton De Chambrun'un İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 115
14. Irak Ortaelçisi Sobeih Neshat Bey'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 117
15. Mısır Elçisi Ratip Bey'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 118
16. Lehistan Elçisi Kazimierz Olszowsky'nin İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 119
17. Üçüncü Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İkinci Yasama Yılının Açılışında Yaptığı Konuşma 120

1929

1. Eskişehir İstasyonu'nda Yaptığı Konuşma 126
2. İstanbul'da Sağlığı Hakkında Halka Hitaben Yaptığı Konuşma 127
3. Üçüncü Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Üçüncü Yasama Yılının Açılışında Yaptığı Konuşma 128
4. Yunan Elçisi M. Polychnoridis'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 131
5. Alman Vossische Zeitung Gazetesi Muhabirine Askerlik, Din, Liderlik, Avrupa, Musiki ve İnkılap Hakkında Verdiği Demeç 132
6. Irak Elçisi Rauf El Tchadirdji Bey'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 136

1930

1. İtalya Büyükelçisi Barone Aloisi'nin İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 138
2. Japonya Büyükelçisi Isaburo Yoshida'nın İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 139
3. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Kurulması Hakkında Yalova'da Yaptığı Açıklamalar 140
4. Romanya Elçisi M. Ion Carp'ın İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 142
5. Yugoslavya Elçisi M. Ljuba Nesthitch'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 143

6. İsveç Elçisi Carl Gerhard Von Heidenstam'ın İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 144
7. Irak Elçisi Nadji ChevketBey'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 145
8. Ankara Türkocağı'ndaki Cumhuriyet Balosu'nda Yunan Gazetecilere Verdiği Demeç 146
9. Üçüncü Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dördüncü Yasama Yılının Açılışında Yaptığı Konuşma 147
10. Mısır Elçisi Abdülmalik Hamza Bey'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 151
11. Lehistan Büyükelçisi Kazimierz Olszowsky'nin İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 152
12. Norveç Elçisi Sigurd Bentzon'un İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 153
13. Kayseri-Sivas Tren Yolculuğu Sırasında Ruşen Eşref Bey'e Yaptığı Açıklama 154
14. Trabzon Cumhuriyet Halk Fırkası Binasında Yaptığı Konuşma 155
15. İstanbul Türk Ocağı'nda Yaptığı Konuşma 156

1931

1. Ankara'yı Ziyaret Eden Japon Prensi Nobuhito Takamatsu Şerefine Marmara Köşkü'nde Verilen Ziyafette Yaptığı Konuşma 158
2. İzmir'de Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet Kongresinde Yaptığı Konuşma 159
3. İzmir Ticaret Odası'nda Yaptığı Konuşma 164
4. İzmir Kız Öğretmen Okulu'nda Yaptığı Konuşma 166
5. Aydın Türk Ocağı'nda Yaptığı Konuşma 167
6. Malatya Türk Ocağı'nda Yaptığı Konuşma 168
7. Konya'da Ordunun Önemine Dair Yaptığı Konuşma 169
8. Konya'da Cumhuriyet Halk Fırkası'nda Yaptığı Konuşma 171
9. Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi Yazarına Türk Ocakları Hakkında Verdiği Demeç 172
10. Üçüncü Defa Cumhurbaşkanlığı'na Seçilmesi Dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Yaptığı Konuşma 173
11. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Üçüncü Büyük Kongresi'nin Açılışında Yaptığı Konuşma 174
12. Irak Kralı I. Faysal Şerefine Ankara Palas'ta Verilen Ziyafet Sırasında Yaptığı Konuşma 176
13. New York'tan İstanbul'a Uçan Amerikalı Havacılara Hitaben Yalova'da Yaptığı Konuşma 177

14. İkinci Balkan Konferansı Üyelerine Hitaben Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Yaptığı Konuşma 179
15. Dördüncü Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Birinci Yasama Yılının Açılışında Yaptığı Konuşma 181

1932

1. Keriman Halis'in Dünya Güzeli Seçilmesi Dolayısıyla Cumhuriyet Gazetesi Başyazarına Verdiği Demeç 185
2. Mac-Arthur ile Görüşmesinde Yaptığı Açıklama 186
3. Dördüncü Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İkinci Yasama Yılının Açılışında Yaptığı Konuşma 188
4. Ankara'ya Gelişinin Yıldönümü Dolayısıyla Yaptığı Konuşma 190

1933

1. Yeni Yıl Dolayısıyla Yaptığı Konuşma 192
2. Avusturya Elçisi Karl Buchberger'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 193
3. Yunan Elçisi Sakellarapoulos'un İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 194
4. Arnavut Elçisi Nezir Leskoviku'nun İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 196
5. Polonya Büyükelçisi Jerzy Potocki'nın İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 197
6. Hukuk Fakültesi'nde Türk Kadın Hakları Üzerine Yaptığı Açıklama 199
7. Lozan Barış Antlaşması'nın Yıldönümü Dolayısıyla Yaptığı Açıklama 200
8. Amerika Büyükelçisi Robert P. Skinner'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 201
9. Japonya Büyükelçisi Vikont Kintomo Mushanokoji'nın İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 202
10. Fransız Büyükelçisi M. Kont De Chambrun'un İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 204
11. Meksika Elçisi Genaro Estrada Félix'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 206
12. Avusturya Elçisi Karl Buchberger'in İtimatname Takdim Töreninde Yaptığı Konuşma 207
13. Cumhuriyet'in Onuncu Yıldönümü Dolayısıyla Ankara'daki Törende Yaptığı Konuşma 208

14. Dördüncü Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Üçüncü Yasama Yılının Açılışında Yaptığı Konuşma 210

1934

1. Türkiye'yi Ziyaret Eden İran Şahı Rıza Pehlevi Şerefine Çankaya Köşkü'nde Verilen Ziyafet Sırasında Yaptığı Konuşma 214

2. Ankara'yı Ziyaret Eden İsveç Veliaht Prensi Gustav Adolf Şerefine Çankaya Köşkü'nde Verilen Ziyafet Sırasında Yaptığı Konuşma 215

3. Dördüncü Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dördüncü Yasama Yılının Açılışında Yaptığı Konuşma 216

1935

1. Dördüncü Defa Cumhurbaşkanı Seçilmesi Dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Yaptığı Konuşma 220

2. Etimesgut Havaalanında Havacılık Hakkında Yaptığı Konuşma 221

3. Cumhuriyet Halk Partisi'nin Dördüncü Büyük Kurultayı'nın Açılışında Yaptığı Konuşma 223

4. Türk Hava Kurumu Hakkında Yaptığı Konuşma 227

5. Amerikalı Gazeteci Gladis Baker'a Verdiği Mülakat 228

6. Beşinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Birinci Yasama Yılının Açılışında Yaptığı Konuşma 231

1936

1. İş Bankası'nın Kuruluşunun Onikinci Yıldönümü Dolayısıyla Yaptığı Konuşma 235

2. Yugoslav Gazetecilere Türk-Yugoslav Dostluğu Hakkında Verdiği Demeç 236

3. Beşinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İkinci Yasama Yılının Açılışında Yaptığı Konuşma 237

1937

1. Romanya Dışişleri Bakanı Ion Antonescu Şerefine Ankara Palas'ta Verilen Ziyafette Yaptığı Konuşma 243

2. Bursalı Öğrencilere Hitaben Ankara Halkevi'nde Yaptığı Konuşma 246

3. Beşinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Üçüncü Yasama Yılının Açılışında Yaptığı Konuşma 248

4. Başbakan Olarak Atadığı Celal Bayar'a Yeni Hükûmet Programı Hakkında Yaptığı Açıklama 259

5. Diyarbakır Halkevi'nde Yaptığı Konuşma 260
6. Diyarbakır Seyahatiyle İlgili İzlenimlerine Dair Yaptığı Açıklama 261
7. Ulus Gazetesi Başyazarına Hatay Sorunu Hakkında Verdiği Demeç 262

1938

1. Bursa Belediyesi'nde Yaptığı Konuşma 264
2. Balkan Ülkelerinden Gelen Gazetecilere Balkan Antantı Hakkında Çankaya Köşkü'nde Yaptığı Konuşma 265
3. Bursa'da Çelik Palas'ta Yaptığı Konuşma 266
4. Ankara Hipodromu'nda Düzenlenen Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları Sırasında Celal Bayar'a Okuması İçin Gönderdiği Mesaj 267
5. Beşinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dördüncü Yasama Yılının Açılışında Celâl Bayar Tarafından Okunan Mesajı 268

KISALTMALAR

ATASE : Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı
B. : Basım
BCA : Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
bkz. : Bakınız
C. : Cilt
Der. : Derleyen
Haz. : Hazırlayan
s. : Sayfa
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTK : Türk Tarih Kurumu
vs. : Vesaire

ÖN SÖZ

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri adlı eser, ilk olarak dönemin Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü müdür yardımcısı görevini yürüten ve aynı zamanda da kitaplık arşiv ve müze memuru olan Nimet Arsan (Unan) tarafından derlenmiştir. Eser 1906-1938 yılları arasındaki Atatürk'e ait söz ve yazıların derlenmesiyle oluşturulmuştur. Eserin ilk cildi 1945 yılında, 2'nci cildi 1952'de, 3'üncü cildi 1954'te ve dördüncü cildi 1964'te yayınlanmıştır. Eserin ilk üç cildi "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri", dördüncü cildi ise "Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri" adıyla yayınlanmıştır. Eser, sonraki tarihlerde hem Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü hem de Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'na bağlı Atatürk Araştırma Merkezi tarafından basılmış ve dağıtılmıştır.

Cumhuriyetin 100. Yılında Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Tamim, Telgraf ve Beyannameleri'nin özünü koruyarak yeniden basımı için çalışmalara başlanmıştır. Bu bağlamda Atatürk Araştırma Merkezi ile Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü arasında bir protokol imzalanmıştır. Bu protokol gereğince 2022 yılında, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı Prof. Dr. Yüksel Özgen ve Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan ile Prof. Dr. Necdet Aysal, Doç. Dr. Ahmet Demir, Dr. Hasan Dinçer ve Dr. İbrahim Baş'tan oluşan bir komisyon kurulmuş ve çalışmalara başlanmıştır.

Çalışmada, Atatürk'ün eserde bulunan bütün sözleri, demeçleri, yazıları, telgrafları, tamimleri ve beyannameleri gözden geçirilmiş ve bazı eklemeler yapılmıştır. Bu arada yazım kuralı hataları da elden geldiğince giderilmeye çalışılmıştır. Eserin yeni baskısı hazırlanırken daha önceki baskılarda olmayan bir yöntem izlenmiştir. Eserin zengin içeriğinden esinlenerek belgelerde geçen kelimeler/kelime grupları için bir yönerge hazırlanmıştır. Kelimeler büyük ölçüde bugünkü Türkçeye uygun olarak yazılıp, aslı Arapça ya da Farsça olan bazı yapıların korunmasına da dikkat edilmiştir. Bunlara ek olarak eserde geçen kişi, yer ve kurum isimleri ile kavramlar için bir dizin oluşturulmuştur. Hazırlanan dizinin 3'üncü cildin sonuna eklenmesine karar verilmiştir.

Atatürk'ün Söylev Demeçleri'nin yeni baskıyla ilgili kronoloji esas alınmak üzere farklı bir bölümlendirme yapılmıştır. Eser 1906 yılına ait belge ile başlamış 1938 yılı ile bitirilmiştir. 1'inci Cilt: 1906-1921, 2'nci Cilt: 1922-1924, 3'üncü Cilt: 1925-1938 yıllarını arasını kapsayacak şekilde bir bölümlendirme tercih edilmiştir. Eserdeki söylev ve demeçlerin daha önceki baskılardaki başlıkları standart bir ifade biçimine dönüştürülerek belgeler doğrudan Atatürk'e hasredilmiştir. Bu sayede eserin Atatürk ile olan bağı güçlendirilmiştir. Bu arada konuyla alakalı olmayan bazı kısımlar çıkarılmış, önceki baskılara alınmayan fakat konu bütünlüğü için

önemli olan bazı belgeler ilgili kaynaklardan alınarak eklemeler yapılmıştır. Tamim, Telgraf ve Beyannameler'de olması uygun görülen bazı belgeler oraya aktarılmıştır. Kronolojiye uymayan bazı konular, ilgili kaynakların asıllarından teyit edilmek suretiyle gözden geçirilerek doğrulanmıştır.

Belgelerde yer alan tarihlerde de düzenlemeler yapılmıştır. Önce Rumî tarih verilmiş, yanına parantez içerisinde Miladî olarak karşılığı yazılmıştır. Belgelerdeki konu başlığının altında yer alan bazı mükerrer tarihlerde tasarrufa gidilmiş ve tarihler bire indirilmiştir. Belgelerin yayınlandığı kaynaklar dipnot kısmına alınarak bunda da standart oluşturulmuştur.

Böylece Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri ile Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, Cumhuriyet'in 100. Yılının anlamına ve ruhuna uygun olarak başta bilim insanları olmak üzere, toplumun bütün kesimlerinin hizmetine sunulmuştur. Eserin ilk baskısında ve derlenmesinde büyük emekleri olan Sayın Nimet Arsan'ı saygıyla anmayı bir borç biliyor ve bu vesileyle başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ve gelişimine katkı sağlayan bütün kahramanlarımızı, şehitlerimizi ve gazilerimizi minnet ve saygıyla anıyoruz.

Editör
Prof. Dr. Yüksel ÖZGEN
Ankara, 2023

1925

1. KONYA'DA YAPTIĞI KONUŞMA*

3 Kânun-ı Sânî 1341 (3 Ocak 1925)

Memleket ve milletin kurtuluşu ve saadeti için çalışmaktan başka bir maksadım yoktur. Bu bir insan için kâfi bir sürur ve haz temin eder.

Benimle beraber olan arkadaşlarım, alelumum vatandaşlarım da aynı maksadı takip etmektedirler. Şahsi ve ailevi huzur ve saadetin milletin huzur ve saadetiyle kaim memleketin emniyet ve masuniyetiyle mümkün olduğunu hakiki ve ciddi bir surette müdriktirler.

Ben ve benimle beraber olanlar hedefimizin ulviyetine, yolumuzun doğruluğuna eminiz. Bunda asla şüphe ve tereddüdümüz yoktur.

Milletimizin, Türk Milletinin yakın, uzak tarihine lüzumu kadar vukufumuz vardır. Mazinin derslerini hâl ve istikbal hayatı için göz önünde tutmak dikkatinden mahrum değiliz. Yaptığımız hizmetlerle müftehir değiliz. Yapacağımız hizmetlerin medar-ı iftihar olabileceği ümidiyle müteselliyiz.

Milleti, aklımızın ermediği veya yapmak kudret ve kabiliyetini nefsimizde görmediğimiz hususat hakkında iğfal ederek geçici teveccühler celbine tenezzül etmeyiz. Millete adi politikacılar gibi yalancı vaatlerde bulunmaktan nefret ederiz.

Vatani, millî mesailde yürürken fikrî ve fiilî kusur ve noksanlarımızı görüp hayırhahane ihtar edenlerden memnun ve müteşekkir kalırız. Fakat bizim maksadımızı suitevil ve tefsir ve millet ve memlekete ait mefkûrelerimizin tatbikine mani olmak için çalışanlara hüsn-i niyet atfedemeyiz. Bu gibiler cidden hain değilseler mutlaka gafildirler ve bu sebeple hıyanete şer ve fesada alettirler.

Biz, böyle gafillerin hakikat gününde yerlere kapandıklarını çok gördük.

Milletimizi hakiki halasa, saadete kavuşturmak için tatbikinin zaruri olduğuna kanaat getirdiğimiz esasları tatbik ve icrada tereddüt göstermedik. Bu esasların devam ve istikrarını temin için ise hayatlarımız ortadadır.

* *Hakimiyet-i Milliye,* 5 Ocak 1925, s. 1.

2. KONYA'DA BİR GAZETECİYE VERDİĞİ DEMEÇ*

4 Kânun-ı Sânî 1341 (4 Ocak 1925)

Milleti idarede düsturumuz, milletin müşterek ve umumi efkâr ve temayülatına tebaiyettir. Bu efkâr ve temayülatın hakiki ve ciddi olabilmesi, milletin maddi ve manevi ihtiyaç membalarından gelmesine vabestedir.

* Mehmet Önder, *Atatürk Konya'da*, TTK Basımevi, Ankara, 1989, s. 63.

3. KONYA'DA YAPTIĞI KONUŞMA*

5 Kânun-ı Sânî 1341 (5 Ocak 1925)

Efkâr-ı umumiye gibi gösterilmek istenilen sunî fikirler, en nihayet, hususi fikirler gibi mütalâa olunabilir. Haiz-i kıymet ve mucib-i menfaat görülürse nazar-ı dikkate alınır. Fakat idare-i umumiyede lazımü'l-ittiba düsturlar mahiyetinde telakki edilemezler.

Umumi kıymeti olmayan fikirlerin ve mütalâaların lüzumundan fazla ehemmiyetle karşılanmaması, o fikirler ve mütalâalar sahiplerini izap etmemelidir. Dargın hislerine mağlup olarak serzenişlerde bulunanları mazur görsek bile haklı bulamayız.

Bilhassa, bizi keyfî hareket eder, müstebitler diye tavsif etmelerini büyük haksızlık, insafsızlık olmak üzere telakki ederiz.

Biz keyfî hareket etmeyiz. Müstebit asla değiliz. Hayatımız, bütün faaliyetimiz memleket işlerinde keyfî ve müstebidâne hareket edenlere karşı mücadele ile geçmiştir.

Bizim akıl, mantık, zekâ ile hareket etmek şiarımızdır. Bütün hayatımızı dolduran vakalar, bu hakikatin delilidirler. Memleket ve millet işlerinde, şahıslarıyla, fiilleriyle, fikirleriyle muzır olmak vaziyetine düşenlere karşı zaman zaman mütecellit olduğumuz vakidir. Milleti hakiki salah yolunda yürümekten men'e çalışmak isteyenlere şedit ve bîaman olmak istidadındayız. Nizam-ı içtimaimizi -bilerek veya bilmeyerek- ihlal edici kimselere müsaadekâr olamayız! Bunlar doğrudur. Bizden bu hususlarda sükûnet ve bîtaraflık talep edenleri tatmin edemiyorsak, bunun sebebi memleket ve millet menfaatini her şeyin fevkında gördüğümüzdendir.

* *Cumhuriyet*, 6 Ocak 1925, s. 1.

4. GAZETELECİLERİN ELEŞTİRİ HAKLARINI KULLANMALARI HAKKINDA KONYA'DA YAPTIĞI KONUŞMA*

7 Kânun-ı Sânî 1341 (7 Ocak 1925)

Bazı İstanbul gazetelerinin, zaman zaman ortaya attıkları münakaşa zeminleri dikkati celp etmekten hali kalmıyor. Her hükûmetin, hükûmet ricalinden her birinin münakaşa ve tenkit edilebilecek işleri bulunabilir. Bir fırkanın, bir fırka mensuplarının ise her şeyi her şeyden evvel mevcudiyetleri mahzurlu görülür ve bihakkın tenkit edilebilir. Fakat işaret etmek istediğim gazetelerin münakaşa ve tenkitlerindeki mana esas itibarıyla başka mahiyet arz ediyor. Bir İstanbul-Anadolu meselesine vücut veriliyor gibidir. Bunu çok tehlikeli görüyorum. Böyle bir mesele bütün vatandaşlar tarafından anlaşılır şekle getirildiği takdirde camiamızda büyük bir rahnenin açılmasına sebebiyet verilmiş olacaktır.

Anadolu'dan ziyade İstanbul'un zararlı çıkacağı şüphesizdir. Anadolu'nun zararı, İstanbul'un zarardide olmasından neşet etmiş olacaktır.

Bir *"İstanbul-Anadolu"* meselesi yaratmak isteyen mühim amilleri dâhilden ziyade hariçte aramak lazımdır.

Bilerek veya bilmeyerek yabancı membaların ilhamına kapılanlar vardır. Bunlar fikirleriyle, sözleriyle vahdet-i içtimaiyemizi zaafa düşürebilecek faaliyette bulunuyorlar.

Vatandaşlar bu gibileri tanımalı ve onların sözlerindeki hakiki manayı bulmaya çalışmalıdırlar.

Merkez-i hükûmet İstanbul'da olmalıdır davası *"İstanbul-Anadolu"* meselesinin mühim noktalarından biridir.

Bütün irfan müessesatının İstanbul'da mütekâsif bırakılması temayülü aynı mesele icabatındandır.

"Ankara merkez-i hükûmettir ve ebediyen merkez-i hükûmet kalacaktır."

* Mehmet Önder, *Atatürk Konya'da*, TTK Basımevi, Ankara, 1989, s. 64.

5. BİRİNCİ İNÖNÜ ZAFERİ'NİN DÖRDÜNCÜ YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA KONYA'DA YAPTIĞI KONUŞMA*

11 Kânun-ı Sânî 1341 (11 Ocak 1925)

Arkadaşlar;

Bugün birinci İnönü Meydan Muharebesi'nin dördüncü yıl dönümünü idrak ediyoruz. Bugünü, idrak mazhariyetinden dolayı, huzurunda bulunduğum, asker, zabit, kumandan arkadaşlarımı tebrik ederim. Size bizzat arz etmek fırsatıyla mesut olduğum bu tebrikatımı; buradan, Alâeddin Tepesi'nden, bütün ordumuza; bütün Türk milletine, derin hürmetlerimle isal ediyorum.

Arkadaşlar;

Birinci İnönü Meydan Muharebesi, inkılap tarihimizin çok mühim, çok feyizli bir sahifesidir. Ahlâfımız ve bütün cihan bu sahifeyi mütalaa ve tetkik ettikçe Türk inkılâbını yapan bugünkü Türk ordusunu ve bu orduyu sinesinden çıkaran bugünkü Türk camiasını, elbette, tazimle yâd ve takdir edecektir.

Arkadaşlar;

Bu mühim ve parlak zafer yeni Türk devletinin her mânasıyla henüz teşekküle başladığı günlerde ihraz olunmuştu. Ordumuz yeni tanzim ve tensik edilmekte bulunuyordu. Büyük cephenin çok faik düşmanlar karşısında setri için her nevi kuvvetten istifade zaruretinde bulunuyorduk. Bu zaruret yüzünden idi ki, cephenin mühim bir parçasının üzerinde mahiyet ve maksadı meşkûk teşekküller bulunuyordu. Bu teşekküllerin başındaki rüesa; Türk milletini, düşman tayyareleri ile atılan halife fetvalarına itaat ettirmek, tabi milleti düşman arzusuna râm etmek için isyan ettiler; düşman ordusuyla birleştiler. Bir avuç Türk ordusu bu hainleri tedip ve tenkil için Gediz civarında toplandı, işte bu sırada idi ki, Yunan ordusunun Bursa'daki kuvvetleri, Eskişehir istikametinden hareket ve tecavüze geçti. Vaziyet müşkül idi. Fakat Türk ordusu Türk millî maksadının meşruiyetinden ve bu maksadın zaferinden o kadar emin idi ki, bir an tereddüt göstermedi. Her istikamet için düşündüğü tedbirleri tatbik etti. Ve üç zayıf fırka ile üç misli düşman kuvvetini İnönü sırtlarında karşılamaktan ve onunla neticeli meydan muharebesi kabul etmekten çekinmedi.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 12 Ocak 1925, s.1.

Arkadaşlar;

Bu meydan muharebesinin safahatı öyle hadisatın tecellisine saha oldu ki, o hakayıkı kısaca ifade etmek için, diyeceğim ki, zafer *"zafer benimdir"* diyebilenindir; muvaffakiyet, *"muvaffak olacağım"* diye başlayan ve *"muvaffak oldum"* diyebilenindir. Bilirsiniz ki muharebe, daimî mücadele hâlinde bulunan gayr-ı mer'î kuvvetlerin göze görünür şekil ve suret almasıdır. Onun için, birinci İnönü muharebe meydanının âfakında yükselen zafer güneşi, Türk milletinin yüksek fazilet ve maneviyetinin tezahürüdür. Bu tulû karşısında büyük inhizamlar oldu...

Birinci İnönü Zaferi, ikinci İnönü Zaferi'nin, Sakarya melhame-i kübrasının ve en nihayet Türk vatanının; Türk istiklalinin ilk zafer müjdecisi olmuştur. Bu sebeple birinci İnönü Meydan Muharebesi'ni kazanan Türk ordusunun bütün mensupları, cihan tarihinde unutulmaz şanlı bir menkıbe sahibi olarak ebediyen yaşayacaklardır.

Bu münasebetle Türk ordusu gazilerini hürmet ve minnetle yâd ederim. Ve şühedamızın aziz ruhlarına takdisatımı takdim eylerim.

6. İNGİLİZ ELÇİSİ SIR RONALD CHARLES LINDSAY'IN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

15 Mart 1341 (16 Mart 1925)

Sefir Hazretleri,

Haşmetli İngiliz Kralı Hazretlerinin zatıâlilerini nezdime fevkalade elçi olarak tayin buyurmalarını müşir itimatnamenizi memnuniyetle alıyorum. Zatıâlilerinin, birçok senelerden beri munkati olan Türkiye-Büyük Britanya münasebat-ı diplomatikiyesinin tamamıyla suret-i resmiye yeniden tesisine memur edilmesini hüsn-i telakki ederim. Hükûmet-i Kraliye'nin bu münasebatın serian emin ve samimi evsafı ihraz etmesi hususundaki arzusunu memnuniyetle karşılarım.

Türkiye Hükûmeti dahi münasebat-ı mezkûrenin daha emin ve daha samimi olmasını arzu etmektedir. Bu bapta müzaheretime ve Hükûmet-i Cumhuriye'nin muavenet-i tammesine mazhar olacağınıza şüphe yoktur. İki memleket münasebatının hüsn-i inkişafına matuf mesainizde muvaffakiyetinizi temenni ederim.

* *Vakit*, 17 Mart 1925, s. 2.

7. TÜRK OCAKLARI ÜYELERİNE HİTABEN YAPTIĞI KONUŞMA*

27 Nisan 1341 (27 Nisan 1925)

Bu gibi içtimaî ocaklar hep Garp memleketlerinde tekâsüf etmiştir. Şimdi Şark, bu boşluğun cezasını çekmektedir. Türk Cumhuriyeti'nin inkılâbı ocaklara istinat etmektedir. Şarktaki harekât çok mesut bir netice vererek bitmiştir. Bu seferki cidal bir mefkûre harbi olarak tanınacaktır. Türk tarihinde askerlerimiz, ilk defa olarak mefkûreleri uğrunda asil bir maksatla harp etmiş bulunuyorlar. Askerlerimiz, ayakları altında bir metre irtifaında kar; çamur bulunmasına rağmen hasımlarına karşı koşa koşa, sevine sevine gidip harp etmişlerdir.

* *Vakit*, 28 Nisan 1925, s. 1.

8. YUNAN ELÇİSİ PERICLES ARGYROPOULOS'UN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

6 Ağustos 1341 (6 Ağustos 1925)

Yunan Reis-i Cumhuru Hazretlerinin sizi nezdime memur ettiğini müşir itimatnameyi memnuniyetle alıyorum. Türkiye ile Yunanistan arasında münasebat-ı hasenenin takviyesi hususundaki beyanatınızdan memnun oldum. Türkiye Hükûmeti dahi bu münasebatın gittikçe daha iyileşmesini ve mütekabil bir itimada istinat ederek iki memleketin böylece sulh nimetlerinden istifade eylemesini arzu etmektedir. İki memleket münasebatının inkişafına matuf müzaheretime ve Hükûmet-i Cumhuriye'nin muavenetine mazhar olacağınıza şüphe yoktur. Bu mesainizde hüsn-i muvaffakiyetinizi diler ve Yunanistan'ın saadet ve refahı hakkındaki temennilerimi beyan eylerim.

* *Vakit*, 7 Ağustos 1925, s. 1.

9. KASTAMONU'DA BELEDİYE ÖNÜNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

24 Ağustos 1341 (24 Ağustos 1925)

Ben de çiftçi olduğumdan biliyorum. Makinesiz ziraat olmaz. El emeği güçtür. Birleşiniz. Birliklerle makine alırsınız. Senede yüz dönüm ekeceğinize on misli, yüz misli, fazla ekersiniz. Memleketimiz hakiki çiftçi memleketidir. Henüz bu hususa kesbi istihkak etmiş değiliz. Fakat ziraat memleketi olacağız. Bu da makine ile olacaktır!

Memleketimizde yapılması lazım gelen devletin nokta-i esasisi çiftçiliktir. Müstehlik yaşamak iyi değildir. Müstahsil olalım! demiştir. Bundan sonra genç fikirler hakkında geçen sözlere:

Memleketin hakiki emelleri, nokta-i nazarı budur. Bundan hariç hiçbir şey olamaz. Bilaistisna hepimiz ona tevessüle mecburuz. Genç fikirli demek hakiki fikirli demektir.

Şalvarlı elbiseler mi ucuz yoksa beynelmilel son kıyafet mi?

İşte görüyorsunuz ya bu elbiseler ucuzdur. Hem basittir. Yerli pahalıdır. Aynı kumaştan birer elbise daha yaparsınız.

Bir esnafa da fesini göster. Dedikten sonra işte içinde takke, üzerinde abani sarık, fes bunların hepsinin ayrı ayrı parası ecnebilere gidiyor. Bunu söylemekten maksadım şudur: Biz her nokta-i nazardan insan olmalıyız. Acılar gördük. Bunun sebebi dünyanın vaziyetini anlamadığımız içindir. Fikrimiz, zihniyetimiz medeni olacaktır. Şunun bunun sözüne ehemmiyet vermeyeceğiz. Medeni olacağız. Bununla iftihar edeceğiz. Bütün Türk ve İslâm âlemine bakınız. Zihinleri medeniyetin emrettiği şümul ve tealiye uyamadıklarından ne büyük felaketler, ne ıstıraplar içindedirler. Bizim de şimdiye kadar geri kalmamız ve nihayet son felaket çamuruna batışımız bundandır. Beş altı sene içinde kendimizi kurtarmışsak; bu zihniyetimizdeki tebeddüldendir. Artık duramayız. Behemehâl ileri gideceğiz. Geriye ise hiç gidemeyiz. Çünkü ileri gitmeğe mecburuz. Millet vazıhan bilmelidir. Medeniyet öyle bir kuvvetli ateştir ki ona bigâne olanları yakar ve mahveder.

İçinde bulunduğumuz aile-i medeniyette layık olduğumuz mevkii bulacak ve onu muhafaza ve ilan edeceğiz. Refah, saadet ve insanlık bundadır.

---

* *Açık Söz*, 25 Ağustos 1925, s.1.

10. İNEBOLU'DA FENER ALAYI VE ŞENLİKLER SIRASINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

26 Ağustos 1341 (26 Ağustos 1925)

Hakkımda bu derece samimiyet, muhabbet ve bağlılık gösteren muhterem İnebolululara, oyunlarını zevkle takip ettiğim mert ve cesur denizcilere teşekkür ederim.

Ben şimdiye kadar millet ve memleket hayrına ne gibi hamleler, inkılaplar yapmış isem hep böyle halkımızla temas ederek, onların alaka ve muhabbetlerinden, gösterdikleri samimiyetten kuvvet ve ilham alarak yaptım. Hedefimiz, gayemiz hep millet ve memleketimizin selameti, saadeti ve terakkisidir. Şimdiye kadar yaptığımız icraatımızda ve aldığımız kararlarda bizi aldatan ve millet aleyhine tecelli eden hiçbir şeyimiz yoktur ve gösterilemez. Milletimizi en kısa yoldan medeniyetin nimetlerine kavuşturmaya, mesut ve müreffeh kılmaya çalışacağız ve bunu yapmaya mecburuz.

İstanbul'da saltanat ve sefahatlerinin, menfaatlerinin devam ettirilmesini düşmanların anavatanımızı istila etmek emellerine uydurmakta, onlarla işbirliği yapmakta, düşman devletlerin her isteğine boyun eğmekte asla tereddüt göstermeyen, vicdanları sızlamayan, milletimizin hür ve müstakil yaşama azmini kırma için hainâne teşebbüslerden çekinmeyen sultan ve halifelerin artık bu vatanda asla yeri yoktur ve olamaz.

İnebolulların hiçbirinin böyle düşünmediklerini, böyle bir fikir taşımadıklarını, taşıyanları da takbih ettiklerini biliyorum. Bu defa geldim gördüm. Canlı şahidi oldum.

* Selim İmece, *Atatürk'ün Şapka Devriminde Kastamonu ve İnebolu Seyahatleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1959, s. 38.

11. İNEBOLU TÜRK OCAĞI'NDA KILIK-KIYAFET VE ŞAPKA HAKKINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

28 Ağustos 1341 (28 Ağustos 1925)

Hanım ve Bey arkadaşlarım!

Bana huzur-ı nezihânenizde söz söylemek fırsatını bahşettiniz diye çok bahtiyarım. Bunun için size suret-i mahsusada teşekkür ederim. Derakap ilave etmeliyim ki, İnebolu'nun muhterem halkı beni çok samimi kabul etti hakkımda kalbi tezahüratta bulundu. Bunun bende tevlit ettiği memnuniyet hislerini Belediye dairesinde ve hükûmet konağında bilvesile söylemiştim. Fakat burada, huzurunuzda bir defa daha bu memnuniyetimi ve samimi teşekküratımı ifade etmek benim için çok zevkli bir vazifedir. Müsaadenizle onu izah edeyim:

Arkadaşlar! Ben sevgili memleketimizin hemen bütün aksamını gezdim, gördüm. Vatandaşlarımızın büyük kitleleriyle yakından temas ettim. Bütün bu candan temaslarımın bende bıraktığı silinmez hatıratı yâd ve tezkâr ederken, beyan etmeliyim ki bu havalide, Çankırı ve Kastamonu havalisinde ilk defa olarak seyahat ediyorum. Arkadaşlar, bu havaliyi yakından görmek benim için mukaddes bir emel hâlinde idi. Bu emel şüphesiz memleket ve millet vezaifini vukufla ifa nokta-i nazarından aynı zamanda bir vazife idi. Onun için vilâyet namına Ankara'ya gelen heyet-i muhteremenin vuku bulan davetine memnuniyetle ve derhâl icabet ettim. Bu noktada güzel ve yüksek bir tecelliyi ifade etmek, benim için çok medarı iftihar olacaktır. Mühim bir vazifenin ifasında benden evvel müteşebbis, millet olmuştur. Benim şu veya bu sebeple tehir ettiğim mühim vazifeyi millet bana ihtar etmiş ve yaptırmıştır. Bunu milletin ruhu müşterekindeki ulviyet ve rüşte parlak bir misal olarak zikretmeliyim.

Efendiler! Bu hitap münasebetiyle ufak bir noktayı tekrar edeyim. *"Efendiler"* dediğim zaman başka yerde olduğu gibi burada da bunun medlûlü Hanımefendiler ve Beyefendilerdir. Bu seyahatim ne isabet oldu, vâsi ormanlarıyla, müteaddit ve mütenevvi madenleriyle Türkiye Cumhuriyeti'nin en mühim servet menbalarını ihtiva eden bu mıntakayı yakından görmek benim için ne kadar istifadeli oldu. Fakat çok yüksek sada ile ifade etmeliyim ki, bundan daha çok ve daha kıymetli istifade bahş olan şey, bu mıntaka halkıyla yakından temas etmek oldu. Bütün meşhudatım her nokta-i nazardan beni çok bahtiyar etmiştir. Çankırı'da, Kastamo-

* *Ayın Tarihi*, Eski Seri: No. 18, s. 469-472.

nu'da, Ankara'dan İnebolu'ya kadar bütün bu üç yüz elli kilometrelik güzergâhta, bugün burada samimi huzurlarıyla şerefyâb olduğum muhterem İnebolululara gördüğüm tenevvür, yüksek zihniyet ve inkişaf derecesi cidden iftihara şayestedir. Cidden ehemmiyetle zikre şayandır. Bu bariz hakikatin aksini iddia edenlerin de, mevcudiyetini düşündükçe müteellim oluyorum. Bu gibiler millete, milletin istidadına, milletin yüksek âmâline ne kadar bigânedirler. Bu gibiler kendi gafletlerini umumi zannetmek gafleti amikasındadırlar. Kendi dar zihniyetlerini vahidi kıyası tutarak milleti her türlü yüksek teceddütten mahrum etmeğe kalkışıyorlar. Milletin medeniyet ve insanlık yolundaki uzun hatvelerini durdurmak için âdeta çırpınıyorlar. Fakat o gibiler niçin düşünmüyor ki, buna artık imkân kalmamıştır.

Ey memleketini seven ve memleketi, milleti için hayatını fedadan çekinmemiş bulunan kıymetli vatandaşlar! Hep beraber bütün cihana sarih ifade edelim ki, bunca inkılâbatın şuurlu kahramanı olan bu millet, medeniyet güneşinin bütün hararetini almıştır. Şüphe etmeğe mahal var mıdır ki, bu hararetin füyuzatı elbette emrivaki hâlinde feyizli olarak fışkırmaktadır. Muhterem arkadaşlar, gerçi çok kısa zamanda serî ve kesif denilecek kadar siyasi, idari, içtimai inkılaplar yaptık. Bu yaptıklarımızın sürat ve kesafetinden ancak memnuniyetle ve bahtiyarlıkla bahsolunabilir. Çünkü bu böyle olmasaydı, kurtuluş ihtimali tehlikeye düşebilirdi. Emniyet etmek muvafıktır ki ve böyle yapmak zarureti olduğu içindir ki, böyle yaptık. Artık bugün her şeyi anladığına kani olduğum muhterem vatandaşlar size sual tarzında bazı hitaplarda bulunacağım. Hâkimiyetine sahip olan bu milletin başında bir dakika bile olsun bir sultanı bırakmak caiz olabilir miydi? Bunu sizden soruyorum.

Sevgili kardeşlerim! Fikir ve idrak sahibi olduğunu büyük hadisat ile ispat etmiş olan bu millet, Allah'ın gölgesi, peygamberin vekili olduğunu iddia küstahlığında bulunan halife unvanındaki gafillere, cahillere, riyakârlara vatanında, vicdanında yer verebilir miydi? Bunu sizden soruyorum. Büyük millet, cihan aile-i medeniyetinde mevkii ihtiram sahibi olmağa layık Türk milleti, evlatlarına vereceği terbiyeyi mektep ve medrese namında birbirinden büsbütün başka iki nevi müesseseye taksim etmeye hâlen katlanabilir miydi? Terbiye ve tedrisatı tevhit etmedikçe aynı fikirde, aynı zihniyette fertlerden mürekkep bir millet yapmaya imkân aramak abesle iştigal olmaz mıydı?

Efendiler! Türkiye Cumhuriyetini tesis eden Türk halkı medenidir. Tarihte medenidir, hakikatte medenidir. Fakat ben sizin öz kardeşiniz, arkadaşınız, babanız gibi medeniyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı; fikriyle, zihniyetiyle medeni olduğunu ispat ve izhar etmek mecburiyetindedir. Medeniyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı aile hayatiyle, yaşayış tarzıyla medeni olduğunu göstermek mecburiyetindedir. Velhâsıl medeniyim diyen, Türkiye'nin, hakikaten medeni olan halkı başından aşağıya vaz'ı haricisiyle dahi medeni ve mütekâmil insanlar olduğunu fiilen göstermeğe mecburdurlar. Bu son sözlerimi vazıh ifade etmeliyim ki, bütün

memleket ve cihan ne demek istediğimi suhuletle anlasın. Bu izahatımı heyet-i aliyenize, heyet-i umumiyeye bir sualle tevcih etmek istiyorum, soruyorum:

Bizim kıyafetimiz millî midir?

Bizim kıyafetimiz medeni ve beynelmilel midir?

Size iştirak ediyorum. Tâbirimi mazur görünüz. Altı kaval üstü şişhane diye ifade olunabilecek bir kıyafet, ne millîdir ve ne de beynelmileldir. O hâlde kıyafetsiz bir millet olur mu arkadaşlar? Böyle tavsif olunmağa razı mısınız arkadaşlar? Çok kıymetli bir cevheri çamurla sıvayarak enzar-ı âleme göstermekte mâna var mıdır? Ve bu çamurun içinde cevher gizlidir, fakat anlayamıyorsunuz demek musip midir? Cevheri gösterebilmek için çamuru atmak elzemdir; tabidir. Cevherin muhafazası için bir mahfaza yapmak lazımsa onu altından veya platinden yapmak icap etmez mi? Bu kadar açık hakikat karşısında tereddüt caiz midir? Bizi tereddüde sevk edenler varsa onların humk ve belâhatine hükmetmekte hâlâ mı tereddüt edeceğiz?

Arkadaşlar! Turan kıyafetini araştırıp ihya eylemeğe mahal yoktur. Medeni ve beynelmilel kıyafet bizim için çok cevherli, milletimiz için layık bir kıyafettir. Onu iktisa edeceğiz. Ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantolon, yelek, gömlek, kravat, yakalık, ceket ve bittabi bunların mütemmimi olmak üzere başta siperi şemsli serpuş, bunu açık söylemek isterim. Bu serpuşun ismine şapka denir. Redingot gibi, bonjur gibi, smokin gibi, frak gibi... İşte şapkamız diyenler vardır. Onlara diyeyim ki çok gafilsiniz ve çok cahilsiniz ve onlara sormak isterim:

Yunan serpuşu olan fesi giymek caiz olur da şapkayı giymek neden olmaz ve yine onlara, bütün millete hatırlatmak isterim ki, Bizans papazlarının ve Yahudi hahamlarının kisve-i mahsûsası olan cüppeyi ne vakit, ne için ve nasıl giydiler? Bu nokta-i nazara ait beyanatımı bitirmeden evvel birkaç kelime daha söylemek isterim.

Efendiler! İçtimai hayatın mebdei, aile hayatıdır. Aile izaha hacet yoktur ki, kadın ve erkekten mürekkeptir. Kadınlarımız hakkında, erkekler hakkında söz söylediğim kadar fazla izahatta bulunmayacağım. Bu mevcudiyet-i ulviyeyi bilhassa huzurlarında müsamaha ile geçemem. Müsaade buyurulursa bir iki kelime söyleyeceğim ve siz söylemek istediğimi suhuletle anlayacaksınız. Esnayı seyahatimde köylerde değil bilhassa kasaba ve şehirlerde kadın arkadaşlarımızın yüzlerini ve gözlerini çok kesif ve itina ile kapatmakta olduklarını gördüm. Bilhassa bu sıcak mevsimde bu tarz kendileri için mutlaka mucib-i azap ve ıstırap olduğunu tahmin ediyorum. Erkek arkadaşlar bu biraz bizim hodbinliğimiz eseridir. Çok afif ve dikkatli olduğumuzun icabıdır. Fakat muhterem arkadaşlar, kadınlarımız da, bizim gibi müdrik ve mütefekkir insanlardır. Onlara mukaddesat-ı ahlakiyeyi telkin etmek, millî ahlakımızı anlatmak ve onların dimağını nur ile nezahetle teçhiz etmek esası üzerinde bulunduktan sonra fazla hodbinliğe lüzum kalmaz. Onlar yüzlerini

cihana göstersinler. Ve gözleriyle cihanı dikkatle görebilsinler. Bunda korkulacak bir şey yoktur.

Arkadaşlar! Suret-i mütehakkikada telaffuz ediyorum. Korkmayınız, bu gidiş zaruridir. Bu zaruret bizi yüksek ve mühim bir neticeye isal ediyor. İsterseniz bildireyim ki, bu kadar yüksek ve mühim bir neticeye vusul için lazım gelirse, bazı kurbanlar da verelim. Bunun ehemmiyeti yoktur. Mühim olarak şunu ihtar ederim ki, bu hâlin muhafazasında taannüt ve taassup, hepimizi her an kurbanlık koyun olmak istidadından kurtaramaz.

Hanım ve Bey arkadaşlarım! Size malumunuz olan bir hakikati kısa bir cümle ile tekrar arz edeceğim; beni mazur görünüz. Medeniyetin coşkun seli karşısında mukavemet beyhudedir ve o gafil ve itaatsizler hakkında çok bîamândır. Dağları delen, semalarda pervaz eden, göze görünmeyen zerrattan yıldızlara kadar her şeyi gören, tenvir eden, tetkik eden medeniyetin muvacehe-i kudret ve ulviyetinde kurun-ı vusta-i zihniyetlerle, iptidaî hurafelerle yürümeye çalışan milletler mahvolmağa veya hiç olmazsa esir ve zelil olmağa mahkûmdurlar. Hâlbuki Türkiye Cumhuriyeti halkı müteceddit ve mütekâmil bir kitle olarak ilelebet yaşamağa karar vermiş, esaret zincirlerini ise tarihte nâmesbuk kahramanlıklarla parça parça etmiştir.

12. DADAY'DA BELEDİYE BİNASI ÖNÜNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

30 Ağustos 1341 (30 Ağustos 1925)

Daday'a geldiğimden dolayı çok memnun, çok mütehassisim. Memnun olduğum cihet, doğrusunu itiraf etmek lazım gelirse, Dadaylıları bana ve benim gibi sizi görmeyenlere tanıttıranların ne kadar yanılmış olduğunu anladığım içindir. Sizi bize başka türlü anlattılar, burası âdeta cehil ve taassup içindedir, dediler. Bugün işte görüyorum ve parlak nasiyelerinizde ve gözlerinizde görüyor ve anlıyorum ki, sizi bana anlatanlar çok bîşuur ve yalancı imiş! Ben sizden aldığım ilhamla onlara kalpten nefret ediyorum. Benim bütün Kastamonu vilâyetinde olduğu gibi, burada gördüğüm hakikat budur. Büyük zihniniz ve dimağınız nurla doludur. Yoksa bugünkü gördüğüm şeklin bir günde meydana çıkarılmasının imkânı yoktur.

Arkadaşlar! Sizi bize böyle tanıttıran, sizi temsil edenlerden bazılarıdır. O kadar ki onlar sizin hayatı hakikiyenize bigânedirler. Burada gördüklerimi bütün Ankara'daki arkadaşlarıma anlatacağım ve sizin aleyhinizde söylenecek sözlere karşı hakkınızı bizzat ben müdafaa edeceğim.

Arkadaşlar! Memleket sizin ve ordunun kahramanlığı sayesinde kurtulmuştur. Ve refah ve saadete gelmiştir. Bu yol üzerinde büyük bir emniyetle yürümek ve hakikati tespit etmek için bundan sonra da çalışmak lazımdır. Gece gündüz zaten çalışıyorsunuz; çalışınız, hakikati bütün cihana tanıtalım.

Arkadaşlar! Sizden ayrılırken büyük bir hazz-ı vicdani duyuyorum. Bu hususta size çok teşekkür ederim.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Eylül 1925, s.1.

13. KASTAMONU'DA CUMHURİYET HALK FIRKASI BİNASINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

30 Ağustos 1341 (30 Ağustos 1925)

Meşhudatımın en kıymetli kısmı bu güzel mıntakanın samimi halkının çok münevver ve çok geniş ve yüksek bir zihniyet sahibi olmalarıdır. İtiraf etmeliyim ki, bu seyahatimden evvelki malumatım, meşhudatımın hâsıl ettiği kanaatlerden çok kısa idi. Muhterem mebuslarınız Ali Rıza Bey, Mehmet Fuat Bey gibi zevat bulunmasaydı, sizi mümkün olduğu kadar olduğunuzun aksi tanıtmak için çalışanlar ezhan-ı teşvişte kim bilir ne kadar ileri gitmeye muvaffak olacaklardı. Asarı fiiliyesini memnuniyetle görmekte olduğum âli telakkiyatınız bittabi bir anda, bir günde tekevvün edemezdi. Böyle bir iddia serdetmek aynı cehalet olur. Şüphe yok, bu havalinin muhterem halkı esasen medeni tekâmülün silsile-i tabiiyesi üzerinde ilerlemektedir. Bugün ben o tekâmülün tabii tecelliyatının mesut bir şahidi bulunuyorum. Bu hakikatin aksini ifade ve izah ederek teceddüt hatvelerimizi felce uğratmaya yeltenen sebük-mağzın, hükümlerini vermekte kendi yarım yamalak ilimlerine, çürük mantıklarına, nakâfi akıllarına istinat etmiş olduklarına zahip oluyorum. O zavallı hodbinler böyle yapacaklarına halkın hiss-i selimine müracaat etselerdi, ondan feyiz ve ilham alsalardı, kendilerini bugün şayan-ı hande ve hacil vaziyette bırakan bu kadar müstekreh hatalara düşmezlerdi. Fakat hiss-i selimin; akıl, mantık ve marifetin fevkinde haiz-i ehemmiyet olduğunu takdir etmek yalancı âlimlerin işine gelmez.

Arkadaşlar!

Milletimizin sağlam bir şuura malik olduğuna, kahramanı olduğu büyük ve fi'l-i asar ve hadisattan sonra kimsenin şüphe etmeye hakkı kalmamıştır. Şuur daima ileriye ve yeniliğe götürür ve ricat kabul etmez bir haslet olduğuna göre, Türkiye Cumhuriyeti halkı, ileriye ve teceddüde uzun hatvelerle yürümeğe devam edecektir. Şuura illet târi olmadıkça geriye gitmek veya tevakkuf varidi hatır dahi olamaz. Asırlardan beri masruf menfur cehd ve gayretler zaman zaman milleti uykuya daldırmış olmakla beraber milletin şuurunu felce uğratmağa asla muvaffak olamamıştır. Bu hakikat milletin bugün gösterdiği asarı şuur ile kendiliğinden sabittir. Eğer şuurda maluliyet olsaydı, onu bugünkü hayatta ihya etmek desti kudretten bile muntazar değildi.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Eylül 1925, s.1.

Efendiler! Bu millet temayülü hakikisi hilâfında zehaplarda bulunanlara, iltifat etmemektedir. Bununla bilhassa bugün çok müftehirim. Bundaki sırrı isabeti izah için derhâl arz etmeliyim ki, bizim ilham menbaımız doğrudan doğruya büyük Türk milletinin vicdanı olmuştur ve daima olacaktır. Bütün harareti, feyzi, kuvveti vicdanı millîden aldıkça, bütün teşebbüsatımızda milletin hiss-i selimini rehber ittihaz ettikçe, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da milleti doğru hedeflere isal edeceğimize imanımız kavidir.

Hakiki inkılapçılar onlardır ki, terakki ve teceddüt inkılâbına sevk etmek istedikleri insanların ruh ve vicdanlarındaki temayülü hakikiye nüfuz etmesini bilirler. Bu münasebetle şunu da beyan edeyim ki Türk milletinin son senelerde gösterdiği harikaların, yaptığı siyasi ve içtimai inkılapların sahibi hakikisi kendisidir. Sizsiniz. Milletimizde bu istidat ve tekâmül mevcut olmasaydı, onu yaratmağa hiçbir kuvvet ve kudret kifayet edemezdi. Herhangi bir vaz'ı tekâmülde bulunan bir kitle-i beşeri, bulunduğu vaziyetten kaldırıp damdan düşer gibi filan mertebe-i tekâmüle isal etmek adem-i imkânı, tabii muhtacı izah değildir.

Efendiler! Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılapların gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen asri ve bütün mana ve eşkâliyle medeni bir heyet-i içtimaiye hâline isal etmektir, İnkılâbatımızın umde-i asliyesi budur. Bu hakikati kabul edemeyen zihniyetleri tarumar etmek zaruridir. Şimdiye kadar milletin dimağını paslandıran uyuşturan bu zihniyette bulunanlar olmuştur. Herhâlde zihniyetlerde mevcut hurafeler kâmilen tard olunacaktır. Onlar çıkarılmadıkça dimağa hakikat nurlarını infaz etmek imkânsızdır.

Mustafa Kemal Paşa hurafelere dair misallerle tafsilât verdi. Türbelerden, yalancı evliyalardan bahsederek: ölülerden istimdat etmek medeni bir heyet-i içtimaiye için sindir dedi. Sonra tekkelere intikal ederek aşağıdaki beyanatta bulundu:

Mevcut tarikatların gayesi kendilerine tâbi olan kimseleri dünyevi ve manevi olan hayatta mazhar-ı saadet kılmaktan başka ne olabilir? Bugün ilmin, fennin, bütün şümulüyle medeniyetin muvacehe-i şu'le-pûşunda filan veya falan şeyhin irşadıyla saadet-i maddiye ve maneviye arayacak kadar iptidaî insanların Türkiye camia-i medeniyesinde mevcudiyetini asla kabul etmiyorum.

Efendiler ve ey millet! İyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat, tarikat-ı medeniyedir. Medeniyetin emir ve talep ettiğini yapmak insan olmak için kâfidir. Rüesa-yı tarikat bu dediğim hakikati bütün vuzuhuyla idrak edecek ve kendiliklerinden derhâl tekkelerini kapatacak, müritlerinin artık vasıl-ı rüşt olduklarını elbette kabul edeceklerdir.

Arkadaşlar! Huzurunuzda muvacehe-i millette beyanı fikir ederken hissettiğim ve gördüğüm hususatı olduğu gibi söylemeği tarih ve vicdan karşısında vazife bilirim.

Hükûmet-i Cumhuriyemizin bir Diyanet İşleri Riyaseti makamı vardır. Bu makama merbut müftü, hatip, imam gibi muvazzaf birçok memurlar bulunmaktadır. Bu vazifedar zevatın ilimleri, faziletleri derecesi malumdur. Ancak burada vazifedar olmayan birçok insanlar da görüyorum ki, aynı kıyafet iktisasında berdevamdırlar. Bu gibiler içinde çok cahil hatta ümmi olanlarına tesadüf ettim. Bilhassa bu gibi cühela bazı yerlerde halkın mümessilleriymiş gibi onların önüne düşüyorlar. Halkla doğrudan doğruya temasa âdeta bir mâni teşkil etmek sevdasında bulunuyorlar. Bu gibilere sormak istiyorum. Bu vaziyet ve salahiyeti kimden, nereden almışlardır? Malum olduğuna göre milletin mümessilleri intiha ettikleri mebuslar ve onlardan teşekkül eden Türkiye Büyük Millet Meclisi ve meclisin itimadına mazhar hükûmet-i cumhuriyedir. Bir de mahallî müntehap belediye reisleri ve heyetleri vardır. Millete hatırlatmak isterim ki, bu laubaliliğe müsaade etmek asla caiz değildir. Herhâlde sahib-i salahiyet olmayan bu gibi kimselerin muvazzaf olan zevat ile aynı kisveyi taşımalarındaki mahzuru hükûmetin nazar-ı dikkatine vaz edeceğim.

İnebolu'da ve diğer bazı yerlerde söyledim. Bugünün meselesi gibi mütalaa edileceğinden burada da bahsetmek isterim. Her milletin olduğu gibi bizim de millî bir kıyafetimiz varmış, fakat gayr-ı kabili inkârdır ki taşıdığımız kıyafet o değildir. Hatta millî kıyafetimizin ne olduğunu bilenler içimizde azdır bile. Mesela karşımda kalabalığın içinde bir zat görüyorum. Başında fes, fesin üstünde bir yeşil sarık, sırtında bir mintan, onun üstünde benim sırtımdaki gibi bir ceket, daha alt tarafını göremiyorum. Şimdi bu kıyafet nedir? Medeni bir insan bu alelâcaip kıyafete girip dünyayı kendine güldürür mü?

Devlet memurları bütün milletin kıyafetlerini tashih edecektir. Fen, sıhhat nokta-i nazarından amelî olmak itibarıyla, her nokta-i nazardan tecrübe edilmiş medeni kıyafet iktisa edecektir. Bunda tereddüde mahal yoktur. Asırlarca devam eden gafletin acı derslerini tekrarlamağa takat yoktur. Bir adam olduğumuzu, medeni insan olduğumuzu ispat ve izhar için icap edeni yapmakta taannüt adamlıkla kabil-i telif değildir.

Arkadaşlar! Türk milleti çok büyük vakalarla ispat etti ki, müceddit ve inkılapçı bir millettir. Son senelerden mukaddem de milletimiz teceddüt yolları üzerinde yürümeğe, içtimai inkılâba teşebbüs etmemiş değildir. Fakat hakiki semereler görülemedi. Bunun sebebini araştırdınız mı? Bence sebep işe esasından, temelinden başlanmamış olmasıdır. Bu hususta açık söyleyelim. Bir heyet-i içtimaiye, bir millet erkek ve kadın denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki, bir kitlenin bir parçasını terakki ettirelim. Diğerini müsamaha edelim de, kitlenin heyet-i umu-

miyesi mazhar-ı terakki olabilsin? Mümkün müdür ki, bir camianın yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer kısmı semalara yükselebilsin? Şüphe yok, terakki adımları, dediğim gibi iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve Saha-i terakki ve teceddütte birlikte kat'i merahil edilmek lazımdır. Böyle olursa inkılap muvaffak olur. Memnuniyetle meşhudumuz olmaktadır ki, bugünkü mişvarımız hakiki icaba takarrüp etmektedir. Herhâlde daha cesur olmak lüzumu aşikârdır.

Bu hususta ki adem-i cesaret esbap ve avâmilini izah ettikten sonra derhâl tashihi elzem bir misal zikretti:

Bazı yerlerde kadınlar görüyorum ki, başına bir bez veya bir peştemal veya buna mümasil bir şeyler atarak yüzünü gözünü gizler ve yanından geçen erkeklere karşı ya arkasını çevirir veya yere oturarak yumulur. Bu tavrın mâna ve medlûlü nedir? Efendiler, medeni bir millet anası, millet kızı bu garip şekle, bu vahşi vaziyete girer mi? Bu hâl milleti çok gülünç gösteren bir manzaradır. Derhâl tashihi lazımdır.

Efendiler, gösterdiğiniz kıymettar teyakkuz ve intibahtan çok mütehassisim. Sesim müsait değil bu nutka da müsaade ederseniz bir beyitle cevap vereyim:

Ölmez bu vatan farz-ı muhal ölse de hatta

Çekmez kürenin cismi bu tabut-ı cesîmi

14. KASTAMONU'DAN AYRILIRKEN YAPTIĞI KONUŞMA *

31 Ağustos 1341 (31 Ağustos 1925)

Arkadaşlar!

Muhterem Kastamonu halkının coşkun hissiyatını vazıh bir surette ifade eden arkadaşımızın sözleri, benliğim üzerinde teessürat ve teheyyücat husule getirdi. Buna aynı samimiyetin, aynı derin hissiyatın vicdanımda yükselttiği heyecanı ifade ile mukabele etmek isterim.

Arkadaşlar! Benim için sizden ayrılmak çok elimdir. Arkadaşımızın ifade ettiği mecburiyet-i katiye olmasaydı, şimdi buradan geri döner ve çok bahtiyar olurdum. Fakat emin olunuz ki size veda için, elimi uzattığım zaman bu sizden uzaklaşmak için değil, sizinle temasımı bütün ömrümde hissetmek içindir.

Teminat verebilirim ki, burada bulunmadığım ve birkaç yüz kilometre mesafede bulunduğum hâlde bile yine sizin içinizde imiş gibi mütehassis olacağım.

Arkadaşlar! Çok samimi ve yüksek tezahürata şahit oldum. Buna hassaten teşekkür ederim. Bu samimiyet kitlesi karşısında ifade-i meram edebilmek çok güçtür. Biliyorsunuz ki samimiyetin lisanı yoktur. Samimiyet kabil-i ifade değildir. O; gözlerden ve nasiyelerden anlaşılabilir, işte size nasiyemi, gözlerimi tevcih ediyorum. Bakınız, görünüz. Oradan anlayacaksınız ki, kalbim çok şiddetli bir muhabbetle dareban etmektedir. Cümlenize derin bir muhabbetle veda ediyorum.

* Kastamonu Lisesi Almanca Öğretmeni Cemal Bey'in nutkuna cevap olarak yaptığı konuşmadır. *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Eylül 1925, s.1.

15. BURSA'DA KENDİSİNİ İSTANBUL'A DAVET ETMEK İÇİN GELEN HEYETE VERDİĞİ CEVAP *

22 Eylül 1341 (22 Eylül 1925)

İstanbul halkını temsil eden heyetinizin bu samimi ve heyecanlı hissiyat ve tezahüratından fevkalade memnun ve mütehassis oldum. Buraya kadar zahmet ettiniz. Heyet-i aliyenize teşekkürler ederim. Bu tcşekküratımın umum İstanbul halkına dahi iblâğını sizden rica ederim.

İstanbul'u ziyaret etmeyi çok isterim. Bu arzumun husulünde filhakika bugüne kadar çok teehhürler oldu. Bunun esbabı kolaylıkla kabil-i izahtır. İnşallah bu esbabın ortadan kalkmasıyla İstanbul ve İstanbulluları da ziyaret etmek bahtiyarlığına nail olacağım.

* *Vakit,* 23 Eylül 1925, s. 1.

16. BURSA TÜRK OCAĞI'NDA YAPTIĞI KONUŞMA *

23 Eylül 1341 (23 Eylül 1925)

Güzel bir serpuş olan şapkadan pek az bir müddette dervişler, mürit ve hocalar da memnun kalacaklardır. Fatin ve zeki insanlar gayr-ı medeni bir kisve altında kıymet-i zatiye ve ilmiyelerini kaybetmektedir. Binaenaleyh şerefli mevkilerini muhafaza için medeni kisveye bürünmek lazımdır.

Başımızda ayrı bir alâmetle kendimizi cihanı medeniyetten ayrı addetmişiz. Bugün şapkayı giydik. Bundan birçok ecnebiler memnun olmuşlardır. Çünkü onlar başlarındaki şapka ile bizden fazla birçok imtiyaza malik olmuşlardır.

Hanımlar da erkekler gibi şapka giymelidirler. Başka türlü hareket etmemize imkân yoktur. İşte size bir misal Bu başla medeni bir hanım Avrupa'ya gidip insan içine çıkamaz.

Milletin hayatını daima hassas ve yüksek bir hâlde bulundurmak, zihinlerdeki eski pasları atmak için en kuvvetli istinatgâh ocaklardır. Ben de böyle bir ocakta bulunduğumdan dolayı çok memnunum. Tarz-ı mesainizde muvaffakiyetinizi de gördüm. Tebrik ve teşekkür ederim.

* *Vakit*, 25 Eylül 1923, s. 1

17. BURSA'DA TÜRK OCAĞI TEMSİLCİSİNİN KONUŞMASINA VERDİĞİ CEVAP *

28 Eylül 1341 (28 Eylül 1925)

Muhterem arkadaşlar!

Sizi yekpare bir vicdan hâlinde, bir kalp hâlinde karşımda görüyorum. Bu kalbe bir hazz-ı vicdanla temas ediyorum. Bu temas bana çok yüksek saadetler bahşediyor. Arkadaşlar, ben öteden beri muhterem Bursalıların yüksek kabiliyette olduğuna çok kaniydim. Fakat maatteessüf üç beş ahmak bu kitlenin önüne çıkmak, bu zekâ ve kabiliyeti örtmek istediler. Hâlbuki hakikatin örtülmek imkânı olmadığı bugünkü tezahüratınızla mütecellidir. Cümlenize tercüman olarak beyefendi biraderimizin söylediği sözlerden çok mütehassis ve minnettarım. Bu samimiyete takdimi teşekkürat eylerim. Bu çok coşkun hissiyata, hâli galeyanda bulunan tezahürata layık olduğu veçhile mukabelede görüyorsunuz ki, fart-ı heyecanım mânidir. Yalnız sözlerime daha birkaç kelime ilave edeyim.

Arkadaşlar! Bir zamanlar bu milletin başına fes giydirebilmek için şeyhülislamlar tebdil olundu. Fetvalar çıkarıldı. Şayan-ı mahmedettir ki, bugün milletimiz böyle hissiz, bîmâna, bîmantık vasıtaların hiç birine arz-ı iftikar etmiyor. Bu gibi delaletlere ihtiyaç göstermiyor. Bizim delaletimiz ise milletimizden aldığımız ilhamdan başka bir şey değildir ve olamaz. Muhterem Bursalılar samimiyetle, katiyetle ifade etmek isterim ki, hep beraber takip ettiğimiz yol doğrudur. Bu yol bizi saadete isal edecektir. Tereddüte mahal yoktur. Takip ettiğimiz yolun cidden musip olduğu yine sizin hâl ve şanınızdan ve âli harekâtınızdan bellidir. Müteessirsiniz.

Arkadaşlar! Takip ettiğimiz yol demek içimizden birimizin çizdiği herhangi bir hat değildir. Bütün efkârın muhassalasının çizdiği şehrah demektir. Onun için doğrudur, musiptir. Arkadaşlar, memleketimizin her yerinde aynı hissiyat mütecellidir. Fakat bu hissiyatın fiilen izharı bugün ilk defa Bursa'da oluyor. Bunu yapan sizlere ve heyet-i tertibiyeye kemal-i samimiyetle takdim-i tebrikat ve teşekkürat eylerim.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 30 Eylül 1925, s.1.

18. BURSA'DA DOKUMA FABRİKASININ TEMEL ATMA TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

1 Teşrîn-i Evvel 1341 (1 Ekim 1925)

Muhterem huzzar!

Bursa'da bir dokumacılık şirketi teşkil edildiğine memnuniyetle muttali olmuştum. Bugün bu şirkete ait fabrikanın vaz-ı esas merasiminde bulunmak fırsatını meserretle karşıladım.

Efendiler! Bursa başlı başına bir sanat memleketi olmaya pek kabiliyetlidir. Anın için çok temenni ederim, Bursa'da her şeye ait fabrikalar çoğalsın, hiç olmazsa türbelerinin adedine yaklaşsın. Malum-ı âlileridir ki, münferit teşebbüslerin muvaffak olması müşkül şeraitin iktihamı meselesidir. Büyük işler, mühim teşebbüslerimizin mesaisi ile kabil-i temindir. Muhterem Bursalıların ufak büyük sermayeleri kül hâline getirerek bu güzel memleketin füyuzatından az zamanda azami istifade edeceği hakkındaki kanaatim çok kuvvetlidir. İrat olunan hitabede şahsıma ait mültefitâne sözler vardır. Bunlara teşekkür ederken Hükûmet-i Cumhuriye'nin bu gibi millî teşebbüsleri daima himaye edeceğini zikrederim. Bu tesiste pişva olan İş Bankası'na suret-i mahsusada teşekkür ederim.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 4 Ekim 1925, s.1.

19. BURSA'DA LOKANTACILAR TARAFINDAN BELEDİYEDE VERİLEN ZİYAFET'TE YAPTIĞI KONUŞMA *

3 Teşrîn-i Evvel 1341 (3 Ekim 1925)

Muhterem Efendiler!

İstanbul Türk lokantacılarının İstanbul'dan Bursa'ya kadar ihtiyarı zahmet ederek burada bu ziyafeti tertip etmeleri çok nazik, çok ince ve çok samimi bir harekettir. Bunu kemal-i takdir ile zikrederim. Bana tevcih olunan hitabe, hatibin ve huzurlarında bulunduğum heyet ve cemiyetinizin kalbi hissiyatını ne samimi ifade etmektedir. Bu hitabeyi çok derin tahassüsat içinde büyük memnuniyetle dinledim. Suret-i mahsusada teşekkür ederim.

Efendiler! Çok temiz tertip olunmuş sofranızda haz ile oturdum, sofrada hizmetin intizam ile cereyanına şahit oldum. Bu hususu zikrederken bundan istifade ederek zaten malumunuz olan bir iki noktaya işaret etmek isterim.

Efendiler! Sofra tertibi, sofra hizmeti cidden mühimdir. En ehemmiyetli ihtiyacatımızdandır. Bunun için esas metroteller ve garsonlardır. Maatteessüf zikretmek lazımdır ki, memleketimizde bu nevi sanatkârlar ihtiyaç ile mütenasip tarz ve miktarda yetiştirilmemiştir. Evlerimizde, lokantalarımızda, otellerde bu hususat-ı medeni insanlara yakışacak surette yapmağa mecburuz. Bugün burada bir defa daha gördük ki, tabahat sanatında yüzümüzü güldürecek sanatkârlarımız vardır. Kendilerini takdir ile yâd ediyorum.

Arkadaşlar! Teşekküratımı tekrar ederken İstanbul'a avdetinizde bilcümle arkadaşlarınıza da hissiyatımı, muhabbetlerimizi tebliğ etmenizi rica ederim.

Efendiler, meserretli dakikalar geçirdiğimiz samimi sofranızı terk ederken umuma faydalı olur ümidiyle bir hususa daha işaret etmek istiyorum. Cümlenizce malumdur. Bizzat Anadolu içerlerinde yaptığım seyahatlerimde gördüm ki, biz Türkler misafirlerimizi izaz ü ikram için onlara verdikleri ziyafetlerde çok adette yemek yapıyoruz. Bu iktisada münafi olduğu gibi, takdir buyurunuz ki sıhhate de muzırdır. Milletimizin misafirperverlikteki bu ananesini makul bir hadde irca etmeği cümlemiz vazife addetmeliyiz.

---

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 5 Ekim 1925, s.1.

20. BALIKESİR'DE BELEDİYE BİNASI ÖNÜNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

8 Teşrîn-i Evvel 1341 (8 Ekim 1925)

Muhterem ahali!

Bugün buraya muvasalatım münasebetiyle muhterem Balıkesir ahalisi tarafından yapılan bu coşkun tezahürat karşısında hissettiğim saadet büyüktür. Belediye Reisi Beyefendinin cümleniz namına söylediği bu samimi sözler kalbimde en heyecanlı hissiyatın tevellüdüne bais olmuştur. Bilhassa şikâyet olarak izhar olunan arzu, hakkımda büyük bir lütuf ve iltifattır. Bilhassa teşekkür ederim. Efendiler, muhterem genç arkadaşlarımızın da çok kıymetli ve esaslı fikirlerini ve hakikatler ihtiva eden ve memleket halkının millî duygu ve heyecanlarına vazıh surette tercüman olan hitabesini baştan nihayete kadar derin hassasiyet içinde çok dikkatle dinledim. Memleket efkârı umumiyesini yalnız bana değil bütün cihana iblâğ eden beyanatından dolayı kendisini tebrik ederim.

Arkadaşlar! Türk milletini şimdiye kadar taşıdığı püsküllü yadigârın medlulü gibi telakki edenler elbette çok aldanmışlardır. Gerçi milleti kirlilik ve cehaletin nişanesi gibi telakki edebilecek şekil ve kıyafette bırakarak, cehaletin istihza ve istiskaline uğramakta mâna yoktu. Bu gaflette bulunanlar ve bütün milleti kendi gafletlerine tâbi kılmak için hatıra gelen ve gelmeyen bîmana safsatalara istinat edenlerin hataları büyüktür. Gayr-ı kabil-i aftır. Fakat Türk milletini, cahil ve cehlini gizlemek için muhitin zulmetini teminden başka çaresi olmayanlara kıyas ederek anlamağa çalışanların da hatası daha az değildir. Türk milleti her gün yeniden yeniye ve çok dikkatli tetkik olunmağa değeri olan bir cevherdir. Bugün başları yüksekte, alınları hürriyet ve medeniyet güneşiyle parlayan Türk milletinin, onun kıymet ve ehemmiyetini görmek istemeyenlere yakın bir atide hakikati gayr-ı kabili ret ve inkâr bir tarzda itiraf ettireceğine asla şüphe edilmesin ve bütün cihan bilmeli ki, Türk milleti artık mazinin bin türlü seyyiatı eseri olarak dimağında yer tutan pası tamamen silmiştir. Gözleri önünde her gün biraz daha fazla tekâsüf ettirilmek istenen bulutları katiyen dağıtmıştır. Artık bütün manasıyla ve bütün çıplaklığıyla hakikati görüyor ve anlıyor. Bu milleti bütün mevcudiyetiyle temas ettiği hakikatten, hakikate yürümekten menetmek imkân ve ihtimali kalmamıştır. Türk milletini kendi nefsini bile anlamaktan meneden seller, setler imha edilmiştir, yıkılmıştır e

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 11 Ekim 1925, s.1.

mütemadiyen imha edilecektir, yıkılacaktır. Herhâlde millet tuttuğu yolda süratle, şiddetle yürüyecek ve behemehâl layık olduğu saadet ve selamete kavuşacaktır.

Arkadaşlar! Huzurunuzda, huzur-ı millette medarı iftihar addettiğim bir hakikati tekrar etmeden sözlerime hitam vermeyeceğim. Görüyorsunuz ki, saffet ve samimiyet ve katiyetle vuku bulmakta olan müşterek mesaimiz derhâl müspet ve feyizli neticelerini vermektedir. Hatvelerini, attığımız medeniyet ve teceddüt hatvelerine uydurmak istemeyenler ne bedbahttırlar. Bu gibiler hâlâ milleti iğfal edeceklerini ümit ediyorlarsa bu ümitleri kendilerinin hüsranlarından başka bir netice vermeyeceğine şimdiden emin olabilirler.

Hep beraber heyet-i içtimaiyemizin her gün yeni bir mesut kademeye yükseldiğini görmekle çok bahtiyarız. Yüksek liyakat ve istihkakınızı ispat eden efalinizden ve azminizden dolayı ey muhterem ahali sizi, milleti tebrik ederim.

21. AKHİSAR TÜRK OCAĞI'NDA YAPTIĞI KONUŞMA *

10 Teşrîn-i Evvel 1341 (10 Ekim 1925)

İnkılâbın temellerini her gün derinleştirmek, takviye etmek lazımdır.

Muhterem ahali! Birbirimizi aldatmayalım. Medeni cihan çok ilerdedir. Buna yetişmek, o daire-i medeniyete dâhil olmak mecburiyetindeyiz. Bütün safsataları bertaraf etmek lazımdır. Şapka giyelim mi, giymeyelim mi gibi sözler manasızdır. Şapka da giyeceğiz, garbın her türlü asar-ı medeniyesini de alacağız. Efendiler, medeni olmayan insanlar medeni olanların ayakları altında kalmağa maruzdurlar.

Muhterem arkadaşlar! Bu defa vuku bulan davetinizle bendenizi bundan evvel mazhar kıldığınız şeref ve saadete tekrar kavuşturduğunuzdan teşekkür ederim. Çok mütehassis oldum. Söylediklerinizde bana karşı çok lütufkâr sözler var. Ne yolda mukabele edeceğimi bilemem. Yalnız şurasını bilhassa kaydetmek isterim ki, gösterilen yol benim gösterdiğim yol değildir. Gidilmesi zaruri olan yoldur. Malumu ilâm kabilindendir. Ve malum-ı âlinizdir ki büyük, kutsi hedefler vasıl olunamayacak hedeflerdir. Binaenaleyh herhangi bir hedefe muvasalatla kanaat etmeyeceğiz. Daima daha ilerisine varmak için sarf-ı mesai edeceğiz.

Muhterem arkadaşlar! Bu sakf altındaki sözler beni çok mesut ve bahtiyar etmiştir. Muhterem arkadaşlarımla alicenap rüfekamın vuku bulan beyanatı şahsımı taltiften ibarettir. Bir millet, bir heyet-i içtimaiye, bir ferdin gayret ve mesaisiyle bir hatve bile atamaz. Riyasetini taşımakla iftihar ettiğim Cumhuriyet Halk Fırkası, diğer memleketlerde olduğu gibi alelâde sokak politikası yapan bir fırka değildir. Hürmetle tekrar edeceğim ki Halk Fırkası Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti gibi bütün milleti tenvir ve bütün millete delalet vazifesiyle mükelleftir. Fırkamıza adi politikacılık atfedenler nankör insanlardır. Memleket mütesanit bir vahdete muhtaçtır. Alelâde politikacılıkla milleti parçalamak hıyanettir. Fırkamız temiz yürüyüşleriyle nezih maksadını her gün yeni vesaitle dünyaya tanıtacaktır. Bundan çok memnun ve bahtiyarım.

Genç arkadaşımızın söylediklerine yalnız bir şey ilave edeceğim. Halk Fırkası'nın kadrosu bütün efradı millettir. Bu hakikati düşünemeyenler henüz dimağlarını düşündürmeğe alıştırmayan bedbahtlardır.

---

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 12 Ekim 1925, s.1.

22. MANİSA BELEDİYESİ ÖNÜNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

10 Teşrîn-i Evvel 1341 (10 Ekim 1925)

Manisa'nın muhterem ahalisi!

Yaptığınız bu coşkun tezahürat ve sevinçle hâsıl olan heyecanın şiddeti zail olmadan bana müsaade ediniz, sizi kemal-i samimiyetle selamlayayım ve hakkımdaki tezahürattan dolayı teşekkür edeyim.

Muhterem arkadaşlar! Sizin efkârınızı, temayülatınızı pek veciz bir suretle ifade eden Belediye Reisi Beyefendinin sözlerini ikiye ayıracağım: Birincisi şahsıma ait iltifatlarınızda buna arz-ı minnet ederim. 2'nci cihet ki, en mühimmi en esaslısıdır. O da sizin terakki ve teceddüt yollarında atmakta olduğunuz hatvelerin mânası, medlulüdür. Bunları da kemal-i takdirle yâd ederim. Muhterem ahali, bu noktada mucib-i mefharetimiz olan bir ciheti arz edeyim. Görülüyor ki, bizim kalbimiz, bizim fikrimiz tamamıyla sizin hissiyat, efkâr ve âmâlinize tetabuk etmektedir. Bu vesile ile tekrar etmek isterim. Bütün memleket bütün cihan bilsin ki, Türkiye halkı rüesasıyla, müdiranıyla ve rüesa, müdiranı da halkıyla beraber aynı yolun yolcusu, hemfikir insanlardır.

Aziz Manisalılar! Ben Manisa'yı yangınlar içinde harap ve türap bir hâlde görmüştüm. Muhterem Manisalılar, ben sizi zulmetten, ateşten, esaretten henüz kurtulduğunuz bir zamanda görmüştüm. Fakat o günkü hâlleri itiraf ederim, hakiki teessürle telakki etmedim. Gerçi siz zulüm ve taarruzun şiddetli darbelerinden henüz kurtulmuştunuz. Fakat ben emindim ki, bu kadar şiddetli darbeler insanların imanlarını takviye eder. İstidadı, cevheri olan bir millet öyle darbelerden mütenebbih olur. Maziye nispeten atisini daha çok parlak yapabilir. Muhterem arkadaşlar, felaketler insanları, akılları başında olan milletleri daima azimkâr hamlelere sevk eder ve işte siz de o hamleleri yapmaktasınız. Bugün mâmuriyet itibarıyla gördüklerim bu hamlelerin çok bariz tezahürleridir.

Arkadaşlar! Bugünkü teyakkuzlarınızın, azminizin çok az zamanda çok feyizli neticeler vereceğine emin olarak sizi tekrar hürmetle selamlarım.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 12 Ekim 1925, s.1.

23. İZMİR'DE BELEDİYE BİNASI BALKONUNDA YAPTIĞI KONUŞMA *

11 Teşrîn-i Evvel 1341 (11 Ekim 1925)

Muhterem İzmirliler, aziz hemşerilerim!

Siz bana bugün çok tarihî diğer bir günü hatırlattınız. Bugünkü hissiyatı vefakârânenizle bana İzmir'in istirdadı günü bu sokaklardan geçtiğim dakikaları hatırlattınız. Muhterem arkadaşlar; hatta diyebilirim ki, o gün çok büyük elem ve kederden yeni çıkmış, coşkun bir messerret izhar ediyordunuz. Fakat ben bugün görüyorum ki; siz daha coşkunsunuz, hissiyatınız daha yüksektir. Arkadaşlar! O günden bu güne kadar geçen günler size birçok hakikatleri ispat ve ihsas etmiştir.

Muhterem vatandaşlar! Bu münasebetle şunu ifade edeyim ki, her geçen sene pek çok hakikatler ifade edecektir. Yalnız tavsiye ederim ki çok dikkatle ve teenni ile bu hakikatlerin anlaşılmasına intizar ediniz.

Muhterem hemşerilerim! Size çok eski bir nokta üzerindeki hatıralarımı arz etmek isterim: Ben İzmir'i ilk gördüğüm gün mektebi terk ederek menfâma gittiğim gündür. Bu güzel memlekette menfâma giderken birkaç saat geçirmiştim. 0 zaman bu güzel rıhtımı baştanbaşa bize hasm-ı can olan yabancı bir ırkın mensuplarıyla memlû görmüştüm. O zaman hükmetmiştim ki; İzmir hakiki, asil ve necip Türk İzmirlilerden gitmişti. Fakat ne yapayım ki, o tarihte bu hakikati ifşâya imkân yoktu. Çünkü menfâma gidiyordum. O gün izharı hakikat edememek yüzünden bütün memleketin İzmir'le beraber ne kadar büyük, ne kadar acı felaketlere duçar olduğunu elbette bilirsiniz.

Arkadaşlar! Birbirimize daima hakikati söyleyeceğiz. Felaket ve saadet getirsin, iyi ve fena olsun, daima hakikatten ayrılmayacağız.

Arkadaşlar! Hakikat suhuletle anlaşılır bir şeydir. Fakat hakikat diye gayr-ı hakikiden bahsedenler vardır. Çok rica ederim, o gibi muğfillere inanmayınız.

Muhterem ahali! Kıymetli Belediye Reisi Beyefendi Hazretlerinin sizin hissiyatınıza tercüman olan hitabelerini dikkat ve hassasiyetle dinledim. Hiç şüphe yoktur ki, Belediye Reisi Beyefendi Hazretleri sizin hissiyatınızı ve sizin kalbinizi ifade etmiştir. Ben çok müteessirim ki huzurunuzda duyduğum hissiyatı olduğu gibi ifade edemiyorum. Anlıyorsunuz ki, hemşerilerim sizi çok seviyorum. Çünkü

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 13 Ekim 1925, s.1.

sizden de çok derin bir emniyet ve itimat görmekteyim. Bana ve mesai arkadaşlarıma gösterdiğiniz nihayetsiz itimada, bütün mevcudiyetimi hasretmek suretiyle, hak kazanmaya çalışacağım. Söz veriyorum.

Muhterem İzmirliler! Siz çok bedbaht oldunuz. Çünkü çok acı zulümler gördünüz. Bahtiyarsınız, çünkü bütün memleket sizi mukaddes bir hedef-i istihlâs telakki etmiştir. Ahmak düşman buraya gelmeseydi, belki bütün memleket gaflette püyan kalırdı. Siz bütün millet namına, bütün memleket namına sıkıntı çektiniz. Fakat bugün bu sıkıntının mükâfakatına mazharsınız. Tebrik ederim. Bütün cihan işitsin ki, Efendiler; artık İzmir hiçbir mülevves ayağın üzerine basamayacağı mukaddes bir topraktır.

Efendiler, İzmir'e her geldiğimde ben çok mütehassis oluyorum. Bugün daha çok mütehassis oldum. Tekrar teşekkürlerimi takdim ederim.

24. İZMİR'DE ŞEREFİNE TERTİP EDİLEN FENER ALAYI SONRASINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

11 Teşrîn-i Evvel 1341 (11 Ekim 1925)

Arkadaşlar! Hanım ve Bey arkadaşlarım, çok samimi vecd hâlinde, fakat yekpare bir vicdan, bir kalp karşısında bulunduğumu hissetmekle bahtiyarım. Arkadaşlar bilirsiniz ki hissiyat denilen şey aklın, mantığın, muhakemenin çok fevkinde bir kudrete ve bir kuvvete maliktir. Bu kadar nezih bu kadar kuvvetli ve bu kadar ince hissiyata malik olan milletimizin terakkiyatın en son kademesine kemal-i muvaffakiyetle vasıl olacağına şüphe etmeyiniz. Ben sizin bugünkü hâlinizden ziyade istikbalde yaratacağınız büyükleri görüyor ve çok bahtiyar oluyorum.

Arkadaşlar! Sizin gibi bir milletin aciz bir ferdi olduğumdan dolayı ne kadar mesut olduğumu düşünemezsiniz. Kendimi tebrik ediyorum. Çünkü size mensubum.

İzmir'in Karşıyakalıları! Sizi derin muhabbetle selamlarım. Ben bütün İzmir'i ve bütün İzmirlileri severim. Güzel İzmir'in temiz kalpli insanlarının da beni sevdiklerinden eminim. Yalnız bir tesadüf beni Karşıyaka'ya daha ziyade raptetmiştir.

Karşıyakalılar! Anam sizin sinenizde, sizin topraklarınızda yatıyor. Karşıyakalılar! İzmir'i gördüğüm gün evvela Karşıyaka'yı ve orada da sizin Türk topraklarınızda yatan anamın mezarını gördüm.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 13 Ekim 1925, s.1.

25. KEMALPAŞA TÜRK OCAĞI'NDA YAPTIĞI KONUŞMA *

12 Teşrîn-i Evvel 1341 (12 Ekim 1925)

Muhterem kaza ahalisinin hissiyatını tercüme eden bu sözlerden çok memnunum.

Arkadaşlar! Bütün hayatımda sevinçle geçirdiğim bir gece vardır. O gece ordumuzun İzmir'e girdiği günün burada geçirdiğim gecesidir. O vakit buradan geçerken bu muhterem halkın gördüğü zulüm ve teaddiye rağmen resmimi koyunlarından çıkararak beni tanıdıklarını ve otomobilime atılarak kucakladıklarını unutmam. Bugün o hâtırayı yaşıyorum bahtiyarım.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 14 Ekim 1925, s.1.

26. İZMİR'DE MÜSTAHKEM MEVKİ KUMANDANLIĞI'NDAKİ ZİYAFETTE MÜFETTİŞ FAHRETTİN PAŞA'NIN SÖYLEVİ ÜZERİNE YAPTIĞI KONUŞMA *

13 Teşrîn-i Evvel 1341 (13 Ekim 1925)

Muhterem Müfettiş Paşa Hazretleri, muhterem arkadaşlarım, Cumhuriyet ordusunun yüksek şerefli kumanda heyetiyle beraber bulunmaktan duyduğum saadet pek büyüktür. Hususiyle bu içtimaın pek faydalı cereyan ettiğini müşahede eylediğim bir manevranın hitamını müteakip vuku bulmuş olması mesudiyetime meserretler ilave etmiştir. Kahraman Türk ordularının ihraz ettikleri büyük zaferlerde şahsıma terettüp etmiş olan vazifeleri yapabilmişsem çok bahtiyarım. Yalnız bu noktada bir hakikati izah için arz edeyim ki benim ordularımızı sevk ve tevcih ettiğim hedefler esasen ordularımın her neferinin, tekmil zabitlerinin ve kumandanlarının nazarlarının, vicdanlarının, azimlerinin, mefkûrelerinin müteveccih bulunduğu hedeflerdi. Şuurlu ve mefkûreli harekâtta muvaffak olan ordularımızı burada tazimle yâd etmeyi vazife bilirim. Zaten muttali idim. Bugün gözümüzün önünde cereyan eden harekât münasebetiyle bir defa daha kani ve müsterih oldum ki, cumhuriyet orduları tarihe yazdığı büyük zaferlerin neşesinden ancak daha âli vazifelerin ifasında lazım evsaf ve mezaya-yı askeriyesini her gün tezyit etmek için istifade etmektedir. Bundan evvel yine İzmir'de ordularımızın erkân ve ümerasıyla bir harp oyunu yapmıştık. Onun bende bıraktığı itminana bugün yine İzmir civarında safahatını takip ettiğim manevranın bahşettiği kati itminanımı ilave etmekle mesudum. Bütün millete bilâtereddüt ve emniyet-i kalple arz edebilirim ki Cumhuriyet orduları cumhuriyeti ve mukaddes topraklarını emniyetle muhafaza ve müdafaaya kadir ve hazırdır.

Milletimiz kemal-i azimle içtimai ve fikrî tekâmülüne çalışırken, onu yolundan alıkoyacak dâhilî ve haricî mânialaın karşısında kuvvetli, kudretli, vazife-i âliyesini müdrik kahraman ordumuzun hazır bulunduğunu düşünerek müsterih olabilir. Müfettiş Paşa Hazretleri, zatınızın ve âli kumanda heyetinin şahsıma ait kıymetli muhabbetinin ve itimadının nişanesi olan son sözlerinize arz-ı teşekkür ederim. Hürmet Cumhuriyet ordularına, hürmet onların âli kumanda ve zabitan heyetlerine!

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 14 Ekim 1925, s.1.

27. İZMİR KIZ ÖĞRETMEN OKULU'NDA SELİM SIRRI BEY'İN ÖĞRENCİ MUALLA İLE OYNADIĞI ZEYBEK RAKSINI SEYRETTİKTEN SONRA YAPTIĞI KONUŞMA *

13 Teşrîn-i Evvel 1341 (13 Ekim 1925)

Hanımefendiler, beyler!

Selim Sırrı Bey zeybek raksını ihya ederken ona bir şekl-i medeni vermiştir. Bu sanatkâr üstadın eseri hepimiz tarafından kabul edilerek millî ve içtimaî hayatımızda yer tutacak kadar tekemmül etmiş, bedîî bir şekil almıştır. Artık Avrupalılara: *"Bizim de mükemmel bir raksımız var"* diyebiliriz. Bu oyunu salonlarımızda, müsamerelerimizde oynayabiliriz. Zeybek dansı her içtimai salonda kadınla beraber oynanabilir ve oynanmalıdır.

* *Vakit*, 15 Ekim 1925, s. 2.

28. İZMİR BELEDİYESİ'NDE VERİLEN ZİYAFETTE YAPTIĞI KONUŞMA *

14 Teşrîn-i Evvel 1341 (14 Ekim 1925)

Muhterem Beyler!

Bu sofrada beraber geçirdiğimiz neşeli ve zevkli dakikaları derin hassasiyet içinde tezkâr ederim. Görüyorum ki muhat, bütün rüesa-yı memurin-i mülkiyedir. Aynı zamanda millî ve iktisadi muhtelif şirketlerin ve teşebbüslerin rüesa ve mensuplarıdır.

Efendiler! Milletimizin terakkiye, teceddüde, tekâmüle ne kadar müştak olduğunu her gün görmektesiniz. Memleketin birçok yerlerinde aynı müşahedatta bulundum. Aynı hassasiyeti, aynı yüksek intibah ve teyakkuzu gördüm. Sizi bundan haberdar ediyorum. Sizler milletin bu iştiyakını, bu arzusunu takviye etmeği vazife-i resmiye ve yevmiyeniz haricinde, onun fevkinde âli ve millî bir vazife telakki etmelisiniz. Bu vazifenizi muvaffakiyetle ifa edeceğinize emin olarak çok bahtiyar oluyorum. Huzurunuzun verdiği memnuniyetle çok teşekkür ederim.

Arkadaşlar! Mazide, en büyük felaketleri ihzar eden bir mazide, çok derin mazilerde dahi Türk milletini benliğinden çıkaran bir teşkilat vardı ki, ona devlet ve hükûmet teşkilatı derlerdi. Millet, hükûmet teşkilatının zahiren esiri idi. Bu onun manzara-i zahiriyesi idi. Hâlbuki Türk esaret kabul etmeyen bir millettir. Türk milleti esir olmamıştır.

Yalnız hükûmet başka bir vaziyette kalmış, millet de hükûmete bigâne ve ondan müteneffir bir vaziyette kalmıştır. İşte bunun için çok felaketler oldu. Fakat bunların tecelliyat-ı maddiyesi devlet, hükûmet teşkilatı üzerinde oldu. Mahvolan devletler idi ve devlet ölmüştür. Fakat Türk milleti görüyorsunuz ki, daha kuvvetli, daha şerefli olarak yaşamakta berdevamdır. Bugünkü hükûmetimiz, teşkilat-ı devletimiz doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir teşkilatı devlet ve hükûmettir ki onun ismi Cumhuriyettir. Artık hükûmet ile millet arasında mazideki ayrılık kalmamıştır. Hükûmet millettir ve millet hükûmettir. Artık hükûmet ve hükûmet mensupları kendilerinin milletten gayr-ı olmadıklarını ve milletin efendi olduğunu tamamen anlamışlardır. Hepimizin efendisi olan milletin terakkisi, tealisi ve ona hadim olan devlet memurları için muvaffakiyet temenni ederim.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Ekim 1925, s.1.

29. İZMİR KIZ ÖĞRETMEN OKULU'NDA ÖĞRENCİLERİN SORULARINA VERDİĞİ CEVAPLAR *

14 Teşrîn-i Evvel 1341 (14 Ekim 1925)

-Cumhuriyet nedir ve sultanlıktan farkı nedir?

-Cumhuriyet fazilet-i ahlakiyeye müstenit bir idaredir. Cumhuriyet fazilettir. Sultanlık korku ve tehdide müstenit bir idaredir. Cumhuriyet idaresi faziletli ve namuskâr insanlar yetiştirir. Sultanlık korkuya, tehdide müstenit olduğu için korkak, zelil, sefil, rezil insanlar yetiştirir. Aradaki fark bunlardan ibarettir.

-Biz millî mücadelede muvaffak olduk. Niçin muvaffak olduk?

-Millî mücadeleyi yapan doğrudan doğruya milletin kendisidir. Milletin evlatlarıdır. Millet analarıyla, babalarıyla, hemşireleriyle mücadeleyi kendisine mefkûre ittihaz etti. Biliyorsunuz ki asırlarca vuku bulan mücadeleler ve bunların netayici olarak da yüksek tarihî zaferler vardır. Fakat o zaferlerin amilleri kendi mefkûreleri olarak değil şunun bunun hırsı peşinde kul köle olarak bulunmuşlardır. Hâlbuki millî mücadelede şahsi hırs değil, millî mefkûre, millî izzetinefis saik-i hakiki olmuştu.

-Türk kadını nasıl olmalıdır?

-Türk kadını dünyanın en münevver, en faziletkâr ve en ağır kadını olmalıdır. Ağır sıklette değil, ahlakta, fazilette ağır, vakur bir kadın olmalıdır. Türk kadınının vazifesi, Türk'ü zihniyetiyle, azmiyle muhafaza ve müdafaaya kadir nesiller yetiştirmektir. Milletin menbaı ve hayat-ı içtimaiyenin esası olan kadın, ancak faziletkâr olursa vazifesini ifa edebilir. Herhâlde kadın çok yüksek olmalıdır. Burada fikret merhumun cümlece malum olan bir sözünü hatırlatırım: *"Elbet sefil olursa kadın alçalır beşer"*.

-Hayatta musiki lazım mıdır?

-Hayatta musiki lazım değildir. Çünkü hayat musikidir. Musiki ile alakası olmayan mahlûkat insan değildir. Eğer mevzubahis olan hayat insan hayatı ise musiki behemehâl vardır. Musikisiz hayat zaten mevcut olamaz. Musiki hayatın neşesi, ruhu, süruru ve her şeyidir. Yalnız musikinin nev'i şayan-ı mütalaadır.

---

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Ekim 1925, s.1.

30. İZMİR ERKEK ÖĞRETMEN OKULU'NDA VERİLEN ÇAY PARTİSİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

14 Teşrîn-i Evvel 1341 (14 Ekim 1925)

Beyefendi'nin söylediği samimi sözlerden çok mütehassis oldum. Bilhassa mucib-i memnuniyet telakki ettiğim nokta şudur ki, bize mazinin felaketli noktalarını, belki intibahımızı teşdit için bir defa daha hatırlatmıştır. Hakikaten mazide bu milleti insanlıktan geri bırakan, bütün âlemin âdeta insanlık haricinde telakkisine sebebiyet veren bir takım müesseseler ve mânialar vardı. Fakat millet onların hepsini bertaraf etti ve ne kadar çürük ve bimana olduğunu da ispat iktidarını gösterdi. Bu salonda bu kıymetli içtimaı tertip edenlere çok teşekkür edeceğim. Çünkü ben de istikbalin kıymetli muallimlerinin arasında pek derin zevk ve saadet duymaktayım. Muallimliğin ehemmiyeti hakkında fazla söz söylemeğe hiç lüzum görmem. Çünkü siz onu benden daha iyi bilirsiniz. Yalnız bir ciheti hep beraber tekrar edelim. Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak muallimlerdir. Muallimden, mürebbiden mahrum bir millet henüz millet namını almak istidadını kesp etmemiştir. Ona alelâde bir kütle denir. Millet denemez. Bir kütle millet olabilmek için mutlaka mürebbilere ve muallimlere muhtaçtır. Onlardır ki, bir heyet-i içtimaiyeyi hakiki millet hâline koyarlar. Bizim milletimiz elbette dünyanın takdiratına liyakat kesp etmiş bir heyet-i içtimaiyedir. Fakat onu layık olduğu mertebe-i şerefe isal edecek sizlersiniz. Millet, memleket, Cumhuriyet sizden yüksek hizmet intizarındadır. Siz faaliyete geçtikten sonradır ki azami istidadı fiiliyata kalbedilmiş olacaktır.

* * Öğretmen Kemal Emin Bey'in söylevi üzerine yaptığı konuşmadır. *Hâkimiyet-i Milliye*, 16 Ekim 1925, s.1.

31. KONYA BELEDİYESİ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA *

17 Teşrîn-i Evvel 1341 (17 Ekim 1925)

Reis Beyefendi! Muhterem halkın hissiyat ve efkârını tercüme ve izah etmek hususunda çok şeyler söylemek istediğinizi anlıyorum. Samimi nazarlarınız buna hiç hâcet bırakmamaktadır. Her şeyi gözümle görmekte ve vicdanımla hissetmekteyim. Konya'da ümrana sarf olunan mesainin feyizli semereleri meydandadır. Bilhassa aziz Konya ahalisinin en son müşerref olduğum tarihten bugüne kadar ahvali ruhiyesinde, telakkiyatında, tarik-i teceddüt ve terakkide yürümek için olan azminde ne derece yüksek fark gördüğümü takdirlerle beyan eylerim. Bütün müşahedatımdan çok memnun ve mesudum. Muvasalatım münasebetiyle muhterem ahalinin izhar ettikleri, samimiyetle yaptıkları parlak tezahürata teşekkürler ederim. Tahassüsat ve teşekküratımın iblâğını zatıâlilerinden rica ederim.

* * *Hâkimiyet-i Milliye*, 20 Ekim 1925, s.1.

32. KONYA'DA ÖĞRETMENLER BİRLİĞİ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA *

18 Teşrîn-i Evvel 1341 (18 Ekim 1925)

Muhterem Bey ve Hanımefendiler!

Evvela müsaade buyurunuz Muallim Hanımefendiye suret-i mahsusada teşekkür edeyim. Beni buraya davetlerinden, gelmeme delaletlerinden dolayı. Bu vesile ile çok nurlu bir huzurun, çok feyizli dimağların karşısında bulunmakla mesudum. Muallim Hanımefendiye de teşekkür edeceğim ki, benim güzide heyetinizle zaten mevcut olan münasebet ve alakamı, heyetinizin göğüslerinizde taşıdığınız işaretten birini biz-zat göğsüme takmak suretiyle burada tespit ve ilana vesile vermiştir. Muallim Hayriye Hanımın hitabesini çok derin hassasiyetle dinledim. Muallim ordusunun, nur ordusunun azim ve imanını ne güzel tasvir ve izah buyurdular. Kendilerini tebrik ederim. Beyanatı meyanında şahsıma ait lûtufkâr sözlere hassaten teşekkür ederim. Bu noktada her yerde söylediğim bir hakikati tekrar etmeme müsaadenizi rica ederim. Memleket ve millet hizmetlerinde pişva olmak isteyenlerin ilham menbaı, milletin hakiki hissiyat ve âmâlidir. Bizim zikre şayan bir hareketimiz varsa, o da milletin hissiyat ve temayülâtında varlığına temas etmeye çalışmaktan ibarettir. Her türlü sırr-ı muvaffakiyetin, her nevi kuvvetin, kudretin menbaı hakikisinin, milletin kendisi olduğuna kanaatimiz tamdır.

Şimdiye kadar bu tarz-ı harekette asla aldanmadık. Bundan sonra da aynı suretde harekete devam edeceğimize şüphe yoktur.

Muhterem arkadaşlar! Yürümekte olduğumuz teceddüt, tekâmül ve medeniyet yolunda sizlerden mürekkep bir Türk ordusuna istinat ettikçe behemehâl muvaffak olacağımıza imanım kat'idir. Şimdiye kadar olduğu gibi, birbirimize istinat ederek ve hep beraber milletin iradesine dayanarak yürümekte devam edeceğiz. Milletimizin kat'ına mecbur olduğu merhaleler büyüktür. Vasıl olunması zaruri olan hedefler çoktur. Behemehâl bu merahil kat olunacak, en nurlu hedeflere varılacaktır. Onun için birbirimize vereceğimiz işaret ileri! İleri! Daima ileridir.

* Öğretmen Hayriye Hanım'ın söylevi üzerine yaptığı konuşmadır. *Hâkimiyet-i Milliye*, 20 Ekim l925, s.1.

33. KONYA'DA ÖĞRETMENLER BİRLİĞİ MÜSAMERESİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

19 Teşrîn-i Evvel 1341 (19 Ekim 1925)

Hanımlar, Efendiler!

Bu dakikada dinlediğim hassasiyetle memzuç sözleri çok samimi buldum. Beyan-ı şükran ederim. Kız Muallim Mektebi, Kız Orta Mektebi, Erkek Lise ve Erkek Muallim Mektebi tarafından müştereken tertip olunan bu müsamerede bulunmaktan pek ziyade mesut ve müstefit oldum.

Müdürler, muallimler, talebeler! Memnuniyetle görüyorum ki, çok güzel çalışıyorsunuz. Girdiğim her yerde bütün milletin aynı suretle çalıştığına şahit oldum. Millet aynı noktaya aynı tarzda seri, azimkâr hatvelerle yürümektedir. Bu müşahedede bulunanlar elbette hükmeder ki, Türk milleti programını katiyetle tespit etmiştir. Bu programda kati hedefe isal eden yollar sarih ve muayyendir. Bütün millet el ele vererek programını tatbik etmektedir. Bizim programımız yoktur diyenlere söylemeliyim ki, bizim programımızı bütün tafsilatıyla lâflardan mürekkep yazılarda arayanlar bu taharrilerden memnun, mutmain olmayabilirler. Filhakika bizim programımızın ihtiva ettiği gayeler bakkal kâğıtları üzerindeki, tespit olunmuş programlardan büsbütün başkadır, yüksektir. Bizim programımızın olup olmadığında müteredditbulunanlara onun tatbikat netayici olan efal ve âsâra dikkatle bakmalarını tavsiye ederim. Her geçecek gün milletin mesai-yi müşterekesinin yeni, hayırlı muhassalasıyla, eserleriyle tetevvüç edecektir. Neticeler programımızın medar-ı teyidi olacaktır. Kudretsiz dimağlar, zayıf nazarlar hakikati suhuletle göremezler. O gibiler büyük Türk milletinin seviye-i âliyesine nazaran geri adamlardır. Fakat zaman bütün hakayıkı en geri olanlara dahi anlatacaktır.

Arkadaşlar! İlim ve irfan heyetisiniz. Huzurunuzda bulunmaktan istifade ederek bir noktaya dikkat ve gayretinizi celp edeceğim. Milletimizi vehmiyattan nefsini tahlise muktedir hâle getirmeğe çok çalışalım.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 22 Ekim l925, s.1.

34. KONYA TÜRK OCAĞI'NDA YAPTIĞI KONUŞMA *

19 Teşrîn-i Evvel 1341 (19 Ekim 1925)

Ocaklı arkadaşlar!

Birkaç dakika misafiriniz olmaktan, feyizli ve parlak nasiyelerinizde çok büyük ümitler görmekten duyduğum zevk ve saadet büyüktür. Gördüm ki ocağınızın yanışı, parlayışı değişmiştir. Ocak'ın alevi çok yükselmiştir. Bu alevin Türk afakını ne kadar nurlandırmakta olduğunu düşünerek bahtiyar olabiliriz. Mesainizi azim ve ciddiyetinizi mütezayit görmekle memnun olurum. Sizi tebrik ederim arkadaşlar.

* *Vakit*, 20 Ekim 1925, s. 2.

35. AFYONKARAHİSAR TÜRK OCAĞI'NDA YAPTIĞI KONUŞMA *

21 Teşrîn-i Evvel 1341 (21 Ekim 1925)

Efendiler!

Afyonkarahisar'ın muhterem ahalisi tarafından hakkımda izhar olunan samimi hissiyat, yapılan bu coşkun tezahürata karşı arzı minnet ve şükran eylerim. Halkın hissiyatını tercüme eden genç arkadaşımızın sözlerinden çok mütehassıs oldum. Bilhassa kendilerine bir noktadan dolayı teşekkür edeceğim. O da, bana vazifemin henüz bitmemiş olduğunu ihtar etmeleridir. Vazifemin bitmediğini, deruhte ettiğim mesuliyetin yüksek ve çetin olduğunu müdrikim.

Arkadaşlar! Bu vazife bitmeyecektir. Ben toprak olduktan sonra dahi devam edecektir. Ben seve seve, sevine sevine bütün mevcudiyetimi bu kutsi vazifeye hasredeceğim ve onun yüksek mesuliyetini deruhte etmekle mesut olacağım. Vazifeme muvaffakiyetle devam edebileceğim. Çünkü büyük milletimizin kalp ve vicdanında, bana karşı sarsılmaz bir emniyet ve itimat taşımakta olduğunu görüyorum. Bu benim için büyük kuvvettir, büyük salahiyettir.

Efendiler! Bu binanın sakfı altında ne mesut, ne tatlı hâtıralarımı ihya ediyorum. Bir gece ben şu odada, Fevzi Paşa bu odada, İsmet Paşa da bu odada yatıyorduk. Erkân-ı Harbiyemiz şu odada çalışıyordu. Düşman ordusunu tamamen sarsmak ve imha etmek kararı şu odada çıktı. Afyonkarahisar, son büyük zaferin kilidi oldu. Esası oldu. Afyonkarahisar, tarihî mücadelemizde unutulmaz bir parlak sahifeye maliktir. Burada; buranın aziz halkıyla beraber bulunmaktan duyduğum zevk ve saadet büyüktür. Bana bu saadeti bahşeden sizlere muhabbet ve teşekkür ederim.

* Türk Ocağı temsilcisi İsmail Bey'in söylevine cevap olarak yaptığı konuşmadır. *Hâkimiyet-i Milliye*, 22 Ekim 1925, s.1.

36. KONYA VE KONYALILAR HAKKINDA BABALIK GEZETESİ'NE VERDİĞİ DEMEÇ *

20 Teşrîn-i Evvel 1341 (20 Ekim 1925)

Konya'yı bu defaki ziyaretimde, on ay evvelkine nazaran, pek çok âsâr-ı terakki gördüğümü kemal-i memnuniyetle zikir ve beyan ederim. Yapılan ve başlanılan imar teşebbüsleriyle Konya'nın pek yakın zamanda bütün mânasıyla medeni bir şehir, şayan-ı gıpta bir Türk mamuresi olacağına itimadım kavidir. Çalışkan ve uyanık Konyalıların bilhassa medeni kisvenin iksasında gösterdikleri tehalük ve hassasiyet ayrıca şayan-ı kayıttır. Konya gençliğinde ve mekteplerinde gördüğüm eser-i hayat ve faaliyeti de takdir ederim. Konya'ya muvasalatımda ve dört günlük ikametim esnasında muhterem Konyalıların ve mümessillerinin büyük bir heyecanla müşahidi olduğum samimi tezahüratından, izhar buyurdukları kalb-i âsâr-ı hamiyetten pek mütehassisim.

* *Babalık*, 21 Ekim 1925, No:1927, s. 1.

37. İKİNCİ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN DÖRDÜNCÜ YASAMA YILININ AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

1 Teşrîn-i Sânî 1341 (1 Kasım 1925)

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Azası!

Büyük Millet Meclisi'nin 7'nci faaliyet senesine dâhil oluyoruz. Huzurunuzda tekrar bulunmaktan hissettiğim fahr ü mübahatı izhar eder ve aza-yı kiramı kemal-i hürmetle selamlarım.

Meclis-i Âli, faaliyetine fasıla verdiği zaman Cumhuriyet ordusunun, irtica hadisesini tedip ve tasfiye etmekle meşgul bulunduğu malumdur. Ordu; Cumhuriyet düşmanlarını sürat ve katiyetle tenkil etmiştir. Cumhuriyet ordusunun, bu uğurda verdiği şehitleri, lisan-ı tevkirle yâd eder ve ordumuza karşı beslediğimiz itimat ve takdiratı bu vesile ile de tekrar eylerim. Asıl şayan-ı dikkat ve medar-ı emniyet olan nokta; cumhuriyeti, milletin nasıl hırz-ı can ettiğinin, seferberlikte ve alelumum tezahürat-ı milliyede, gösterilen tehalükle teeyyüt etmesidir.

İsyan hadisesinin; irticai, umumi mürekkep bir cereyan-ı efkâr ve bir silsile-i istihzaratın fiilî bir işareti ve neticesi olduğu bir seneden beri cereyan eden ahval ve hadisat ile bir defa daha sabit olmuştur.

Büyük Millet Meclisi'nin, vaziyetin hâmil olduğu ciddiyet ve ehemmiyeti hakkıyla derpiş ederek ittihaz ettiği tedabir, vatanın selamet ve masuniyetini ve vatandaşların huzur ve emniyetini temin eylemiştir. Meclis-i Âli müşahedesinde ve tedabirindeki isabetle tarih-i millîmizdeki mevki-i ihtiramını bihakkın teyit eyledi.

Aza-yı Kiram! Muhtelif aksam-ı vatanda efrad-ı milletle doğrudan doğruya olan temaslarımız milletimizin huzur ve emniyet içinde en yüksek refah ve medeniyete varmak için meşbu olduğu azim ve iradeyi her vesile ile tebarüz ettirmiştir.

Millet, muasır medeniyetin alelumum milletlere temin eylediği hayat ve vesaiti, esasta ve eşkâlde aynen ve tamamen tahakkuk ettirmek karar-ı katisini vermiştir. Millet, teceddüt ve ıslahat sahasında gösterdiği gayretlerin asırlardan beri olduğu gibi gûnagûn tesvilat yüzünden bir an dahi tevakkufa duçar olmasına müsaade etmemek azmindedir.

---

* *TBMM Zabıt Ceridesi,* Devre 2, Cilt 19, 1 Kasım 1341, Pazar, s. 8-11.

Yeni Türkiye'nin dünyevî, millî ve iktisadi siyaset-i umumiyesiyle ifade olunan amil-i milliye hepimizin istikamet-i mesaisini tayin etmiş bulunmaktadır ki, bu yolun az zamanda milletimizin yüksek kabiliyetlerini izhara fırsatbahş olacağına şüphe yoktur.

Aza-yı Kiram! Türk Milleti, hâkimiyetine sahip olduğu bu devre gelinceye kadar ıstırap ve inhitatına sebep olan avamilin mahiyetini anlamıştır. Bu avamil-i musibetin her ne şekil ve mahiyette olursa olsun tecdid-i faaliyet etmesine müsamaha edemez.

İnsanların vicdaniyatı, matbuatın hürriyeti ve hürriyet-i siyasiyenin tecelliyatı gibi nefsül emirde aziz olan avamilin heyet-i içtimaiyeyi ıstırap ve tereddiye sevk edecek galat surette istimal olunmasına bizzat vücud-ı içtimainin hikmet-i hayatı mânidir.

Muhterem Efendiler! Hürriyet-i matbuatın izale-i mehaziri bizzat hürriyet-i matbuatla kaim olduğuna dair bu büyük Meclisin mürşit ve musaffa sahasında tevkir olunan esaslar eğer cumhuriyetin ruhu olan faziletten mahrum erbab-ı cürete, sine-i matbuatta şekavet fırsatını verirse eğer iğfal ve ıdlal erbabının saha-i fikriyattaki meşum tesirleri, tarlasında çalışan masum vatandaşların kanlarını akıtmasına, yuvalarının dağılmasına sebep olursa ve eğer, en nihayet şekavetin en muzırını ihtiyar eden bu kabil erbab-ı ıdlâl, kanunların hususi müsaadelerinden istifade imkânını bulurlarsa Büyük Millet Meclisi'nin mürebbi ve kahhar yed-i idaresinin müdahale ve tenbih etmesi elbette vacip eden olur.

Muhakkaktır ki, cumhuriyet devrinin kendi zihniyet ve ahlakıyatıyla mütehalli matbuatını yine ancak Cumhuriyetin kendisi yetiştirir. Bir taraftan geçmiş devirler evrak-ı matbuasının ve müntesiplerinin gayr-ı kabil-i ıslah olanları nazar-ı millette taayyün ederken diğer taraftan Cumhuriyet matbuatının temiz ve feyizli sahası ittisa ve itilâ etmektedir. Büyük ve necip milletimizin yeni hayat-ı mesai ve medeniyetini teshil ve teşci edecek işte ancak bu yeni zihniyetteki matbuat olacaktır.

Aza-yı Kiram! İrtica hadisesi bazı vilâyetlerimizde mevcut ve mahsus olan içtimai ve idari hastalıkları, bütün milletin enzar-ı ibretinde tamamen tebarüz ettirmiştir.

Bir küll olan bu aziz vatanda umum vatandaşların bedenî, malî ve mefkûrevi bütün mükellefiyetlerini aynı suhulet ve müsaraatla ifa etmesini temin edinceye kadar müşahede ettiğimiz hastalıkların tedavisinde ısrarla devam mecburiyetindeyiz. Bu yolda ittihazı lazım gelen esaslı ve katî tedbirlerin Büyük Millet Meclisi'nce mütemadi bir surette ve itina ile takip olunacağına millet emin olabilir.

Muhterem Efendiler! Vaziyet-i iktisadiyemizde bir seneden beri bezl olunan gayretin asarı mahsus mertebededir.

Cumhuriyetin erbab-ı mesaiye temin ettiği huzur ve emniyet, vatandaşların sıhhatlerini muhafaza etmek için açılan mücadeledeki semerat, köylümüz ve ziraatimiz üzerindeki âşâr kâbusunun bertaraf edilmesiyle husule gelen ferah, milletin daha çok istihsal etmek, daha müreffeh olmak için çalışmak arzularını mucib-i şükran bir derecede tezyit eylemiştir.

Teşkilat-ı sıhhiyemizde memleketin ihtiyacatına mutabık isabet ve gayret meşhuttur. Hükûmet-i Cumhuriye'nin başlı başına bir esas olarak muvaffakiyetle takip eylediği sıhhat mücadelesine gittikçe vesaitini artıran bir vüsatle devam olunmak lazımdır ve mühimdir.

Ziraatimizin maruz bulunduğu emraz ve tahribatı izaleye ve yeni usul vesait-i ziraiyenin talim ve tamimine masruf olan mesai feyyaz tesiratını göstermektedir. Ticari hayatımızda, geçen sene zarfında limanlardaki faaliyet ve muamelâtı teshile matuf teşebbüsatı, esasi ihtiyacatımıza mutabık icraat cümlesinden add olunmağa layıktır. Hayat-ı ticariyeyi tevsi, teshil ve tarsin için bankaların haiz oldukları ehemmiyetli tesirat üzerine Meclis-i Âli'nin dikkatini isticlâb ederim.

Efendiler! Vaziyet-i iktisadiyeden bahsederken bugünkü medeniyetin kudret temeli olan mevzua, yani sanayi-i madeniyeye, bilhassa enzar-ı itibarı cem ve tevcih etmek isterim. Sanayi fabrikalarına, sanayi-i madeniyeye müteveccih umumi alaka ve teşebbüsü temin edecek çare ve tedbirleri bulmak mübrem ve hayatî ihtiyaçlarımızdandır.

Aza-yı Kiram! Kendi menabi-i servetimizle ve kendi erbab-ı fennimizle teşebbüs ettiğimiz şimendifer inşaatındaki faaliyeti bizzat tetkik ve müşahede ettim. Büyük Millet Meclisi'nin hazinesine ve mühendis evlatlarına gösterdiği itimat ve müzaharet bihakkın mahalline masruf olmuştur. Milletimiz, Meclis-i Âli'nin şimendifer inşaatına gösterdiği rağbet ve ehemmiyeti sürur ve memnuniyetle karşılamaktadır. Bu zemindeki umumi alaka ve ihtiyaç, sarf ettiğimiz gayretlerin birkaç misline kadar arttırılmasını iltizam etmektedir. Muvasalası nâkıs aksam-ı vatandaki içtimai ve iktisadi noksanların izalesi her şeyden evvel ve her tedbirin başında olarak şimendifer muvasalasına tâbidir.

Muhterem Efendiler! Cumhuriyet adliyesinin tekâmülü memnuniyetbahş bir seyir takip etmektedir. Muamelâtta emniyet ve sürat için ittihaz olunan tedabir müspet netayiç vermektedir. Cumhuriyet adliyesine mensup olanların en küçük memurlarına kadar ilmen kifayeti ve cumhuriyet mefkûresini haiz olmaları için sarf olunan gayret mucib-i memnuniyettir. Bir taraftan kifayet-i ilmiyeyi temin eden müessesata atf-ı ehemmiyet ederken diğer taraftan Cumhuriyet adliyesinin müstenidatı olacak kanunların bir an evvel vücuda getirilmesine nasb-ı nazar edilmelidir. Geçmiş idarelerden müdevver nâkâfi kanunlarla geçirdiğimiz senelerde hayat-ı umumiyenin maruz kaldığı müşkülât iktiham olunabilmişse, bu milleti-

mizin Cumhuriyete olan sarsılmaz alaka-i tabiiyesinden ve idare-i Cumhuriyetin esasındaki kuvvet ve kudretindendir. Fakat nâkâfi kanunların devamına müsaade etmek yüzünden milletin maruz bulunduğu müşkülâtın bir an evvel izalesi gayr-ı kabil-i tehir zaruriyat cümlesindendir. Meclis-i Âli'ye takdim edilecek olan Ceza Kanunu, Kanun-ı Medeni ve Ticaret Kanunu'nun bu sene-i içtimaiye esnasında tedvin ve neşr olunmasındaki müstaceliyeti bilhassa ifade etmek isterim.

Hayat-ı umumiyemizi yeni baştan tanzim edecek olan bu esasi kanunlar, muasır medeniyetin kanunları zümresinden olmak tabiidir. Milletimizin dâhil olduğu heyet-i medeniyenin iktisadi ve medeni ihtiyacatı o kadar yakındır ki buna tekabül etmesi lazım gelen kanunlarda dahi ayni tekarüp lüzumu barizdir. Asr-ı hâzırın ihtiyacatına muvafık kanun yapmak ve onu hüsn-i tatbik eylemek ümran ve terakki esbabının en mühimlerindendir.

Aza-yı Kiram! Maarifimizden bahse başlarken kız ve erkek çocuklarımızın ve ana babalarının tahsil için gösterdikleri umumi şevk ve tehalükü takdirlerle tezkâr etmek isterim. Büyük Millet Meclisi'nin ve Hükûmet-i Cumhuriye'nin azami vesait ve gayreti sarf ettiği müsellem olmakla beraber ilim ve tahsilin feyiz ve nuruna olan iştiyak-ı umumi tatmin edilebilmekten henüz uzaktır. Önümüzdeki sene için Devletçe yapılabilecek azami fedakârlığı rica ederken erbab-ı yesardan olan vatandaşlarımıza da şayan-ı himayet olan çocuklarımızı hususi teşebbüsleriyle okutup yetiştirmelerini ehemmiyetle tavsiye ederim. Kadın ve erkek muallimlerimizin yeni nesli yetiştirmek için sarf ettikleri fedakârâne mesai ile beraber heyet-i içtimaiyemiz içinde yeni zihniyeti ve medeni hayatı telkin ve tamim için icra ettikleri hüsn-i tesirat, bu güzide heyetlerin âli vazifelerini ne kadar müdrik olduklarını göstermektedir. Vazife başında ekserisine bizzat beyan ettiğimiz takdiratı huzurunuzda da tekrar ve ifade etmekle mübahiyim. Bu takdiratımla beraber istisna teşkil etse de muttali olduğum bir noksana ait vesayayı burada söylemeyi lazım addederim.

Hayatın her safha-i mesaisinde olduğu gibi bahusus tedris hayatında inzibat esas-ı muvaffakiyettir. Müdürler ve talim heyetleri inzibatı temine ve talebe inzibata riayete mecburdurlar.

Efendiler! Maarifte hayatın icabat-ı ameliyesini ve muhitin şerait-i hususiyesini temin eden bir sistem üzerindeyiz. Semeratı mücerrrep ve meşhut olan bu sistemin tevsian tahakkuk ettirilmesi esasında dikkat ve ciddiyetle yürümek lazımdır.

Aza-yı Kiram! Türkiye Cumhuriyeti'nin beynelmilel aile-i medeniyette kabil-i ihmâl olmayan bir unsur-ı kuvvet ve müsalemet olduğu geçen bir sene zarfında bir daha tezahür etmiştir ümidindeyim. Aramızda münasebat-ı siyasiye resmen teessüs etmemiş olan devletlerle yeniden muahedeler yapılmıştır. Yeniden yapılmış olan muahedat Meclis-i Âli'ye takdim olunacaktır. En son Bulgaristan ve Sırp-Hırvat-Sloven krallıklarıyla muhadenet muahedeleri imza olunmuştur. Komşumuz ve

dostumuz Sovyet Cumhuriyeti ile münasebetimiz samimânedir. Yek diğere karşı emniyetbahş bir hatt-ı hareket üzerindeyiz. İran ile siyasiyatımızda iyi komşuluk hissiyatı mahsûs ve meşhuttur. Afgan ile olan münasebat-ı siyasiyemiz aramızdaki muahedenin samimi icabatına muvafıktır. Garp devletleriyle münasebatımızda muahedatın tayin ettiği hututu, halisane takip etmekteyiz. Mesail-i muallâka, muahedenin derpiş ettiği cereyan içindedir. Musul meselesindeki vaziyet-i hukukiyemiz, Cemiyet-i Akvam komisyon-ı mahsusunun mahallinde tetkikatıyla bir daha tezahür eyledi. Bu hakikate rağmen meselenin halli yeniden duçar-ı teahhur oldu. Bizim bu meselede vaziyetimiz pek büyük fedakârlıklarla istihsal olunan Lozan Muahedesi ile muayyendir. En nihayet ahdî icabın ve hakk-ı adlin teslim olunmasına emniyetle muntazırız.

Efendiler! Siyasi âlemde bir müddetten beri mütekabil emn ü selamet mevzuu üzerinde sarf olunan faaliyetler calib-i dikkattir.

Mukabil emn ü selamet bütün dünya milletlerinin temenni eylemesi lazım olan bir esas-ı saadettir. Ancak emn-ü selamet bütün milletlere teşmil edilmedikçe umumi bir sulhu temine matuf olmaktan ziyade saha-i faaliyet tasmim olunan bir kısım milletlere karşı diğer bir kısım milletlerin iktisab-ı serbestîsini temin mahiyetinde telakki olunmak zaruridir. Bahusus beynelmilel esliha ticaretinin bir kısım milletlerin taht-ı murakabesinde tutulmasını intaç edecek tedabir bu telakkiyi teyit etmektedir.

Aza-yı Kiram! Siyaset-i umumiye üzerindeki maruzatım, müdafaa-i memlekete verilecek ehemmiyetin ne kadar ciddi olduğunu izhar eder ümidindeyim. Hazari hayatındaki mesaisine şuur ve vukufla devam etmekte olan berrî, bahrî ve havaî ordumuzun kudret ve kuvveti aziz Türkiye'nin refah ve ümran yolundaki mesaisini emin ve masun kılan başlıca vasıtadır. Büyük Millet Meclisi, bu âli vasıta-i müsalemet ve emniyeti mütemadiyen takviyede ne kadar tehalük gösterse yeridir.

Efendiler! Milletimizin müdafaa-i memlekete gösterdiği alaka-i mahsusa mucib-i şükrandır. Vatandaşların kendi teşebbüsleriyle vücuda getirdikleri Tayyare Cemiyeti az zamanda verdiği semerelerle vâsi bir küşayiş ümit ettirmektedir.

Efendiler! Maliyemiz geçen seneyi muvaffakiyetle geçirmiştir. Bir taraftan âşâr gibi büyük bir varidattan sarf-ı nazar eden ve diğer taraftan bir seferberlik icra etmiş olan devlet, umur-ı nafiasını tehire mecbur olmayacak bir kudret-i maliye izhar ederse bu vaziyet memnuniyet ve şükranla yâd olunmaya layıktır.

Muhterem Efendiler! Memleketin inkişaf-ı iktisadisine mâni olan kuyud-ı maliyenin izalesi ve vergilerin isabet ve adaletle tevzii yolundaki ıslahat-ı maliyeye devam olunmak lazımdır. Diğer taraftan devletin şimdiye kadar bahsettiğim ihtiyacat-ı umumiyesini temin edecek vesait tedarik edilmek icap eder. Devletin vaziyeti ve tasavvurat-ı imar ve ihyakâranesi elbette vatandaşlara birtakım vazifeler ve fe-

dakârlıklar tahmil etmektedir. Memleketimizin ve milletimizin bugünkü vaziyet-i iktisadiyesi ve seviye-i içtimaiyesi, devletin masuniyeti ve memleketin temin-i mâmuriyeti ve vatandaşların refah ve saadetinin îlâsı için daha çok vesait tahsis etmesine fennen müsaittir. Bu müspet hakikatten ilham almakta olan Meclis-i Âli'nin menabi-i makuleyi keşif ve vesait-i lazımeyi temin edeceğine şüphem yoktur.

Aza-yı Kiram! Türkiye'nin tarih-i millîsinde Meclis-i Âli'nin her faaliyet senesi asırların ıslahat ve inkişafatını temin etmekle mümtaz olmuştur. Yeni sene-i faaliyetin milletin hayat-ı umumiyesinde dünyevî, millî ve iktisadi bir idarenin feyiz ve semeratını bir kat daha tecelli ve tahakkuk ettirmesini temenni eylerim.

Aziz Arkadaşlarım! Her şeyin fevkinde, bu büyük Meclisin bir uzvu olmakla hissettiğim mübahatı arz ederek sizleri ve naçiz bir ferdi olmakla fahr ve gurur duyduğum büyük Türk milletini hürmetle selamlarım.

38. İTALYA ELÇİSİ LUCA ORSINI BARONI'NIN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

3 Teşrîn-i Sânî 1341 (3 Kasım 1925)

Sefir Hazretleri!

İtalya Kralı Hazretlerinin aramızda iyi hatıra bırakan selefinizin vedanamesiyle beraber zatıâlilerini nezdime fevkalade murahhas ve büyükelçi tayin eylediğini müşir namenizi meserretle alıyorum. Zatıâlilerinin tayinini memnuniyetle telakki eder, Türkiye millet ve hükûmetine karşı İtalya hükûmet ve milletinin meyl ve muhabbetini, iki memleket arasında caygir olan ananevi münasebat-ı muhadenetkârâneyi teyit etmek hususundaki arzunuzu izhar eden sözlerinizden ve şahsıma matuf beyanatınızdan dolayı teşekkür ederim.

Filhakika iki memleket arasındaki anane ve müşterek sulh arzusuna munzam olan harsi ve iktisadi ve ticari sahalarda dahi hakiki menafi-i mütekabileye müstenit muhadenetin vücut ve lüzumuna dair beyanatınıza tamamen iştirak ederim.

İtalya Devleti Kraliyesinde memnuniyetle müşahede edilmekte olan azim terakkiyatın Türk millet ve hükûmetince büyük bir hiss-i alaka ile takip edilmekte olduğuna ve Türkiye'de İtalyan millet ve hükûmetine karşı temayülat-ı muhabbetkârânenin mevcut olduğuna emin olabilirsiniz. Binaenaleyh münasebatımızı daha sık ve velut kılmak hususundaki mesainizin benim ve hükûmeti Cumhuriyenin muavenetine mazhar olacağına şüphe yoktur.

Haşmetlû kralınız hazretlerinin saadeti ve İtalya'nın refahı hakkında en samimi temennilerimi beyan ederek hoş geldiniz derim.

* *Vakit*, 4 Kasım 1925, s. 1.

39. ANKARA HUKUK FAKÜLTESİ'NİN AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

5 Teşrîn-i Sânî 1341 (5 Kasım 1925)

Huzzâr-ı kiram!

Cumhuriyetin merkezi idaresinde bir hukuk mektebi açmak vesilesi bugünkü içtimaımızı ihzar etmiş bulunuyoruz. Bugün şahit olduğumuz hadise, yüksek memur ve mütehassıs âlimler yetiştirmek teşebbüsünden daha büyük bir ehemmiyeti haizdir. Senelerden beri devam eden Türk inkılâbı, mevcudiyetini ve zihniyetini, hayat-ı içtimaiyenin mebnâsı olan yeni esasat-ı hukukiyede tespit ve teyit etmek çaresine tevessül etmiştir.

Türk inkılâbı nedir? Bu inkılap kelimenin vehleten ima ettiği ihtilal mânasından başka, ondan daha vâsi bir tahavvülü ifade etmektedir. Bugünkü devletimizin şekli, asırlardan beri gelen eski şekilleri bertaraf eden en mütekâmil tarz olmuştur.

Milletin idame-i mevcudiyet için efradı arasında düşündüğü rabıta-i müştereke, asırlardan beri gelen şekil ve mahiyetini tebdil etmiş, yani millet dini ve mezhebi irtibat yerine, Türk milliyeti rabıtasıyla efradını toplamıştır.

Millet beynelmilel umumi mücadele sahasında sebeb-i hayat ve sebeb-i kuvvet olacak iklim ve vasıtanın ancak muasır medeniyette bulunabileceğini bir hakikat-i sabite olarak umde ittihaz eylemiştir.

Velhâsıl Efendiler! Millet saydığım tahavvülât ve inkılâbatın tabii ve zaruri icabı olarak idare-i umumiyesinin ve bütün kanunlarının ancak dünyevi ihtiyacattan mülhem ve ihtiyacın tebeddül ve tekâmülüyle mütemadiyen tebeddül ve tekâmül etmesi esas olan dünyevi bir zihniyeti idareyi mabihülhayat add eylemiştir.

Eğer yalnız altı sene evvelki hatıratınızı yoklarsanız, devletin şeklinde efrad-ı milletin rabıta-i müşterekesinde, medar-ı kuvvet olacak tarik-i medeniyetin takibinde, velhâsıl bütün teşkilat ve ihtiyacatını istinat ettirdiği ahkâm nokta-i nazarından büsbütün başka esaslar üzerinde bulunduğumuzu tahattur buyurursunuz. Altı sene zarfında büyük milletimizin cereyanı hayatında vücuda getirdiği bu tahavvülat herhangi bir ihtilalden çok fazla, çok yüksek olan en muazzam inkılâbattandır.

Çok milletlerin halas ve itilâ mücadelesinde mütehevvir oldukları görülmüştür. Fakat bu tehevvür Türk milletinin şuurlu tehevvürüne benzemez.

---

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 6 Kasım 1925, s.1.

Bahsettiğim büyük inkılap yolunda Türk milletinin şimdiye kadar sarf ettiği mesai; dâhilî ve haricî erbab-ı kasda karşı yorulmaz, yıpranmaz mücadeleler içinde ve bizzat irade-i milliyenin mukavemetberendaz tatbikatı sahasında ve erbab-ı hukuk elinde bulunan kanunların ve müdevvenatın vücudundan kasden tecahül ederek evvelemirde Türk millet ve devletinin yeni şekl-i mevcudiyetini bilamel meydana çıkarmak uğrunda geçmiştir. Şimdi vücuda gelen bu büyük eserin zihniyetini, ihtiyacatını tatmin edecek yeni esasat-ı hukukiyeyi ve yeni erbab-ı hukuku vücuda getirmek için teşebbüs almağa zaman gelmiştir.

Zannederim ki, Ankara Mektebi Hukuku ile Cumhuriyet hukukunu yalnız zahirî ve lâfzî şekliyle değil, fakat şuuri ve izâni mahiyetiyle, kanunlarıyla ve erbab-ı hukukuyla izah edecek ve müdafaa edecek tedbire tevessül etmiş oluyoruz.

Cumhuriyet Türkiyesinde eski kavaid-i hayat, eski hukuk yerine yeni kavaid-i hayatın ve yeni hukukun kaim olmuş bulunması bugün gayr-ı kabili tereddüt bir emrivakidir. Bu emrivaki sizin kitaplarınızda ve mabihüttatbik olacak kanunlarınızda ifade ve izah olunacaktır.

Talebe Efendiler ve Hukuk Müntesibi Efendiler!

Yeni hukuk esaslarından, yeni ihtiyacatımızın talep ettiği kanunlardan bahsederken *"her inkılâbın kendisine mahsus müeyyidesi bulunmak zaruridir"* hikmetine, yalnız bu hikmete işaret etmiyorum. Beyhude bir sitem temayülünden nefsimi tahzir ederek, fakat Türk milletinin muasır medeniyetin vasıflarından ve feyizlerinden müstefit olmak için lâakal üç yüz seneden beri sarf ettiği gayretlerin ne kadar elemli ve ıstıraplı mevani karşısında heba olduğunu kemal-i teessür ve intibahla göz önüne alarak söylüyorum.

Milletimizi inhitata mahkûm etmiş ve milletimizin feyyaz sinesinde devir devir eksik olmamış olan erbab-ı teşebbüsü, erbab-ı cehd ve himmeti, en nihayet meftur ve münhezim etmiş olan menfi ve kaahir kuvvet, şimdiye kadar elinizde bulunan hukuk ve onun samimi muakkipleri olmuştur. Belki ağır ve cesurane olan müşahede-i tarihiyemin güzide heyetiniz içinde ve Hükûmeti Cumhuriye'nin bugün hizmetlerinden istifade etmekte bulunduğu kıymetli memurlar ve hâkimlerimiz içinde, kimsenin hayretini mucip olmayacağına eminim. Bununla beraber biraz daha izah-ı meram için müsaade buyurmanızı rica ederim. Beynelmilel umumi tarihin cereyanında Türklerin 1453 zaferini yani İstanbul'un fethini tasavvur buyurunuz. Bütün bir cihana karşı İstanbul'u ebediyen Türk camiasına mal etmiş olan kuvvet ve kudret takriben aynı senelerde icat edilmiş olan matbaayı Türkiye'ye kabul için erbab-ı hukukun meşum kuvvetini iktihama muktedir olamamıştır.

Köhne hukukun ve müntesiplerinin matbaanın memleketimize girmesine müsaade etmeleri için üç yüz sene müşahede ve tereddüt etmelerine, leh ve aleyhte pek çok kuvvet ve kudret sarf etmelerine ıztırar hâsıl olmuştur.

Eski hukukun çok uzak ve çok eski ve kuvve-i ihyaiyesi ma'dum bir devrini ve müntesiplerini intihap ettiğime zahip olmayınız. Eski hukukun ve onun müntesiplerinin yeni devre-i inkılâbiyemizde bizzat bana ika ettikleri müşkülâttan misal getirmeye kalksam sizi tasdi etmek tehlikesine maruz kalırım. Fakat bilesiniz ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin teşekkülünde anın bugünkü mahiyet ve vaziyetini esasat-ı hukukiyeye ve esasat-ı ilmiyeye münafi addedenlerin başında meşhur hukukşinaslar bulunuyordu. Büyük Millet Meclisi'nde hâkimiyetin bilâ kayd u şart millette olduğunu ifade eden kanunu teklif ettirdiğim zaman, bu esasın Kanun-ı Esasi-i Osmaniye mugayeretinden dolayı muarız bulunanların başında yine eski ve fazileti ilmiyesi ile milleti iğfal eden maruf hukukşinaslar bulunuyordu.

Muhterem Efendiler!

Hatta Cumhuriyet ilan olunduktan sonra vukua gelen feci bir hadiseyi de enzar-ı intibahımız önünde canlandırmak isterim. En büyük mamuremizin bu memlekette belki Avrupa'da tahsil etmiş yüksek mütehassıslardan mürekkep baro heyeti, alenen hilafetçi olduğunu ilan eden ve ilan etmekle iftihar duyan birisini seçip kendisine reis intihap eylemiştir. Bu hadise köhne hukuk erbabının cumhuriyet zihniyetine karşı deruni ve hakiki olan vaziyet ve temayülünü ifadeye kâfi değil midir? Bütün bu hadisat erbab-ı inkılâbın en büyük fakat en sinsi hasm-ı canı, çürümüş hukuk ve onun bîderman müntesipleri olduğunu gösterir. Milletin hummalı inkılap hamleleri esnasında sinmeğe mecbur kalan eski ahkâm-ı kanuniye, eski erbab-ı hukuk; erbab-ı himmetin nüfuz ve ateşi yavaşlamağa başlar başlamaz derhâl canlanarak inkılap esaslarını ve onun samimi muakkiplerini ve onların aziz mefkûrelerini mahkûm etmek için fırsat beklerler. Bu fırsat eski kanunların mevcudiyeti ve eski esasat-ı hukukiyenin meriyeti ile ve eski zihniyetini deruni ve kalbi olarak muhafazada mütemerrit hâkimlerin ve avukatların mevcudiyetiyle müemmendir. Bugünkü hukuki faaliyetlerimizin esbabını izah etmiş oluyorum ümidindeyim.

Büsbütün yeni kanunlar vücuda getirerek eski esasat-ı hukukiyeyi temelinden kal'etmek teşebbüsündeyiz. Ve yeni esasatı hukukiye ile elifbasından tahsile başlayacak bir yeni hukuk neslini yetiştirmek için bu müessesatı açıyoruz. Bütün bu icraatta mesnedimiz milletin istidat ve kabiliyeti ve irade-i katiyesidir. Bu teşebbüslerde arkadaşlarımız, yeni hukuku bizimle beraber bahsettiğim mahiyette anlamış olan güzide erbab-ı hukukumuzdur.

Hayatı umumiyemizin yeni esasat-ı hukukiyesi nazarî ve tatbiki sahada tecelli ve tahakkuk edinceye kadar geçecek zamanı temin eden bizzat milletimiz ve onun inkılâbındaki yorulmaz ve yıpranmaz kuvvet olacaktır.

Talebe Efendiler!

Yeni Türk hayatı içtimaiyesinin bâni ve müeyyidi olmak iddiasıyla tahsile başlayan sizler; Cumhuriyet devrinin hakiki ulema-yı hukuku olacaksınız. Bir an

evvel yetişmenizi ve arzu-yı milleti fiilen tatmine başlamanızı millet sabırsızlıkla beklemektedir. Sizi yetiştirecek olan profesörlere terettüp eden vazifeyi hakkıyla ifa edeceklerine eminim.

Cumhuriyetin müeyyidesi olacak bu büyük müessesenin küşadında hissettiğim saadeti hiçbir teşebbüste duymadım ve bunu izhar ve ifade etmekle memnunum.

40. JAPON ELÇİSİ YUKICHI OBATA'NIN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

23 Teşrîn-i Sânî 1341 (23 Kasım 1925)

Sefir cenapları!

Japonya İmparatoru Hazretlerinin zatıâlilerini nezdime fevkalade murahhas ve büyükelçi tayin eylediğini müşir nameyi alıyorum. 1890 senesinde Osman Paşa'nın murahhas-ı mahsus olarak Japonya'ya izamı Türk Milleti'nin minelkadim Japonya ile tesis-i münasebata atf eylediği kıymet ve ehemmiyeti izhar ve teyide medar olmuştu. O vakitten beri münasebat-ı resmiyenin teessüs etmemiş olmasına rağmen Türk ve Japon milletlerinin kalb-i rabıta ve alakaları kesilmemiştir. Bu defa münasebat-ı siyasiyenin de suret-i daimede tesisi için her iki hükûmetin mütekabilen sefaretler ihdasını memnuniyetle telakki eder, Japonya'nın ilk sefiri olarak zatıâlilerini Ankara'da görmekten mütevellit mahzuziyetimi beyan eylerim.

Her iki millet arasında yekdiğerinin irfan ve medeniyetini anlamakla başlayıp süratle inkişaf etmesi matlup olan revabıt-ı muhadenetin tevessüe namzet olan münasebat-ı ticariye ve iktisadiye ile kesb-i kuvvet edeceğine eminim.

Türk millet ve hükûmetinin ve zatıalilerinin asil hislerini ifade eden beyanlarından çok mütehassisim ve bilmukabele Türk millet ve hükûmetinin Japon millet ve hükûmetine karşı muhabbet-i mahsusa beslediğini ve Japonya İmparatorluğu'nda meşhut olmakta bulunan fevkalade terakkiyatı büyük bir meserretle ve samimi bir alaka-i dostane ile takip etmekte olduğunu beyan eylerim.

Türk ve Japon dostluğunu daha samimi ve daha velut kılmak hususunda şad edeceğiniz mesainin memnuniyetle telakki edileceğine benim ve Hükûmet-i Cumhuriyetimin her suretle azami muavenet ve teşvikatına mazhar olacağına şüphe yoktur.

Haşmetlû İmparatorunuz Hazretlerinin idame-i saadeti ve Japon milletinin refah ve ikbali hakkında en samimi temennilerime terdifen zat-ı sefiranelerine beyan-ı hoşamedî eylerim.

* *Vakit*, 24 Kasım 1925, s. 1.

41. YÜKSEK ASKERÎ ŞÛRA'NIN AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA*

28 Kânun-ı Evvel 1341 (28 Aralık 1925)

Âlî Şûra-yı Askerî'nin ilk içtimaını küşat etmekle memnun ve bahtiyarım. Bu münasebetle güzide heyetin mümtaz şahsiyetinde asil ve fedakâr Cumhuriyet Ordusu'nu selamlarım.[1]

Bu mesainin fenn-i nikat-ı nazardan tatbik ve tahsisinin tespit edilmesi ve Şura'nın vezaif-i umumiyesi meyanında bilhassa bu hususun tezekkür olunması haiz-i ehemmiyettir. Şura-yı terkip eden muhterem azanın bilhassa muharebe meydanlarında iktisap edilmiş yüksek tecrübe ve vukuflarının matlup mesai ve vezaifin vatanın ihtiyacatına en iyi tekabül edecek netayiçle tetevvücünü temin edeceğine şüphem yoktur.

Heyet-i Aliyyenizin Cumhuriyet Ordusu'nun terakki ve tekemmülünü temin yolunda ve memleketin esbab-ı müdafaasını ihzar ve takviye emrinde muvaffakiyetli mesaiye mazhariyetini temenni ederim.

* *Vakit*, 29 Aralık 1925, s. 1.

1 Atatürk, Cumhuriyet Ordusunun kudret ve kıymetini devamlı yükseltmek için yapılacak çalışmaların öneminden bahsettikten sonra konuşmasına devam etmiştir.

1926

1. AFGANİSTAN ORTAELÇİSİ GOULAM DJEYLANİ HAN'IN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

24 Şubat 1926

Sefir Hazretleri!

Aramızda pekiyi bir hatıra bırakan selefiniz Sultan Ahmet Han'ın vedanamesini yedinizden ahz ettiğim sıralarda Türkiye Cumhuriyeti nezdinde fevkalade murahhas ve ortaelçi sıfatıyla tayin buyurulduğunuzu müşir Emir Hazretlerinin name-i mülükânelerini büyük bir meserretle alıyorum.

Bu vesile ile delaletinizle irsal buyurulan selam-ı mülükâneden büyük bir meserretle alıyorum.

Bu vesile ile delaletinizle irsal buyurulan selam-ı mülükâneden pek mütehassis kaldığımı zat-ı hümayunları hakkında perverde eylediğim müveddet ve muhaleset-i biraderaneye terdifen Emîr Hazretlerine iblâğ buyurmanızı rica ederim.

Türk Milleti hakkında beslediğiniz hissiyat-ı dostaneye hassaten teşekkür ederim. Milletlerimiz beyninde müşterek olan hasail-i cemile neticesi vücut bulup hadisat-ı ahire-i tarihiye ile de daha ziyade teeyyüt etmiş bulunan dostluk zinde ve lâyezeldir.

Bu münasebat-ı hasenenin tarafeyn için daha velut ve semeredar olması yolunda sarf edeceğiniz kıymettar mesainin daima hüsn-i telakkiye mazhar olacağına, gerek benim, gerek Hükûmet-i Cumhuriye'nin muavenet ve teşvikatına nail olacağına emin olabilirsiniz.

Afganistan Padişahı Emir Hazretlerinin saadeti ve Afgan milletinin refah ve selameti ve büyük bir alaka-i meserretkârane ile takip ve müşahede etmekte olduğumuz terakkiyatın tezayüt ve muvaffakiyetlerle tetevvücü hakkındaki samimi temenniyatımı beyan eder ve zat-ı sefiranelerine beyan-ı hoşamedî eylerim.

* *Vakit*, 25 Şubat 1926, s. 5.

2. ARNAVUTLUK ELÇİSİ RAUF FİCO BEY'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

13 Mart 1926

Sefir Hazretleri!

Arnavutluk Cumhuriyeti Reisi Hazretlerinin, zatıâlilerini nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi tayin eylediğini müşir itimatnamenizi memnuniyetle alıyorum.

Tarihin hayli uzun senelerinde birçok sahalarda teşrik-i mukadderat eylemiş olan iki millet arasındaki dostluk revabıtını teşdit suretiyle iki memleket menafiine hizmet ve iki dost millet arasında hakiki bir teşrik-i mesai devresi küşat etmek hususunda vaki olacak mesainizin benim ve Hükûmet-i Cumhuriye'nin muavenetine mazhar olacağına emin olabilirsiniz. Arnavutluk'un ilk mümessili olarak zatıâlilerinin tayinini memnuniyetle telakki ederim.

Türk Milleti'nin refah ve ikbaline ve şahsıma matuf beyanatınızdan dolayı teşekkür ederim. Muhterem reisiniz hazretlerinin saadeti ve Arnavutluk'un refah ve ikbali hakkında en samimi temennilerimi beyan ve zatıâlinize beyan-ı hoşamedî eylerim.

* *Vakit*, 14 Mart 1926, s. 1.

3. FALİH RIFKI VE MAHMUT BEYLER İLE YAPTIĞI KONUŞMA*

13 Mart 1926

Arıburnu'nu, Anafartalar'ı yapmış bir kumandan idim. Zannediyordum ki bilahare dost düşman herkesin tarz-ı telakkisi de benim bu zannımı teyit etti. Memlekete bir hizmette bulunmuştum. O hareketle bilhassa payitahtı kurtarmıştım. İnsanlık hâli, bu naçiz hizmeti ifa etmiş olmaktan memnun olabileceğini tahmin ettiğim Osmanlı ricâl-i mühimmesini ziyaret ediyordum ve bu ziyaretleri daha mühim bir vazife hissinin şevkiyle yapıyordum. İlim, fen, sanat ve hadiseler itibarıyla memleketim için ve milletimin mevzubahis olmak lazım gelen hayat ve mematı için düşüncelerim vardı. Başta bulunanlara onları söylemek istiyordum. Hariciye nazır-ı muhteremini de görmek ve kendisiyle konuşmak faydalı olur itikadına saptım. Nezaretin bir müsteşar muavini vardı. Sofya sefaretinden tanıdığım Halil Bey. Evvela bu güzel kalpli adamı makamında buldum. Nazır Beyefendiye kendilerini ziyaret için geldiğimi söylemesini rica ettim. İntizar emri geldi. Bekledim, bilmem ne kadar sürdü. Fakat intizar epey uzun oldu. Bu aralık muhterem nazır bey çok enteresan zairleri kabul etmekle meşgul idi. Farkına vardım ki ben geldikten ve haber verdikten sonra gelmiş olanlar dahi nazır bey tarafından kabul olunmaktadır. Canım sıkılmadı değil, müsteşar muavinine: *"Beyefendi hazretleri galiba beni unuttular"* dedim. Muavin, benim intizarda bulunduğumu tekrar hatırlattı.

"Beklesin" buyurmuş; kemal-i sükûn ile muavin beyin yanında oturdum. Kendisine dedim ki: *"Sizin nazırınız bütün zamanını böyle manasız ziyaretleri kabul etmekle mi geçirir?"* Terbiyeli ve haluk muhatabım sualime cevap vermedi. Bir aralık nazır beyefendinin bürosunu salonla birleştiren kapı açıldı ve bir odacı: *"Buyurun efendim"* dedi. Muavin beyle ciddi bir mevzu üzerinde konuşuyordum: *"Nedir o?"* dedim. Odacı: *"Nazır beyefendi hazretleri sizi kabul buyuracaklar"* cevabını verdi. *"Beklesinler"* dedim.

Filhakika müsteşar muavini ile olan mükâlememizin biraz uzatılmış safhasının neticesine kadar nazır beyefendinin davetine icabet edemedim.

Nazır beyefendinin muhteşem bürosuna girdiğim vakit müşarünileyh beni ayakta ve mültefitâne kabul etti ve bana vaziyet-i askeriyenin, vaziyet-i dâhiliyenin, vaziyet-i umumiye-i siyasiyenin çok parlak olduğundan parlak bir lisanla bahsetti.

* *Milliyet*, 13 Mart 1926, s.1.

Nezaketen teşekkür ettim. Yalnız bazı mütalâat ve mülahazatta bulunup bulunamayacağımı istizah ettim. *"Hay hay efendim"* dedi. Dedim ki: *"Vaziyet-i umumiyemizin sizin izah ettiğiniz gibi olmasını çok temenni ederdim. Fakat ben en çetin ve en müşkül netice alınabilen bir harp sahasından ve o sahanın kumandanı olarak İstanbul'a geliyorum. Eğer lütfeder de beni bir saniye dinlerseniz minnettar olurum. Lütfen efendim"* buyurdular. Devam ettim: *"Beyefendi, vaziyet sizin gördüğünüz gibi parlak değildir. Siz ki devletin idaresi mesuliyetlerinden bir kısmını üzerine almış bir zatsınız. Eğer şunun bunun ifadesine itimat ederek siyaset kullanmakta devam ederseniz mevcut tehlike umum-î tahminin de fevkinde olur."* Cevap verdi: *"Beyefendi, (Bunu telaffuz ederken pek ciddi bir amir tavrı takındı) ne demek istediğinizi anlayamadım."* dedi.

Mütevazı bir lisanla izah ettim: *"Siz her şeyi biliyorsunuz da beni yabancı ve acemi bir adam telakki ederek bu acı hakikatler üzerine benimle açık konuşmaktan tevakki ediyorsunuz. Muktedir bir nazıra yaraşan da budur. Fakat ben o adamım ki, benimle her şey konuşulur, müsaade buyurunuz, teati edeceğimiz fikirler aramızda kalacaktır, sizi diğer iki noktada tenvir edeyim: Hakikati konuşmaktan korkmayınız. Hakikat sizin dediklerinizi değil, benim dediklerimdir."*

Çok sert ve ciddi tavırla şu mukabelede bulundu: "Kumandan bey! Biz size hürmet ettik. Çünkü bize dediler ki, Arıburnu ve Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal hizmet etti. Bunun için zatıâlinizi hüsn-i kabul etmek istemiştim. Fakat bugün bana bahsettiğiniz şeylerin başka manada olduğunu hisseder gibi oluyorum. Beyefendi, bu mübahase ve tenkidatın makam ve muhatabı ben değilim. Ben Ordu Başkumandanına, onun Erkân-ı Harbiyesine, bütün Heyet-i Vükelâ ile beraber derin ve sarsılmaz itimat taşıyan bin nazırım. Sizin tereddütleriniz olabilir. Sizin vâkıf olmadığınız hakikatler bulunabilir. Ben size bunları izah etmekte mazurum. Eğer siz buraya şüphe ve tereddütlerinizi hâl için gelmişseniz, yanlış yere geldiğinizi ihzar etmek mecburiyetindeyim. Başkumandanlığa ve erkân-ı harbiyesine müracaat ediniz. Hiç şüphe etmem ki orada sizi lüzumu kadar, ihtiyacınız kadar tenvire muktedir zevat vardır.

Bana yol göstermek nezaketinde bulunduğunuz için size teşekkür ederim. Yalnız müsaadenizle şunu arz edeyim ki evvela ben Türk ordusunun yabancısı bir adam değilim. Ben ordu ile küçük zabitlikten beri derinden temasa gelmiş bir askerim. Ben hadisatın sevki ile ordunun içinde zabit, nihayet kumandan olarak iş görmüş ve zannıma göre muvaffak olmuş bir kumandanım. Türk ordusunu, onun faziletini, kıymetini ve bu ordu ile neler yapılabileceğini benim kadar anlayan az olmuştur. Beni acemi bir zabit, tesadüfle kumandan olmuş bir adam gibi telakki ettiğiniz için müteessirim. Mamafih sizi mazur görüyorum. Zira bütün hayatınızda hatta şimdiki vaziyet-i mühimme-i siyasiyenizde henüz hakikatle temasa gelmiş bir zat değilsiniz. Bana Başkumandanlık Vekâletine, erkân-ı harbiyesine müracaat

etmek, tereddütlerimi orda izale etmek şeklinde bir şey tavsiye ettiniz ki, ben onu yapamam. Beyefendi: Farkında değil misiniz? Ki, artık bu memlekette millî bir erkân-ı harbiye heyeti yoktur, o Alman erkân-ı harbiyesi ki Türk Ordusunda ilk icraat olarak benim gibi asi bir askeri tard etmek kararına vardı, beni o heyete mi gönderiyorsunuz?"

Arkadaşlar! Selânik'te Hürriyet Meydanı denilen bir meydan vardır. Olimpos Palas, Kristal, Yonyo gibi maruf bazı yerler de meydanı ihata eder. Bir gece Yonyo'nun mahşer gibi kalabalık, büyük salonunun bir köşesinde, ufak merdivenle çıkılan bir hususi oda olduğunu haber aldım ve oraya çıktım. Ufak, zarif bir salondu ve ağız ağzına dolu idi. Salonda bir masaya yaklaştığımı hatırlarım. Bu masada ihtilalci zevat varmış. Rakı ve bira içildiğine dikkat ettim. Masayı işgal edenler çok vatanperverane konuşuyorlardı. İnkılâp yapabilmek için büyük adam olmaktan bahsolunmakta idi. Herkeste büyük adam olmak hevesi vardı. Fakat büyük olabilmek için insan nasıl ve kimin gibi olmalı?

İçlerinden biri bağırdı: *"Cemal Paşa gibi olmak isterim!"* Sofrayı işgal edenlerin hepsi: *"Bravo, dediler, Cemal gibi"* Sonra hiç birini yakından tanımadığım bu zevat hep birden bana döndüler. Ben durgun ve sabit nazarla kendilerine baktım. Benim tavrımdaki ve durgunluğumdaki mânaya dikkat eden yoktu. Benim onlardan daha çok her gün ve her gece temas etmekte olduğum Cemal Bey hakkındaki nokta-i nazarlarını teyit etmekliğime muntazır idiler. Ben bilmem neden bu zevatı tatmin edecek bir işarette bulunamadım. Fakat içimden şu mülahaza geçti: *"Bir adam ki, büyük olmaktan bahseder, benim hoşuma gitmez. Bir adam ki memleketi kurtarmak için evvela büyük adam olmak lazımdır der ve bunun için bir de numune intihap eder. Onun gibi olmayınca memleketin kurtulamayacağı kanaatinde bulunursa, bu adam değildir."*

Bu mülahazada bulunurken sofra arkadaşlarımı memnun edemediğimi hissettim. Hiç şüphe etmem ki bana dair hükümleri menfi olmuştur ve bu hükümlerini makul bir surette izah edebilmek için demiş olsalar gerekir ki: *"Bu acemi efendi, galiba kendini o kadar büyük görüyor ki ve bu sebepten daire-i rüyeti o kadar daralmıştır ki artık büyüklüğü göremez hâle gelmiştir. Bu adam arkadaşımız olamaz."*

O gece, o sofranın mahmurluğu etrafında iki telakki tebellür etti: Biri müspet, bir menfi.

Bir telakkiye göre, evvela büyük adam olmak, sonra memleketi kurtarmak lazımdır. Diğer telakkiye göre, büyük adam lâfla olmaz, evvela memleketi kurtarmalı, ondan sonra dahi büyüklük mevzu-ı bahis değildir.

Arkadaşlar, size bu hikâyeyi bugünkü duygumla, bugünkü tecrübemle söylemiyorum. *"Yonyo"*nun hususi odasındaki müşahedemin bana ilham ettiği fikir bu idi.

Bir gün Cemal Bey Selânik gazetelerinden birine imzasız bir başmakale yazmış, beraber çalıştığımız daireden çıkıp tramvaya binmiş, Olimpos'a gidiyorduk. Cemal Bey'in elinde gazete vardı, bana uzatıp dedi ki: *"Bu başmakaleyi okudunuz mu?" "Hayır."* dedim. *"Oku"* dedi. *"Okudum"* deyince *"Nasıl?"* diye sordu. *"Alelâde bir gazetenin alelâde bir yazısı"* dedim. *"Amma yaptın ha, bunu ben yazdım."* dedi.

Cevap verdim: *"Affedersiniz, bilmiyordum, yazmamış olmanızı temenni ederdim"*. Ve ilave ettim: *"Cemal Bey, şu ve bu tarzda siz birtakım kuş beyinli kimselere kendinizi beğendirmek hevesine düşmeyiniz. Bunun hiçbir kıymeti ve ehemmiyeti yoktur. Siz içinde bulunduğunuz vaziyeti mütalâa ediniz. Ve evvela kabul ediniz ki, biraz feragat sahibi olmak lazımdır. Eğer şunun bunun teveccühünden kuvvet almaya tenezzül ederseniz, hâlinizi bilmem fakat atiniz çürük olur. Çünkü bizim henüz hakikatle hiç temasa gelmemiş vâsi muhitlerimiz vardır. Bu muhitlerde henüz acemkârî hayalat ile meşbu olanlar çoktur. Büyüklük odur ki hiç kimseye iltifat etmeyeceksin, hiç kimseyi aldatmayacaksın, memleket için hakiki mefkûre neyse onu görecek, o hedefe yürüyecceksin, herkes senin aleyhinde bulunacaktır, herkes seni yolundan çevirmeye çalışacaktır. İşte sen bunda mukavemetsüz olacaksın. Önüne nâmütenahi mânialar yığacaklardır, kendini büyük değil, küçük, zayıf, vasıtasız, hiç telakki ederek, kimseden yardım gelmeyeceğine kani olarak bu mâniaları aşacaksın. Ondan sonra sana büyüksün derlerse, bunu diyenlere de güleceksin."*

Cemal Bey sözlerimi sükûnetle dinledi, bana hak verdi. İmzasız makalesini tenkit ettiğim için hâsıl olan teessürü zail olmuş göründü.

Çocukluğumdan beri bir tabiatım vardır. Oturduğum evde ne kız kardeş, ne de ahbap ile beraber bulunmaktan hoşlanmazdım. Ben yalnız ve müstakil bulunmayı çocukluktan çıktığım zamandan itibaren daima tercih etmiş ve sürekli olarak öyle yaşamışımdır. Tuhaf bir halim daha var. Ne ana -babam çok erken ölmüş- ne kardeş, ne de en yakın akrabamın kendi zihniyet ve telakkilerine göre bana şu veya bu tavsiye ve nasihatte bulunmasına tahammülüm yoktu. Aile arasında yaşayanlar pekâlâ bilirler ki sağdan soldan, pek saf ve samimi ihtarlardan masun bulunamazlar. Bu vaziyet karşısında iki tarz-ı hareketten birini intihap etmek zaruridir. Ya itaat yahut bütün bu ihtar ve nasihatleri hiçe saymak. Bence ikisi de doğru değildir. İtaat nasıl olur, en aşağı benimle yirmi, yirmi beş yaş farkı olan anamızın ihtarlarına itaat maziye ricat demek değil midir? İsyan etmek, faziletine, hüsnüniyetine, yüksek kadınlığına kani olduğum anamın kalbini, telakkilerini altüst etmektir. Bunu da doğru bulmam.

Maahaza size bu münasebetle anamın ve kız kardeşimin inkılap işlerinde bana inandıklarını ve hizmet ettiklerini de zikretmeliyim. Biz Selânik'te tahmin edeceğiniz tarihlerde zahirî mânası ne olduğunu bilmem fakat fedakârâne komitacılık yapıyorduk. Meşrutiyet'in ilanından çok evvel, bir gece bizim evde bir içtima yap-

mıştım. Bu ev Selânik'te mektep karşısında pembe boyalı büyücek bir evdir. İşte bu evin bir odasında bir takım arkadaşlar toplanmıştık. Bu arkadaşlardan biri ki -şehit oldu veya vefat etti- kemal-i hürmetle yâd ederim. Kâmil Bey isminde bir süvari zabiti idi. Şişmanca bir zat olup Çok paralar toplamışlardı. Liralar, mecidiyeler ve gümüş madenî paralar. Bizim müzakere yaptığımız odaya bakan hizmetçi anama bunu haber vermiş. Yukarıda paralar, bahisler, münakaşalar ve planlar var mânasında birtakım sözler söylemiş. Anam hasta ve ihtiyar yatağından kalkmış, bizim bulunduğumuz odanın kapısına kadar gelmiş ve kısmen ne konuştuklarımızı dinlemiş, tekrar odasına gitmiş.

İttihaz edilen mukarrerattan sonra arkadaşlar beni terk ettiler. Müteakiben uyumakta olduğunu zannettiğimiz anam yanıma geldi. Bana dedi ki: *"Çocuğum, bir şey anlamak istiyorum, sen ve senin arkadaşların yedi evliya kuvvetindeki Padişaha isyan mı ediyorsunuz?"*

Anama ne düşündüğümü, ne yaptığımı söylemek istemiyordum. Fakat bizim o akşamki içtimamızı görmüş, her şeye vâkıf olmuş olduktan sonra, artık annemden ve kardeşimden hakikati gizlemeye lüzum görmedim, bilakis onları tenvir etmeyi tercih ettim: *"Evet anne" dedim. "Senin yedi evliya kuvvetinde farz ettiğin adam hiç bir kuvvete malik değildir. Biz burada toplanan insanlar, memleketi bu zalimlerden kurtarmak istiyoruz. Senin aklın buna ermeyebilir. Yahut evladın olduğumu unutarak, gider, evliyalara kavuşursun!"*

Anam o vakit dedi ki: *"Evladım siz acemisiniz, mademki böyle şeylerle uğraşıyorsunuz, beni yaptığınız işlerden haberdar ediniz ve gizli şeylerinizi bana veriniz. Çok dikkat etmelisiniz. Muvaffak olmak zordur. Mahvolmak daha tabii kabul edilmek lazım gelir. Ne yapayım, yegâne erkek evladımsın, senin mahvolmanı istemiyorum, bu gücüme gidiyor."*

"Anne" dedim, "bu işler almış yürümüştür. Ben namuskâr bir adam olarak bu işlerin içinde bulunmak mecburiyetindeyim. Beni bundan meneder misiniz?"

"Hayır, evladım, bir gün bu işler olduktan sonra seni namus ve haysiyet sahibi olanlarla beraber görmezsem, işte o zaman meyus olurum. Ben senin kadar okumadım, senin kadar bilmem, seni gördüğün, anladığın şeyleri yapmaktan men etmeye kalkışmam. Yalnız dikkat et, esas muvaffak olmaktır, muvaffak olmaya çalışınız." dedi.

4. LEHİSTAN ELÇİSİ KAROL BADER'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

24 Nisan 1926

Sefir Hazretleri!

Aramızda iyi bir hatıra bırakan muhterem selefinizin vedanamesiyle birlikte Lehistan Cumhuriyeti fahimanesi reisi hazretlerinin zatıâlinizi nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi tayin eylediği müşir mektubunu memnuniyetle alıyorum.

Türkiye ve şahsım ve bilhassa Türk inkılâbı için iblâğ ve izhar buyurduğunuz dostane temenniyat ve beyanata ve Leh milletinin Türk Milleti hakkında perverde ettiği hissiyat-ı muhabbetkârâneyi ifade eden sözlerinize teşekkür ederim. Bu hissiyatın mütekabil bulunduğundan emin olabilirsiniz.

Türkiye Cumhuriyeti merkezinde aramızda ifa buyuracağınız vazife-i âliye esnasında memleketlerimiz arasında hüsn-i münasebatın idamesi yolunda beslediğimiz samimi arzuyu bizzat müşahede etmek fırsatını sık sık elde edeceksiniz. Bugün inkişaf etmekte olan müşterek münasebat-ı iktisadiyenin cemiyet-i mütekabile dâhilinde her iki memleketin nef'ine olarak daha ziyade kesb-i kuvvet etmesini temenni ederim.

Her iki cumhuriyet beyninde teyemmünen caygir olan ananevi dostluk rabıtalarının idame ve temsiliyetinde sarf edeceğiniz mesainin benim ve Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nin samimi müzaheretine mazhar olacağına mutmain olabilirsiniz.

Lehistan Cumhuriyet-i fahimesi reisi hazretlerinin saadeti ve Leh milletinin refah ve ikbali için izhar-ı temenniyat ve zatıâlilerine beyan-ı hoşamedî eylerim.

* *Vakit*, 25 Nisan 1926, s. 1.

5. TÜRK OCAKLARINDA YAPTIĞI KONUŞMA*

26 Nisan 1926

Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin mesnedi Türk camiasıdır. Bu camianın efradı ne kadar Türk harsıyla meşbu olursa o camiaya istinat eden cumhuriyet de kuvvetli olur. Türk Ocakları teessüsleri tarihinden itibaren çok yüksek hizmetler ifa etmişlerdir. Bu mesaide devam ediniz ve avdetinizde benim tarafımdan arkadaşlarınıza selamlar söyleyiniz.

* *Vakit*, 27 Nisan 1926, s. 2.

6. BOZÜYÜK'TE BİR KERESTE FABRİKASINI ZİYARETİ SIRASINDA YAPTIĞI KONUŞMA*

19 Mayıs 1926

Efendiler!

İbrahim Bey arkadaşımızın mazideki hayatının ne kadar vatanperverâne ve kahramanâne safahat ile dolu olduğunu bilmeyen yoktur.

Mücadele-i milliyenin başlangıcında da maksad-ı müşterekin temini için çok nakıs vasıtalarla, çok gayr-ı müsait şerait içinde benimle beraber çırpındığını ve fakat muvaffak olduğunu kemal-i iftihar ile yâd etmeliyim. İstiklal muharebelerinin devamı müddetince en muti bir asker olarak mühim süvari kıtaatımızın başında çalıştığını ve ilk semerelere, bu dakikada bulunduğumuz havalide cereyan eden muharebelerde mazhar olduğunu, düşmanı kahraman süvarilerinin önünde olarak Bursa ovalarında takip ettiğini, kılıçtan geçirdiğini tarih elbette kaydedecektir. İbrahim, mücadelât-ı müsellehanın kendini serbest bırakabileceği devreyi idrak eder etmez, teşriî bir vazifeye millet tarafından intihap olundu. Bu esnada memleket ve milletin en esas ihtiyaçlarını düşünmek ve onun teminine teşebbüs etmek en yüksek vazife olduğunda büyük bir sürat-i intikal göstermiştir. Bunun neticesi olarak bu dakikada gözlerimizin önünde, bayat, faaliyet, medeniyet, ümit tecessüm ettiren bu muazzam eseri vücuda getirmiştir. Bu uğurda çok müşkülâtla karşılaştığına şüphe edilemez. Bütün müşkülât-ı iktiham eylemiş, çaresizliğin içinde ümidini asla kesmemiş, millete nafi olacağına tereddüt eylemediği eseri üzerinde muharebede düşman üzerine yürüdüğü gibi cesurane yürümüştür. Kendisini suret-i mahsusada tebrik ederim. Memleket ve millet için buna mümasil nafi müesseseler vücuda getirmek elzemdir. İbrahim Bey'in memlekette çok olduğunu kabul ettiğim müteşebbisler için müşevvik telakki edilmesini temenni ederim.

Hükûmet-i Cumhuriye'nin; namuskâr, vatanperver, cumhuriyetperver erbab-ı mesaiye daima muin ve zahir olacağına şüphe edilmemelidir.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 23 Mayıs 1926, s.1.

7. BURSA'DA İSTANBUL ŞEHREMİNİ MUHİTTİN BEY'İN SÖZLERİNE VERDİĞİ CEVAP*

31 Mayıs 1926

İstanbul muhterem halkını temsil eden güzide heyetinizi derin samimiyetle selamlarım. İstanbulluların hakkımda besledikleri muhabbeti her fırsatta olduğu gibi bu defa da heyet-i aliyyenizi Bursa'ya kadar göndermek suretiyle izhar etmelerinden çok mütehassis ve müteşekkirim. Benim de muhterem İstanbul ahalisi hakkında kalbimde yerleşmiş olan muhabbet ve hürmetimin çok büyük ve daimî olduğunu izaha hacet görmem. Muhterem halkın doğrudan doğruya içinde bulunarak onu bizzat selamlamakla bahtiyar olacağım günün, uzak olmadığını beyan edebilirim. Şimdilik muhterem İstanbul ahalisine en hâr ve samimi selam ve hürmetlerimin iblâğına delalet buyurmanızı hassaten rica ederim.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Haziran 1926, s.1.

8. TÜRK HAVA KUVVETLERİNİN GÜÇLENDİRİLMESİNE DAİR ANADOLU AJANSI MUHABİRİNE VERDİĞİ DEMEÇ*

8 Haziran 1926

Türk Milletinin hava kuvvetlerimizin takviyesi lüzumunu idrak ve şayan-ı takdir fedakârlıklar ibraz etmesi rüşd-i siyasi ve medenisinin en büyük burhanıdır. Bu vadide delalette bulunan Tayyare Cemiyeti'nin faaliyetini takdir ederim. Cemiyetin sabit ve muayyen varidat bulmak için memleketimizin muhtelif mahallerinde akdetmekte olduğu kongrelerin müsmir bir surette neticelenmesi için bütün vatandaşların sarf-ı gayret edeceklerinden eminim.

* *Vakit*, 9 Haziran 1926, s. 1.

9. BURSA'DA TİYATRO SANATÇILARI RAŞİT RIZA VE MUVAHHİT BEYLERE HİTABEN YAPTIĞI KONUŞMA *

10 Haziran 1926

Sizleri çok takdir ederim. İnkılâbımızda sizin de mühim hizmetleriniz vardır. Şimdiye kadar gördüğüm temsiller içinde sizin temsilleriniz gibi muntazam ve sanatkârânesini seyretmemiştim. Sanatınızı meslek ittihaz ederek azmetmenizi, arkadaşlarınızla samimi olarak geçinmenizi bilhassa tavsiye ederim.

Sizin vatana en büyük hizmetiniz Anadolumuzu baştanbaşa dolaşıp halkımıza sanatın ne olduğunu anlatmanız olacaktır. Turnelerinize muntazaman devam ediniz.

* *Vakit*, 11 Haziran 1926, s. 1.

10. İZMİR SUİKASTI TEŞEBBÜSÜ HAKKINDA ANADOLU AJANSI'NA VERDİĞİ DEMEÇ *

18 Haziran 1926

Akim bıraktırılan suikast teşebbüsü münasebetiyle cemiyetlerden, müessesattan, memurlardan, kumandanlardan, zabitlerden, mebuslardan, bilumum arkadaş ve vatandaşlarımdan samimi teessürlerini muhtevi aldığım mektup ve telgrafnamelerden dolayı pek mütehassis ve minnettarım.

Teşebbüs-i leîmin benim şahsımdan ziyade mukaddes Cumhuriyetimize ve onun istinat ettiği âli prensiplerimize müteveccih bulunduğuna şüphe yoktur. Bu sebeple, umumen izhar olunan hissiyatla Cumhuriyet ve prensiplerimize olan fart-ı merbutiyetin ne derece lâ-yezal olduğuna bir kere daha kani oldum. Temeli büyük Türk milletinin ve onun kahraman evlatlarından mürekkep büyük ordumuzun vicdanında akıl ve şuurunda teessüs etmiş olan Cumhuriyetimizin ve milletin ruhundan mülhem prensiplerimizin bir vücudun izalesi ile haleldar olabileceği zehabında bulunanlar, çok zayıf dimağlı bedbahtlardır. Bu gibi bedbahtların, Cumhuriyetin adalet ve kudret pençesinde müstahak oldukları muameleye maruz kalmaktan başka nasibeleri olamaz. Benim naçiz vücudum bir gün elbet toprak olacaktır, fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır. Ve Türk milleti emniyet ve saadetini zâmin prensiplerle medeniyet yolunda, tereddütsüz yürümeğe devam edecektir.

Gazi Mustafa Kemal

* *Cumhuriyet,* 20 Haziran 1926, No: 761, s.1.

11. İZMİR SUİKASTI TEŞEBBÜSÜNÜ TEL'İN EDEN HEYETE HİTABEN YAPTIĞI KONUŞMA *

20 Haziran 1926

Heyet-i Aliyyenizi kemal-i hürmetle selamlarım. Muhterem İzmirlilerin ve havalisi halkının, asil hemşehrilerimin aleyhime tertip olunan suikastten dolayı izhar eyledikleri derin teessürata, yüksek heyecana minnetarâne muttali oluyorum. Çok mütehassisim. Necip Milletimin beni ne kadar sevdiğini biliyorum. Bu tezahürat bana olan muhabbetin, şefkatin bilhassa müşterek mefkûremize olan merbuyetin âli derecesini teyit eden yeni bir delildir. Müteşekkirim, mesudum. Beni öldürürlerse vatandaşlarımın intikamımı alacaklarından eminim. Ben ölürsem necip milletimizin beraber yürüdüğümüz yoldan asla ayrılmayacağına mutmainim bununla müsterihim.

Hasımlarımız düşünebildikleri menfur çarelere istedikleri kadar tevessül etsinler. Onların mezbuhâne hareketleri bizim inkılap ateşimizi söndüremez. Onların kendilerini hüsrana, zaman zaman milleti ıstıraba duçar eden akılsızlıklarına acıyorum. Hükûmet-i Cumhuriyemizin demir pençesi ve İstiklal Mahkeme-i âliyesinin yed-i adaleti vaziyete tamamen hâkim bulunuyor.

Muhterem halka, onların adilâne icraatı neticelerine sükûnetle intizar buyurmalarını tavsiye ederim. Yaşasın millet, yaşasın inkılâbımız.

* *Vakit*, 21 Haziran 1926, s. 1.

12. İZMİR SUİKASTI TEŞEBBÜSÜ HAKKINDA GAZETECİLERE VERDİĞİ DEMEÇ *

26 Haziran 1926

İnsanlar daima yüksek, necip ve mukaddes hedeflere yürümelidirler. Bu tarz-ı harekettir ki insan olanın vicdanını, dimağını ve bütün mefhum-ı insanisini tatmin eder. Bu tarzda yürüyenler, ne kadar büyük fedakârlık yaparlarsa, yükselirler ve bu tarz-ı hareket mutlaka açık olur.

Çünkü nâsiyesi açık, dimağı açık, kalp ve vicdanı açık insanlar tarafından idare olunabilen heyet-i içtimaiyeler ancak bu mânada hareketlerin muakkıbı olabilirler. Efkâr, hissiyat ve teşebbüsatını gizli tutanlar, gizli vesait tatbikine müteşebbis olanlar mutlaka ar ve hicabı mucip, akıl ve mantığın haricinde hareket edenler olabilirler. Bu gibi müteşebbislerin âkıbeti, evvel ve ahır hüsrandır.

* *Cumhuriyet,* 27 Haziran 1926, No: 765, s. 3.

13. TÜRKİYE İDMAN CEMİYETLERİ İTTİFAKI KONGRESİ ADINA GELEN SPORCULARA HİTABEN ÇANKAYA KÖŞKÜ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA *

30 Eylül 1926

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının senelik kongresini akdeden heyet-i muhteremeyi, huzuruyla şerefyap olduğum güzide heyetinizde hürmet ve muhabbetle selamlarım. Son sene zarfındaki dâhilî, haricî mesainizi ve hidematınızı dikkatle, büyük alaka ile takip ettim. Bu günlerde de kongreniz müzakeratını takip ediyorum.

Efendiler! Şikâyet ettiğiniz, hatta müteessir olduğunuz bir takım hususat ve esbab mevcut olmakla beraber, ben hidematınız netayicini şayan-ı memnuniyet ve tebrik buluyorum. Şahsen müteselliyim. Çünkü Spor hayatında memleketçe, milletçe ve hükûmetçe başlanılmış ciddi ve şuurlu mesai tarihi çok yenidir. Filhakika bütün dünya milletlerinin bu hususta sarf ettikleri derin dikkat, büyük himmet ve çok uzun müddet nazar-ı teemmüle alınırsa memleketimizde bu mühim işin deruhte edildiğinden bugüne kadar geçmiş zaman çok değildir.

Tekrar ederim. Memleketimizde spor hayatında ciddi, şuurlu mesainin sarfına başlanalı çok değildir. Buna rağmen bugün elde edebildiğiniz neticelerin asla yeisâver olmaması lüzumuna kani bulunuyorum.

Efendiler! Mütemadi ve mütevali mesainiz esnasında çok müşkülât iktiham ettiğinize muttaliyim ve iktiham çaresini bulamadığınız barikatlar karşısında kalacağınızı da biliyorum. Bilhassa çok müşteki olduğunuz ve önünde elem ve teessür duyduğunuz mânianın, mali cihet olduğu tebarüz ediyor. Sizin çok hassas olduğunuzu anladığım bu mânia karşısında benim size yegâne söyleyeceğim söz şudur: bu noktada asla füturlu olmayınız. Bu sözümün sizi tesliye ve sadece teşvik için söylenmiş bir söz olduğunu telakki etmeyeceğinize eminim. Benim emniyetimin sizde de tahassülünü temin için arzu ederseniz bazı izahatta bulunayım.

Efendiler! Senelerce evvel bu memleket bu güzel ve kıymetli millet büyük bir felaket içinde bırakılmıştı. Ben memleket ve milleti düştüğü felaketten çıkarabileceğim kanaatiyle Anadolu'ya geçtiğim ve maksadın icap ettirdiği teşebbüsata girişiğim zaman cebimde, emrimde beş para olmadığını beyan edebilirim. Fakat

* *Ayın Tarihi*, 1926, sayı: 30, s. 1602-1603.

parasızlık, benim milletle beraber atmağa muvaffak olduğum hedefe müteveccih adımları tevkife değil zerre kadar tenkise dahi sebep teşkil edememiştir. Yürüdük, muvaffak olduk. Yürüdükçe, muvaffak oldukça maddi müşkülât ve mevani kendiliğinden hâl olundu.

Efendiler! Ankara'da mukaddes topraklarımızı her taraftan sarmış ve fiilen işgal etmiş düşman ordularını bu mukaddes topraklardan atmak imkânından bahsettiğim zaman, bana en şuurlu, dûr-endişî oldukları iddia olunan zevat, bütün bu teşebbüsatın paraya mütevakkıf olduğundan bahsettiler ve ne kadar paran vardır veya nereden, nasıl para bulabilirsin gibi sualler tevcih ediyorlardı. Benim verdiğim cevap şu idi: Türk milleti kendi hayat ve selametine müteveccih olduğuna kanaat edeceği teşebbüsatı başarabilecek kadar bir kudrete maliktir. Ve teşebbüsün ciddiyetine kanaati hâlinde, onun istilzam ettiği kadar servet menbaını müteşebbislerin emrine amade kılar.

Efendiler! Bu dediklerim sözden fiile geçmiş hakikatler değil midir? Efendiler bu noktada şunu da ilave edeyim ki, bir gün Ankara'da ilk millî hükûmet teşekkül ettiği zaman etraf ve muhitatın tereddüdünden bahsetmeyeceğim. Fakat o hükûmeti teşkil eden ricalin dahi benden *"hükûmet teşekkül etti. Fakat idare-i devlet ve hükûmet için nereden para alacağız"* dediklerini hatırlarım. Verdiğim cevap çok sade olmuştur. *"Mesainiz devleti, milleti istihlâsa matuf olunca ve bu hedefi mesainiz büyük Türk milletince malum olunca sualiniz tekerrür etmeyecektir. Türk milleti, kendi için, kendi ati ve selameti için çalışan müteşebbisleri, heyetleri, müşkülât karşısında bırakmayacak kadar yüksek vatanperverlik ve yüksek şeref hissiyatıyla mütehallidir."*

Efendiler! Aradan yedi sene geçtikten sonra bugün Türk milletinin içinde bulunduğu vaziyet ve temas ettiği hudud-ı medeniyet mucib-i memnuniyet değil midir? Henüz iddia etmiyorum ki, memleketin bütün menabi-i serveti inkişaf etmiş ve milleti layık olduğu saadet ve refaha isal için Hükûmet-i Cumhuriye'nin yed-i istifadesine geçmiştir. Fakat bu güne kadar olduğu gibi teşebbüsat-ı milliyemizde iman ile muvaffakiyete iman ile azimkârane yürüyecek olursak ki yürüyeceğiz. Bu son işaret ettiğim nokta-i muvaffakiyet dahi tamamen mütecelli olacaktır.

Binaenaleyh Efendiler! Sizin de içinde bulunduğunuz mesai ve teşebbüsatınızın hedefi, milletin hayatî bir meselesini, ırki bir meselesini, medeni bir meselesini halle matuf bulundukça, önünde müterediddit, durduğunuz maddi mânianın kendiliğinden mürtefi olacağına ve bütün önünüze çıkan müşkülâtın kendiliğinden hallolunacağına şüpheniz kalmasın.

Efendiler! Cihanda spor hayatı, spor âlemi çok mühimdir. Bunu siz mütehassıslara izahtan müstağniyim. Bu kadar mühim olan spor hayatı, bizim için daha mühimdir. Çünkü ırk meselesidir. Irkın ıslah ve küşayişi meselesidir, istifası me-

selesidir ve hatta biraz da medeniyet meselesidir. Ben bu noktaları size ayrı ayrı izah etmek istemiyorum. Çünkü siz esasen bununla meşgulsünüz. Yalnız ben size millette, evladı memlekette sporculuğun, nazarımda ne kadar mühim olduğunu izah için şunu diyebilirim: Mukaddes vatanı, Türk milletinin yüksek şeref ve menfaatini müdafaa eden ordudur. Bundan daha mühim, daha âli bir nokta-i istinat mutasavver midir?

Bahusus bugünkü Cumhuriyet ordusundan bahsolunurken bundan daha âli bir kuvvet mutasavver midir?

İşte bu kıymetli, bu yüksek, bu âli kuvvetin huzurunda size hitaben diyorum ki, bütün millet ve bütün memleket evlatlarını sportmen yapmak için sarf olunan mesainin ehemmiyet ve kutsiyeti, aynı derecede kıymetli ve mühimdir. Ve şerefli ordumuzca da en âli hissiyat ile takdir, takdis ve himaye olunmağa şayan ulu bir menba kutsiyetini ihraz eder.

Efendiler! Hükûmet-i Cumhuriyemiz ve muhterem Türkiye Büyük Millet Meclisi, millet için esas ve hayatî olduğuna şüphe etmediği bu meselede kendilerine terettüp eden vazifeleri yapacaklardır. Buna bittabi asla şüphe etmezsiniz. Fakat Efendiler, çok âli bir işin müteşebbisi bulunan muhataplarıma açık ve kat'i söyleyeyim ki, muvaffak olmak için her türlü muavenetten ziyade, bütün milletçe sporun mahiyeti, kıymeti anlaşılmak ve ona kalpten muhabbet etmek, onu vatani vazife telakki etmek lazımdır. İşte sizin omuzlarınızdaki ağır yüklerden biri bu hakikati tecelli ettirmek olmalıdır. Gerçi vatanda köylülerimiz, köy çocukları denilebilir ki, bütün hayatlarını tarlalarda, meralarda, ormanlarda harekât ve mesai-i bedeniye içinde geçirirler. Fakat usulü dairesinde ilim ve fen dairesinde olmadığı için gayenin talep ettiği neticeye intizar olunamaz.

Efendiler! Türk ırkında mazinin meşum, menfi, bîmana izleri kalmıştır. Bunun esbab-ı tarihiyesini başka vesilelerle çok kere izah ettim. Tekrar etmeyeceğim. Yalnız görüyorsunuz ki, tarihlerde cihanlar hâkimi olmuş koskoca Türk milletine, bugünkü neslimiz varis olduğu zamanda, bu koca milleti biraz zayıf, biraz hasta, biraz cılız bulmuştuk. Efendiler gürbüz ve yavuz evlatlar isterim. Bunları yetiştirmek tedbirlerini ve mesuliyetini üzerinize almış adamlarsınız. Bu neticeyi görmezsem hakkınızdaki muhabbetim, itimadım ancak o zaman zail olur.

Fakat sizin kadar vatanperver insanların bunda tekâsül edeceğine ihtimal verilebilir mi? Efendiler siz şimdiye kadar bence muvaffaksınız. Bu tarzda azimle, fedakârlıkla yürümeğe devam ettikçe behemehâl muvaffak olacağınızı şimdiden size tebşir ederim. Saha-i muvaffakiyatınızın yalnız sizin mesainizle neticepezir olacağını zaten kabul edememek vaziyetinde bulunduğunuzu bana samimi olarak söylediniz.

Bunda tamamen hakkınızı teslim ettikten sonra size diyorum ki, sizin muvaffakiyetinizle millet muvaffakiyetini ilan edecektir. Fakat buna şunu kayıt ve ilave ediyorum ki, hatırınızda kalsın: Bir heyet-i içtimaiye yalnız spor ile tebdili renk ve kuvvet edemez. Orada hâkim olan sıhhi, içtimai, medeni birçok esbap ve şeraitin teminine matuf teşebbüs ve tedbirler tatbik olunmak lazımdır ki, bu olunmaktadır. Siz bu cereyanda dikkat ve tetkikinizi daima hassas bulundurarak memleketin her köşesinde bütün bu tedabire muvazi yürüyebileceğinizden ben şüphe etmem. İşaret ettiğim bu dikkate ehemmiyet vereceksiniz, behemehâl muvaffak olacaksınız.

Bu sayede Türk sporculuğu beynelmilel sahnede layık olduğu mevkiini ihraz edecektir. O zaman çok yukarıda işaret ettiğim gibi, Türk sporculuğu memleket ve millet hayatında müessir olduğu kadar biraz da medeni ve belki de benim tahminimden fazla bir şiar-ı medeniyet olacaktır.

Efendiler! Heyet-i aliyyenize tekrar bana bu sözleri söylemeye vesile verdiğinden dolayı teşekkür ederim. Sizi bana gönderen hassas insanlardan mürekkep, gençlik cevvaliyetiyle, vatan ve milliyet aşkıyla hâlî feveranda bulunan kongrenize teşekkür ederim. Sizi, avdet ederken Türkiye İdman Cemiyetleri İttihadının teşkiline badi bütün insanların güzel niyetlerine ve bariz muvaffakiyetlerine müteşekkir olarak selamlarım. Sözlerimde işaret ettiğim ciddi muvaffakiyatı bana, Hükûmeti Cumhuriye ve Cumhuriyetin sahibi aslisi ve murakıbı olan büyük Türk milletine fiilen gösterebileceğiniz zamana, büyük Türk milleti namına, muntazır olduğum sözlerini, son sözlerim olarak söylerim.

14. İKİNCİ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN BEŞİNCİ YASAMA YILI AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

1 Kasım 1926

Büyük Millet Meclis'in Muhterem Azası!

Büyük Millet Meclisi sekizinci faaliyet senesine dâhil olurken, aza-yı kiramı hürmet ve muhabbetle selamlarım. Bu sene asil milletimizin layık olduğu medeni mevkii bilfiil işgal için, büyük Meclisin, bir, iki seneden beri, vücuda getirdiği kanunların ve ittihaz ettiği tedbirlerin, hayat-ı umumiyede tatbikatıyla geçmiştir. Bu tatbikatın müspet tesirat ve tecelliyatını memnuniyetle müşahede etmekte bulunuyoruz.

Cumhuriyet ve medeniyetin başlıca nimeti olan huzur ve asayişin takrir ve teyidi için sarf ettiğimiz mesainin vâsi neticeleri tahakkuk etmektedir. Bunu fahirle tezkâr edebilirim. Son senelerin belli başlı hadisesi olan şark irticaının istilzam ettiği ıslahkârâne tedbirler isabetle ve muvaffakiyetle tatbik edilmiştir. Bu tedbirler vatandaşlarımızın içtimai ve iktisadi hayatları üzerinde sükûn ve refah gösteren tesirlerini şimdiden hissettirmektedir.

İçtimai bünyemizin hiçbir hadisesini, hiçbir derdini yarım tedbirlerle uyuşturmak şiarında ve istidadında olmayan Cumhuriyet, tevessül ettiği radikal ıslahatın ilk devrelerini geçirmiş ve günden güne artacak semerelerini iktitaf etmek devrine girmiştir. Şiarımızın ve istidadımızın ilham ettiği ve esasen memleket ihtiyaçlarına mutabık olduğu eserleriyle tezahür eden yolumuzda katiyetle yürümek azmindeyiz.

Memleketimizin dâhilî idaresi yalnız huzur ve asayişle değil, iktisadi ve ümranı faaliyetlerle de mütemayizdir. Yol inşası için umumiyetle gösterilen tehalük ve gayret hassaten zikre şayandır. Bu zemindeki mesaiyi tanzim için umumi ve hususi yollar arasındaki farkların izalesi lüzumu karşısındayız. İhtiyacat-ı umumiye için vaz buyurduğunuz Yol Kanunu, Köy Kanunu, Borçlanma Kanunu, İskân ve Teşkilat-ı Mülkiye kanunlarının tatbikatı hüsnü semerat vermektedir. Bu sene takdim olunacak nahiye ve belediye kanunlarıyla ve tedrisat vergisinin tanzim ve ıslahıyla Meclis-i Âli asri ve medeni bir merhale-i terakki daha temin etmiş olacaktır. İskân siyasetine ve iskân tedabirine atıf buyurduğunuz ehemmiyetin yerinde olduğunu

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 2, Cilt 27, 1.11.1342, Pazartesi, s. 2-6.

işaret etmek isterim. Bu zeminde her sene ittihaz buyuracağınız yeni tedbirlerin, istikbal-i memleketi bihakkın tarsine matuf olacağına şüphe yoktur.

Islahat-ı umumiye meyanında kabul buyurduğunuz Kanun-ı Medeni, Ceza ve Ticaret Kanunları mevki-i tatbike girerken hâkimlerimizin gösterdiği gayret ve isabeti takdir ederim. Bu kanunların milletin hakiki ihtiyacına ve derunî arzusuna ne derece mutabık olduğu derhâl tezahür etmiştir.

Muhterem Efendiler! Türk Milleti'nin inkişafına asırlardan beri set çeken mânileri kaldırmak ve hayat-ı umumiyeye muasır medeniyetin kanunlarını ve vasıtalarını vermek için sarf ettiğiniz mesainin milletin tasvib-i umumisine mukarin olduğu muhakkaktır. İhtirasat ve muzmeratını milletin selameti yolunda tatmin edilmemiş görenlerin teşebbüsat-ı mezbuhânesi irade-i milliye karşısında daima makhur olmuştur ve daima makhur olacaktır. Bu teşebbüsatın son tezahürü olarak meydana çıkan suikast hadisesi naçiz şahsımıza taalluku itibarıyla değil, fakat Türk milletinin merdane evsafına yaraşmayan ve millet vekâleti gibi yüksek bir mertebe-i itibarı vasıta-i tecavüz kılmayı düşünecek kadar tereddi eden irticai bir zihniyet göstermek itibarıyla mucib-i teessür olmuştur.

Ancak, pek mahdut ve namert bir zümreye münhasır kalan bu zihniyete karşı bütün milletin candan gösterdiği nefret ve mukavemet, Cumhuriyetin ve Büyük Millet Meclisi tesisatının millet nazarında ne derece aziz olduğunu ispat etmek cihetinden mucib-i tesliyet ve mefharet olmuştur.

Aza-yı Kiram! Milletimizin mukadderatına vazıü'l-yed ettiğimden beri Büyük Millet Meclisi'nin şiarı heyet-i içtimaiyemizin kaybettiği asırları süratle telafi etmek ve bu maksatla istihdaf ettiği gayelere emniyet ve sükûnetle varmak için hâlin icap ettirdiği tedbirleri tereddütsüz ittihaz ve tatbik eylemektir.

Büyük Millet Meclisi'nin son senelerde çizdiği istikametlerden gûnagûn mugalatalar ve teşevvüşlerle milletimizi inhiraf ettirmek isteyenlere karşı bizzarure, vazettiği Takrir-i Sükûn Kanunu, bu şiarın asarındandır.

Bu kanunun ıslahat-ı umumiyenin iyi anlaşılmasına, hüsn-i tatbikına alelumum sükûn ve istikrarın husulüne ve devlet nüfuz ve haysiyetinin takrir ve teyidine ne derece nafi olduğu meydandadır. Takrir-i Sükûn Kanunu'nun alelumum fena hareketlere ve suistimallere karşı hürriyet-i ifkâr ve matbuatı asla takyit etmediği müsellemdir. Bu hutut dâhilinde tatbik edilmekte bulunan Takrir-i Sükûn Kanunu'nun, milletin hayatı için asıl olan huzur ve emniyetin, ıslahat ve inkılâbatın, müdafaa ve teyidi gibi esasat-ı hayatiye, iktiza ettirirse münasip bir müddet daha idame-i meriyeti, Büyük Millet Meclisi'nce derpiş ve mütalâa edilmeye şayandır.

Muhterem Efendiler! Alelumum iktisadiyatımızda feyizli bir inkişaf meşhuttur. Millî bankalarımızla ticari ve sınai şirketlerin adet ve sermayelerinin mütemadiyen artmakta olması halkımızın iktisadi faaliyet ve intibahına delil addolunabilir.

Kabotajın, bu sene zarfında münhasıran ve tamamen Türk sancağına avdeti fiilen tahakkuk etmiştir. Bu hadise-yi müftehirane yâd etmek isterim. Bu hadise, asırlarca süren mevanie karşı ancak millî idarenin istihsal edebildiği muvaffakiyetlerdendir.

Demir sanayii tesis ve demir madenleri işletilmesi için mütahassısların muhtelif sahalarda tetkikatı müspet neticeler vermiştir. Ereğli kömür havzası şarkında matlup evsafı haiz yeniden zengin kömür tabakatı zâhire çıkarılmıştır.

Kömür istihsalâtı bu sene şimdiye kadar istihsal olunan neticelerin fevkine çıktı. Maahaza bu netice bizim istihdaf ettiklerimizden ve membalarımızın servet ve kudretlerinin temin edebileceğinden henüz çok uzaktır. İstihsalâtı artırmak için mütemadiyen yeni tedbirler alınmaktadır. Bu maksatla yeni Maadin Kanunu layihası Meclis-i Âliye takdim olunmak üzere ihzar olunmuştur.

Vatanda büyük fabrikalar vücuda getirmek için umumi ve meşkûr gayret görülmektedir. Bu devre-i içtimaiyede yeni Teşvik-i Sanayi Kanunu yeni Mesai Kanunu Meclis-i Âli'ye takdim olunacaktır. Kezalik *"Âli İktisat Meclisi"* tesisi için bir kanun layihası ihzar olunmaktadır.

Muhterem Efendiler! Zirai sahada da Vekâlet şerait ve vesait-i hâzıra dâhilinde azami gayret ve faaliyet sarf eyledi. Tohumların emrazdan tahlisi ve istifası mezruata, eşcara ve hayvanata arız olan haşarat ve emrazın imhası için aldığı vâsi ve müessir tedbirler şayan-ı memnuniyet neticeler vermektedir. Ancak memleketimizin bir ziraat memleketi olduğu ve vüsati göz önüne alınırsa bizim başlıca kuvvet ve servet mesnedimizin toprak olduğu tezahür eder. Cesaretle söylemeliyiz ki, memleketimizin zirai sahada müstait olduğu inkişafı temin edecek ilmî ve amelî iktidara sahib-i salahiyet mütehassıslarımız azdır.

Binaenaleyh, zirai teşkilatımızı, ziraat mekteplerimizi, zirai faaliyetimizi, fennî usuller dâhilinde esasından tanzim edecek tedbirleri, hakiki erbabı delaletiyle, ittihazda tereddüde mahal olmadığı kanaatindeyim.

Muhterem Efendiler! Halkın hayat ve sıhhati nokta-i nazarından üç seneden beri muayyen bir program dâhilinde ve bütçemizin müsaadesi nispetinde takip olunan faaliyete devam edilmektedir.

Memleketin muhtelif menatıkında sıtma ve sair emraz ile mücadele teşkilatı tevessü ve inkişaf etmektedir. Sıhhî faaliyet ve mücadelâttan aldığımız neticeler müspet ve şayan-ı memnuniyettir. Umur-ı sıhhiye ve içtimaiyenin muhtelif şuabatına ait ve Meclis'in ruznamesinde bulunan kanun layihalarının tasdiki, teşkilat-ı sıhhiye ve içtimaiyemizde yeni terakkiyat temin edecektir.

Efendiler! Tarih-i harb-i sıhhide ve memleketin muavenet-i içtimaiye tarihinde bir mevki-i mahsus ihraz etmiş olan Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin bu sene zarfında mübadillerin sıhhî ve ilbas ve iskân umuruna ve memleketin âfat-ı içtimaiye ve arziyesine yaptığı kıymetli yardımları takdirle zikrederim. Hilâl-i Ahmer aza

adedinin memleketin rüştü içtimaisiyle mütenasip bir dereceye kadar varmasını ve bütün milletin bu tenasübü temin etmesini temenni ederim.

Muhterem Efendiler! Demiryolu inşaatımız ciddiyetle devam ve terakki etmektedir. Şimdiye kadar inşasına tevessül ettiğimiz hatlardan başka, diğer hatların inşasına başlamak ihtiyacındayız. Memleketin esas olan bu ihtiyacını tatmin için hükûmetçe ve Meclis-i Âlice yeniden tedabir derpiş edilmesi lüzumuna kaniyim. Bütçede, demiryolu inşa vesaitinin tezyidi ve hususi müteşebbüslerle anlaşmak imkânının taharrisi bu tedabir cümlesindendir. Hükûmet inşaatından başka olarak bu sene zarfında Samsun-Çarşamba hattının işletmeye açılmış olduğunu memnuniyetle zikrederim.

Efendiler! Her şeyden evvel ehliyetli ilk tedrisat muallimlerinin süratle yetiştirilmesi için mahdut adette fakat vesaiti ve heyet-i talimiyesi mükemmel büyük müessesat vücuda getirmek ve bu müesseselerden kâfi adette muallim yetiştirmek hususunda büyük Meclis'in ittihaz ettiği tedabirin tatbikine ehemmiyetle devam olunmaktadır. Orta mekteplerimizde talim ve tedriste ciddiyet ve nizam ve inzibata riayet hususunda şayan-ı memnuniyet bir fark husule gelmiştir. Memlekette talim ve tedris esaslarını ilmî ve müstakil bir merkezden sevk ve idare maksadıyla tasavvur edilen *"Talim ve Terbiye Dairesi"* teessüs etmiş ve âlelumum tedrisatın programları ve kitapları üzerinde ciddi kararlar alınmıştır. Bu sene ihdas ve mevkii tatbike vazolunan maarif eminleri teşkilatının pek nafi olacağını ümit etmekteyim. Âlelumum maarif müessesatında mütehassıslardan istifade etmek hususuna gelecek seneler dahi daha vâsi mikyasta devam olunmak musib olur. Maarif-i Umumiye Kanunu Layihası bu sene Meclis-i Âli'ye takdim olunacaktır.

Aza-yı Kiram! Siyaset-i hariciyemiz öteden beri takip ettiğimiz sulh ve müsalemet hattı aslisinde müspet neticelerle inkişaf etmektedir. Rusya ile münasebatımız tasdikinize iktiran eden Emniyet ve Bîtaraflık Muahedesi'yle tespit edilen esaslar üzerinde halisane ve samimânedir. Tahdid-i hudut; ber-mutat müsait bir hava içinde neticelendi. İkamet ve ticaret muahedesi müzakeratı da çok ilerledi. İran'la mevcut olan samimi münasebatımız tasdikinize iktiran eden muahede ile tavazzuh ve tebellür etti. Bu muahedenin hututu üzerinde bu komşu diyarda gördüğümüz, küşayiş ve terakki ve İran vahdet-i idaresinin kuvvetli ve rasin esaslar üzerinde teessüsü için İran vatanperverlerinin sarf ettikleri mesainin semeratını memnuniyetle müşahede etmekteyiz. Afgan'la münasebatımız malumunuz olan tarik-i samimiyette devam etmektedir. Suriye ve Irak hudutlarında tahdit muamelesi başlamak üzeredir. Muahedat, bu hudutlar üzerinde tarafeyn için bilhassa emniyet ve hüsn-i mücaveret maksatlarını istihdaf ederek yapılmıştır. Ümit ediyorum ki, bu maksatların tahakkuku, muahedatın mübteni olduğu samimiyeti, fiiliyat sahasında göstermiş olacaktır. Bu hâlin Fransa ve İngiltere ile münasebatımız üzerinde hüsn-i tesir icra etmesi tabiidir. Görüyorsunuz ki, şark komşularımızla münasebatımızda

takip ettiğimiz ve aradığımız hatt-ı hareket, her türlü muzmirattan azade olarak yek diğere emniyet ve yek diğere huzur ve müsalemet içinde inkişaf veren açık ve samimi bir istikamettir.

Yunanistan'la aramızdaki muğlâk mesailin halli için, yed-i iktidarımızda olan, her türlü suhuleti gösterdik. Bu bapta açılan müzakerat ilerlemiştir. Yaklaşan neticenin bu devrede heyet-i celilenize arz olunacağını ümit ederim. Bulgaristan'la tasdik buyurduğunuz muhadenet muahedesi ve ikamet mukavelenamesi mevki-i meriyete girdi. Bir ticaret mukavelesi müzakeresindeyiz. Sırp-Hırvat-Sloven Devleti ve Romanya ve Arnavutluk'la münasebatımız normal ve dostanedir. Sırp-Hırvat-Sloven Devleti ile bir ticaret muahedesi müzakeresindeyiz. Balkan komşularımızla hüsn-i münasebatımızdan bahsederken, ilave etmeliyim ki, biz Balkanlardaki huzur ve sükûnla çok yakından alakadarız.

Garp ve Uzakşark devletleriyle mevcut olan dostane münasebatımızda muahedat-ı münakidenin tayin ettiği yollarda halisane yürümekteyiz.

İtalya ile iade-i mücrimin ve Müzaheret-i Adliye Muahedesi imza edilmiştir. Fransa ve İtalya ile konsolosluk mukavelesi müzakeresi ilerlemektedir. Almanya ile ticaret muahedesi ile ikamet mukavelesi hitam bulmuştur.

Şimalî Amerika ve Cemahiri Müttehidesiyle muvakkat bir ticaret itilafnamesi aktettik. Aramızda imza edilmiş olan muahedenin bu devrede heyet-i celilenizin tasdikine iktiran edeceğini ümit ederim. Cenubî Amerika devletlerinden Arjantin'le imza edilen muhadenet muahedesi Meclis-i Âli'ye arz olunacaktır.

Muhterem Efendiler! Biz beynelmilel münasebatta mütekabil emniyet ve riayet istihdaf eden açık ve samimi politikanın en hâr taraftarıyız. Hassasiyetimiz bu vadide tezahür eden tertibat ve tekellüfata karşı bunların bizim için de fiilî ve hakiki bir emniyet vücuda getirip getiremeyeceği noktasındadır.

Muhterem Efendiler! Berrî ve bahrî ve havaî ordumuzun tealisi için sarf ettiğiniz gayretlerin feyizli semereler vermekte olduğundan emin olabilirsiniz. Faaliyetini yakından müşahede etmekte olduğumuz Cumhuriyet ordularının maddi ve manevi sahalarda kudret ve kıymeti vatanın masuniyetini ve milletin emniyetini tekeffül edecek bir seviye-i âliyede olduğunu katiyetle beyan edebilirim.

Efendiler! Vatandaşların kendi gayret ve hamiyetlerinin mahsulü olan Tayyare Cemiyeti'nin bir senelik mesai ve muvaffakıyatı takdire şayandır.

Aza-yı Kiram! Devletin vaziyet-i maliyesine atfettiğiniz büyük alakanın esas ehemmiyeti üzerinde bilhassa ısrar etmek isterim. Geçen senelerin açık bütçelerinin biriktirdiği müşkülât büyük Meclisin 1926 bütçesinde hakiki bir muvazene vücuda getirmek için sarf ettiği gayret ve hükûmetçe mümkün olan azami tasarrufata dikkat sayesinde iktiham edilebilmiştir. Gelecek bütçelerin, hakiki muvazene tesisi

için geçen seneden beri takip olunan salim istikamete mutabık olarak meydana geleceğini kuvvetle ümit ederim.

Cumhuriyetin ümran ve imar politikası ve cumhuriyet, masuniyetinin talep ettiği müdafaa vesaiti hakiki bir bütçe dâhilinde, milletçe ve hükûmetçe ciddi tasarrufatla temin olunabilir. Büyük Meclisin milletin hazinesinin kudretini tevsi için vazettiği yeni varidat kanunlarından bugüne kadar istihsal olunan neticeler, bunlardan beklenilen menafiin elde edileceğini kuvvetle ümit ettirmektedir.

Yalnız, yeni kanunların tatbikatında, tesadüf olunan müşkülât ıslahatla izale edilmek lazımdır. Bu lüzuma binaen istihlâkât-ı umumiye vergisinin ticari ve iktisadi muamelâta halel iras etmeyecek ve halkı izaç eylemeyecek bir şekle ifrağı ve kazanç vergisinde ticaret ve iktisadiyatımızın lüzum gösterdiği nikatın nazar-ı dikkate alınması ve maktu verginin daha basit ve sehlüttahsil bir hâle getirilmesi zaruri görülmektedir. Bu esasat dâhilinde tanzim olunacak levayih-i kanuniyenin bu devrede Büyük Millet Meclisi'ne takdimi mukarrerdir.

Aziz Arkadaşlarım! Bir uzvu olmakla müftehir bulunduğum büyük Meclisin geçen üç senelik hayat-ı faaliyeti, büyük Türk milletine içtimai, iktisadi ve medeni hayatta arzu ettiği salim istikametleri bulmak ve göstermek için geçmiştir. Şimdiye kadar istihsal ettiğimiz neticeler ve milletten gördüğümüz muavenet ve tezahürat ıslahat ve icraatınızın milletçe hüsnü kabul edildiğine delalet eder.

Bu yeni faaliyet senesi, ikinci Büyük Millet Meclisi'ni, sine-i tarihte tefrik eden isabetli muvaffakiyetlerle bir kat daha mütemayiz kılacaktır. Kemal-i itimatla söyleyebilirim ki, bu sene vazife-i vekâletimiz hitam bulup da milletin kıymetli emanetini kendisine iade edeceğimiz zaman, millet yolunda maddi ve manevi bütün, kudret ve kabiliyetlerini sarf etmiş olanların hazz-ı vicdanisini hissetmekle bahtiyar olacağız.

Efendiler! Tevessül ettiğimiz büyük icraatta, milletimizin yüksek kabiliyeti ve yüksek aklıselimi başlıca mürşidimiz ve menba-ı muvaffakiyetimiz olmuştur. Bunu, lisan-ı şükranla tekrar ederim. Bilerek veya bilmeyerek, isteyerek veya istemeyerek kendisine zarar verenlere karşı inkisarı derin olan milletimizin kendi uğrunda esaslı ve hayırlı mesai sarf edenlere karşı da nihayetsiz vefakârlığı ve kadirşinaslığı müsellemdir. Bu büyük millet arzu ve istidadının müteveccih olduğu istikametleri görmeye çalışan ve görebilen evladını daima takdir ve himaye etmiştir. Bu kadar emin bir sine-i samimiyette bezl-i meçhud eden evlad-ı vatan, her zaman feyizli bir saha-i faaliyet bulacağına bihakkın mutmain olabilir. Büyük Türk milletinin bir ferdi olarak istikbale, itimad-ı nefisle, huzur ve emniyetle nazar ederken anın refahını, anın saadetini temenni ederim.

Meclis-i Âli'nin bu refah ve saadeti temine matuf mesaisinde büyük muvaffakiyetlere mazhar olacağına eminim.

15. YUNANİSTAN ORTAELÇİSİ MICHEL TSAMADOS'UN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

4 Aralık 1926

Sefir Hazretleri!

Selef-i âlinizin vedanamesiyle beraber Yunanistan Reis-i Cumhuru Hazretlerinin sizi nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi sıfatıyla tayin buyurduğunu müşir itimatnameyi elinizden memnuniyetle alıyorum.

Memleketlerimiz arasındaki mevcut münasebat-ı hasenenin bir kat daha teşdidi zımnında sarf edeceğiniz mesaide her vakit tarafımdan nail-i müzaheret ve Hükûmet-i Cumhuriye canibinden mazhar-ı muavenet olacağınıza emin olabilirsiniz. Her iki devlet beyninde caygir olan münasebat-ı hasenenin inkişaf ve teşdidi için mütekabil bir emniyet ve itimadın en müstahsen bir esas teşkil edeceğine ve Atina'da müzakere edilen itilafnamenin imza edilmiş olması da işbu münasebatın takviyesine hadim olacağına şüphe yoktur.

Zatıâlilerine beyan-ı hoşamedî ederken Yunanistan Reis-i Cumhuru hazretlerinin saadeti ve Yunanistan'ın refah ve ikbali hakkındaki temenniyat-ı halisemi ifade ederim.

* *Vakit*, 5 Aralık 1926, s. 2

16. KASTAMONU BELEDİYESİ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA *

21 Aralık 1926

Kastamonu halkının hakkımda göstermiş olduğu ve heyet-i muhteremeniz vedaatıyla izhar ettikleri hissiyattan dolayı teşekkür ederim. Kastamonu'nun nezih muhitinde geçirdiğim günler benim için de unutulmaz hatıralarla doludur. En müsait bir fırsatla yine memleketinizi ziyaretle Kastamonu halkının temiz sinesinde bulunmak en büyük arzularımdandır.

Muhterem Kastamonu halkına selamlarımın iblâğını heyet-i muhteremenizden rica ederim.

* *Vakit*, 22 Aralık 1926, s. 2.

1927

1. DOLMABAHÇE SARAYI'NDA YAPTIĞI KONUŞMA *

1 Temmuz 1927

İstanbul halkını, İstanbul'daki cemiyetleri ve muhtelif teşekkülleri heyet-i aliyyenizde selamlamakla bahtiyarım. Aziz vatandaşlarımın bana karşı olan teveccüh ve muhabbetlerinin bugünkü parlak tezahüratından çok mütehassis oldum. Samimi kalbimden teşekkür ederim. İstanbul'dan çıktığım günden bugüne kadar sekiz sene geçti. Hicran ve tahassürle geçen dakikaların bile ne kadar uzun geldiği düşünülürse sekiz senelik hasretin, İstanbul'un muhterem ahalisi için ruhumda ateşlediği iştiyakın büyüklüğü kolaylıkla takdir olunur.

İki büyük cihanın mültekasında, Türk vatanının ziyneti, Türk tarihinin serveti. Türk milletinin gözbebeği İstanbul, bütün vatandaşların kalbinde yeri olan bir şehirdir. Bu şehir, meşum hadiselerle mustarip bulunduğu zamanlar, bütün vatandaşların kalplerinde kanayan yaralar açılmıştı. Kalbi yaralı olanlardan biri de bendim. Bugün görüyoruz ki, geçirdiğimiz karanlık gecelerin meşiminden kalplerimizi mesâr ile dolduran nurlu seherler doğdu.

Sekiz sene evvel mustarip ve ağlayan İstanbul'dan kalbim sızlayarak çıktım, teşyi edenim yoktu. Sekiz sene sonra kalbim müsterih olarak, gülen ve daha güzelleşen İstanbul'a geldim. Bütün İstanbulluların ruhuma heyecan veren sıcak ve muhabbetkâr ağuş ile karşılandım. Sekiz sene heyet-i içtimaiyemizin yeni dâhil olduğu devrin tarihi, ihtiva ettiği ihtilallerle, inkılaplarla ve neticeleriyle az meşbu değildir. Sekiz senede milletimizin siyasi, içtimai ve medeni inkişaf yolunda gösterdiği kabiliyet ve liyakat derecesi yüksektir. Bu dereceyi her gün daha ziyade yükseltmek için çok dikkatle ve azimle çalışacağız! Vatanın imarı, milletin refahı, daha çok gayret ve mesai talep etmektedir. Hissiyatı ve vicdani telakkiyatı ilim ve fenle tenmiye ve terbiye ederek heyet-i içtimaiyemizin hakiki huzur ve saadetine çalışmak ulvi bir nokta-i nazardır.

Bu nokta-i nazarı size, aziz İstanbul halkına, sekiz sene evveline kadar içinde yedi evliya kuvvetinde bir heyula tasavvur ettirilmek istenilen bu sarayın içinde söylüyorum. Yalnız artık bu saray, zilûllâhların değil, zil olmayan, hakikat olan milletin sarayıdır. Ve ben burada milletin bir ferdi, bir misafiri olarak bulunmakla bahtiyarım.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Temmuz 1927, No: 2147, s.1.

İstanbul'un bediî güzellikleri, İstanbul halkının samimi nüvazişleri içinde geçireceğim günlerin bende yeniden unutulmaz hâtıralar bırakacağına, feyizli ilhamlar yaratacağına şüphem yoktur. Bunun için çok seviniyorum. Bu sevincimi bütün halka iblâğ buyurmanızı rica eder ve heyet-i aliyyenizi tekrar selamlarım.

2. DOLMABAHÇE SARAYI'NDA İSTANBUL MUALLİMLER HEYETİ'NE HİTABEN YAPTIĞI KONUŞMA *

7 Temmuz 1927

Mektepler talim ve terbiye kadar, mektep haricindeki neslin mütemadi bir tenvir huzmesi altında tutulması lazımdır. Meslek ve yardım teşkilatının kendi mensuplarından ve kendi aralarından başlayarak harice yayılmak suretiyle halk için umumileştirilmesi lazım gelen fikir ve his cereyanlarına bir mecra olabilir.

Eski hocalar nasıl dinî esastan hâkim olmuşlarsa muallimler de ilim esasından kazanmaya başladıkları hâkimiyeti nihayete erdirmelidirler. Bununla muallimlik mesleği hakiki inkişaf devrine dâhil olacaktır.

Muallimler her vesileden istifade ederek halka koşmalı, halk ile beraber olmalı ve halk, muallimin çocuğa yalnız alfabe okutur bir varlıktan ibaret olmayacağını anlamalıdır.

* *Vakit*, 8 Temmuz 1927, s. 1.

3. DOLMABAHÇE SARAYI'NDA HUKUK TALEBE CEMİYETİ HEYETİ'NE HİTABEN YAPTIĞI KONUŞMA *

26 Temmuz 1927

Gençliğin tezahüratı vakıasından pek mütehassis oldum. Lozan Muahedesi imzası gününün millî bayram ittihazında isabet vardır. Lozan Sulhu Türk tarihinde bir dönüm noktasıdır. Türk Milleti için siyasi bir zafer teşkil eden bu muahedenin Osmanlı tarihinde emsali yoktur. Milletimiz bununla bilhakkın iftihar edebilir ve Türk Milleti'nin yüksek bir eseri olan bu muahedenin yüksek kıymetini takdir etmesi lazım gelen gençliğin bunu mazide akdedilmiş muahedelerle mukayese etmesi icap eder.

Bu münasebetle Lozan müzakeratında her türlü siyasi mücadelelere göğüs vererek neticeyi istihsalde büyük bir kiyaset göstermiş olan İsmet Paşa Hazretlerini tevkir ile yâd etmek vazifemdir.

* *Vakit*, 27 Temmuz 1927, s. 1.

4. CUMHURİYET HALK FIRKASI'NIN İKİNCİ BÜYÜK KONGRESİ'NİN AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

15 Ekim 1927

Efendiler! Cumhuriyet Halk Fırkası'nın büyük kongresini açıyorum. Fırkamız, geçen ıstırap seneleri içinde milletimizin hayatı ve şerefi için gösterdiği yüksek azim ve iradenin mümessili olarak bundan dokuz sene evvel meydana çıkmıştı. Bütün Anadolu ve Rumeli'ye şâmil olmak üzere ilk umumi kongremiz Sivas'ta akdedilmişti. Sivas Umumi Kongresi'ne takaddüm eden şarkta ve garpta mıntakavi kongreler de akdedilmişti. Bunlardan benim iştirak ve riyaset ettiğim Erzurum Kongresi'dir. Erzurum Kongresi tespit ettiği esaslar itibarıyla şayan-ı kayıt ve tezkârdır. Sivas Umumi Kongresi'nde müzakere mevzuu olan aynı esaslar olmuştur. Bu esaslar tavzihan ve bütün memlekete teşmilen kabul olunmuştur.

Gerçi o zaman kullandığımız unvanla bugünkü unvan arasında fark vardır. Fakat teşkilat, esas itibarıyla mahfuz kalmıştır. Bugün siyasi fırka hâlinde tecelli eden mevcudiyete mebde teşkil etmiştir. Bilhassa memleket ve millete ait umumi gaye -ki selamet ve refah-ı umumiyi teminden ibarettir- mahiyet-i asliyesi değişmeksizin takip olunmuştur. Binaenaleyh diyebiliriz ki bugün küşadıyla müftehir olduğum büyük kongremiz, Sivas Kongresi'nden sonra teşkilatımızın 2'nci büyük kongresi oluyor.

Efendiler! Sivas Kongresi'nde nasıl ki, bütün milletin âmâl ve hissiyatını temsil etmek mevkiinde bulundu isek, bugün de Cumhuriyet Halk Fırkası'nın büyük kongresiyle bütün milletin hakiki hissiyat ve temayülâtına tercüman olmak vazife ve mevkiinde bulunuyoruz. Filhakika halkın bütün tabakaları mefkûrelerini temin edecek avamil ve anasırı fırkamızın icraat ve faaliyetinde arıyorlar ve buluyorlar. Bu hakikatin en son ve bariz delili son intihabat-ı umumiyede aziz ve necip milletimizin fırkamıza gösterdiği müzaheret ve itimattır. Bunu şükran ve iftiharla yâd ederim.

Efendiler! Fırkamızın müstakbel harekâtı ve icraatına müteallik tedabiri burada hep beraber müzakere edeceğiz. Ati için en musip ve memleketin ihtiyacatına en muvafık kararlara vasıl olmağa çalışacağız. Gelecek senelerdeki icraatımızın cumhu-

* *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA),* Dosya 1, Fon 490.1.0, Yer No: 210.832.3, (15. 10.1927).

riyet ve halkçılık idaresi altında memlekete yeni saadetler, yeni şerefler kazandıracağına itimadım vardır.

Efendiler! İstikbale ait tedabir hakkında müdavele-i efkâr etmeden evvel maziye ait vakayı ve hadisat hakkında maruzatta bulunmak ve senelerden beri devam eden efal ve icraatımızın milletimize hesabını vermek vazifem olduğu kanaatindeyim. Hadisat ile dolu olan dokuz senelik bir devrenin tarihine temas edecek maruzat ve beyanatım uzun sürecektir. Fakat mesele ifası zaruri bir vazife olduğuna göre beni mazur göreceğinizi ümit ederim. Maruzatta bulunmadan evvel ruzname-i müzakeratımızın müstacel bir noktası vardır. Ruzname-i müzakeratın 1'inci maddesinde bir 2'nci reis intihabı meselesi mevzuu bahistir. Efendiler! Elimizde bir nizamname projesi vardır, bu henüz fırkamızın umumi kongresinin tasdik ve tasvibinden geçmiş değildir. Binaenaleyh bu nizamname yapıldıktan sonra vakayii ve muamelâtı muhtevi vaziyetler vardır ki, bunun bazı mevadı ile kabil-i telif değildir. Mesela reis-i umumi hasbelvazife vazifesini fiilen ifa edememekte ve reis vekili olarak Malum-ı âliniz, İsmet Paşa Hazretleri vazife-i fâaleyi ifa buyurmaktadırlar. Binaenaleyh zaten reis vekili mevcut iken tekrar bir reis intihabı bendenizce mevzuu bahis değildir. Maahaza bu ciheti de rey-i âlinize vaz etmek istiyorum.

Reis vekili mevcut iken buradaki -nizamname dediğimiz projedeki- vazifeyi kendileri ifa edebilirler. Eğer bu ciheti kabul buyurursanız Paşa Hazretleri 2'nci reis vazifesini ifa ederler.

Bu ciheti rey-i âlilerine arz ediyorum. Kabul buyuranlar el kaldırsın. Müttefikan kabul olunmuştur.

Şimdi Efendim, diğer bazı noktalar vardır. Evvela bunların ifası için mevki-i riyaseti İsmet Paşa Hazretlerine terk edeceğim, ondan sonra müsaadenizle beyanatta bulunacağım.

5. ÜÇÜNCÜ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN BİRİNCİ YASAMA YILININ AÇILIŞI VE İKİNCİ DEFA CUMHURBAŞKANI SEÇİLMESİ DOLAYISIYLA YAPTIĞI KONUŞMA *

1 Kasım 1927

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Azası!

Türkiye Reisicumhurluğuna 2'nci defa intihap olunmakla mübahiyim. Büyük bir milletin fazilet, istikamet ve isabet evsafını tecessüm ettiren cumhuriyet riyasetinin benden ne kadar ağır ve ciddi vezaif talep ettiğini kalp ve vicdanımda tamamen ihata ve idrak ediyorum.

Geçen senelerdeki mütevaziâne fakat sadıkâne gayretimizin büyük milletimiz tarafından civanmerdâne ve âlicenabâne takdir ve teşciini ifade eden bu yeni itimadı, devlet ve milletimize çok hizmetler ifa ederek ödemeğe çalışacağım.

Her şeyden evvel, büyük Türk milletine borçlu olduğum nihayetsiz şükranlarımı onun büyük Meclisine hitap ettiğim minnet ve şükran ile ifade ve hulâsa etmeği mukaddes bir vazife addederim.

Aza-yı Kiram!

2'nci defa riyaset-i cumhur devresini idrakte hissettiğimiz fahr u sürur bilhassa cumhuriyetin saadet ve taaliye namzet olan yeni bir devresine kavuşmak mazhariyetindendir. İstiklal, milliyet ve muzafferiyet temellerinden tulu' ve kıyam eden cumhuriyet, dört sene zarfındaki azimkârâne ıslahat ve inkişafatı ile ne kadar sağlam esasata müpteni ve aziz Türk milletinin nasıl candan aradığı bir şekl-i devlet olduğunu izhar ve ispat eyledi.

Her esas tebeddülde müteredditzihinlere varit olabilecek endişeler geçen senelerin füyuzatıyla tamamen mündefi olmuş ve Türk milletini, dâhilen ve haricen kavi ve müstakar bir devlete sahip eylemiştir. Cumhuriyetin yeni devresinin bu şerait altında idrak olunması hissiyat ve vicdaniyatımızı iftihar ve itimat ile meşbu eylese revadır.

Aziz Arkadaşlarım!

---

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, Cilt 1, 1 Kasım 1927, Salı, s. 3-4.

Cumhuriyetin dâhilî ve haricî siyaseti, istikbalde dahi haysiyet, kuvvet ve istikametle ve Türk milletinin kudretlerini onun refah ve inkişafı için tevcih ve teksif eylemekle temayüz edecektir.

Cumhuriyetin mevcudiyet ve resanetini ve milletin âli menafiini dâhilî ve haricî her hangi bir kasıt karşısında her an müdafaaya hazır bulunarak hariçte dostluklara ve sulhcuyâne mesaiye müzahir ve fedakâr ve dâhilde vatandaşların emn ü asayiş içinde gayret ve inkişafına hadim olmak yeni faaliyet devresinden dahi beklediğimiz asıl gayedir. Bu gaye ile Büyük Millet Meclisi'ni bekleyen yeni vezaifin dahi vazıh olmakla beraber ne derece vâsi olduğuna temas ve işaret etmiş oluyorum!

Aza-yı Kiram!

Büyük Millet Meclisi, Türk milletinin asırlar süren taharriyatının hulâsası ve onun bizzat kendisini idare etmek şuurunun canlı timsalidir. Türk milleti; mukadderatını Büyük Millet Meclisi'nin kifayetli ve vatanperver eline tevdi ettiği günden itibaren karanlıkları sıyırıp kaldırmış ve ümitleri boğan felaketlerden milletlerin gözlerini kamaştıran güneşler ve zaferler çıkarmıştır.

Üçüncü Büyük Millet Meclisi'nin faaliyet devresi hamiyet ve himmetinizle, Türk milletinin layık ve müstait olduğu faaliyetin yüksek bir merhalesini daha tahakkuk ettireceğine sarsılmaz itimadımız vardır. İstikbale, nazarlarımız bu itimatla müteveccih olduğu hâlde Büyük Millet Meclisi'nin muhterem azasını selamlar ve naçiz bir ferdî olmakla mağrur bulunduğum büyük Türk milletine saadetler ve ona hepimiz için güzide ve meşkûr hizmetler temenni ederim.

1928

1. FRANSIZ LE MATIN GAZETESİ MUHABİRİNE TÜRK DEMOKRASİSİ HAKKINDA VERDİĞİ DEMEÇ *

20 Şubat 1928

Fransa İhtilâli bütün cihana hürriyet fikrini nefh eylemiştir ve bu fikrin hâlen esas ve menbaı bulunmaktadır. Fakat o tarihten beri beşeriyet terakki etmiştir. Türk demokrasisi Fransa ihtilalinin açtığı yolu takip etmiş, lakin kendisine has vasf-ı mümeyyizle inkişaf etmiştir. Zira her millet inkılâbını içtimaî muhitinin tazyikat ve ihtiyacına tâbi olan ve hâl ve vaziyetine ve bu ihtilal ve inkılâbın zaman-ı vukuuna göre yapar. Her zaman ve mekânda aynı hadisenin tekerrürüne şahit değil miyiz? Her ne kadar milletlerin ve demokrasilerin teşrik-i mesai etmeleri lazım ve mümkünse de, iştirak-i mesai ancak bir tek gayeye, yani sulhe müteveccih ise mümkün ve müfit olur. Bu noktayı idrak ve tefehhüm etmeyenler vücuda getirdiğimiz eser hakkında bir fikir ve hüküm hâsıl edemezler.

* *Hâkimiyet-i Milliye,* 8 Mart 1928, No: 2397, s. 1, Utkan Kocatürk, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi 1918-1938*, 2. Baskı, TTK Basımevi, Ankara, 1988, s. 475.

2. FRANSIZ LE MATIN GAZETESİ MUHABİRİNE HASTALIĞI HAKKINDA YAPTIĞI AÇIKLAMA *

20 Şubat 1928

Mezkûr matbuatın bir kısmının -filvaki bir kısm-ı kalilinin- hastalığımdan bahsetmelerinin mânasını anlayamıyorum. Görüyorsunuz ki sıhhatim mükemmeldir, ölüme doğru en çok atılanlardan biriyim. Kurşun ve gülle yağmuru altında birçok muharebelere iştirak ettim. Hatta ölüm bir defa kalbimin yanından sıyırarak geçti. Kalbimin üzerinde bir saat vardı ve bu saat mermi parçasının şiddetini kesretti. Sıhhatim tamamen yerinde, kuvvetim de hâl-i inkişafta, ölmeye asla niyetim yok.

* *Hâkimiyet-i Milliye,* 8 Mart 1928, s. 1, Utkan Kocatürk, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi 1918-1938*, 2. Baskı, TTK Basımevi, Ankara, 1988, s. 475-476.

3. YUNANİSTAN ELÇİSİ MÖSYÖ JEAN PAPAS'IN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

29 Mart 1928

Sefir hazretleri! Yunanistan Reis-i Cumhuru hazretlerinin zatıâlinizi nezdime fevkalade murahhas olarak elçi tayin eylediğini müşir itimatnameyi selefinizin vedanamesiyle birlikte memnuniyetle alıyorum.

Mesainizin iki cumhuriyet arasında mevcut müteaddit münasebatın inkişafına matuf olacağını hakiki bir memnuniyetle öğreniyorum.

Sefir hazretleri! Uhdenize mevdu vazifenin ifasında müzaheretimden ve Hükûmet-i Cumhuriye'nin samimi yardımından emin olabilirsiniz. Yunanistan Reis-i Cumhurunun ve Yunan milletinin, saadeti hakkında temenniyatta bulunur ve zatıâlinize beyan-ı hoşamedî eylerim.

* *Vakit*, 30 Mart 1928, s. 1.

4. DANİMARKA ELÇİSİ OTTO CARI MOHR'UN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

29 Mart 1928

Sefir hazretleri!

Metbu-ı mufahhamınız Haşmetli Danimarka ve İzlanda Kralı Hazretlerinin zatıâlilerini nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi tayin buyurduklarını müşir itimatnameyi yedinizden memnuniyetle alıyorum. Haşmetli Kral Hazretlerinin şahsım Türk Milleti hakkında ibraz eyledikleri halisane temenniyattan pek mütehassis olarak kendilerine karşı perverde ettiğim samimi hissiyatın tercümanı olmanızı rica ederim.

Sefir Hazretleri!

Cumhuriyet Hükûmetiyle Türk Milleti'nin iki memleket arasında teyemmünen caygir olan itimat ve muhalesat münasebatının idamesine büyük bir kıymet atfetmekte olduklarına ve Haşmetlû Kral Hazretlerinin bu baptaki hissiyatının hissiyatıma tamamen tetabuk etmekte olduğuna kani olabilirsiniz. Metbu-ı mufahhamınızın kendilerini Türkiye'de temsil için zat-ı asilânelerini intihap eylemeleri bilhassa memnuniyetimi mucip olmuştur. Âli vazifenizin hin-i ikaında daima müzaheretime ve Cumhuriyet Hükûmetinin müsaraatkârâne muavenetine nail olacağınıza emin olabilirsiniz. Haşmetlû Kral Hazretlerinin saadet-i şahsiyeleri ve Danimarka ve İzlanda milletlerinin refah ve tealisi temenniyatıyla zatıâlilerine beyan-ı hoşamedî eylerim.

* *Vakit*, 30 Mart 1928, s. 1.

5. BELÇİKA ORTAELÇİSİ MÖSYÖ BARON LOUIS LECLERCQ'NUN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

19 Mayıs 1928

Sefir Hazretleri!

Metbu-ı mufahhamınız haşmetlû Kral Hazretlerinin zatıâlinizi fevkalade murahhas ve ortaelçi sıfatıyla nezdime tayin eylediğini müşir itimatnameyi yedinizden memnuniyetle alıyorum. Mesainizin memleketler beyninde cari olanı dostane revabıtın teşyidine matuf olacağına hakiki bir mahzuziyetle muttali oluyorum.

Ahiren akdedilen mukavelenamenin Belçika ile Türkiye arasındaki münasebatın meşbu bulunduğu emniyet ve samimiyete delil olduğu hakkındaki mütalâanıza tamamıyla iştirak ederim. Size tevdi buyurulan vazife-i âliyenin ifasında daima şahsi muavenetime ve Hükûmet-i Cumhuriye'nin müzaheretine istinat edebilirsiniz.

Haşmetlû Belçika Kralı Hazretlerinin saadet-i şahsiyeleri ve Belçika'nın refah ve ikbali hakkında beyan-ı temenniyat ile zatıâlinize hoşamedî eylerim.

* *Vakit*, 20 Mayıs 1928, s. 5.

6. AFGANİSTAN KRALI EMÂNULLAH HAN VE KRALİÇE SÜREYYA TARZİ ŞEREFİNE ANKARA PALAS'TA VERİLEN ZİYAFET SIRASINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

20 Mayıs 1928

Kral Hazretleri!

Türk milleti ve Cumhuriyet hükûmeti ve ben, zat-ı hükümdarîlerini ve Kraliçe Hazretlerini, Türkiye'de görmekle pek ziyade mesrur ve memnunuz.

Kâbil'den hareket buyurulduğu günden beri, seyahat-i hükümdarileri safahatını, büyük alaka ve iftiharla takip ediyor ve umumi bir iştiyak ve tahassürle memleketimizi teşriflerine intizar eyliyorduk.

Bugün kardeş Afgan milletini, asil ve kıymettar şahıslarında temsil eden, biraderi hâssım Kral Hazretlerini ve muhterem Kraliçe Hazretlerini hükûmet merkezimiz Ankara'da Türk milleti ve Türk Devleti namına şahsen selamlamakla bahtiyarım.

Huzzar-ı kiram!

Afgan milleti ile menşei Orta Asya olan ecdadımız arasındaki münasebetler ve uhuvvet rabıtaları pek kadimdir. Tarihin silinmez sahifeleri, o münasebetlerin ebedi hâtıraları ile doludur.

İki kadim ve kahraman milletin bugünkü evlatları bizler, medarı intibah olan o sahifeleri, büyük alaka ile mütalaa etmeliyiz. Orada Afgan milletiyle Türk milletinin bir safta, yan yana, aynı gayeye yürüdüğü ve müşterek şanlar ve zaferler kazandığı görülecektir. Tarihin o lâyemut mazbutatı bize kardeş hislerini ve rabıtalarını, kıymetli bir mirası müşterek olarak bırakmış olan, Afganlı ve Türk büyük babalarımızın, bugünkü siyasi hudutlarımızın haricindeki sahalarda dahi devletler kurmakta yekdiğerine halef ve selef olduklarını göstermektedir.

İşte bugünkü Afgan ve Türk milletleri sayısız asırların ve büyük kıtaların içine hâtıralar ve ananeler salan büyük milletlerin evlatlarıdır.

Aziz dostumuz Kral Hazretleri!

Tarihin ne garip tecellileri, dünya hadiselerinin ne manidar tesadüf ve müşabehetleri vardır. Zatı hükümdarileri 1919'da kahraman Afgan milletinin başında olarak, Asya'nın ortasında, istiklal için mücadeleye atılırken, biz de aynı tarihte,

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 21 Mayıs 1928, s. 1.

burada, Avrupa'nın şarkında, bütün medeni cihanın pîşi enzarında, istiklal ve hürriyetimize vurulan darbelere, göğüslerimizi siper ederek dövüşüyorduk.

Size ve bize çektirilen bunca âlâm-ı istirahattan bahse hacet yoktur. Yalnız istiklal ve hürriyet âşıkı milletler için, o ıstırap anları, o ıstırap sebepleri, o ıstırap amilleri, teyakkuz ve intibah medarı olmak üzere daima tahattür olunmalıdır.

İstiklal ve hürriyetlerini her ne pahasına ve her ne mukabilinde olursa olsun, ihlal ve takyide, asla müsamaha etmemek; istiklal ve hürriyetlerini bütün manasıyla masun bulundurmak ve bunun için icap ederse, son ferdinin, son damla kanını akıtarak, beşer tarihini şanlı misal ile tezyin etmek; işte istiklal ve hürriyetin hakiki mahiyetini, şâmil mânasını, yüksek kıymetini, vicdanında idrak etmiş milletler için esası ve hayati prensip budur. Ancak bu prensip uğrunda her türlü fedakârlığı, her an, ifaya müheyya ve kadir bulunan milletlerdir ki, mütemadiyen beşeriyetin hürmet ve riayetine layık bir heyet-i içtimaiye olarak mütalaa olunabilir. Afgan milleti ve Türk milleti, bu iki kardeş millet, bu prensibin hakiki salikleri olduklarını fiilen ispat ettiler.

Afgan milleti ile Türk milletinin tarihî olan uhuvvet rabıtalarını tarsin ve teyit eden başlıca amili de, her iki milletin, şerefli mevcudiyetleri ve âli mefkûreleri için, istiklal ve hürriyet prensibine, aynı kuvvet ve imanla sarılmalarında aramalıdır.

İstiklal ve itibarını cihana tanıtmak evsaf, liyakat ve kudretinde olan milletlerin, medeniyet yolunda da seri ve muvaffak adımlarla ilerlemek istidatları, teslim olunmak lazımdır. Gerçi bir heyet-i içtimaiyenin zamanla kökleşmiş örf ve âdet, hissiyat ve telakkiyatı mühimdir. Bu itibarla, içtimai heyetler, müteşebbis fertler üzerinde, âdeta amir ve hâkim bir tesir icra ederler. Fakat fıtri istidat ve liyakati, inkişaf ve itilâya mazhar olmuş milletler; medeniyetin bugünkü terakkilerinden feyiz ve ilham almış münevver evlatları saika ve delaletleriyle, mazide fevt ettikleri fırsatların tevlit ettiği teehhüratı, telafi çaresini bulmakta gecikmezler. Bu hususta heyet-i içtimaiyeye hüsnü delaletin müessir ve müsmir olduğunda şüphe yoktur.

Muhterem Kral Hazretleri! Bu münasebetle, pek ziyade haz ve takdirle takip ve müşahede etmekte olduğum bir hakikati arz etmeme müsaade buyurmanızı rica ederim. Zati hükümdarileri, asil Afgan milletinin başına geçer geçmez, yalnız millet ve memleketinize istiklali tam kazandırmakla iktifa etmediniz. O güzel ve feyyaz memleketinizde zamanın yıktığı mamureleri, bugünün terakkiyatıyla mütenasip bir surette, ihya ve ilâya başladınız. Devletinizin teşkilatını tanzim ettiniz. Cesur ve kahraman ordunuzu yeniden tensik ve tarsin buyurdunuz. Maarif işlerinde mühim hatveler attınız. İçtimai hayatta, mahsus hamleler gösterdiniz. Bütün bu şuurlu ve ruhlu icraat ve faaliyet ülkenizin ve milletinizin mâmuriyet ve medeniyet sahasında, layık olduğu yüksek mevkie suud zamanının gecikmeyeceğini zâmindir.

Kral Hazretleri! Medeni ve teceddütkârâne ıslahat yolundaki faaliyet ve mesainizin ne kadar huzur ve sükûn istilzam ettiğini takdir ve buna mazhariyetinizi samimiyetle temenni ederim. Gerçi Afganistan'ın coğrafî vaziyeti ve bu sebeple devletinizin siyasi şeraiti mühim, ciddi ve naziktir. Tarih, bu ehemmiyet ve nezaketin, içinde bulunulan şerait ve ahval ne olursa olsun; bir an nazar-ı dikkatten dûr tutulmamasını amirdir. Hatta vehim ve vesveseyle! Fakat derakap beyan etmeliyim ki, Afganistan'ın Hindikuşu ile çetin ve sert tabiatı ve Afgan milletinin müspet zekâ, cesaret ve kahramanlığı ve bilhassa Afgan devletinin mümtaz hükümdarının yüksek şahsiyeti, her türlü ihtimalin karşısında katiyet ve kudretle yükselen bir âbidedir. Biz bunu biliyoruz ve kalbi hislerle takdir ediyoruz.

Sizi ve milletinizi ve memleketinizi cidden seven Türk milletinin reisi olarak, samimen arz edeyim ki, Afganistan'ın maddi ve manevi terakki ve tealisi yolundaki teşebbüslerinizin, az zamanda husulpezir olduğunu görmek, bizim ahassı amâlimizdir. Muvaffakiyetinizin muhakkak olduğuna itminanımız katidir. Bu hususta, bir kardeş millete, tabiaten teveccüh eden vazife ve mükellefiyetleri, Türk devleti, istitaatı dairesinde ifaya şitaban olmaktadır.

Afganistan'ın kıymetli hükümdarı Emanullah Hazretleri! İstikbalin yüksek ufuklarından tulûa başlayan güneş, asırlardan beri ıstırap çeken milletlerin taliidir. Bu taliin artık bir daha siyah bulutlara bürünmemesi, milletlerin ve onların pişvalarının ihtimam ve fedakârlığına vabestedir.

Afgan devletinin ve zîkudret hükümdarının ve pek muhterem Kraliçe Hazretlerinin talii tealisi parlak olsun.

7. LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI YILDÖNÜMÜ NEDENİYLE DARÜLFÜNUN ÖĞENCİLERİNE YAPTIĞI KONUŞMA *

24 Temmuz 1928

Darülfünun gençliğimizin Lozan Sulh Muahedesi'nin imza olunduğu günü her sene tesit etmesi ve bu hissi yaşatmasını şayan-ı takdir bulmaktayım. İçtimada irad-ı kelam eden gençlerimizin ve heyet-i müderrisinin hakkımda izhar ettikleri hissiyattan dolayı teşekkürlerimi talebe ve müderrislere iblâğını rica ederim.

* *Vakit*, 25 Temmuz 1928, s. 1.

8. İSTANBUL'DA SARAYBURNU PARKINDA YENİ TÜRK HARFLERİ HAKKINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

9/10 Ağustos 1928

Sevgili kardeşlerim!

Huzurunuzla ne kadar bahtiyar olduğumu izah edemem. Duyduklarımı tek kelimelerle ifade edeceğim. Memnunum, mütehassisim, mesudum. Bu vaziyetin bana ilham ettiği hissiyatı huzurunuzda ufak notlar hâlinde tespit ettim. Bunları içinizden bir vatandaşa okutacağım.

Vatandaşlar! Bu notlarım asıl hakiki Türk kelimeleri, Türk harfleriyle yazılmıştır. Kardeşiniz bunu derhâl okumaya teşebbüs etti, biraz çalıştıktan sonra birdenbire okuyamadı. Şüphesiz okuyabilir, isterim ki, bunu hepiniz beş on gün içinde öğrenesiniz.

Arkadaşlar!

Bizim ahenktar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulundurarak, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak, bunu anlamak mecburiyetindesiniz. Anladığınızın asarına yakın zamanda bütün kâinat şahit olacaktır. Buna katiyetle eminim. Yeni Türk alfabesiyle yazdığım bu notları bir arkadaşa okutacağım, dinleyiniz.[31]

İstanbul halkının bu geceki içtimaına beni iştirak ettirdiğiniz için çok teşekkür ederim. Her zaman, her yerde olduğu gibi bu gece burada da halk ile karşı karşıya geldiğim anda büyük ve azametli bir kuvvetin tesiri altında kaldığımı duydum.

Bu kuvvet nedir? Türk harflerinin, Türk içtimaî hayatını teşkil eden yüksek insanların kalp membalarından yükselen hislerin, arzuların, heyecanların, kasdların, bir noktada, bir hedefte, bir gayede birleşmesidir. Bu kuvvetin bu kadar mahşeri olabilmesi onun çok temiz, çok asil olması ile mümkündür. Bu benim ve bütün dünyanın gördüğü kuvvet muhakkak en yüksek vasıflarla mütemayizdir. Bir millet bu mahiyette bir kuvvet ve hayatiyet gösterdiği zaman, o milletin beşer tarihinde yepyeni bir safha açmakta olduğuna şüphe etmemelidir.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 11 Ağustos 1928, s. 1.
Metnin bundan sonrasındaki bölümünü Atatürk'ün isteği ile Bolu Mebusu Falih Rıfkı (Atay) okumuştur.

Bu gece burada güzel bir tesadüf eseri olarak şarkın en mümtaz iki musiki heyetini dinledim. Bilhassa sahneyi tezyin eden Müniretül Mehdiye Hanım sanatkârlığında muvaffak oldu.

Fakat benim Türk hissiyatım üzerinde artık bu musiki, bu basit musiki, Türk'ün çok münkeşif ruh ve hissini tatmine kâfi gelmez. Şimdi karşıda medeni dünyanın musikisi de işitildi. Bu ana kadar Şark musikisi denilen terennümler karşısında kansız gibi görünen halk, derhâl harekete ve faaliyete geçti. Hepsi oynuyor ve şen, sâdırdırlar, tabiatın icabatını yapıyorlar. Bu pek tabiidir. Hakikaten Türk fıtraten şen ve sâdırdır. Eğer onun bu güzel huyu bir zaman için fark olunmamışsa, kendinin kusuru değildir. Kusurlu hareketlerin acı, felaketli neticeleri vardır. Bunun fârikı olmamak, kabahatti.

İşte Türk milleti bunun için gamlandı. Fakat artık millet hatalarını kanı ile tashih etmiştir; artık müsterihtir, artık Türk şendir, fıtratında olduğu gibi, artık Türk şendir. Çünkü ona ilişmenin hatırnâk olduğunu tekrar ispat istemez kanaatindedir. Bu kanaat aynı zamanda temennidir.[1]

Vatandaşlar, Arkadaşlar!

Çok söz, uzun söz bir şey için söylenir. Hakikati anlamayanları hakikate getirmek içindir. Ben bu devirleri geçirdim.

Şimdi sözden ziyade iş zamanıdır. Artık benim için, hepiniz için çok söz söylemeğe ihtiyaç kalmadı kanaatindeyim. Bundan sonra bizim için faaliyet, hareket ve yürümek lazımdır. Çok işler yapılmıştır, amma bugün yapmağa mecbur olduğumuz son değil, lakin çok lüzumlu bir iş daha vardır: Yeni Türk harfleri çabuk öğrenilmelidir. Vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik ve milliyetperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki, bir milletin, bir heyet-i içtimaiyenin yüzde onu, okuma yazma bilir, yüzde sekseni, bilmez nevidendir. Bundan insan olanlar utanmak lazımdır.

Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir. İftihar etmek için yaratılmış, tarihini iftiharla doldurmuş bir millettir. Fakat milletin yüzde sekseni okuma yazma bilmiyorsa bu hata bizde değildir. Türk'ün seciyesini anlamayarak kafasını birtakım zincirlerle saranlardadır. Artık mazinin hatalarını kökünden temizlemek zamanındayız. Hataları tashih edeceğiz. Hataların tashih olunmasında bütün vatandaşların faaliyetini isterim. En nihayet bir sene, iki sene içinde bütün Türk heyet-i içtimaiyesi yeni harfleri öğreneceklerdir. Milletimiz yazısı ile kafası ile bütün âlemi medeniyetin yanında olduğunu gösterecektir.

1 Falih Rıfkı Atay'ın okuduğu metin tamamlandığı sırada halk arasından bir kişinin Atatürk'e heyecanlı bir şekilde hitap etmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa ayağa kalkarak tekrar konuşmaya başlamıştır.

Eskiden bunun bin mislini mezbelelerinde gizli gizli içerek envai mefsedeti irtikâp eden mürai sahtekârlar vardı. Ben sahtekâr değilim, milletimin şerefine içiyorum.

9. ANADOLU AJANSI MUHABİRİNE YENİ TÜRK HARFLERİ HAKKINDA VERDİĞİ DEMEÇ*

23 Ağustos 1928

İlk fırka kumandanı olduğum Tekirdağ'ını da 14 sene sonra ziyaret edebildim. Bundan çok memnun ve mütehassisim. Fakat daha çok memnun ve münşerih olduğum nokta şudur. Tekirdağlı vatandaşlarım daha şimdiden yeni Türk harflerini yazıp okumayı hemen öğrenmişlerdir diyebilirim. Memurların kâffesini bizzat imtihan ettim. Sokaklarda ve dükkânlarda halk ile temaslar yaptık. Arap harfiyle hiç yazmak okumak bilmeyenlerin Türk harfleriyle derhâl ünsiyet etmiş olduklarını gördüm. Henüz ortada salahiyettar makamatın tasdikinden geçmiş bir rehber olmadan, henüz mektep muallimleri delalet faaliyetine geçmeden, yüce Türk milletinin hayırlı olduğuna kanaat getirdiği bu yazı meselesinde bu kadar yüksek şuur ve intikal ve bilhassa isticâl göstermekte olduğunu görmek, benim için cidden büyük, çok büyük saadettir.

Bu husus elbette ağyâr için mucib-i hayret olacaktır.

Az zaman sonra, yeni Türk harfleriyle, gözler kamaştırıcı Türk manevi inkişafının vasıl olabileceği kudret ve itibarın beynelmilel seviyesini gözlerimi kapayarak şimdiden o kadar parlak görüyorum ki bu manzara beni gaşyediyor.

Ben yalnız bugün Tekirdağlılarda sezdiğim ruhî ve hissî hâlete, yalnız buna dahi istinaden kati olarak beyan edebilirim ki, bütün Türk milleti bu meselede benim gördüğümü, benim hissettiğimi aynen görmekte ve hissetmektedir. Bu kadar hassas ve şuurlu olan Türk milleti kendisinin refahına, itilâsına binlerce seneden beri haylûlet edegelmekte olduğunu, artık temyiz eylediği bütün maddi ve manevi mânileri yıkacak, parça parça ederek ortadan kaldıracaktır. Bunda artık şüpheye mahal yoktur. Dimağını, vicdanını bu kadar azim ve katiyetle temizlemeğe karar vermiş olan büyük milletimin istikbalini tasavvur etmek hiç de güç değildir.

* *Hâkimiyet-i Milliye,* 25 Ağustos 1928, No: 2560, s. 1.

10. BAŞKUMANDAN MEYDAN MUHAREBESİ HAKKINDA GAZETECİLERE VERDİĞİ DEMEÇ*

30 Ağustos 1928

30 Ağustos'ta sevk ve idare ettiğim muharebe, Türk milletinin yanımda bulunduğu hâlde, idare ettiğim ilk ve son muharebedir. Bir insan kendini, milletle beraber hissettiği zaman, ne kadar kuvvetli buluyor bilir misiniz? Bunu tarif müşküldür. Eğer ben, izahta izhar-ı âcz edersem, beni mazur görünüz.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 31 Ağustos 1928, No: 2566, s. 1.

11. İSTANBUL BELEDİYESİ'NDE YENİ TÜRK HARFLERİ HAKKINDA YAPTIĞI AÇIKLAMA*

14 Eylül 1928

Beyefendi!

İstanbul'da geçirdiğim günler zarfında muhterem halkın, zatıalinizin ve mülki ve askerî makamatın göstermiş oldukları muhabbet ve misafirperverlikten pek ziyade mütehassis ve müteşekkirim. Büyük milletimizin bir kat daha inkişaf ve teâlisini temin edecek olan yazı inkılâbının fiilen başlaması, buradaki ikametim zamanına tesadüf etti. Bu benim için kıymetli bir hâtıradır. Yeni yazımızı öğrenmek ve öğretmek için, muhterem halkın resmî ve hususi muhtelif makamat ve müessesat ve cemiyetlerin göstermiş oldukları tehalük, şevk ve gayrete yakından şahit oldum.

Bu meşkûr faaliyetin mesut semerelerini daha şimdiden iftiharla görüyorum. Bu hususta İstanbul matbuatının ve fikir âleminin de kıymetli muavenetini müteşekkirâne yâd ederim. Bu pek yerinde ve şuurlu mesainin yakın zamanda tam bir muvaffakiyetle neticelendiğini göreceğimize şüphe yoktur. Güzel İstanbul'un muhterem halkına, aziz hemşehrilerime saadetler temenni ederim.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 16 Eylül 1928, No: 2582, s.1.

12. AFGANİSTAN BÜYÜKELÇİSİ GOULAM DJEYLANÎ HAN'IN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

25 Eylül 1928

Büyükelçi Hazretleri!

Afgan Kralı Hazretlerinin zatıâlinizi nezdime büyükelçi sıfatıyla tayin buyurduklarını mutazammın itimat mektubunu elinizden büyük memnuniyetle alıyorum. Şimdiye kadar devam eden orta elçiliğiniz esnasında Cumhuriyet Hükûmetinin kardeş millet mümessiline karşı muavenet ve teshilat göstermiş olması pek tabiidir. Başında cidden şuurlu ve nurlu bir rehber olduğu hâlde terakki ve tecedddüt yolunda yürüyen kardeş millet tarafından Türk Milleti'nin bu yolda göstermiş olduğu istidatlı gayretlerin takdir edildiğini görmekle pek mütehassisim.

Mesaisinin muvaffakiyete ermesini candan dilediğimiz aziz Afgan milleti hakkında Türk Milleti aynı dostluk, kardeşlik hislerini beslemektedir. Büyük memuriyetinizin ifası hususunda gerek benim, gerek Cumhuriyet Hükûmet erkânının daimî ve samimi müzaheret ve muavenetinden emin olabilirsiniz.

İki memleket arasındaki kardeşlik rabıtalarının ziyadeleştirilmesi ve kuvvetlenmesi hususunda muhterem Kral Hazretlerinden telakki buyurduğunuzu söylediğiniz iradeyi çok memnuniyetle öğreniyorum. Bu gayenin en geniş tarz ve manasında istihsali için Cumhuriyet Hükûmetinin büyük bir azim ve samimiyetle çalışacağına şüphe olmadığı gibi şahsi kanaat ve arzum ve Türk Milleti'nin hissiyatının da tamamıyla bu merkezde bulunduğunu size söylemekle büyük bir zevk duymaktayım. İki kardeş millet arasındaki dostluk münasebatının takviye ve inkişafı için burada bizimle çalışmak hususunun zatıâlinizin uhdesine, verilmiş olması da ayrıca memnuniyeti mucip olmuştur.

Kral Hazretlerinin saadet ve afiyetleri ve kardeş Afgan milletinin refah ve muvaffakiyeti temennilerini Kral Hazretlerine iblâğ buyurmanız ricasıyla yeni vazifenizde muvaffakiyetinizi dilerim.

* *Vakit*, 26 Eylül 1928, s. 1.

13. FRANSIZ BÜYÜKELÇİSİ KONT CHARLES PINETON DE CHAMBRUN'UN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

27 Eylül 1928

Büyükelçi Hazretleri!

Fransa Reis-i Cumhuru Hazretlerinin sizi nezdime fevkalade murahhas ve büyükelçi tayin eylediğini bildiren itimat mektubu ile muhterem selefinize ait vedanameyi elinizden büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Münasebatımızı tavsif eden daimî dostluk hakkında intihap ve istimal buyurduğunuz hararetli beyanatınızdan pek mütehassis oldum. Filhakika zatıâlinizin de işaret ettiğiniz veçhile milletler arasındaki dostane münasebat mütekabil tanışma ve anlaşma ile kuvvet bulur. Tarih bize gösteriyor ki bu anlaşma gayretleri tam muvaffakiyetlerini memleketlerimizin yek-diğerine karşılıklı yardımlarında bulmuştur. Teceddüt mesaisinde ve halkçı demokratik müesseselere müteveccih inkişafatında genç Türkiye Cumhuriyeti Fransız demokrasisini doğurmuş olup o zamandan beri her milletin inkişaf ve kendi teşkilatına intibak ettirdiği inkılapçı büyük hak ve adalet prensiplerinde metin bir mesnet bulmuştur.

Şarkî Avrupa'da husule gelen intibaha büyük seleflerinizin ve bilhassa 86'daki ecdadı tarafından en geniş mânasıyla istihlâs mefkûresini büyük inkılapların nâzım prensibi kabul etmiş olan Fransızların lakayt kalmayacakları şüphesizdir. Yeni esaslar ve telakkiler dairesinde bütün cihan ile en yeni münasebatı tesis etmiş olan Türkiye Cumhuriyeti sulh yolunda masruf büyük gayretlerin inkişafını derin bir alaka ile takip etmekte ve beşeriyetin en büyük ideali olan sulhun lazım ve esaslı unsurlarını hulus-i niyetle akdolunan ve bilhassa sıdk ile tatbik edilen mütekabil taahhüdata riayetin teşkil ettiği kanaatinde bulunmaktadır. Bu ideal bizim de en har idealimizdir. Bunun esaslarını dost millete izhar ederken Türk milleti bu hususta civanmerdâne deliller göstermekten halî kalmamıştır. Büyükelçi Hazretleri, memleketlerimiz arasındaki dostluğa tamamen mutabık bir zihniyetle ifasına hazırlandığınız vazife-i mevduanızda gerek benim, gerek Hükûmet-i Cumhuriye'nin sizden hiç bir zaman diriğ edilmeyecek olan muavenet ve müzaheretine intizar etmekte haklısınız. Bu âli vazifenin tam bir muvaffakiyete mazhariyeti ümniyesiyle zatıâlinize beyan-ı hoşamedî eyler ve Fransa Reis-i Cumhuru Hazretlerinin saadet-i

* *Vakit*, 28 Eylül 1928, s. 1.

şahsiyeleri ve Fransa'nın refah ve ikbali hakkındaki temennilerimin müşarünileyh Hazretlerine iblâğını rica ederim.

14. IRAK ORTAELÇİSİ SOBEİH NESHAT BEY'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

25 Ekim 1928

Elçi Hazretleri!

Haşmetli Irak Kralı Hazretlerinin zatıâlinizi nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi tayin ettiğini bildiren mektubunuzu büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Burada murahhas olarak bulunduğunuz müddetçe vazifenizi daima dostane hislerle yaptığınızı ve Türkiye'ye karşı samimi bir alaka beslediğinizi bilirim. Bunun için zatıâlinizin komşu devletin ilk elçisi olmak üzere intihap ve tayin buyurulmuş olmanız bilhassa memnuniyeti mucip olmuştur. Bu intihabı, iki dost millet arasındaki rabıtaları kuvvetlendirmek hususundaki mesainin muvaffakiyetli inkişafına bir zaman addediyorum. Türk Milleti, Irak milletine karşı dostluk emel ve arzuları taşımaktadır. Karşılıklı dostluğun takarrür ve idamesi için masruf olacak gayretlerinizin gerek benim, gerek Cumhuriyet Hükûmeti'nin müzaheretine mazhar olacağına şüphe yoktur. Yeni ve yüksek vazifenizde muvaffakiyetler temenni ederim Elçi Hazretleri.

* *Vakit*, 25 Ekim 1928, s. 1.

15. MISIR ELÇİSİ RATİP BEY'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

25 Ekim 1928

Elçi Hazretleri!

Haşmetlû Mısır Kralı Hazretlerinin sizi nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi tayin eylediğini bildiren mektubunuzu elinizden büyük bir memnuniyetle alıyorum. Kral Hazretlerinin bu vazifeyi tevdi için Türkiye hakkında beslediği samimi hislerini delâili ile göstermiş olan bir mümessili intihap buyurmuş olduklarından bilhassa mütehassis oldum. Yüksek faziletlerini takdir ile yâd ettiğiniz Türk Milleti'nin dâhil olduğu teceddüt devresi hakkındaki sitayişli sözlerinizden dolayı teşekkür ederim.

İki millet arasındaki teyemmünen cari olan iyi münasebetlerin mümtaz faaliyetiniz neticesinde devam ve teeyyüt edeceği kanaatindeyim. Yüksek vazifenizin ifasında gerek benim gerek Cumhuriyet Hükûmeti'nin müzaheretini sizden hiç bir zaman esirgemeyeceğimize itimat edebilirsiniz.

Haşmetlû Kral Hazretlerinin şahsi saadetleri ve Mısır milletinin refahı hakkındaki temennilerime müşarünileyh hazretleri nezdinde tercüman olmanızı rica eylerim Elçi hazretleri.

* *Vakit*, 26 Ekim 1928, s. 1.

16. LEHİSTAN ELÇİSİ KAZIMIERZ OLSZOWSKY'NİN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

25 Ekim 1928

Elçi Hazretleri!

Lehistan Reis-i Cumhuru Hazretleri tarafından nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi tayin olunduğunuzu bildiren mektubu büyük memnuniyetle alıyorum.

Tarihin büyük vekayii arasında nazarlarımıza her vakit müstakil siyasi bir mevcudiyet arz eden bir milletin mümessili tarafından memleketim hakkında gösterilen dostluk ve samimi muhabbet duygularından pek mütehassis oldum. Daimî bir dostluk muahedesi akdi bizim için evvelden beri mevcut bir vaziyetin basit resmî bir teyidi ve milletlerimizin her vakit idame eyledikleri iyi münasebatın mantıkî ve tabii bir neticesidir.

Hâkimiyetleri imha olunduğu vakit Polonyalılar da Türkler gibi nihayet katî ve tam galebesini temin ettikleri istiklal fikrinin ve ateşîn ihtiyacın canlı bir surette muhafazasından asla fariğ olmamışlardır. Bizim teceddüt eserimizden ve bu mesaide bizzat bana isabet eden hisseden bahsederken söylediğiniz sözlerden dolayı samimi teşekkürlerimi beyan ederim.

Türkiye prensiplerine sadık olarak katiyetle sulhperverâne bir siyaset takip etmektedir. Bir milletin demokrasi esasatı ile idare olunması keyfiyetinin sulhu en kavi teşkil eden mütekabil anlaşmayı ve hüsn-i itilafı büyük bir mikyasta teshil edeceği mütalâasındayım. Size tevdi edilen yüksek memuriyetin ifasında müzaheretimin ve Cumhuriyet hükûmetinin muavenetinin esirgenmeyeceğini temin ederim.

* *Vakit*, 26 Ekim 1928, s. 1.

17. ÜÇÜNCÜ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN İKİNCİ YASAMA YILININ AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

1 Kasım 1928

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Azası!

Büyük Millet Meclisi'nin 3'üncü intihap devresinin 2'nci içtimaını açıyorum. Bu anda yeni bir şevkle mücehhez milletimizin gayret ve kudretine taze bir itimatla güvenir bulunuyoruz. Aziz arkadaşlarımı bu canlı duygularla selamlamaktan şeref ve huzur içindeyim.

Geçen sene, memleketin dâhilî hayatında asayiş ve huzur itibarıyla yeni bir terakki merhalesidir. Siyasi ve idari mühim hiçbir arıza, vatandaşların umumiyetle normal yaşayışlarını incitmemiştir. Bilakis tabii arızaların bazı mıntakalarımızdaki zararlı tesirleri vatanın bütün evlatlarının birbirini duyan, birbirine dayanan içtimai hassasiyetleriyle esaslı olarak hafifletilebilmiştir.

İzmir havalisindeki ve son günlerde Kalecik'teki zelzelelerde bu necip tezahürata şahit olduk. İlk günlerin verdiği endişe kadar ehemmiyetli olmadığı memnuniyetle anlaşılan Torbalı zelzelesinin haşaratından vatandaşlar cesaret ve süratle kalkacak bir kudret göstermişlerdir. Kalecik haşaratının da tesirleri süratle zail olmaktadır.

Bazı vilâyetlerimizde bu sene sert bir şekilde devam eden kuraklıktan daha ziyade mustarip ve müteessir olduk. Bir taraftan memleketin umumi istihsalatındaki nispî muvazene, diğer taraftan kurak mıntakalarda teksif edilen tedbirler ve yardımlar darlığın tesirlerini gereği gibi azaltmıştır. Hilâl-i Ahmer'in gerek zelzele, gerek kurak sahalarında yardıma koşmak için gösterdiği gayret ve iktidarı huzurunuzda bütün millete karşı teşekkürle yâd ederim.

Geçen sene zarfında bir misli artmış olan Hilâl-i Ahmer azası vatandaşların, âfet ve ihtiyaç günleri için nasıl hayırlı bir şefkat hazinesi hazırladıkları bir kere daha sabit oldu. Bunun gibi Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin inkişafına da umumi alakayı tahrik etmek isterim.

Şark vilâyetlerimizin bir kısmında ihdas edilen umumi müfettişlik isabetli ve faydalı olmuştur. Cumhuriyet kanunlarının emniyetle sığınılacak yegâne yer olduğunun anlaşılması bu havalide huzur ve inkişaf için esaslı bir mebdedir. Yeni

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, Cilt 5, 1.11.1344, Perşembe, s. 2-5.

faaliyet devrimizde gerek bu havalide gerek memleketin diğer kısımlarında toprağı olmayan çiftçilere toprak tedarik etmek meselesiyle ehemmiyetli olarak iştigal buyuracaksınız. Hükûmetin şimdiye kadar bu yolda devam eden gayretine yeni tedbirlerimizle daha ziyade vüsat vermeğe muvaffakiyetinizi temenni ederim.

Geçen sene yeni esaslara göre ihdas buyurduğunuz yeni nahiyeler umumi idarede faydalarını derhâl göstermiştir. Bütün memleketi yeni tam teşkilatlı nahiyelerle kaplamak hedefine doğru bu sene de mümkün olduğu kadar ilerlemek lazımdır. Ana vatana kavuşan mübadil vatandaşların iskân, temlik muamelelerinin artık nihayet bulmasında azami gayret ve sürat sarfı için hükûmetçe tedbirler almak mukarrerdir.

Şehir işlerimizin idaresini düzeltip nizama koyacak kanun layihası bu sene takdim olunacaktır. Devletimizin merkezi olan Ankara'nın imarı için kabul buyurduğunuz kanunun talep ettiği hazırlıklarla iştigal olunacaktır.

Muhterem Efendiler! Adliyemizin seyri, mütemadi bir tekâmül takip etmektedir. Asri ve medeni kanunlar, vatandaşların ihtiyacına kâfi yeni mahkemeler, bilhassa bilgili hâkimler temellerine dayanan adalet, zihniyet ve teşkilatımızın geçen senesi memnuniyetle tahattur olunabilir. Bu devirde dahi aynı hedeflere doğru yeniden mesafeler alacağınızı kuvvetle ummaktayım.

Ceza Muhakemeleri Usulü, Deniz Ticareti, Ticarette iflâs, İcra Kanunu layihaları bu devrede size takdim olunacaktır.

Öksüzlerin haklarını korumak için ittihaz ettiğiniz tedbirlerin bugünkü verimi cidden sevindirecek bir neticedir. Eski adliye, eski zihniyet ve eski usullerden, üç sene evvel ancak üç yüz sekiz bin lira meydanda bulmuş olan Cumhuriyet, bugün Emlâk ve Eytam Bankası'na altı milyon iki yüz yirmi bin küsur lira teslim etmiş bulunuyor. Cumhuriyetin bilhassa kimsesizlerin, kimsesi olduğunu yeniden ispat eden bu neticeyi memnuniyetle takdirinize arz ederim.

Efendiler! Haricî siyasetimizde dürüstlük memleketimizin emniyetine ve inkişafının masuniyetine dikkat şiarı hareketimize kılavuz olmaktadır. Esaslı ıslahat ve inkişafat içinde bulunan bir memleketin hem kendisinde, hem muhitlerinde sulh ve huzuru cidden arzu etmesinden daha kolay izah olunabilecek bir keyfiyet olamaz. Bu samimi arzudan mülhem olan haricî siyasetimizde memleketin masuniyetini, emniyetini, vatandaşların haklarını her hangi bir tecavüze karşı bizzat müdafaa edebilmek kudreti de bilhassa gözde tuttuğumuz noktadır. Kara ve deniz, hava ordularımızı bu memlekette sulhu ve emniyeti masun bulunduracak bir kuvvette muhafazaya bunun için çok ehemmiyet veriyoruz. Cumhuriyet Hükûmeti milletler arasında emniyet misakları akdi için hususi bir gayret göstermektedir. Bize teklif olunan Kellog Misakı'na iltihak için de aynı samimiyetle muvafakatımızı bildirdik.

Efendiler! Geçen sene içinde dostumuz Afganistan'ın kıymetli hükümdarları kral ve kraliçe hazretlerinin bizi ziyaretleriyle mübahi olduk. Kral ve kraliçe hazeratı memleketimizin her tarafında hakiki muhabbet tezahüratıyla kabul olunmuşlardır. Türk ailesi içinde bıraktıkları kıymetli hâtıraları daima muhafaza edeceğiz. Kral hazretlerinin azimkârâne ıslahatı, dostlarına alaka ve iftiharla tam muvaffakiyet kanaatini vermektedir.

Bu içtimaınızda hükûmetin yazın imza ettiği mukaveleler size takdim olunacaktır. Afganistan ile eskiden mevcut olan muahede ahkâmını yeni ve daha amelî sağlam esaslara göre tanzim eden yeni muahede ve merbutları bu cümledendir. İran'la dostane münasebatın inkişafına hizmet edeceğini umduğumuz protokolleri memnuniyetle telakki buyuracağınıza eminim. İtalya ile imzalanan muahedenin ise iki memleket arasında emniyet havasını takviye etmesi iki komşunun samimi niyetlerini göstermesi itibarıyla takdir ve tasvibinize layık olması kuvvetle memûldur. Dostumuz Sovyet Hükûmetiyle imzalanan yeni mukaveleler hudut ahalimizin münasebatını tanzim etmektedir. Efendiler, maziden devir aldığımız borçlara müteallik itilafnameyi de hükûmet size takdim edecektir. Bu itilafnamenin hafif şartlarla akdolunduğunu ve bu memleketin takatinin bu yükü sarsılmadan kaldırabileceğini tahmin ve iddia kolay değildir. Borcu ve medeni krediyi tanımak suretindeki millî ve manevi mecburiyet bu itilafnameyi size takdime saik olmuştur. Muallâk meselelerimiz; biri Suriye hududunda bir türlü teessüs edemeyen emniyetin teessüsü, diğeri mübadil ve gayr-ı mübadil vatandaşların hukukunu temin edebilecek tesviyelerin bulunmasıdır. Senelerden beri birçok itilaflara ve imzalara iktiran etmiş olan bu meselelerin amelî, hakiki radikal hâllere rapt olunabilmesinden cidden memnun olacağız.

Saydığımız tafsilât haricinde münasebatımız umumiyetle normaldir. Muahedelerin, mukavelelerin ve beyn-el milel iyi münasebet arzularının tanzim ettiği hatlar dâhilinde dostluk, iktisat münasebetleri inkişaf etmektedir.

Efendiler! Maliyemizde son senelerde özenerek iltizam buyurduğunuz ciddi muvazene melekelerinin feyizleri barizdir. Hazinenin taahhüt ve tediyeleri, şaşmayan bir intizama girmiştir. Hâl bütçesinin haricinde kalan eski yüklerin de bütçe içinde düşünülmüş olması suretindeki temayülün genişlemesi dalgalı borçların tediye şeklinin tanzim ve tespiti bu vadide yeni bir tekâmül olacaktır. Dalga borçlar kâmilen size takdim olduğu vakit cumhuriyet maliyesinin vaziyet ve istikbalinin ne kadar sağlam olduğu iyice anlaşılacaktır.

Cumhuriyetin kâğıt parasının değiştirilmesi hitam bulmuştur. Cumhuriyet Bankası'nın bu sene zarfında açılmasına muvaffakiyetiniz, yüksek ve esaslı icraatınıza hakikaten iftihar olunacak bir ilave olacaktır.

Efendiler! Vatan iktisadiyatı tedbirlerinin başında addettiğimiz muvasala faaliyetleri önümüzdeki senelerde göze görünür neticeler vermeğe namzettir. Demiryollarımızın yeni istasyonları memleketin muhtelif köşelerinde çehrelerini göstermeye başladılar. Önümüzdeki sene zarfında Diyarıbekir istikametiyle diğer istikametlerde beş yüz kilometreye yakın yeni hatların açılabileceğini umuyoruz. Sivas'tan Erzurum'a gidecek demiryolu ile iştigal etmek zamanı da gelmiştir. Bu sene yol inşaatının da semereli bir şekilde tanzimiyle ehemmiyetli olarak meşgul olacaksınız. Bu memleketin yollar için bugün tahsis etmiş bulunduğu vasıtalarla daha çok iş meydana getirmek mümkün olacağını ümit ediyoruz.

Geniş bir su siyasetinin tatbikatına başlanabilmesi cidden mültezemdir. Memleketi büsbütün yeni bir yaratıcılığa muvaffak edecek olan sulama işlerinin derin alakanızla tahakkuk edebilmesi şüphesizdir. Ziraat ve ormanda yeni tedbirlerle inkişafa hizmetiniz yerinde olacaktır. Sıhhî mücadeleye gösterdiğiniz alaka ve memlekette bu yolda elde edilen neticeler bu mesainin genişletilmesini lüzumlu göstermektedir. Bu sene Umumi Hıfzıssıhha Kanunu layihasının Büyük Meclis'e takdimi mukarrerdir. Umumi surette ziraatte ve memleketin hayvan servetinde de menfi tesirata karşı müdafaa ve mukavemet semereli tedbirlerin başındadır. Bir taraftan müdafaa, diğer taraftan hayvan ve nebatın cinslerini ıslah için ciddi, sebatlı tedbirler istihsalatımızın miktarını ve nefasetini artıracaktır.

Memlekette sanayiye rağbet ve temayül artmaktadır. Sanayi ve Maadin Bankası'nın kudretini arttırdığınız hâlde sanayi erbabı daha ziyade himaye görecektir. Bu meselenin ehemmiyetle mütalâa olunacağına şüphe yoktur.

Muhterem Efendiler! Maarifte vaziyetimiz ve şimdiye kadar sarf ettiğimiz gayretlerin bugünkü neticeleri bizi radikal tedbirler alabilecek bir seviyeye getirmiştir. Her istikamette doğru hedefleri bulmuş olan maarifimiz hususi takayyüt ve alakanızla ve hepimizin ciddi gayretlerimizle az zamanda geniş neticeler vermeye namzettir. Maarifte süratle yüksek bir seviyeye çıkacak bir milletin hayat mücadelesinde maddi, manevi bütün kudretlerinin artacağı muhakkaktır. Maarif faaliyetimiz ilk tahsilin fiilen umumi ve mecburi olmasını, memlekette terbiye birliği, orta tahsilin iyi vesaitle teksif ve teshilini, meslek tahsilini ilk ve orta derecesinden en yüksek derecesine kadar memlekette teminini, yüksek tahsilin de adette olduğu kadar kıymette de bu asrın ihtiyaçlarına kifayetini hedef tutmuştur. Her sene bu istikametlerde mühim mesafeler aldığımızı söyleyebiliriz.

Efendiler! Bütün Türk milletinin evlatlarını yüksek bir terbiye ve ihtisasla yetiştirmek için sarf ettiği gayret ve emekler az değildir. Hususi ve umumi idarelerden maarife tahsis olunan vasıtalar muhtelif vekâletlerden, orta ve yüksek tahsile sarf olunan gayretler, hâsılı iktidarı olan ailelerin umumi ve hususi idarelerin Avrupa'da tahsil için sarf ettikleri himmetler, eğer memlekette resmen mesul olan muktedir

alakadarların takip ve nezaretleri altında temerküz ettirilirse alacağımız semerelerin çok daha ziyade ve geçireceğimiz inkişaf zamanının çok daha kısa olacağı muhakkaktır. Bu mesainin hükûmetçe ve Büyük Millet Meclisi'nce layık olduğu ehemmiyetle mütalâası müstacel bir mübremiyet göstermektedir.

Aziz Arkadaşlarım! Her şeyden evvel her inkişafın ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıtadan evvel büyük Türk milletine onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. Büyük Türk milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak Lâtin esasından alınan Türk alfabesidir. Basit bir tecrübe Lâtin esasından Türk harflerinin, Türk diline ne kadar uygun olduğunu şehirde ve köyde yaşı ilerlemiş Türk evlatlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır.

Büyük Millet Meclisi'nin kararıyla Türk harflerinin katiyet ve kanuniyet kazanması, bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır.

Milletler ailesine münevver, yetişmiş büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan 3'üncü Büyük Millet Meclisi, yalnız ebedî Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde mümtaz bir sima kalacaktır.

Efendiler! Türk harflerinin kabulüyle hepimize bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlatlarına mühim bir vazife teveccüh ediyor. Bu vazife milletimizin kâmilen okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz hususi ve umumi hayatımızda rasgeldiğimiz okuyup yazma bilmeyen erkek kadın, her vatandaşımıza öğretmek için tehalük göstermeliyiz. Bu milletin asırlardan beri hallolunamayan bir ihtiyacı birkaç sene içinde tamamen temin edilmek, yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir muvaffakiyet güneşidir. Hiçbir muzafferiyetin hatlarıyla kıyas kabul etmeyen bu muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade muallimliğin vicdani hazzı mevcudiyetimizi işba etmiştir.

Aziz Arkadaşlarım! Yüksek ve ebedî yadigârınızla büyük Türk milleti yeni bir nur âlemine girecektir.

1929

1. ESKİŞEHİR İSTASYONU'NDA YAPTIĞI KONUŞMA*

5 Ağustos 1929

Türk milletinin içtimai nizamını ihlale müteveccih didinmeler boğulmaya mahkûmdur. Türk milleti, kendinin ve memleketinin yüksek menfaatleri aleyhine çalışmak isteyen müfsit, sefil, vatansız ve milliyetsiz sebükmağzların hezeyanlarındaki gizli ve kirli emelleri anlayamayacak ve onlara müsamaha edecek bir heyet değildir.

O şimdiye kadar olduğu gibi doğru yolu görür. Onu yolundan saptırmak isteyenler ezilmeğe, kahredilmeğe mahkûmdur. Bunda köylü, amele ve bilhassa kahraman ordumuz candan beraberdir. Bunda kimsenin şüphesi olmasın.[1]

Hâkim Efendiler! Siz kanun adamlarısınız. Ellerinize milletin, vatanın her türlü hak ve menfaatlerini vikaye eden kanunlar tevdi edilmiştir. İşaret ettiğimiz noktaları işittiniz. Türk milletinin büyük haklarını müdafaa ederken bu noktalar ehemmiyetle hatırda tutulmalıdır.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 8 Ağustos 1929.

1 Mustafa Kemal Paşa konuşmasının bundan sonraki bölümünde kendisini karşılamaya gelen Temyiz Mahkemesi Heyeti'ne hitap etmiştir.

2. İSTANBUL'DA SAĞLIĞI HAKKINDA HALKA HİTABEN YAPTIĞI KONUŞMA*

9 Ağustos 1929

Benim için zahmet ediyorsunuz. Bundan mahcup oluyorum. Beni görmek demek behemehâl yüzümü görmek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kâfidir. Ankara'dan buraya gelmeden evvel işittim ki, hakkımda *"hastadır, ayağı tutmuyor, ölüme mahkûmdur"* demişler.

İşte karşınızdayım, sıhhatteyim, elim ayağım tutuyor. Kendi gözlerinizle görüyorsunuz ki, sapasağlamım. Kuvvetim yerindedir. Siz bu akşam benim karşımda milletin bir kitlesi, bir timsalisiniz. Size hitap ederken bütün millete sesimi işittireceğime kaniyim. İşitiniz ve işittiriniz. Sizin menfaatiniz için sıhhatini, ömrünü vakf ve hasreden adam sıhhattedir ve sizin için çalışacaktır. O sizin için yaşıyor. Benim kuvvetim, benim size olan muhabbetim ve sizin bana olan muhabbetinizdir. Bu millet, bu memleket yeni rejim üzerinde dünyanın en makul bir mevcudiyeti olacaktır. Ben bunu kendi gözlerimle görmeden ölmeyeceğim.

* *Vakit*, 10 Ağustos 1929, s. 1.

3. ÜÇÜNCÜ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN ÜÇÜNCÜ YASAMA YILININ AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA*

1 Kasım 1929

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Azası!

3'üncü Büyük Millet Meclisi'nin Üçüncü içtima senesini açıyorum. Büyük Millet Meclisi'nin her toplanması, bizim için yeni bir hayat ve gayret kaynağıdır. Bu feyizli kaynağın karşısında bulunmaktan mütehassis olarak aziz arkadaşlarımı muhabbet ve hürmetle selamlarım.

Geçen sene memleketin dâhilî hayatı, huzur ve asayiş içinde geçmiştir. Cumhuriyetin dâhilî siyaseti vatandaşın yaşayışını hiçbir nüfuz ve tasallutun tesirinde bırakmaksızın temin etmektir. Bu siyaset, dikkatle takip olunmaktadır. Bu hususta cumhuriyet jandarma ve zabıtasının hizmet ve fedakârlığı yüksek takdirinize layıktır. Bunu memnuniyetle ifade ederim.

Memleketin fikrî ve iktisadi inkişafta, yüksek terakki sahası olmasına çalışmak, idealimizdir. Fakat bu inkişafın medeni ve millî sınır haricinde cereyan almasını prensiplerimize muvafık bulamayız. En yeni kanunlarla mücehhez olan adliyemizin basireti ve adaleti tatbik için gösterdiği dikkat milletin huzur ve nizamını masun tutmağa kâfi ve muktedirdir. Geçen sene memleketin sıhhati mühim bir arızadan müteessir olmaksızın geçmiştir. Her nevi sıhhî mücadeleyi, mümkün olan derecede seri ve geniş bir surette takip etmek başlıca hedeflerden olmaya layıktır.

Dâhilî idarede tam teşkilli nahiyeler arttırılmalıdır. Bunu bilhassa tavsiye etmek isterim. Yeni nahiyelerin açıldığı yerlerdeki vatandaşlar, mazhar oldukları kolaylıktan memnuniyet göstermektedirler. Diğer taraftan bazı vilâyetlerde, hususi bütçelerindeki tediyenin intizamsızlığı görülüyor. Bu intizamın tek çaresi hususi bütçelerin hayalden uzak, hakiki adetlere, hakiki hesaplara istinat ettirilmesidir.

Hükûmetin bu hususu murakabede bulundurması matluptur. Meclisinizin en büyük eseri olan Türk harfleri, memleketin umumi hayatına tamamen tatbik olunmuştur, İlk müşkülât milletin mefkûre kuvveti ve medeniyete olan muhabbeti sayesinde kolaylıkla yenilmiştir. Millet mektepleri normal tedrisat haricinde kadın ve erkek, yüz binlerce vatandaşın nurlanmasına hizmet etti. Bu mekteplerin daha fazla bir gayret ve şevkle idame edilmesi lazımdır.

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, Cilt 13, 1.11.1345, Cuma, s. 2-5

Cumhuriyetin kara, deniz ve hava kuvvetleri her hususta kıymetli takdirinize ve itimadınıza layıktır. Bunu tam ve katî kanaatle söyleyebilirim.

Milletin Muhterem Vekilleri!

Hariciyede dürüst ve açık olan siyasetimiz bilhassa sulh fikrine müstenittir. Beynelmilel herhangi bir meselemizi sulh vasıtalarıyla halletmeyi aramak bizim menfaat ve zihniyetimize uyan bir yoldur. Bu yol haricinde bir teklif karşısında kalmamak içindir ki, emniyet prensibine ve onun vasıtalarına çok ehemmiyet veriyoruz. Beynelmilel sulh havasının mahfuziyeti için Türkiye Cumhuriyeti iktidarı dâhilinde her hangi bir hizmetten geri kalmayacaktır.

Aziz Arkadaşlarım!

Memleket iktisadiyatı bütün dikkat ve faaliyetimizi bilhassa cezbetmektedir. Ziraatte, geçen istihsal senesi bazı mıntakalarda tabii tesirattan, ziyade zarar oldu. Bununla beraber vaziyet evvelki senelerin darlığına nispetle umumiyetle normale yaklaşmıştır, denilebilir. Zirai Enstitülerin bir an evvel vücuda getirilmesine ehemmiyet veriyoruz. Bu sene zirai kooperatif teşkilatına başlanmış olması bilhassa memnuniyetimizi mucip oluyor. Bu kooperatifleri memleketin her tarafına teşmil etmeyi ziyade iltizam ediyoruz. Kezalik çiftçiye arazi vermek de hükûmetin mütemadiyen takip etmesi lazım gelen bir keyfiyettir. Çalışan Türk köylüsüne işleyebileceği kadar toprak temin etmek memleketin istihsalatını zenginleştirecek başlıca çarelerdendir.

Ticaret sahasında normal şeraitin tesis ve takviyesine devam olunacaktır. Bir sene zarfında teşekkül eden Türk şirketlerinin temsil ettikleri sermaye on beş milyon lirayı geçmektedir. Bu ve ticaret tahsili için görülen ziyade rağbet ticarette intibahın kuvvetli delilleridir. Deniz ticaretinin ve bilhassa Seyr-i Sefain İdaresi'nin terakkilerini haz ile zikrederim. Seyr-i Sefaini, gerek deniz vasıtaları, gerek fabrikalarıyla geniş mikyasta kuvvetlendirmek lazımdır. Bu lüzumu dikkat ve alakanıza arz etmek isterim.

Yeni ticaret muahedelerinin müzakere ve intacı, umumiyetle iyi bir mecradadır. Büyük ticaret münasebetlerimizi tanzim eden muahedelerden birçoğu bitirilmiştir; bunlar bu devrede meşgalenize başlıca mevzu olacaklardır. Yine bu devrede iştigal buyuracağınız iktisadi kanunların ehemmiyeti pek ziyadedir. İş Kanunu, Yeni Maden Kanunu, Orman Kanunu, bunların başlıcalarıdır.

Muhterem Efendiler!

Büyük Millet Meclisi'nde son beyanatımızdan bugüne kadar geçen bir sene zarfında, vatanda yeniden (445) kilometre demiryolu döşenmiştir. Bir seneye kadar da yeniden (500) kilometre döşenmesi mukarrerdir. Erzurum hattına ait, fennî ve ihzari ameliyat hararetle devam etmektedir. Mersin-Adana demiryolu, Devlet Demiryolları İşletmesi'ne ilhak edilmiştir. Kanaat ve itimat veren bu sade rakamlar ve

hadiselerle beraber arz edeyim ki, yeni açılan demiryollarının ilk seneleri için zaruri olan işletme açıkları dâhil olduğu hâlde umum işletme kendi kendini idare etmektedir.

Yol vergisi hasılatının tamamen elde edilmesi, ehemmiyetle takip olunmak lazımdır. Su işlerinin teşkilatı, etütleri henüz başlangıcındadır. İktisadiyatımızın ana tedbirlerinden olan Su İşleri Umumi İdaresi'nin fennî kabiliyet ve kudreti, çok sağlam kurulmak lazımdır. Mühendis ve fen memuru, süratle ve daha çok adet ve ehliyette yetiştirilmek için yeni tedbirler almak icap eder.

Maliyemiz çetin bir seneyi muvaffakiyetle geçirmektedir. Haricî borçların tediyesi, Anadolu hattı taksitlerinin ödenmesi ve Teadül Kanunu'nun tatbiki; malî bünyenin sağlamlığı ve bütçemizin hakiki ve hesaplı olması sayesinde başarılmaktadır. Senelerden beri malî sahada devam eden ıslahat, bu seneki faaliyetimizde de yeni mevzular bulacaktır. Ücretli memurlar, ücretlerinin tanzimi, yeni Müzayede ve Münakaşa Kanunu, bu cümledendir.

Büyük Meclis'e takdimi mukarrer olan Askerî ve Sivil Tekaüt Kanunu'nun ehemmiyeti üzerinde de bilhassa dikkatinizi celp etmek isterim.

Devlet Bankasının teşkiline dair kanun da büyük Meclis'e takdim olunacaktır.

Aziz Arkadaşlarım! Semereli işlerle geçen faaliyet senelerimizin biri daha mühim mevzularla sizi bekliyor. Sizin için büyük muvaffakiyet dilerim. Sizin muvaffakiyetiniz milletin saadetidir, selametidir.

4. YUNAN ELÇİSİ M. POLYCHNORİDİS'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

30 Kasım 1929

Elçi Hazretleri!

Yunan Reis-i Cumhuru Hazretlerinin zatıâlilerini nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi tayin eylediklerini bildiren mektuplarını memnuniyetle aldım. Selefinize ait vedanameyi de alıyorum.

Mesainizi, Türkiye ile Yunanistan arasında siyasi ve iktisadi sahalarda mevcut birçok münasebetlerin inkişafına hasredeceğiniz hakkındaki sözlerinizden memnun oldum.

Yüksek vazifenizin ifasında benim ve Cumhuriyet Hükûmeti'nin, her türlü teshilatına mazhar olacağınıza emin olabilirsiniz.

İki memleket arasındaki dostluk münasebetlerinin kuvvetlenmesi bizim de arzumuza muvafıktır. Mesainizle bu münasebetlerin inkişafına hizmet etmek hususunda gösterdiğiniz ümidin tamamıyla tahakkukunu temenni ederim.

Yunan Reis-i Cumhuru Hazretlerinin saadetlerini ve Yunan milletinin saadet ve refahını çok samimiyetle dilerim.

* *Ayın Tarihi*, C 21, 1'inci Kânun, 1929, S 69, s. 5235.

5. ALMAN VOSSISCHE ZEITUNG GAZETESİ MUHABİRİNE ASKERLİK, DİN, LİDERLİK, AVRUPA, MUSİKİ VE İNKILAP HAKKINDA VERDİĞİ DEMEÇ*

30 Kasım 1929

-Ordugâhta, yalnız başıma iken sıçrayıp ateşe başlamıştım. Aynı zamanda İngiliz askerinin o dakikada hemen bize mukabil ateş açamayacaklarına kanaat ediyordum. Binaenaleyh, bundan bir tehlike hâsıl olmayacağını biliyordum. Benim o vakitteki asıl gayem ve maksadım, vaziyete ve ahvale tamamen muttali olmaktı.[1]

Gayelerimizin şahsi olmaması icap eder. Yerli olmayan bir kimse, mensup olmadığı bir memleketi yükseltmek murat ettiği zaman, şahsi garezlerden kendisini beraat ettiremez. Kendini eski kanunlara bağlayıp mazi ile ittisalini muhafaza etmek isteyen bir kimse, asrî bir devlet dahi tesis edemez. Napolyon polis nazırı *"Fouchet"*nin hayatını bildiği hâlde, onu mevkiinde ipka etmiştir, bundan maada kendisinin en büyük düşmanlarına itimat etmesi, cinnetten başka bir şeyle tefsir edilemez. Napolyon esaslı bir fikre istinat etmeden işe başlamış ve kendisine bir fırsat icat edeceğini zannettiği hadisatın cereyanına tâbi olmuştur. Onun bu suretle hareketi, demokrasiciliğin vücudunun altmış senelik gecikmesine sebebiyet vermiştir; diyebiliriz. Napolyon hakkında telif ettiğiniz kitabın Türkçeye tercümesini ve altı aydır gazetemde (Hâkimiyet-i Milliye) neşredilmesini emretmiştim. Bunun sebebi nedir biliyor musunuz? İşte bunun sebebi şudur ki, bir cihetten onun kahramanlığından ve sabr-ı metanetinden asker bir ders alsın, diğer cihetten yerli olmayan bir kimsenin, diğer bir memlekete girmesiyle, o memlekete hıyanet etmekle, akıbetin neye müncer olacağını millet anlasın.

Ahiren Kur'an'ın tercüme edilmesini emrettim. Bu da ilk defa olarak Türkçeye tercüme ediliyor. Muhammed'in hayatına ait bir kitabın tercüme edilmesi için de emir verdim. Halk, tekerrür etmekte bulunan bir şey mevcut olduğunu ve din ricalinin derdi ancak kendi karınlarını doyurup, başka bir işleri olmadığını bilsinler.

---

* *Ayın Tarihi*, 1930, S 73, s. 6049-6055.

1 Mustafa Kemal Paşa'nın bu açıklamasından önce muhabir *"1916 senesinde Mustafa Kemal'in kendisi müstakil olarak faaliyete başlaması için fırsatı ne suretle elde edebileceğini tazammun eder. Kendisinde müftehirâne bir vaziyet görülmeden şöyle demiştir"* ifadelerini kullanmıştır.

Camilerin kapanmasına hiçbir kimse taraftar olmamasına rağmen, bunların bu suretle boş kalmasına taaccüp ediyor musunuz?

Çobanlar, güneş, bulut ve yıldızlardan başka bir şey bilmezler. Yeryüzündeki köylüler de ancak bunu bilirler. Çünkü mahsulat havaya tâbidir. Türk yalnız tabiatı takdis eder.

Ben bu muammayı kabul edemem, takdise layık ancak cemiyet-i beşeriyenin reisi olan kimsedir.[2]

Talihten soruyorsunuz. Talihin esası tatbiki mümkün olan mesailde tefekkür ve mülahaza ettikten sonra işe başlamaktır. Kumandan olan bir kimsenin büyük bir azim ile fırsatları elden kaçırmaması icap eder. Aynı zamanda, akla muvafık olan şeyleri takip etmesi lazım gelir. Tebeddülatın sabit ve muayyen vaziyetleri yoktur. Şu kadar var ki, bu tebeddülat hâl ve faaliyette bulunan kimseler için de bir kolaylık verir.[3]

- Şu hâlde siz, o vakitlerde kumandanlığı ele almamış olsaydınız, bu memleketin kurtarılmasını ve vasıflarının birleştirilmesini düşünecek diğer kimseler zuhur etmeyecek miydiler?

- Diğer kimselerin nasıl düşündüklerini bilmiyorum. Benim takip ettiğim hat ve hareket, ancak kendi fikrimin mahsulüdür.

- Hakikaten bir kumandan hükûmet reisi olduğu zaman bir tehlike hissedilir. Çünkü onda bir asker kumandanlığından başka bir meziyet yoktur. Bundan maada onu hiçbir kimse murakabe altına alamaz. Bunu elbette Almanya'da tecrübe etmiştiniz. Harp zamanında reisiniz kimdi?[4]

- Ludendorff?

- Bozgunluk gününde firar eden adam reis değildir. Sizin hüsn-i taliiniz vardır.

---

2 Mustafa Kemal Paşa bu ifadeyi muhabirin "*Gazi'ye dedim ki; kendisinin bu kanaati, en büyük akılların kanaatlerine tevafuk eder. 'Goethe' de bu tabiata 'Allahlar' namını vermiştir.*" şeklindeki açıklaması üzerine kullanmıştır.

3 Muhabir Mustafa Kemal Paşa'nın bu açıklaması öncesinde şu notu düşmüştür: "*İlâhiyat bahsinden 'kader' meselesine geçtim. Ve 'kaza ve kader' denilen bu iki kelimenin arasındaki farkı izah ettiğini ve bunların mânası 'talih ve tesadüf' kelimelerinin mânasına yakın olduğunu söyledim. Kelimeleri işittiği zaman, biraz tevakkuf ettikten sonra bu iki kelimenin Arapça olduğunu ve Türkleri alâkadar etmediğini söyledi.*"

4 Söz konusu mülakatta Mustafa Kemal Paşa ile muhabir arasında Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey tercümanlık yapmıştır. Muhabir mülakatın bu bölümünde şu açıklamaları yapmıştır: *"Gazi ordu kumandanlarının liderlerden sayılmasını ve kendisine bir asker nazariyle bakılmasını arzu etmez. Hatta Avrupa'daki insanların böyle bir asker kumandanı iken Gazi'nin nasıl bir hükûmet reisi olduğunu görünce kendilerinde bir dehşet hâsıl olduğunu Gazi'ye söylediğim zaman, birdenbire cevap vermeyip biraz sonra şöyle demiştir."*

- Daha evvel ihtiras meselesini zikretmiştiniz. Hakikat-ı hâlde onsuz büyük bir iş meydana getirilemez. Fakat onun herhâlde millet yolunda bir hizmet gayesine matuf olması lazımdır. Reis olan kimsenin milletin mefkûresine göre hareket etmesi ve milletin ruhiyatına vakıf olduktan sonra o milletin meyline tâbi olması icap eder. Ben de padişahlardan kurtuluşumuz tamam olmadan evvel hemen meclisi intihabata davet ettim. Ve riyaset hukukundan vazgeçerek af bile kabul ettim. Hâkimiyet kâmilen milletindir. Yâni intihap olunan mebuslarındır. Umur-ı idareye sizin zannettiğiniz kadar müdahale etmiyorum.

İşte vekillerden birisi karşınızda bulunuyor. İsterseniz kendisinden sorunuz ki, ben onun vazifesine müdahale ediyor muyum? Ben bugün riyasetten ve hatta ordu kumandanlığından çekilmeğe ve kendi mütalâam için inzivaya hazırım.[5]

-Fırka riyasetinden de vazgeçer misiniz?

-Hayır, asla vazgeçmem. Çünkü benim kanaatimce bu fırka memleketin hakiki siyasi fikirlerini temsil ediyor.

- Kapıda duran nöbetçi bile benden korkmaz. İsterseniz kendisinden sorunuz. Korku üzerine hâkimiyet bina edilmez. Toplara istinat eden hâkimiyet pâyidar olmaz. Böyle bir hâkimiyet ve hatta diktatörlük, ancak ihtilal zuhurunda muvakkat bir zaman için lazım olur. Azaları pek fazla olan bir komisyon, büyük işler meydana getiremez. Memleketimize bakınız, sükûnet içindedir. Daima emniyet ve selamete taraftarız. Asıl arazimizden başka bir metre murabba-ı arazide gözümüz yoktur. Çünkü arazimiz vâsi olup, kendi sekenesine dar değildir.

Bütün devletlerle emn ü selamet muahedelerini akdettik. Ancak, yeni hücumlara maruz kalmamaklığımız için orduyu bulunduruyoruz... [6]

---

5 Mustafa Kemal Paşa muhabirin Talat ve Enver paşalarla ilgili sorusuna bu cümlelerle açıklama yapmıştır.

6 Mustafa Kemal Paşa'nın bu sözlerinden önce muhabirin şu açıklamalarına yer verilmiştir: "*Buralarda hayli senelerden beri ikamet eden ecnebilerin şehadet ettikleri gibi, hakikat-i halde Mustafa Kemal, bizzat o asıl menşeine muvafık olan demokrasi esasatını bu memlekette vücuda getirmek için var kuvvetiyle mesai sarf ediyor. Padişahların sûiidarelerini tenkit ettiği halde Mustafa Kemal, 1924 senesinde, saltanat ve hatta hilâfeti kabul etmesi için Ankara'ya gelen Müslüman heyetlerinin kendisine vaki olan tekliflerini reddetmiştir.*

Çünkü bu heyetlerin mezkûr tekliflerini kabul etmiş olsaydı. Yüzlerce senelerden beri mabeyinlerde patlayan ihtilâllere ve ihtilâlci kumandanlarının mahlû' hakanın tahtı üzerine cülus etmeleriyle neticelenen usûl ve âdâta muhalefet etmeyecekti. Esasen, bu cihetlerden Napolyon'u tenkit eden Mustafa Kemal'in, Müslüman heyetlerinin mârru'z-zikir tekliflerini reddetmekle kendisine karşı bir muhalefet zuhur etmiyeceğinden emin bir halde kalmıştır.

Gazi'nin hayatı pek basit bir şekildedir. Öteden beri yanında ancak onun büyük efalinden korkmak neticesi uzak kalan ve istirdadı müteakip İzmir'de ölen ihtiyar (muhterem validesi) bulunuyordu. Gazi zevcesini tatlik ettikten sonra, bütün emvalinin Halk Fırkasına kalmasını tavsiye etmiştir. Kendisinde debdebe ve azamet eseri görülmez, rüşvetlere karşı

- Şu hâlde, matbuata niçin serbestlik verilmiyor?

- İdare ve hükûmetin mezhebine taarruz etmemek şartıyla bütün matbuat serbesttir.

-Milliyet mefkûresiyle Avrupa'dan iktibas etmek meselesi arasında bir tenakuz görüyor musunuz?

- Asla! Çünkü asrî olan milliyet prensibi beynelmilel tâammüm etmiştir. Biz de Türklüğümüzü muhafaza etmek için gayetle itina edeceğiz. Türkler medeniyette asildirler. Yunandan evvel İzmir taraflarında sakin eski bir millet olduğumuzu ilmî bir surette ispat etmeğe çalışıyoruz.

-Musiki inkılâbı hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Montesquieu'nün *"bir milletin musikicilikteki meyline ehemmiyet verilmezse, o milleti ilerletmek mümkün olamaz"* sözünü okudum, tasdik ederim. Bunun için, musikiciliğe pek çok itina göstermekte olduğumu görüyorsunuz. Bunlar hep Bizans'tan kalma şeylerdir. Bizim hakiki musikimiz Anadolu halkında işitilebilir.

- Bu nağmelerin ıslahıyla terakki ettirilmesi mümkün değil midir?

-Garp musikiciliği bugünkü hâline gelinceye kadar, ne kadar zamanlar geçti? Dört yüz sene kadar geçti. Bizim bu kadar zaman beklemeğe vaktimiz yoktur. Bunun için, garp musikiciliğini almakta olduğumuzu görüyorsunuz.

şiddetli mücadelede bulunur. Bu sebepten, onun eski dostu bahriye vekilini hapse mahkûm etmekten geri kalmamıştır. Mustafa Kemal'in demokrasiye taraftarlığı ile beraber kendisinin demokrat olduğu kanaatiyle mütemayizdir."

6. IRAK ELÇİSİ RAUF EL TCHADİRDJİ BEY'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

28 Aralık 1929

Elçi Hazretleri!

Haşmetli Irak Kralı Hazretlerinin zatıâlinizi nezdime fevkalade murahhas ve orta elçi tayin ettiklerini bildiren mektuplarını memnuniyetle alıyorum. Kral Hazretlerinin hakkımda tercümanı olduğunuz samimi hissiyatına mukabil kendilerine karşı benim de hürmet ve muhabbet duygularıyla mütehassis olduğumu söylemekten hakiki bir zevk duyuyorum. İki hükûmet arasındaki dostluk rabıtalarının burada sarf edeceğiniz mesai neticesinde bizim de arzumuza muvafık olarak daha ziyade kuvvetleneceği şüphesizdir. İrtihalinden cidden teessür ve keder duymuş olduğumuz selefiniz Sabih Bey merhumun ilk defa olarak açmış olduğu münasebatı Türkiye ve Irak arasında karşılıklı menfaatlere ve iyi komşuluk icabatına uygun surette inkişaf ettirmek hususunda şahsen beslediğiniz dostluk hislerinin çok iyi tesirler icra eyleyeceğine kaniyim. Zatıâlinize mevdu yüksek vazifenin ifasında size muvaffakiyetler temenni eder ve gerek benim ve gerek Cumhuriyet hükûmetinin müzaheret ve muavenetine daima istinat edebileceğinizi ilave eylerim.

* *Ayın Tarihi*, C 21, S 70, 2'nci Kânun, 1930, s. 5397-5398.

1930

1. İTALYA BÜYÜKELÇİSİ BARONE ALOISI'NİN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

12 Mart 1930

Büyükelçi Hazretleri;

Haşmetli İtalya Kralı Hazretlerinin zat-ı devletlerini nezdime fevkalade murahhas ve büyükelçi tayin buyurduklarını bildiren mektuplarını memnuniyetle aldım. Selefinizin veda mektubunu da alıyorum.

İtalyan milletinin kuvvetli bir nizam ve mütemadi bir sâ'y ve gayretle ihraza muvaffak olduğu mevki, Türk milleti tarafından muhabbetle görülmektedir. Türk milletinin terakki ve inkişafına karşı İtalyan milletinin bildirdiğiniz dostane alakasından pek mütehassıs oldum.

Milletlerin itimat edebilecekleri itilaflar, ancak karşılıklı menfaatleri tam biliş ve anlayışla bağlayanlardır. Türk-İtalyan misakında bu şart vardır. Bu ahitname aynı zamanda iki devletin dürüst ve samimi siyasetlerinden ve sulh mefkûresine karşı besledikleri kuvvetli alakadan doğmuştur. Bu sebeple o hem Akdeniz havzasında ve hem de bütün Avrupa'da mühim bir sulh ve müsalemet amilidir.

Türkiye ile İtalya arasındaki dostluk münasebetlerinin her iki tarafın görüş ve anlayış birliğiyle mesut neticeler vermesi tabiidir.

Bu gaye için çalışmanızda ve yüksek vazifenizin ifasında benim ve Cumhuriyet Hükûmeti'nin yardımlarından emin olabilirsiniz. Size bu yolda muvaffakiyetler dilerim. Haşmetli İtalya Kralı Hazretlerinin saadetlerini ve İtalyan Devleti'nin refahını temenni ederim.

* *Ayın Tarihi*, C 22, S 73, Nisan, 1930, s. 6008.

2. JAPONYA BÜYÜKELÇİSİ ISABURO YOSHIDA'NIN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

19 Nisan 1930

Büyükelçi Hazretleri;

Haşmetli Japon İmparatoru Hazretlerinin zat-ı devletlerini nezdime fevkalade murahhas ve büyükelçi tayin buyurduklarını bildiren mektuplarını memnuniyetle aldım. Selefinizin veda mektubunu da alıyorum.

Türkiye ile Japonya arasında mevcut olan çok iyi münasebetlerin daha ziyade inkişafına çalışacağınız hakkındaki sözleriniz beni cidden memnun etti.

Türkiye'de de memleketiniz hakkında pek derin ve samimi bir muhabbet beslenmektedir.

İki millet arasındaki bu sağlam münasebetlerin kuvvetlenmesi için sarf edeceğiniz gayrette ve yüksek vazifenizin ifasında benim ve Cumhuriyet Hükûmeti'nin her türlü yardımlarından emin olabilirsiniz.

Haşmetli Japon İmparatoru Hazretlerinin saadetlerini ve Japon Devleti'nin refahını temenni ederim.

* *Ayın Tarihi*, C 22, S 74, Mayıs 1930, s. 6116-6117.

3. SERBEST CUMHURİYET FIRKASI'NIN KURULMASI HAKKINDA YALOVA'DA YAPTIĞI AÇIKLAMALAR *

10 Ağustos 1930

Talat Bey:

- Efendim daha iyi olmaz mı idi önümüzdeki intihabı da siz yapaydınız. Ondan sonra Meclis içinde bir fırka taksimatı yapsaydık, demiştir.

- Hayır, bu dürüst bir şey değildir, lazımdır ki insanlar evvela siyasi rengini, reyini ve azmini sarih ve milletçe anlaşılır tarzda ifade etsin. Merdane, namuskârâne hareket budur. Fethi Beyefendi ancak bu tarzda hareket edebilir arkadaşlardandır ve böyle hareket etmiştir.

Talat Bey, buyurduğunuz tarz eski teşekküllerde tecrübe edilmiştir. Bunun verdiği neticeler milleti elemlere, üzüntülere maruz bırakmıştır. Artık biz bütün bu hadiseleri ve neticelerini görmüş tecrübeli insanlar olarak safsata mahiyetine geçmiş bu gibi şeyleri tatbik edemeyiz. Bugünün Türk heyet-i içtimaiyesi, mazinin en derin medeniyetlerinde bânilik iddia eden bu Türk kavminin bugünkü çocukları, açık ve salim yolu bulmuşlardır.

Açık ve salim düşünmek, açık ve salim hareket etmek ve bu suretle Türk'ün yüksek siyasi müessesesi Cumhuriyeti yükseltmekle beraber bu nokta-i nazarları mütalaa edenler asla birbirine muarız değildirler. Mühim olan bu nokta-i nazarların tatbikatta muvaffak olmasıdır. Cumhuriyet Halk Fırkası ve onun reisleri bu sahada muvaffaktırlar. Fethi Beyefendi, bir cihetten yani esas noktada, esas temelde Halk Fırkası ile tereddütsüz bir fikir ve fiil iştirakini bütün vicdanıyla kabul ve izhar ettikten sonra tatbikat sahasında muvaffakiyetsizlik addettiği şeylerin sebeplerini, bu esbabın tebdil, tadil çarelerini düşünmüş, tecrübekâr bir devlet adamı olarak fikir beyan ediyor ve vadediyor ki menfi gördüğü bazı neticeleri müspet yapabilecektir.

Fethi Bey,

- Bizim muhalefetimiz nezahet dairesinde cereyan edecektir ve hiçbir zaman ciddiyetini kaybetmeyecektir.

- Cumhuriyet Halk Fırkası reisleriyle çok mücadele edeceklerini tahmin ediyorum. Fakat ben Cumhuriyet esaslarının kuvvetlenmesini temin edecek olan bu

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 11 Ağustos 1930, s. 1.

mücadeleleri memnuniyetle müşahede edeceğim ve şimdiden söyleyebilirim ki en çok kavgalı gibi olduğunuz geceler sizi soframda birleştireceğim ve o zaman tekrar ayrı ayrı her birinize soracağım; sen ne dedin? Ne için dedin? Senin cevabın ne idi? Neye istinat ediyordu?

Bugünden itiraf ederim ki bu benim için yüksek bir zevk olacaktır.

4. ROMANYA ELÇİSİ M. ION CARP'IN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

16 Ekim 1930

Elçi Hazretleri;

Romanya Kralı Hazretlerinin sizi yeniden nezdime fevkalade murahhas ve orta elçi tayin buyurduklarını bildiren mektubu büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Şimdiye kadar olduğu gibi bundan böyle de mesainizi Türk ve Romen milletinin arasında müesses olan iyi münasebetleri daha ziyade sıklaştırmaya hasredeceğiniz hakkındaki beyanatınızı da aynı derecede memnuniyetle dinledim.

Bu hususta Cumhuriyet Hükûmeti'nden pek samimi bir mukabele göreceğinizden ve yüksek vazifenizin ifasında benim şahs-ı müzaheretime nail olacağınızdan emin olabilirsiniz.

Bu vesile ile Haşmetli Kral 2'nci Karol Hazretlerinin şahsi saadetlerini ve Romen milletinin refahını dilerim, Elçi Hazretleri.

* *Ayın Tarihi*, Sayı 79-81, 1930, s. 6785-6786.

5. YUGOSLAVYA ELÇİSİ M. LJUBA NESTHITCH'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

16 Ekim 1930

Elçi Hazretleri,

Yugoslavya Kralı Hazretlerinin sizi nezdime fevkalade murahhas ve orta elçi tayin ettiğini bildiren mektubu büyük bir memnuniyetle aldım. Selefiniz M. Tadiç'in veda-namesini de alıyorum.

Hakkımdaki sözlerinizden ve Türk milletinin terakki yolundaki mütemadi mesaisini Yugoslav milletinin muhadenet hissi ile takip eylemekte olduğuna dair beyanatınızdan pek mütehassıs oldum.

Yugoslav milletinin terakki ve refahını temine matuf olan mesaiyi biz de iyi bir alaka ile takip ediyoruz. Bu hususta sarf edilen gayretlerin muvaffakiyete iktiran etmesini samimiyetle temenni eylerim. Sulh umdesi, beşeriyetin terakkisi ile muvazi olarak kuvvetlenmektedir. Harpten büyük zararlar görmüş milletlerin bu umdeye daha büyük bir sadakat ve samimiyetle merbut olacakları tabiidir.

Komşularıyla ve bütün devletlerle iyi geçinmek Türkiye siyasetinin esasıdır. Aynı gayenin Yugoslavya tarafından da hedef ittihaz edildiğini resmî lisanınızdan işitmekle bilhassa bahtiyarım. Bu umdenin bütün devletlerce siyaset esası ittihaz edilmesiyledir ki medeniyet için ve milletlerin saadet ve refahı için en lazım olan sulh istikrar peyda etmiş olur.

Zatıâlinizin her iki memleket arasında uzun zamandan beri muallâk bulunan maddi meselelerin seri bir surette halledilecekleri ümidini veren teminatınızdan çok memnun oldum. Bu meselelerin halli birçok Türk vatandaşını kuvvetle alakadar etmektedir. Buradaki münevver faaliyetinizin işbu hâl-i teshil hususunda büyük bir faydası olacağından asla şüphe etmiyorum.

Yüksek vazifenizin ifasında şahs-ı müzaheretimle Cumhuriyet Hükûmeti'nin her türlü teshilatına mazhar olacağınıza itimat edebilirsiniz, Elçi Hazretleri.

* *Ayın Tarihi*, S 79-81, 1930, s. 6786-6787.

6. İSVEÇ ELÇİSİ CARL GERHARD VON HEIDENSTAM'IN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

25 Ekim 1930

Elçi Hazretleri,

Haşmetli İsveç Kralı Hazretleri tarafından fevkalade murahhas ve ortaelçi sıfatıyla nezdime tayin buyurulduğunuzu gösteren mektubu memnuniyetle aldım.

Kral Hazretlerinin Türk milleti hakkındaki samimi temennilerini tebliğe Zatıâlilerini memur buyurmalarını görmekle ayrıca memnun oluyorum. Milletim hakkında besledikleri hissiyattan dolayı Zat-ı Haşmetanelerine teşekkür eder ve bilmukabele İsveç milletinin refah ve saadetini temenni eylerim.

Türkiye ile İsveç arasında eskiden beri mevcut ilgi, anlaşma revâbıtı iki memleket arasında teessüs etmiş olan dostluk münasebetlerinin inkişaf ve temadisine bir zaman teşkil etmektedir. Türkiye'de başarılan teceddüt ve ıslahat eserinin İsveç milleti tarafından dostane bir alaka ile takip edildiği hakkındaki sözlerden ve memleketlerimiz arasında mevcut iyi münasebetlerin inkişafı için sarf-ı mesai edeceğinize dair olan teminatınızdan pek mütehassıs oldum.

Vazifenizin ifası esnasında şahsi müzaheretime ve Cumhuriyet Hükûmeti'nin muavenetine nail olacağınızdan emin olabilirsiniz, Elçi Hazretleri.

* *Ayın Tarihi*, S 79-81, 1930, s. 6789.

7. IRAK ELÇİSİ NADJİ CHEVKET BEY'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

25 Ekim 1930

Elçi Hazretleri,

Haşmetli Irak Kralı Hazretlerinin Zatıâlinizi nezdime fevkalade murahhas ve Ortaelçi tayin ettiklerini bildiren mektuplarını büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Kral Hazretlerinin ve Irak milletinin Türk milleti hakkındaki hissiyat ve temenniyatına teşekkür ederim. Irak milletinin refah ve ikbâlini temenni ederim.

Mümtaz seleflerinizin başlamış oldukları vazifeye kemal-i muvaffakiyetle devam edeceğinize emniyetim vardır.

İki millet ve hükûmet arasında mevcut bulunan ve pek isabetle beyan buyurduğunuz gibi inkişaf ve tezayüt-ü memnuniyeti şayan olan, dostluk rabıtalarının sarf edeceğiniz mesai neticesinde gittikçe kuvvetleneceği şüphesizdir.

Vazifenizin ifasında size muvaffakiyetler dilerim. Bu hususta gerek benim gerek Cumhuriyet Hükûmeti'nin müzaheret ve muavenetinden emin olabilirsiniz, Elçi Hazretleri.

* *Ayın Tarihi*, Sayı 79-81, 1930, s. 8.

8. ANKARA TÜRKOCAĞI'NDAKİ CUMHURİYET BALOSU'NDA YUNAN GAZETECİLERE VERDİĞİ DEMEÇ *

30 Ekim 1930

Yunan gazetecilerini görmekle bahtiyarım. Matbuat hükûmetlerin siyaseti üzerinde vâsi mikyasta icra-yı tesir eden büyük bir kuvvettir. Atina'da Balkan Konferansı'na giden Türk murahhasları avdetlerinde Yunan ahalisi ve matbuatı tarafından ne kadar hararetli bir istikbale mazhar olduklarını bana söylediler. Memleketinize avdet ettiğiniz zaman burada gördüğünüz Türk milletinin hissiyatı ve Türk milleti tarafından Yunan murahhaslarına yapılan hüsn-i kabul ve hüsn-i istikbal hakkındaki intibalarınızı yazmanızı rica ederim.

İki millet arasında vâsi bir teşrik-i mesai sahası vardır. Ben şahsen bu iki millet arasında teşrik-i mesaiye tamamen taraftarım. Nasıl ki siz de bizzat buna şahit oldunuz. Türk milleti de aynı arzu ve telakkiye iştirak etmektedir.

* *Cumhuriyet*, 31 Ekim 1930, s. 1.

9. ÜÇÜNCÜ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN DÖRDÜNCÜ YASAMA YILININ AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

1 Kasım 1930

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Azası!

Yüksek heyetinizi hürmetle selamlayarak yeni toplanma yılınızı açıyorum. Memlekette büyük ıslahat ve nafi icraatıyla mümtaz olan 3'üncü Büyük Millet Meclisi'nin önümüzdeki son faaliyet yılını da milletimizin birçok ihtiyaçlarını teminle geçireceğine eminim.

Muhterem Efendiler!

Geçen yılımız, mühim hadiselerle doludur, senelerden beri hariçte beslenen fesat ve tecavüz emelleri, bu sene şark vilâyetlerimizde vatandaşlarımızın huzurunu bozan vakalara sebep oldu. Teferruatını bildiğiniz bu hadiseler, vatan düşmanlarını ümitsiz kılan neticelerle bitirildi. Bu neticeleri vatandaşların cumhuriyeti müdafaa için gösterdikleri alaka ve hassasiyete ve cumhuriyet ordu ve jandarmasının iftihar edeceğimiz dirayet ve cesaretine borçluyuz. Bu yüzden şehit olan vatandaş ve askerlerimizin hatıralarını hürmet ve minnetle yâd ederim. Ordu ve jandarmamızı idare edenlerin asgarî külfetle vatanı gaileden kurtaran tedbirlerini, fedakârlıklarını ve vazife başında bulunan mülkiye memurlarımızın gayretlerini teşekkürle zikrederim.

Geçen hadiseler Cumhuriyetin kuvvetini, resanetini bir daha göstermiştir. Bu hadiseler vatandaşların her türlü saadet ve huzurunun, Cumhuriyet kanunlarında ifade olunan millî birlikte mündemiç bulunduğunu, vatan haricinden hiçbir iğfal ve tahrikin olmayacağını da anlatmıştır ümidindeyim.

Arkadaşlar! Bugünlerde İzmir'de hadis olan seylaptan çok müteessir olduk, insan hayatının uğradığı zayiat ve elemler teessürlerimizi teşdit etti. Hükûmet-i Cumhuriye icap eden tedbirleri kemal-i ihtimamla almaktadır.

Arkadaşlar! Geçen sene zarfında mücadeleye mecbur olduğumuz bir büyük hadise de millî para buhranıdır. Buhranı karşılamak için alınan tedbirlerin isabeti tahakkuk etmiştir. Her şeyden mühim olan esas, iktisadi nokta-i nazardan, milletin uyanıklığı ve kendisinin yaşamak hakkına itimadıdır.

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, Cilt 22, 1.11.1930, Cumartesi, s. 2

Meclis ve hükûmet tarafından alınan tedbirler hassaten bu esasta birleşir. Bugün, içinde bulunduğumuz vaziyet malî ve iktisadî, tedbir ve ihtiyatlara da dikkatle devam olunmasını icap ettirmektedir.

Efendiler, bilhassa zirai memleketlerde hissedilen cihan-şümul bir iktisadi buhran vardır. Bu buhran tabiatıyla bizim memleketimize de temas etmiş ve ağırlığını hissettirmiştir. Bu sıkıntı karşısında emsalsiz tahribattan dar ve kurak senelerden sonra, vatanımızın gösterdiği hayatiyet ve tahammül ancak Türk milletinin bünyesindeki kudret ve Büyük Millet Meclisi'nin tedbirlerindeki isabetle izah olunabilir.

Senelerden beri alınan tedbirlere, önümüzdeki sene daha geniş mikyasta ihtiyaç vardır. Gayet tasarruf-karâne bir idare tarzı, resmî ve hususi bütün muamelâtımıza hâkim olmak lazımdır.

Bunun içindir ki hükûmet bütçeyi mühim tasarruflarla büyük Meclis'e takdim etmiştir. Vergilerde müfredatı malumunuz olan tadilat ve ıslahat hem mükellefi tehvin etmiş olacak hem de bilhassa iktisadi kolaylıkları temin eylemiş bulunacaktır. Muamele vergileri üzerindeki tasavvurlar tahsisen bu cümledendir.

Cumhuriyet Merkez Bankası'nın tesisi ve hisse senetlerinin vatandaşlara arzı pek yakındır. Memleketin hem malî hem iktisadi büyük bir vasıtası olacak olan bu millî müesseseye vatandaşların ciddi alaka göstereceklerine şüphemiz yoktur.

Osmanlı borçlarının, memleketin hayat ve inkişafını tehdit etmeyen, adilane ve amelî bir suret-i tesviyeye raptı için Cumhuriyet Hükûmeti'nin hüsn-i niyetle mesai sarf etmesi tabiidir.

Ticaret muahedelerinin müzakereleri hemen ekseriyetle neticelenmiştir. Ticari münasebetlerin genişlemesi için sarf edilen gayretler memleketin iktisadi inkişafına şüphesiz medar olacaktır.

Efendiler! Geçen senenin mühim hadiselerinden biri de Sivas'a şimendiferin vasıl olmasıdır. Bu kadar müşkülât içinde vatanı bir misli daha genişletmeye ve kuvvetlendirmeye medar olan bu eserin müstakbel Türk nesilleri tarafından şükranla yâd olunacağına eminim.

Muhterem Efendiler; haricî siyasetimizde sulh ve iyi münasebet gayesi samimiyetle takip olunmaktadır. Ümit ederim ki, beynelmilel münasebetlerde dostluklara vefakâr olan ve hiçbir milletin aleyhinde bulunmayan açık ve salim meslek ve zihniyetimiz gittikçe daha iyi anlaşılmaktadır.

Hariciye Vekilimizin, büyük komşumuz ve dostumuz Sovyet Rusya'ya olan ziyaretlerinde gördüğü samimi kabul bizi mütehassis eyledi. İki memleket münasebetlerinin sağlamlığı bu vesile ile de tezahür etmiş oldu; bu cidden memnuniyeti mucip bir hadisedir. Komşumuz ve dostumuz Yunanistan Başvekilinin ve Hariciye Nazırının Ankara'yı resmen ziyaretlerini hususi bir memnuniyetle zikrederim.

Türkiye ile Yunanistan'ın yüksek menfaatleri birbirine zıt olmaktan tamamen çıkmıştır. Bu iki memleketin samimi bir dostlukta kendileri için emniyet ve kuvvet görmelerinde isabet vardır. İki cumhuriyet arasında açılan yeni devrin yeni esaslarını, ahde rapteden vesikalar yüksek tasvibinize arz olunmuştur. Macaristan ile aramızdaki eski ve tecrübeli dostluk; muhterem Başvekilinin resmî ziyaretiyle bariz bir ehemmiyet ve kıymet aldı. Memleketlerimiz arasındaki iyi ve samimi münasebetlerin mütezayiden inkişaf etmesi memul ve matlubumuzdur.

Milletin Muhterem Vekilleri!

Adliyemiz, siyasi faaliyetler içinde vatandaşın emniyet ve haysiyetini Cumhuriyetin asalet ve mevcudiyetini, hükûmetin itibar ve nüfuzunu müdafaa yolunda yeni bir imtihan geçirdi. Bunu ehemmiyetle işaret etmek isterim. Adliyemizin emin olduğumuz yüksek iktidarı sayesindedir ki Cumhuriyet, mukadder tekâmülü takip edebilecek ve türlü şekil ve kisvedeki tecavüzlere karşı vatandaşın hukukunu ve memleketin nizamını masun tutabilecektir.

Aziz Arkadaşlarım; siyasi hayatımızda yeniden fırkaların zuhuru, memlekette belediye intihaplarına tekaddüm eden yakın günlerde vuku buldu. Bu münasebetle dikkate şayan safhaların şahidi olduk. Bu müşahedelerin verdiği tecrübelerden Türk milleti, Cumhuriyetin beka ve inkişafı için istifade etmelidir. Siyaset sahasında karşılıklı faaliyetin feyizli inkişafları ancak vatandaşlar arasında düşmanlık husulüne mahal verilmemesiyle temin olunabilir. Bunun çareleri, fırkaların içine girebilecek gayr-ı samimi ve gizli maksatlı unsurların, kanun fevkinde netice isteyen emel sahiplerinin bütün milletçe menfur görülmesi ve bir de Cumhuriyet esası üzerinde çalışan fırkalarca bu gibilerin faaliyetlerinden daima uzak kalınmasıdır.

Memlekette kalem hürriyetinin de demokrat bir idareye layık vakarla kullanılmakta daha dikkatli bulunulacağını ümit ederim. Hürriyet suiistimalinin tevlit ettiği birçok felaketleri çekmiş olan bu memlekette, bu dikkate bilhassa lüzum olduğu kanaatindeyim.

Muhterem Efendiler!

3'üncü Büyük Millet Meclisi'nin feyizli ve vatan-perverâne faaliyeti bu devrede hitam bulduktan sonra yeni intihabata gireceğiz.

Geçen tecrübeler; gelecek intihabatta vatandaş reyinin emniyet ve masuniyetle tezahür etmesini temin için kanunî ve idari tedbirlerin inkişafını ve fırkaların bizzat ittihaz edecekleri salim ve musip hareketleri göstermiş olacaktır.

Arkadaşlarım;

Memleketin mukadderatında yegâne salahiyet ve kudret sahibi olan Büyük Millet Meclisi, bu memleketin nizamı için dâhilî ve haricî emniyet ve masuniyeti için en büyük zımandır. Büyük millî dertler şimdiye kadar ancak Büyük Millet

Meclisi'nde şifa buldu. Atiyen de yalnız orada kati tedbirlerini bulabilecektir. Türk milletinin muhabbet ve merbutiyeti daima Büyük Millet Meclisi'ne müteveccih oldu, daima oraya müteveccih olacaktır.

10. MISIR ELÇİSİ ABDÜLMALİK HAMZA BEY'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

8 Kasım 1930

Elçi Hazretleri

Haşmetli Mısır Kralı Hazretlerinin sizi nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi sıfatıyla tayin eylediğini bildiren mektuplarını büyük memnuniyetle alıyorum. Kral Hazretlerinin hakkımda ve Türkiye ile Türk milleti hakkında besledikleri dostluk ve gösterdikleri muhalesetten mütehassıs oldum.

İşaret buyurduğunuz veçhile birbirlerine en derin müşterek hislerle merbut bulunan milletlerimizin karşılıklı dostluk rabıtalarını daha kavîleştirmek buradaki faaliyetinizin muvaffak eseri olacağına şüphe etmem.

Vazifenizin ifasında her zaman şahsi müzaheretime ve Cumhuriyet Hükûmeti'nin dostane müşareketine istinat buyurabileceğinize emin olabilirsiniz. Yüksek metbuunuzun şaadetleriyle Mısır'ın ve Mısır milletinin ikbal ve refahı için samimi temennilerimi müşarünileyh Hazretlerine arz etmenizi rica ederim, Elçi Hazretleri.

* *Ayın Tarihi*, Sayı 79-81, 1930, s. 6784.

11. LEHİSTAN BÜYÜKELÇİSİ KAZIMIERZ OLSZOWSKY'NİN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

8 Kasım 1930

Büyük Elçi Hazretleri,

Lehistan Reis-i Cumhuru Hazretlerinin sizi nezdime fevkalade murahhas ve büyükelçi sıfatıyla tayin eylediğini bildiren mektuplarını büyük bir samimiyetle alıyorum.

Takriben bir buçuk sene evvel fevkalade murahhas ve ortaelçi sıfatıyla nezdime tayininizi müşir itimatnameyi aldığım esnada tarihin büyük vakayii arasında nazarlarımıza her vakit müstakil ve siyasi bir mevcudiyet arz eden bir milletin mümessilinin, memleketim hakkında gösterdiği dostluk ve samimi muhabbet duygularından pek mütehassıs olduğumu Zatıâlinize söylemiştim. Bugünkü merasim Büyükelçi olan Zatıâlinize bu hissiyatımı tekrar etmek fırsatını bahsetmiştir.

Memleketlerimiz arasında daimî dostluk muahedesinin akdedilmiş olması Türk milletiyle Leh milleti arasında evvelden beri mevcut olan bir vaziyetin basit ve resmî bir teyidi ve milletlerimizin her vakit idame eyledikleri iyi münasebetlerin mantıki ve tabii bir neticesidir.

Ticaret ve İkamet Muahedesi de iki memleket arasındaki sıkı ticari ve iktisadî münasebatın inkişafında büyük bir amil olacak mahiyettedir. Orta elçiliklerinizin büyükelçiliklere yükselmesinin ve Zatıâlinizin bu yüksek vazifeye tayininizi memnuniyetle görüyor ve bunu her iki memleketin karşılıklı münasebetlerine atfettikleri ehemmiyetin bariz bir delili olarak telakki ediyorum.

Size tevdi edilen bu yüksek vazifede karşılıklı münasebetlerimizi takviyeye hasr-ı mesai edeceğinizden emin olarak Zatıâlilerine benim ve Cumhuriyet Hükûmeti'nin müzaheretimizin esirgenmeyeceğini beyan ederim.

* *Ayın Tarihi*, Sayı 79-81, 1930, s. 6783.

12. NORVEÇ ELÇİSİ SIGURD BENTZON'UN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

8 Kasım 1930

Elçi Hazretleri,

Haşmetli Norveç Kralı Hazretlerinin Zatıâlilerini nezdime fevkalade murahhas ve Ortaelçi sıfatıyla tayin eylediğini bildiren mektuplarını büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Haşmetli Kral Hazretlerine, sizi Türkiye Cumhuriyeti ile şahsım için bana isaline memur ettikleri temennilerden dolayı teşekkür ederim.

Kral Hazretlerine şahsi saadetleri ve memleketlerinin itila ve refahı hususunda beslediğim temennilere müşarünileyh nezdinde tercüman olmanızı sizden rica ederim.

Türkiye ve Norveç milletlerini birleştiren muhalesat rabıtaları, iki memleket arasındaki ticari ve iktisadi münasebetlerin inkişafında ehemmiyetli bir amil teşkil etmektedir.

Zatıâlilerinin şahıslarında Norveç'in Türkiye'ye gönderdiği ilk siyasi mümessilini selamlarım. Memuriyetinizin ifasında Cumhuriyet Hükûmeti'nin her türlü muavenetinden ve benim muzaheretimden emin olabilirsiniz.

* *Ayın Tarihi*, Sayı 79-81, 1930, s. 6784-6785.

13. KAYSERİ-SİVAS TREN YOLCULUĞU SIRASINDA RUŞEN EŞREF BEY'E YAPTIĞI AÇIKLAMA *

19 Kasım 1930

Bundan on bir sene evvel Sivas Konferansı'nı yaptıktan sonra Ankara'ya giderken bu yolu çok müşkülat veren bir otomobil içinde geçirmiştim. Şimdi ise gayet rahat bir trende gidiyoruz, görüyorsunuz aradaki farkı izaha hacet var mı?

* *Cumhuriyet*, 20 Kasım 1930, s. 1.

14. TRABZON CUMHURİYET HALK FIRKASI BİNASINDA YAPTIĞI KONUŞMA*

28 Kasım 1930

Cumhuriyet Halk Fırkası ile olan rabıtalarımız lâyezaldır. Bidayette beraber çalıştık. Nihayete kadar hep beraber çalışacağız.

Karşımızda birçok fırkalar varmış gibi her gün daha fazla bir faaliyetle çalışmak, fikirlerimizi halk kitlelerinin içine yaymak ve köylere kadar götürmek mecburiyetindeyiz. Her an tarihe karşı, cihana karşı hareketimizin hesabını verebilecek bir vaziyette bulunmak lazımdır. Tasavvur ve faaliyetimizde bu kadar hassas ve müteyakkız bulunmak suretiyle muhalifsiz bir fırkanın mahzurlarını bertaraf etmiş oluruz.

Gazi Hazretleri bir gayeye yürürken hususi menfaatlerin daima bir tarafa bırakılarak ve el ele vererek yürümek lazım geldiğini, muvaffakiyet sırrının bu olduğunu, asıl vazifemiz heyet-i içtimaiyenin yüksek menfaatlerini temine çalışmak olduğunu ilave buyurmuşlardır.

---

* *Hâkimiyet-i Milliye,* 30 Kasım 1930, s. 1.

Metinde Mustafa Kemal Paşa'nın konuşması ile ilgili olarak şu açıklamalar da yer almıştır: "*Gazi Hazretleri, bu vaziyetin yeni olmadığını, Serbest Fırka'nın teşekkülü sıralarında Fethi Bey'in mektubuna verdikleri cevapta dahi bu ciheti sarahatle ifade etmiş olduklarını hatırlatmıştır. Bu itibarla Serbest Fırka'nın kendini feshe karar verirken âtiyen Gazi ile karşı karşıya geleceğinin anlaşıldığını sebep göstermesi ve bunu yeni anlamış görünmesi dahi bidayette bir suitefehhüme kapıldığına delâlet etmektedir.*
Reis-i Cumhur Hazretleri, birinci Büyük Millet Meclisi zamanından beri memleketimizde teşekkül eden muhalif hizip ve fırkaların faaliyet ve akıbetlerini derhatır ettirmişler, şayan-ı arzu olan fikir münakaşası yerine bir takım basit hissiyatın tesadümüne şahit olduğumuzu esefle kaydetmişlerdir. Gazi Hazretleri bütün bu tecrübelerden sonra inkılâp fırkasına teveccüh eden vazifelerden bahsetmişlerdir."

15. İSTANBUL TÜRK OCAĞI'NDA YAPTIĞI KONUŞMA *

18 Aralık 1930

Son seyahatimde ziyaret ettiğim bütün ocaklarda beni çok memnun eden bir faaliyete, canlılığa şahit oldum. Bilhassa Türk Ocaklarının bulundukları merkezlerde faydalı birtakım hizmetlerle halk üzerinde çok müsait bir tesir bıraktıklarına şahit oldum. Şimdi burada gördüğüm gibi, milletin birçok güzide münevverleri Türk Ocaklarında toplanmıştır. Sizi böyle etrafımda gördüğüm bu anda, son seyahatimin diğer hâtıralarını da zihnimde uyandırarak ve Türk Ocaklarının faaliyetinden duyduğum derin memnuniyeti ifade etmekle çok mütehassısım.

Siz milliyetçi zümre, halk ile konuştuğunuz vakit yüksek sesle söylemeyi unutmayınız. Yüksek ses, imanın ifadesi olduğu vakit, tesir yapmaktan hâli kalmaz. Yolunda çalıştığımız büyük mefkûreyi halkın kalbinde bir fikir hâlinden bir his hâline geçirmelisiniz. Demokrasinin ne olduğunu halka anlatmak bilhassa sizin vazifenizdir. Birtakım kelimeler vardır ki, sık sık telaffuz edildiği hâlde, hatta münevverlerimiz arasında onu tamamıyla anlayan çok değildir. Halkçılığımızın ne olduğunu, esasların neden ibaret bulunduğunu, halkçıların halka karşı ne gibi vazifeler deruhte etmek mecburiyetinde kalacaklarını madde madde izah etmek lazımdır.

Cumhuriyeti, onun icabatını yüksek sesle anlatınız. Cumhuriyet prensiplerini sevdiriniz. Bunu kalplere yerleştirmek için hiçbir fırsatı ihmal etmeyiniz.

Ayrılmadan evvel bir defa daha tekrar ediyorum: Sizin gibi bir takım ihtisas şubelerine mensup güzide münevverlerimizi karşımda görmekten ziyadesiyle memnunum. Size kalbimde bu hisle, memnuniyetle veda ediyorum.

* *Hâkimiyet-i Milliye,* 20 Aralık 1930, s. 1.

1931

1. ANKARA'YI ZİYARET EDEN JAPON PRENSİ NOBUHITO TAKAMATSU ŞEREFİNE MARMARA KÖŞKÜ'NDE VERİLEN ZİYAFETTE YAPTIĞI KONUŞMA *

13 Ocak 1931

Prens Hazretleri,

Zatı Fahimanelerini hükûmet merkezimizde selamlamaktan pek ziyade memnunum. Türk ve Japon milletleri öteden beri yek-diğerine karşı samimi, dostane hislerle mütehassıstır. İki memleket arasındaki münasebetin takviyesi hususunda Türk-Japon Cemiyeti'nin hamisi sıfatıyla sarf buyurduğunuz mesaiye bilhassa müteşekkirim. Bu münasebetlerin her gün daha ziyade inkişaf edeceğine kanaatim vardır. Japon milletinin yüksek ve vatanperverane evsafı, medeniyet yolundaki dikkate şayan icraat ve inkişafatı, Türkiye'de daima alaka ile ve samimi takdirat ile takip olunmuştur.

Prens Hazretleri, ziyaretinizin yüksek ve kıymetli hâtırasını daima muhafaza edeceğiz. İmparator Hazretleri ile hanedanınızı ve zat-ı fahimanelerinin saadetlerini ve Japonya'nın refah ve tealisini en samimi hislerle temenni ederim.

* *Hâkimiyet-i Milliye,* 15 Ocak 1931, s. 1.

2. İZMİR'DE CUMHURİYET HALK FIRKASI VİLAYET KONGRESİNDE YAPTIĞI KONUŞMA *

27 Ocak 1931

Umum-i Reisi olmakla mübahi bulunduğum Cumhuriyet Halk Fırkası'nın İzmir vilayeti ve kazalarının murahhasları huzurunda bulunmaktan fevkalade memnun ve mütehassısım.

Huzur-ı âlinize çıktığım zaman, namınıza ve bittabi temsil ettiğiniz halk namına Reis Beyefendi, hakkımdaki hissiyatınızı ifade etti. Bu hissiyattan dolayı suret-i mahsusada teşekkür ederim.

Burada okunan raporları ve söylenen sözleri fevkalade alaka ile dinledim. Fevkalade isabetli buldum. Görülüyor ki, halkın her türlü dertlerini düşünen ve tedbirler arayan kıymetli azaya malikiz. Her şeyden bahsettiniz. Ziraattan, sanattan, ticaretten, maariften bahsettiniz. İktisadiyatın bütün şubeleri hakkında çok güzel mülahazaları samimi buldum. Ve bütün bunlar halkın efkâr ve hissiyatına yakından alakadar olan, ona layık olduğu ehemmiyeti atfeden Hükûmet-i Cumhuriyet tarafından tamamıyla nazar-ı itibara alınacak ve icabatına tamamıyla tevessül olunacaktır. Şüphesiz hükûmetin istinat ettiği fırkamızın, müdürleri de bunların tahakkuku için her türlü takibat ve teşebbüsatta bulunacaklardır.

Fakat bir nokta üzerinde umumun nazar-ı dikkatini celp etmek isterim. Herhangi bir kazanın ihtiyacı izah olunurken, diğer kaza murahhasları gördüler ki serd olunan talepler yalnız kendi kazalarına ait değildir. Bu ihtiyaçlar birbirine müşabih ve mümasil olarak her kaza ve her vilâyet murahhasları tarafından zikrolunmaktadır. Yalnız bir köy, bir kaza, bir vilâyet düşünüldüğü zaman bütün bu dertlerin süratle halledilebileceği zehabı hâsıl olur. Memleketin Umum-i vaziyetine göre aynı ihtiyaçların her kaza, her vilâyette mevcut olduğu düşünülürse hepsinin birden ve suhuletle tatmini mümkün olmayacağına kanaat etmek lazımdır.

Nazar-ı dikkati celbeden şudur ki birbirine zıt iki arzu dermeyan olunuyor. Bir taraftan memleketin birçok ihtiyaçlarının sürat ve suhuletle tatmini istenilirken, diğer taraftan bunlar için elzem olan vasıta-i esasiyenin tenkisi talep olunuyor. Yani şu veya bu verginin tadil veya tahfifi mevzuubahis oluyor. Şüphe yok ki mümkün olan bütün tadiller, tahfifler yapılmalıdır. Bunun için makul ve mantıkî usulleri bulmak daima elzemdir. Fakat zamanın ve vasıtanın çok mühim olduğunu

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 29 ve 30 Ocak 1931, s. 1.

hatırdan çıkarmamak şarttır. Mesela, bazı arkadaşlar Küçük Menderes Çayı'ndan bahsederken onun husule getirdiği fecaatı, hepimizi mütehassıs eden bir şekilde izah ettiler. Fakat memleketin diğer bütün aksamında bataklıklar vücuda getiren ve güzergâhındaki kıymetli araziyi istifadesiz bir hâle koyan nehirler düşünülürse, şüphesiz bunların, yalnız bunların Küçük ve Büyük Menderes'ten ibaret olmadığı, bütün bu nehirler başka yerlerde servet membaları iken bizim memleketimizde harab-ı membaıdır. Bunları bertaraf etmek lazımdır. Behemehâl bertaraf olacaktır. Fakat takip edilen program heyet-i umumiyeye şamil oldu. Behemehâl bu için bittabi bir sıra takip ediliyor ve bu meyanda bazıları geri kalıyor. Hakikaten mahdût miktardaki ihtiyacat düşünüldüğü zaman bu mülahazalar varittir. Fakat düşünülmelidir ki bu ihtiyacatı tevdi edeceğimiz hükûmet bütün memleket ihtiyaçları ile meşguldür. Bütün memleketin ihtiyaçlarını sıraya koymak ve programa raptetmek mecburiyetindedir.

Şundan bu noktayı tebarüz ettirmek istiyorum. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın maksadı bittabi içinde bulunduğu muhitin her türlü arzularını imtisas etmek ve bunları kabiliyet-i tatbikiyeleri derecesinde tatbik etmek üzere icra makamlarına bildirmek. Heyet-i aliyyenizin kıymetli azası gibi fırka azasının kendilerini bununla mükellef addetmeleri lazımdır. Bu alakayı azami şekilde idame etmelidir. Yalnız bu temenniler icra kuvvetlerine isal edildikten sonra hepsi tatbik olunmazsa bundan müteessir olmamak lazım geldiğini bilmek ve bunu bütün erbab-ı müracaata ihtar etmek icap eder. Bütün bu raporların muhteviyatı yapılabilecek gibi bir zehap hâsıl olur ve sonra tamamen yaptırılamazsa umumi bir nevmidi meydana gelir. Bu raporları mercilerine isale-i delalet edenlere karşı bir itimatsızlık uyanır. Her temenninin kabil-i tatbik olup olmadığını düşünmek lüzumu bütün vatandaşlara anlatılmalıdır. Arkadaşlar, zaman telakkisi çok mühim bir meseledir, Yollardan bahsolunuyor. Mesela, Ödemiş kaza merkezinden kasaba ortasına yol lazımdır. Bu çok kıymetli bir yoldur. Kezalik Küçük ve Büyük Menderes vadilerini birbirine rapteden yol da çok kıymetlidir. En nihayet bütün memleketi mütalaa ettiğimiz zaman ne kadar çok kilometre yola ihtiyacımız vardır. Bunlar hep yapılacaktır. Fakat zaman mefhumunu idrak etmek lazımdır. Dünyayı dümdüz zannettikleri zaman dünyayı dümdüz telakki edenler, onun beş altı bin senede vücuda geldiğini zannetmişlerdir. Hâlbuki dünyanın mahiyeti meydana çıktıktan sonra anlaşıldı ki dünya beş altı bin değil ancak milyonlarca seneler zarfında meydana gelebilmiştir.

Mükemmel bir şehrin ani bir teşebbüsle vücuda gelmesi o kadar kolay değildir. Aynı zamanda düşünmek lazımdır ki bu noksanlar yarım asırlık bir tekâsülün neticesi olsaydı belki o kadar düşünmeğe lüzum yoktu. Fakat bütün bu noksanlar asırların teraküm ettirdiği noksanlardır. Bu nesil hatta bundan sonraki nesiller, çok seneler çalışarak bu noksanları telafi edebileceklerdir. Her vatandaşın arzu ettiğini

yapmayı düşünmek hayalperestliktir. Yapılabilecek şey, herkesin arzusu muhassalasının vasatisi olabilir.

Arkadaşlar,

Cümlenizce malumdur ki Cumhuriyet Halk Fırkası ve ona mensup arkadaşların kâffesi hiçbir zaman yapmadıkları ve yapmayacakları şeyler hakkında efkâr-ı umumiyeye iğfalkâr bir vaidde bulunmamayı bir prensip olarak kabul etmişlerdir. Bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da böyle bir iğfalkâr siyaset takip edebileceğimizi kimse zannetmesin. Onun için memleketi imar edeceğiz dediğimiz zaman ancak yapabileceğimiz şeyleri yapacağız. Yoksa bütün asırların ihmal ettiği memleketi, birkaç senede cennete çevirmek hayalini takip edemeyiz. Memleketi imar edeceğiz derken vatandaşları en hafif mükellefiyetler altında bırakacak değiliz. Bilakis bütün vatandaşlar icabında ağır mükellefiyetlere ve her türlü fedakârlığa tahammül edeceklerdir. Hep beraber yapacağız. Vatandaşların şunu isterim, bunu isterim demesi, şunu bunu yapmağa mecburum demektir. Bu yapılması lazım gelen şeyler için vatandaş maddi, mali ve manevi mevcudiyetini müheyya tutarsa ancak o zaman mefkûreye muvasalat mümkündür. Fırkamızın takip ettiği program, bir istikametten tamamıyla demokratik, halkçı bir program olmakla beraber iktisadi nokta-i nazardan devletçidir. Bu itibarla fırkamıza müstenit olan hükûmet-i Cumhuriyenin her nokta-i nazardan vatandaşların hayatıyla, istikbaliyle ve refahıyla alakadar olması tabiidir. Halkımız tab'an devletçidir ki her türlü ihtiyacı devletten talep etmek için kendisinde bir hak görüyor. Bu itibarla milletimiz tabayi ile fırkamızın programında tamamıyla bir mutabakat vardır. Bu istikametten yürüyeceğiz. Ve muvaffak olacağımızda şüphe yoktur. Mütalaatınız içinde iktisadi sahada çok pratik noktalara temas ettiniz. Mesela, kooperatifler, şurada burada halk veya münevverlerin teşebbüsü ile fiil sahasına geçen kıymetli hasılalar görülmektedir. Hükûmetimizin de teşebbüsleri takviye etmesi lazımdır. Hükûmet-i Cumhuriye, bu lüzumu tabii idrak etmektedir. Fakat daima bu meyanda üzerine çok yüklenilen bir müessese-i maliye vardır ki, o da Ziraat Bankası'dır. Banka fazla faiz alıyor. Mütehassıs olmadığım için bu mevzu üzerinde çok fazla söylemeyeceğim. Fakat diğer ecnebi bankaların aldığı faizler mukayese edilirse ancak o zaman nispet meydana çıkar. Herkes kendisine yardım düşündüğü zaman arzu ettiği kadar yardım görmemektedir.

Bazı yerlerde yaptırdığım hesaplara göre, bütün bu temenniler tamamen nazar-ı dikkate alınırsa, bu taleplerin hatta yarısını tatmin edebilmek için Ziraat Bankası'nın en aşağı 100 milyon lira sermayeye malik olması lazımdır. Hâlbuki bugün Ziraat Bankası'nın sermayesi ancak 25-30 milyon lira kadardır. Bunun için muaveneti ancak bu kadar yapabiliyor. Daha fazlasını beklemek hayal olur. Yalnız muhtelif mıntıkaların da ihtiyaçlarının nispetini nazar-ı dikkate almıyorsa ve parasını müstahak olanlardan ziyade olmayanlara veriyorsa, o zaman bu itiraz ve tenkit

edilecek bir nokta olur. Bu takdirde bankanın vaziyet-i hakikiyesine gelmesini talep etmek, halkın bilhassa çiftçilerin sarih bir hakkıdır.

Arkadaşlar, bu raporlar ve bu raporlar üzerinde söylenen sözler behemehâl nazar-ı dikkate alınmalıdır. Ben de Umumi Reisiniz olmak itibarıyla şahsen alakadar olacağım. Bütün vilayetlerin raporları tasnif olunabilir. Aynı cinsten meseleler vardır. Umumi raporlar, umumi heyet-i idareye bildirilir. Orada tasnif olunur. Hangi işlerin derakap yapılması mümkündür, hangileri tehir edilebilir. Orada bunu tespit mümkündür. Bunlarla şahsen alakadar olacağım. Heyet-i aliyyenize vaat ediyorum. Yalnız söylediğim bir noktaya avdet ederken arkadaşlara rica edeceğim ki vatandaşlara, efkâr-ı umumiyeye daima hakikati söylemek vazifemiz olsun. Herkese arzularının tamamen kabil-i is'af olduğuna dair fikir vermek bizim için fayda vermez. Fırkamızın maksadı böyle gün kazanmak değildir.

Bütün hayatımızı hakiki hedeflere sevk etmek ve en nihayet millete bir gün eliyle tutacağı hakiki ve maddi eserler vermektir. Fırkamızın sözleri herkesin hoşuna gidecek sözler değil, fakat milleti yükseltecek hakikatler olacaktır. Eğer Cumhuriyet Halk Fırkası'nın heyet-i aliyyenizi teşkil eden münevver azası, bu noktadan milleti her gün irşat etmeyi vazife bilir ve nihayet kendisi için külfet addetmezlerse hâsıl olacak efkâr-ı umumiye her içtima-i heyette daima mevcuttur. Fakat hakiki efkâr-ı umumiye, hariçten kimsenin tesiri olmaksızın tabii olarak mevcut olan efkâr ve hissiyatın yine tabii olarak yarattığı bir havadır. Hâlbuki beşer daima tesir altında kalır. Yalnız yeter ki bu tesir içtima-î heyeti vücuda getiren insanların hakikaten onları düşünen ve bütün varlığını onlara hasr-ü tahsis edenleri tarafından yaratılsın. Bu suretle yaratılacak olan efkâr-ı umumiye bu memleketin istikbalini temin edebilir. Yoksa herhangi esen bir hava ile tebeddül edebilecek bir efkâr-ı umumiye içinde yaşarsak yarına itimat mümkün olmaz. Türk milletinin sağlam bir fikre malikiyetini temin etmek gayemizdir. Yürüdüğümüz hakikat yolunun millet-i saadete isal eden yegâne yol olduğunu anlatmak lazımdır. Her şeyin husulüne çalışırken bütün mesainin, bütün teşebbüslerin fevkinde Türk efkâr-ı umumiyesini hakikati idrak ve ihtisasa alıştırmak, bu hâli ona hâli tabii yapmak, şuradan ve buradan gelecek günlük fikirlere ve sahtekâr ve iğfalkâr telkinlere asla ehemmiyet vermeyecek bir olgunluk da yaratmaktır. Bunu yapmak heyet-i aliyyenize terettüb eden bir vazifedir. Fırkamız diğer memleketlerde olduğu gibi herhangi bir politik fırka gibi telakki edilmemelidir.

Malum-u âlinizdir ki siyasi fırkalar, mahdût maksatlarla teşekkül ederler. Mesela, İzmir tüccarları yalnız kendi menfaatlerini tatmin edebilecek bir fırka yapabilirler. Yahut yalnız çiftçilerden ibaret bir fırka olabilir. Hâlbuki bizim fırkamız böyle mahdut bir nazar takip eden bir teşekkül değildir. Bilakis her sınıf halkın menfaatlerini müsavi bir surette, bir diğerini mutazarrır etmeden temin etmeği istihdaf eden bir teşekküldür. Bunu tavr-ı hareketimiz ispat etmektedir. Bundan

sonra da böyle olacaktır. Diğer memleketlerde bu teşekkülün bir müşabihini aramağa lüzum yoktur.

Arkadaşlar, zaman fani, hadisat takip ettiğimiz istikamette bizi aldatmamıştır. Bu yol üzerinde her gün daha çok tenevvür ederek hedefe yürüyeceğiz. Bizimle beraber yürümek istemeyenlere bir şey diyemeyeceğiz. Onlar da istedikleri gibi hareket ederler. Bizim hedefimize doğru yürürken isabetli olduğumuza ve en nihayet muvaffakiyetle hedefe vasıl olacağımıza itimadımız o kadar kuvvetlidir ki şunun ve bunun müteessir olması bizi asla müteessir etmez. Belki tembih eder, daha çok dikkatli yapar. Yalnız bizi geriye götürecek olanların takip edecekleri istikamete asla müsait davranmayız. Kanunlarımız müsait değilse o kanunları tadil ederiz, yeni kanun yaparız. En nihayet lüzum ve mecburiyet görürsek bu yolda her şeyin fevkine çıkarak hedefimize yürümekte asla tereddüt etmeyiz.

Bir tarihte İzmir'de İktisat Kongresi oldu. Orada bütün arkadaşlarla beraber ben de bazı sözler söylemiştim. Türk milleti bütün tarihinde harp meydanlarımızda birçok zafer taçları giymiştir. Bununla müftehirdir, daima müftehir olacaktır. Ancak bu mefharet tacını daha çok tezyin ederek milletin başında tutabilmek için, diğer bir sahada behemehâl muvaffak olması lazımdır. O da iktisat sahasıdır, demiştim. Bu dakikada iftiharla görüyorum ki, kıymetli azanız söz söylerken benim o zaman mütehassıs olduğumdan daha yüksek bir tahassüs ile iktisat sahasındaki noktaya parmaklarını koymuşlardır. Bunu görmek benim için manevi bir mazhariyettir. Bu mazhariyeti bana ihsas ettiklerinden dolayı ayrıca teşekkür ederim. Arkadaşlar, eğer bugüne kadar iktisadi sahada arzu ettiğiniz derecede büyük muvaffakiyetler görülmüyorsa bunu tabii bulmak lazımdır. Bu demek değildir ki, Türk milleti iktisat sahasında kabiliyetsizdir. Bunu belki diyenler vardır. Fakat bunlar Türk milletinin hakiki tarihini bilmeyenler ve onu hakiki kıymeti ile tanımamış olanlardır.

Bütün beşeriyete ziraatı, sanatı ilk öğreten Türk milleti idi. Türk milletinin dünyaya mürebbilik etmiş olduğuna artık hakiki âlimlerin şüphesi kalmamıştır. Türk milletinin bundan sonra layık olduğu derecede iktisadiyat sahasında yükseleceğine kimsenin şüphesi olmamalıdır. Fırkamızın vazifesi bu hedefe biran evvel erişebilmek için millete yol göstermek ve yardım etmektir. Bunu bir vicdan borcu, bir insanlık borcu biliriz. Borcumuza sadığız, daima sadık olacağız.

3. İZMİR TİCARET ODASI'NDA YAPTIĞI KONUŞMA *

31 Ocak 1931

Muhterem arkadaşlar,

İzmir'in çok kıymetli ve muteber tüccarları ve tüccarlarının mümessilleri huzurunda bulunmaktan fevkalade memnun ve mütehassıs oldum. Katib-i Umumi Beyefendinin Ege iktisat mıntıkası hakkında hususi olarak vermiş olduğu izahattan müstefit oldum. Bundan dolayı cümlenize teşekkür ederim. Suret-i umumiyede aldığım his ve intiba şu olmuştur ki bütün arkadaşlarımız iktisadi hayatımızın tekemmülü için ve terakkisi için icap eden şeylerin yapılmasını çok samimi olarak dermeyan ediyorlar. Hepimizin hatırına gelen şeylerdir. Sizin de söylediğiniz gibi bu vergilere ait kanunlar yenidir. Tatbikat ve teferruatında bazı hatalar olabilir. Zamanla bunların zail olacağı kanaatindeyiz. Yine zamanla ve tatbikatındaki tecrübelerle noksan veya fena cihetler sabit oluyor. Bütün bu görüşmeler o kanunların tashihine müncer olmaktadır. Hükûmet-i Cumhuriyye şüphesiz bunlarla yakından alakadardır, meşguldür. Emin olabilirsiniz ki bunların cümlesi yapılacaktır. Ticaret ve sanayi erbabı yapılması mümkün bütün teshilatın gösterileceğine şüphe etmemektedirler.

Liman işlerine ait söylenen sözlere dikkat ettim. Esasen buna müteallik bir itiraz yoktur. Vergilerde olduğu gibi bunlar dahi teferruat ve tatbikata ait ve kabili tashih şeylerdir. Birkaç gün zarfında bana değil fakat bazı insanlara bedbinlik telkin edebilecek mahiyette mütalaalar ve yazılar görüyorum. Sizlerden, İzmir muhitinden aldığım malumattan anladığım vaziyeti ve hakikati başka türlü izah edenlerin mevcudiyeti anlaşılıyor. Katib-i Umumi Beyefendinin ve diğer arkadaşların buyurdukları gibi bu mıntıkanın ihracatı 1923'de 33 milyon iken, 1928'de 99 milyona çıkmıştır. Yani iki üç misli artmıştır. Hem bu farkı almak içinde zeminin ne kadar gayr-ı müsait olduğunu yine siz izah ettiniz. Namütenahi müşkülât ve baştanbaşa harap bir memleket, bütün bunlara rağmen bu büyük fark şayan-ı memnuniyettir. Vaziyet böyle iken bu memleketin içinden ve bu memleketin evladından, bilmiyorum evladından mıdır bazı insanların bütün hakikatlere göz yumarak efkâr-ı umumiyeye yanlış fikirler ve istikametler göstermesi hakikaten şayan-ı teessürdür. Bunu yapanlar ya muhitlerini göremeyecek kadar cahil ve ebleh yahut hakikate temas

* *Hâkimiyet-i Milliye,* 2 Şubat 1931, s. 1.

etmeden korkacak kadar alçak ruhlu kimselerdir. Her iki hâlde de bu gibiler Türk milletinin yüksek efkâr-ı umumiyesi karşısında hiç olmazsa hicap duymalıdırlar. Kooperatifçilik, suret-i umumiyede iktisadi sahada birleşme siyaseti hakkında lehte ve aleyhte bazı mütalaalar dermeyan olundu. Teferruata girmeyeceğim. Yapmak, maddi ve manevi kuvvetleri, zekâ ve maharetleri birleştirmektir. Yoksa bir zayıf ile bir kuvvetlinin birleşmesinden bahsetmiyoruz. Birleşmenin böylesi zayıf olanın kuvvetliye esir olması demektir. Ege iktisat mıntıkasındaki bütün insanların hasılalarını ve gayretlerini birleştirmesi, muhakkak feyizli neticeler verecektir. Türkiye'nin say-ı hayat ve mevcudiyetini mütalaa edince birleşmeden mütevellit fayda ve menfaatlerin çok büyük olacağı kanaatine varacağınızdan şüphe etmiyorum. Böyle bir teşebbüs olurken birtakım şikâyetçiler olabilir. Müstahsillerin birleşmesinden şahsi menfaatleri haleldar olacağını düşünenler tabii şikâyet edeceklerdir. Fakat memleketimiz bakir bir sahadır. Görülecek çok iş vardır. Onları da tatmin edecek birçok meşguliyetler bulunabilir. Hakiki ticaret erbabı için hiçbir zarar tasavvur etmiyorum. Burada geçirdiğim saatlerden müstefit ve mütehassıs olduğumu tekrar ederim. Konuşulan şeyleri ehemmiyetle nazar-ı dikkate alacağım ve hükûmet ricalimiz de bunlarla zaten alakadardırlar.

4. İZMİR KIZ ÖĞRETMEN OKULU'NDA YAPTIĞI KONUŞMA*

1 Şubat 1931

Türk kadınının esasen bu cevherde olduğuna şüphe yoktur. Onun içindir ki Türk kadınları memleketin mukadderatını millet namına idare eden siyasi zümreye dâhil olmak arzusunu izhar ile memleketin, milletin vatandaşlara tahmil ettiği vazifelerin hiçbirinden kendilerinin uzak bırakılacağını düşünmezler. Çünkü vazife mukabili olmayan hak mevcut değildir.[1]

* *Hâkimiyet-i Milliye,* 3 Şubat 1931, s. 1.

1 Söz konusu metinde şu açıklamaya da yer verilmiştir: "*Türk kadını hakkındaki münakaşayı hulasa ederek bugün için kadının askerlik yapması* mevzubahis *olmasa bile bütün kızlarımızın vatanın ve milletin yüksek menfaatlerini her suret ve vasıta ile müdafaa ve muhafaza edebilecek kabiliyette yetiştirilmesinin millî terbiyede esas tutulması ve kız çocuklarımızın buna göre bedeni, fikri ve hiss-i terbiyeye mazhar edilmesi lazım geldiğini izah buyuran Gazi Hazretleri şu cümleleri ilâve ettiler."*

5. AYDIN TÜRK OCAĞI'NDA YAPTIĞI KONUŞMA*

4 Şubat 1931

Türk Ocakları, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın hars şubesidir. Fırka, millete mürebbilik yapacak; ilim, iktisat, siyaset ve güzel sanatlar gibi bütün hars sahalarında vatandaşları yetiştirmek için pişvalık edecektir. Ocaklılar, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın programını vatandaşlara izah etmekle asıl vazifelerini yapmış, mefkûrelerine en büyük hizmeti ifa etmiş olurlar. Yasanızın 3'üncü maddesinde bu cihet sarahaten ifade edilmiştir. Bu yol üzerinde milleti hemahenk olarak beraber yürütmekten ibarettir.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 5 Şubat 1931, s. 1.

6. MALATYA TÜRK OCAĞI'NDA YAPTIĞI KONUŞMA*

13 Şubat 1931

Malatya'yı görmek, Malatya ahalisi ile daha çok görüşmek için bu kadar zaman kâfi değildir. İleri de daha müsait bir mevsimde belki Başvekil İsmet Paşa ile gelir görmek ve görüşmek fırsatını bulurum.

Mühim bir vilâyetimizin merkezine bizi getiren demiryolu olmuştur. Bugüne kadar bu mühim ve çok feyizli Malatya'ya gelmek isteyenler, bu medeni vasıtanın bulunmamasından dolayı arzularına kolaylıkla muvaffak olamamışlardır. Bu arzular bu memlekete çok feyiz getirecek ve bu memleketin tabii kıymetlerinden dünyayı müstefit edecek mahiyettedir. Yeni eser bu umum-u arzuyu tatmin edecektir, ümidindeyim.

Türkiye Hükûmeti'nin tespit ettiği projeler dâhilinde muayyen zamanlar zarfında vatanın bütün mıntıkaları çelik raylarla birbirine bağlanacaktır. Bütün vatan bir demir kitle hâline gelecektir. Demiryolları memleketin tüfekten, toptan daha mühim bir emniyet silahıdır. Demiryollarını kullanacak olan Türk milleti, menşeindeki ilk sanatkârlığının, demirciliğinin eserini tekrar göstermiş olmakla müftehir olacaktır. Demiryolları Türk milletinin refah ve medeniyet yollarıdır.

Türkiye'de iktisat hayatının yüksek inkişafları ancak demiryollarıyla olacaktır. Milletin saadeti, istiklali bu yollardan geçecektir. Cumhuriyet Hükûmeti'nin bu vadideki çok verimli gayreti ve çok idealist hareketi takdire şayandır. Burada mühim olan nokta, Türk milletinin bu hakikati bütün müşküllerine rağmen takdir etmesi ve ona sahip olması keyfiyetidir. Demir sanatının naşiri bulunan Türk, o vatanında ikmal edilmiş olan bu lazımeyi elbette muasır medeniyetin bütün dünyada yükselttiği dereceye isal edecektir.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Şubat 1931, s. 1.

7. KONYA'DA ORDUNUN ÖNEMİNE DAİR YAPTIĞI KONUŞMA*

22 Şubat 1931

Muhterem Hanımlar, Muhterem Efendiler!

Bu gece bize çok samimi hayat yaşattınız. Bundan dolayı cümlenize suret-i mahsusada teşekkür ederim. Bu samimi hayatı, Türk milletinin güzide, kahraman evlatları olan zabitanımızın temiz ocağında geçirdik. Bu bilhassa benim için yüksek bir hassasiyeti mucip oldu. Bu noktada durarak huzurunuzda ve bütün millete karşı bir nokta-i nazarımı vuzuhla ifade etmek isterim.

Arkadaşlar!

Bütün tarih bize gösteriyor ki milletler, yüksek hedeflerine vasıl olmak istediği zaman, bu feveranları karşısında üniformalı çocuklarını bulmuşlardır. Tarihin bu umumiyeti içinde yüksek bir istisna bizim tarihimizde, Türk tarihinde görülür. Bilirsiniz ki Türk milleti, ne vakit yükselmek için adım atmak istemişse; bu adımların önünde daima pişva olarak, daima yüksek millî ideali tahakkuk ettiren hareketlerin pişdarı olarak kendi kahraman çocuklarından mürekkep ordusunu görmüştür.

Bunun içindir ki, Türk milleti tehlikelere karşı elinde kılınç yürümeye müheyya bulunan kahraman çocuklarına derin emniyet beslemiştir. Ve bu emniyeti daima besleyecektir. Bundan sonra da Türk milletinin ulvi idealinin husulü için kahraman asker evlatları hep önde gidecektir.

Bütün Türk milleti; muvaffak olduğu her hayati şeyin kahramanı olarak kendi ordusunu, ordusuna kumanda eden öz evlatlarından mürekkep zabitler heyetini, yüksek kumanda heyetini görmektedir. Millet ve kahraman evlatlarından mürekkep ordu, o kadar yekdiğeriyle birleşmiştir ki, dünyada ve tarihte bunun misali enderdir. Bu millî tecelli ile daima müftehir olabiliriz.

Arkadaşlar!

Ordudan bahsederken bu memleketin hakiki sahibi olan Türk milletinin münevver evlatlarından bahsediyorum. Bu evlatlar içinde şüphe yok ki yarının kahramanlarını yetiştiren mürebbilerimiz dâhildir. İcabında derhâl kisvesini değiştirerek icap eden yerde başını veren ordu ile beraber yürüyen muallim arkadaşlarımız da dâhildir.

* *Hâkimiyet-i Milliye,* 24 Şubat 1931, s. 1.

Ben, yüksek ordumuzun zabitlerinden ve onlarla Türk'ün münevver evlatlarından bahsettiğim zaman, onlarla beraber olan fikren, vicdanen, ilmen millî kahramanlığa iştirake müheyya Türk gençlerinden bahsediyorum.

Bu geceki manzara, bana bu yüksek gençliği temsil ettiği için, ne kadar mütehassıs olduğumu anlarsınız. Kalbimde tahassul eden saadeti ve düşündüklerimi nazarlarım size isal etmektedir. Sözlerime nihayet verirken şunu sarih olarak söylemek isterim ki, Türk milleti ordusunu çok sever, onu kendi idealinin harisi telakki eder.

8. KONYA'DA CUMHURİYET HALK FIRKASI'NDA YAPTIĞI KONUŞMA*

28 Şubat 1931

Biz bütün vatandaşları fırkamızın kadrosu haricinde tasavvur etmiyoruz. Aralarında maksadı anlamamış olanlar bulunabilir. En nihayet bunlara millî ve siyasi vazifelerini anlatmak fırka teşkilatımıza, fırkamızın bir şubesi olan Türk Ocaklarına ve her yerde Behemehâl Türk Ocaklarının içinde memleket gençleriyle beraber çalışmaları icap eden muallimlere teveccüh eder. 18 yaşında ve daha yüksek yaşta rey sahibi bütün gençleri fiilen azamız görmek isteriz. Henüz bu yaşa gelmeyenleri aza namzedi telakki etmek ve onları buna göre hazırlamak lazımdır. Fırkamızın yüksek mefkûresini ve programının esaslarını bütün vatandaşlara anlatmaktır.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Mart 1931, s. 1.

9. HÂKİMİYET-İ MİLLİYE GAZETESİ YAZARINA TÜRK OCAKLARI HAKKINDA VERDİĞİ DEMEÇ*

25 Mart 1931

Milletlerin tarihinde bazı devirler vardır ki muayyen maksatlara erebilmek için maddi ve manevi ne kadar kuvvet varsa hepsini bir araya toplamak ve aynı istikamete sevk etmek lazım gelir. Yakın senelerde milletimiz böyle bir toplanma ve birleşme hareketinin mühim neticelerini idrak etmiştir.

Memleketin ve inkılâbın içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı masuniyeti için, bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lazımdır.

Teessüs tarihinden beri ilmî sahada halkçılık ve milliyetçilik akidelerini neşir ve tamime sadakatle ve imanla çalışan ve bu yolda memnuniyeti mucip hizmetleri sebk etmiş olan Türk Ocaklarının aynı esasları siyasi ve tatbikî sahada tahakkuk ettiren fırkamla bütün manasıyla yekvücut olarak çalışmalarını münasip gördüm.

Bu kararım ise millî müessese hakkında duyduğum itimat ve emniyetin ifadesidir.

Aynı cinsten olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidir.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 25 Mart 1931, s. 1.

10. ÜÇÜNCÜ DEFA CUMHURBAŞKANLIĞI'NA SEÇİLMESİ DOLAYISIYLA TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA*

4 Mayıs 1931

Muhterem Efendiler!

Beni tekrar Türkiye Reis-i Cumhuru intihap etmek suretiyle bizzat ve büyük milletimiz namına hakkımda gösterdiğiniz itimada teşekkür ederim. Bu itimadın bana tahmil ettiği mesuliyetin ağırlığını müdrikim, bunun icaplarını ifa da muvaffakiyetin aziz milletimizin muhabbet ve emniyetine ve celil heyetinizin ciddi yardımına vabeste olduğunu samimiyetle arz ederim. Bu muhabbet ve yardımın benden esirgenmeyeceğine eminim.

Büyük milletimiz için yüksek saadetler ve Âli Meclis'e mesaisinde muvaffakiyetler dilerim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin muhterem azası; Reis-i Cumhur sıfatıyla Cumhuriyetin kanunlarına ve hâkimiyet-i milliye esaslarına riayet ve bunları müdafaa Türk milletinin saadetine sadıkane ve bütün kuvvetimle sarf-ı mesai, Türk Devleti'ne teveccüh edecek her tehlikeyi kemal-i şiddetle men, Türkiye'nin şan ve şerefini vikaye ve ilaya ve deruhte ettiğim vazifenin icabatına hasr-ı nefs etmekten ayrılmayacağıma -huzurunuzda- namusum üzerine söz vererek ant içerim.

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 4, Cilt 1, 4.5.1931, Pazartesi, s. 6

11. CUMHURİYET HALK FIRKASI'NIN ÜÇÜNCÜ BÜYÜK KONGRESİ'NİN AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA*

10 Mayıs 1931

Efendiler!

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 3'üncü Büyük Kongresi'ni açıyorum. Bu münasebetle fırkamızın muhterem murahhaslarını hürmetle selamlarken duyduğum sevinç ve saadetin büyük olduğunu heyecanla arz ederim.

Arkadaşlar,

Birinci umumi kongremiz bundan on iki sene evvel Sivas'ta, bir mektep dershanesinde yapılmıştı. Oraya gelen murahhaslar türlü takipler altında, birçok müşküllerle karşılaşmışlardı. Müzakerelerimiz dâhilî ve haricî düşmanların süngü ve idam tehditleri içinde vuku buluyordu. Fakat Türk milletinin hakiki his ve emellerini temsil ettiğine kani bulunan kongre heyeti, millî vazifesini ikmal lüzumunu her mülahazanın üstünde tuttu. Takip etmekte bulunduğumuz prensiplerin ilk esaslarını tespit etti. Ondan sonra da feragatle ve azimle o esaslar üzerinde yürüdü, muvaffak oldu. Millî mefkûreye tam bir iman ve onun icaplarına tereddütsüz tevessülün neticesi elbette muvaffakiyettir. Bugünkü kongremizin işlerine başlarken, Sivas Umumi Kongresi'ni yâd etmekten maksadım, onun fırkamızca inkılâbımızın tarihî bir hatırası olarak, mahfuz tutulmasında fayda gördüğümdendir. Millet için ve milletçe yapılan işlerin hatırası her türlü hatıraların üstünde tutulmazsa millî tarih mefhumunun kıymetini takdir etmek mümkün olamaz.

Sivas Umumi Kongresi'nden bugüne kadar bunca engellere karşı mefkûre yolunda attığımız adımlar göz önüne getirilirse o önümüzdeki senelerin fırkamız için vadettiği muvaffakiyet ufuklarının ne kadar geniş olabileceğini tahmin de güçlük çekilmez.

Bu mülahazanın isabeti bir şarta bağlıdır. O şart aziz milletimizin muhabbet ve itimadının fırkamızın üzerinden eksik olmamasına dikkatle ve feragatle çalışmaktır.

Fırkamız bunda kusur etmedikçe, selim hisli, şuurlu, vefalı milletimizin muhabbet ve itimadından daima emin olabiliriz.

Arkadaşlar,

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 11 Mayıs 1931, s. 1.

On iki sene evvelki Sivas Umumi Kongresi'nde de dört sene evvelki kongremizde olduğu gibi, fırkamızın bugünkü kongre heyeti dahi milletin hakiki hislerini, arzularını temsil mevkiinde bulunmaktadır. Bunun reddolunmaz bir hakikat olduğunu son umumi intihap neticesi açık bir surette göstermiştir.

Büyük milletimizin fırkamıza göstermekte olduğu alaka ve itimada karşı -ayağa kalkarak- en derin tazim ve hürmetle eğilir ve ona minnet ve şükranlarımızı sunarım.

Büyük Kongrenin muhterem azası, geçen devrede yaptığımız işleri bir beyanname hâlinde hulâsa ettik. Burada ıttılanıza arz olunacaktır.

Önümüzdeki seneler içinde yapacağımız işleri ve alacağımız tedbirleri burada hep beraber düşünüp konuşacağız.

Arkadaşlar,

Her biriniz vatanın bir bucağından, halkın içinden geliyorsunuz, memleketin ihtiyaçlarına, halkın yeni dertlerine yakından vakıf bulunuyorsunuz. Fırkamızın prensiplerini tatbik eden İcra Vekilleri arkadaşlarımız da içinizdedir. Müzakere ve münakaşalarımız birlikte olacaktır. Bu müzakere ve münakaşaların feyizli neticeler verebilmesi için arkadaşların kayıtsız ve şartsız serbest konuşmaları, tenkidi icap eden noktalar görüldükçe müsamahalı davranmamaları lüzumu tabiidir.

Arkadaşlar,

Biz yüksek mefkûreli büyük bir fırka ailesinin, birbirine samimi arkadaşlıkla bağlı azasıyız. Müşterek mefkûre ve karşılıklı samimiyetin icabı, birbirimizi tenvir ve irşat ederek umumi heyeti en isabetli yolda yürütmektir.

Fırkamız mensuplarının bu şiarı yükseldikçe, fırkamızda tesanüt, yüksek birlik ve millî mefkûreye hizmet kudreti inkişaf eder, yükselir. Birbirimizi irşat ve halkı tenvir etmekte yalnız fayda vardır. Bundan asla zarar gelmez fakat aksinden çok zarar görüleceği tecrübelerle sabittir.

Muhterem arkadaşlar, büyük kongre mesaisinin memleket ve milletimiz için yeni saadetler hazırlamasını temenni ederim.

12. IRAK KRALI I. FAYSAL ŞEREFİNE ANKARA PALAS'TA VERİLEN ZİYAFET SIRASINDA YAPTIĞI KONUŞMA*

7 Temmuz 1931

Kral Hazretleri, zat-ı haşmetânelerini burada, Türkiye Cumhuriyeti'nin merkezinde selamlamakla bahtiyarım.

Dostumuz ve komşumuz muhterem Iraklılara ve onun sevilen hükümdarına karşı çok samimi dostluk duygularıyla mütehassıs bulunmaktayız. Bu hislerin Türkiye'de ne kadar kuvvetli makesi bulunduğunu, bizzat müşahede buyuracaksınız. Ziyareti haşmetâneleri mevcut dostluk hislerini ve bağlarını şüphesiz çok kuvvetlendirecektir.

Bütün gayretlerini sulh içinde inkişafa hasreden ve komşularıyla ve dünyanın bütün milletleriyle karşılıklı samimiyet ve müsavat esasları dâhilinde iyi geçinmeyi şiar edinen Cumhuriyet Hükûmeti, Irak'ın gittikçe artan bir terakki ile huzur içinde mesut ve müreffeh olmasını alaka ile takip ve temenni etmektedir.

Milletler arasındaki bağların ve alakaların inkişafında pek mühim olan ve tarihin seyrinde daima tesirini gösteren coğrafi, iktisadi amillerden başka, bugünkü karşılıklı menfaatleri ve dâhilî, haricî sulh ve sükûn siyasetleri ve münasebetleri de Irak ile Türkiye'yi birbirine yaklaştırmakta ve daha çok dost yapmaktadır. Bu görüş ve anlayışta müşterek olduğumuz kanaatini ifade etmeme müsaadelerini rica ederim.

Bu samimi kanaat ve hisler içinde sözlerimi bitirirken, huzurlarıyla hepimize sevinçler veren muhterem misafirimiz Haşmetlû Kral Hazretlerinin şahsi saadetlerini ve dost Iraklıların refah ve ikbalini temenni ederim.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 8 Temmuz 1931, s. 1.

13. NEW YORK'TAN İSTANBUL'A UÇAN AMERİKALI HAVACILARA HİTABEN YALOVA'DA YAPTIĞI KONUŞMA *

3 Ağustos 1931

Ben Amerika'nın bu kahraman çocuklarını, kahramanlığın bütün evsafına malik ve bütün cihan karşısında tatbike muannidane müteşebbis gördüm. Kendileri yüksek kahramanlıklarını, yüksek tevazu içinde gizliyorlar. Ümit ederim ki, beklerim ki, bu gençler, bugün yaptıklarından daha büyük fiil-i eserler sahibi olacaklardır. Bununla zaten çok yüksek olan Amerika camiası müftehir olacağı gibi, bütün insanlık yüksek heyecanlı iftiharlarla mesrur olacaktır. Bu sevinçlerin en yükseğini en derin hassasiyetle Türk milletinin duyacağına şüphe yoktur. Çünkü Türk milleti, güzel her şeyi, her medeni şeyi, her yüksek şeyi sever, takdir eder.

Fakat muhakkaktır ki her şeyin fevkinde tapındığı bir şey varsa, o da kahramanlıktır. Bu sözlerim şüphesiz bugünkü müteyakkız Türk gençliğinin kulaklarında yüksek ve müessir akisler yapacaktır. Yüksek hasletlerine ehemmiyetle baktığım Türk çocuklarından daha az şey istemem.

Harikulade seyahatinizi Türk milleti yüreklerden taşan takdir ve muhabbetle karşıladı. Amerika semasından yükselerek Türk semasında belirecek kıymetli misafirleri, oradan uçtukları andan itibaren Türkiye ufuklarına geldikleri ve topraklarımıza kondukları dakikaya kadar, alaka ve heyecanla takip etti. Muvaffakiyetini can ve gönülden diledi ve kendi muvaffakiyeti gibi sevindi.

Filhakika muvaffakiyetiniz hem fennin ve hem tekniğin ve hem de bilhassa maharet ve cesaret itibarıyla insan kudretinin emsalsiz bir zaferidir.

Kıtaları birleştirirken, milletleri yaklaştırıyorsunuz.

Sizin gibi kahramanlar, milletleri birbirinin saadetleri ve kaderler ile alakadar olan bir aile efradı hâline getirirler.

Şüphe etmem ki siz medeniyetini hayranlıkla takip ettiğimiz yeni dünyanın büyük diyarı ile eski dünya kıtalarının mültekasında bulunan Yeni Türkiye'yi böyle vasıtasız birleştirirken, Amerikalıların ve Türklerin kalplerini de birbirine daha ziyade yaklaştırdınız.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 3 Ağustos 1931, s. 1.

Bugünün gençliği; zamanımıza kadar beşeriyetin tahayyül etmediği semavi yollardan insanlar arasında, milletler arasında yüksek dostlukların, yüksek muhabbetlerin müessisleri oluyor. Bu ulvi hedeflerin ulvi işaretlerini veren Amerika'nın sizin gibi cesur ve idealist gençlerini karşımda görmekle, onlarla görüşmekle müftehir ve bahtiyarım.

Siz semadan güzel bir yol çizdiniz. Bu seyahatiniz Türk tayyarecilerine de hazırlanmak için büyük bir teşvik olacaktır.

Sizi hararetle tebrik ederim. Şahıslarınızda muhterem Amerika milletini, Amerika bilgi ve tekniğini ve Amerika tayyareciliğinin kahraman mümessillerini selamlarım.

Yüksek camianızı dünyada yüksek bir surette temsil eden muhterem Reis-i Cumhurunuzu, bu güzel münasebetle hürmetle ve muhabbetle yâd ederim. Ve size iyi seyahatler ve daima böyle muvaffakiyetler temenni ederim.

14. İKİNCİ BALKAN KONFERANSI ÜYELERİNE HİTABEN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA *

25 Ekim 1931

Hanımlar ve Efendiler!

Balkan milletlerinin birliğine çalışan, kıymetli murahhasların huzurunda bulunmaktan ve onları muhabbetle selamlamaktan duyduğum bahtiyarlık çok büyüktür.

Balkan milletleri, bugün Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye gibi müstakil siyasi mevcudiyetler hâlinde bulunuyorlar. Bütün bu devletlerin sahipleri olan milletler asırlarca beraber yaşamışlardır. Denebilir ki Türkiye Cumhuriyeti dâhil olduğu hâlde son asırlarda vücut bulan bugünkü Balkan devletleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun yavaş yavaş parçalanmasının ve nihayet tarihe gömülmesinin tarihî neticesidir.

Bu itibarla Balkan milletlerinin asırlara şamil müşterek bir tarihi vardır. Bu tarihin elemli hatıraları varsa onlara sahip olmakta bütün Balkanlılar müşterektir. Türklerin hissesi ise daha az acı olmamıştır.

İşte, siz muhterem Balkan milletleri mümessileri, mazinin karışık his ve hesaplarının üstüne çıkarak derin kardeşlik esasları kuracak ve geniş birlik ufukları açacaksınız, ihmal olunmuş ve unutulmuş büyük hakikatleri ortaya koyacaksınız.

Muhterem milletler murahhasları!

Balkan milletleri içtimai ve siyasi ne çehre arz ederlerse etsinler, onların Orta Asya'dan gelmiş aynı kandan, yakın soylardan müşterek cetleri olduğunu unutmamak lazımdır.

Karadeniz'in şimal ve cenup yollarıyla binlerce seneler deniz dalgaları gibi birbiri ardınca gelip Balkanlarda yerleşmiş olan insan kitleleri başka başka adlar taşımış olmalarına rağmen, hakikatte bir tek beşikten çıkan ve damarlarında aynı kan deveran eden kardeş kavimlerden başka bir şey değillerdir.

Görüyorsunuz ki Balkan milletleri yakın maziden ziyade uzak ve derin mazinin kırılmaz çelik halkalarıyla birbirine pekâlâ bağlanabilir.

---

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 26 Ağustos 1931, s. 1.

Bin bir türlü beşeri ihtiraslarla, dini ayrılıklarla, bazı tarihî hadiselerin bıraktığı dargın izlerle, geçmiş zamanlarda, gevşetilmiş, hatta unutturulmuş olan hakiki bağların ihya olunması lüzumlu ve faydalı olduğu yeni insani devre girdik.

Bir an için bütün bu maziye gömülmüş olan hatıralardan sarfınazar etsek bile bugünün hakiki icapları Balkan milletlerinin, devrin hürmet ve riayete mecbur kıldığı, yepyeni şartlar ve kayıtlar ve geniş bir zihniyet altında birleşmelerindeki faydanın büyük olduğunu göstermektedir. Balkan birliğinin temeli ve hedefi, karşılıklı siyasi müstakil mevcudiyete saygı ile dikkat ederek iktisadi sahada, kültür ve medeniyet vadisinde teşrik-i mesai eylemek olunca böyle bir eserin bütün medeni beşeriyet tarafından takdirle karşılanacağına şüphe edilemez.

Asırlardan ve asırlardan beri zavallı beşeriyeti mesut etmek için tutulan yolların, kullanılan vasıtaların, verdikleri neticelerin ne derece emniyetbahş oldukları tetkike şayan değil midir?

Artık insanlık mefhumu, vicdanlarımızı tasfiyeye ve hislerimizi ulvileştirmeye yardım edecek kadar yükselmiştir.

Vaziyetleri ve onların icaplarını medeni insan fikriyle ve yüksek vicdan aydınlığı ile müşahede ve mütalaa edersek şu neticelere varırız:

İnsanları mesut edeceğim diye onları birbirine boğazlatmak gayr-ı insani ve son derece teessüfe şayan bir sistemdir.

İnsanları mesut edecek yegâne vasıta onları birbirlerine yaklaştırarak, onlara birbirlerini sevdirerek, karşılıklı maddi ve manevi ihtiyaçlarını temine yarayan hareket ve enerjidir.

Cihan sulhu içinde beşeriyetin hakiki saadeti ancak bu yüksek ideal yolcularının çoğalması ve muvaffak olmasıyla mümkün olacaktır.

Size tuttuğunuz şerefli insanlık yolunda imtisal numunesi olacak, ciddi ve devamlı mesai ve bu mesainizin muvaffakiyetlerle tetevvüc etmesini temenni ederim. Temsil eylediğiniz Balkan milletlerine de geniş refah ve saadetler dilerim. Ve Balkan milletlerinin muhterem devlet reisleri için sıhhat ve saadetler temenni ederim.

Teşebbüsünüzün umumi anlaşmayı kolaylaştırıcı, mahiyeti itibarıyla cihan sulhüne hizmet edici, insani bir amil meydana getireceğine kaniyim.

Milletlerinize, benden hararetli muhabbetler, samimi dostluklar götürünüz. Sizi ve sizin asil milletlerinizi hürmetle bir daha selamlarım.

15. DÖRDÜNCÜ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN BİRİNCİ YASAMA YILININ AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

1 Kasım 1931

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Azası!

Dördüncü Büyük Millet Meclisi'nin ilk içtima senesini açmakla mübahiyim. Muhterem azayı hürmet ve muhabbetle selamlarım.

Yeni intihabatı müteakip yüksek Meclis'in fevkalade içtimaında vücuda getirdiğiniz eserlerin memleketin umumi hayatında faydalı tesirleri sabittir. Cihan-şümul buhranın tesirlerine karşı her yerde yeni vergilerle tedbir aranırken, Türkiye Büyük Millet Meclisi bilakis bazı vergileri indirmek gibi fevkalade cesurane bir hareket ihtiyar etti. Vatandaş hayatında tedbirlerinizin tesirleri hayırlı olarak mahsustur.

Memleket efkârında sükûneti ve idarede istikrarı temin eden tedbirleriniz de tezkâra şayandır.

Dâhilî siyasette husule getirdiğiniz itimat ve huzur vatandaşları feyizli mesailerinde müsterih ve mutmain kılmıştır. Cumhuriyet kanunlarının ve Cumhuriyet kuvvetlerinin hürmet ve itibarı memleket için esas mesnet ve müeyyide olduğu bir daha sabit olmuştur.

Muhterem Arkadaşlarım,

İçinde bulunduğumuz sene, malî ve iktisadî umumi buhrana karşı milletlerin çetin bir imtihan geçirmekte olmalarıyla hususi dikkat-i caliptir.

Bu imtihanda Türk milleti hayatiyeti, faaliyeti, kanaatkârlığı ve fedakârlığıyla takdire layık bir kudret göstermektedir.

Gelecek sene de beynelmilel buhranın devamına hazırlıklı bulunmak vazifesi karşısındayız. Malî ve iktisadî vaziyeti yakından takip ederek tedbirleri vaktinde ittihaz etmek en mühim işiniz olacaktır.

Çetin imtihanlara muvaffakiyetle mukabele eden millî paranın kudretini ve milletin beynelmilel buhrana karşı yüksek varlığının esaslarını masun bulundurmak başlıca gayemizdir. Bu uğurda milletimize has olan azim ve fedakârlığı, icap ederse en yüksek derecelerde tecelli ettirmek katî kararımızdır.

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre, Cilt 4, 1.11.1931, Pazar, s. 3

Nefsimize ve millet kudretlerine itimat, hükûmette ve siyasette istikrar, tasarrufta ve fedakârlıkta sarsılmaz bir karar, devletin dâhil ve hariçte emniyet ve sükûnete mazhariyeti halin başlıca tedbirleridir. Esasen bizde mevcut olan bu şeraitin, icap ettikçe layıkıyla ve kemaliyle tecelli ettirilmesi, müşkülatın iktihamı için emin ve müessir olacaktır. Yüksek himmetinizle Türk milleti dâhilî hayatında ve beynelmilel vaziyetinde cihanı saran büyük müşkülattan yeni bir kudretle temayüz ederek çıkacaktır.

Muhterem Milletvekilleri!

Haricî siyasetimizin müsalemet-perver ve müstakim mahiyeti, geçen sene içinde bir daha tebarüz etmiştir. Yakın komşularımızla münasebetlerimizin samimiyeti artmıştır. Beynelmilel âlemde, her devletle iyi münasebette bulunmakta, müspet semereler elde etmekteyiz.

Türkiye'nin emniyetini gaye tutan, hiçbir milletin aleyhinde olmayan bir sulh istikameti bizim daima düsturumuz olacaktır.

Başvekilin ve Hariciye Vekili'nin Yunanistan'ı ziyaretleri iki memleket arasında kıymetli dostluk tezahüratına vesile vermekle bilhassa dikkat ve memnuniyetimizi mucip oldu.

Birbirleriyle davası kalmadığını, birbirleriyle iyi geçinmek kararında bulunduğunu ilan eden iki memleketin münasebetlerinde hayırlı inkişafları memnuniyetle teshil ve teşvik etmek emelimizdir.

Macaristan'a vuku bulan aynı ziyaretlerin iyi intibalarını bilhassa zikretmek isterim. Kardeş Macar milletiyle dostluk tezahüratı daima arzu ve iltizam ettiğimiz mesut hadiseler kıymetindedir.

Irak Kralı hazretlerinin ve kıymetli nazırlarının ziyaretleri memleketimizde pek tatlı hatıralar bıraktı. Irak'la münasebetlerimizin dürüst ve iyi komşuluk yolunda tezahüratı ve mütemadiyen inkişafı bizim ciddi arzumuzdur.

Büyük dostumuz Sovyet Rusya'nın muhterem Hariciye Komiserini Ankara'da kabul etmekle memnun olduk. İki memleketin tecrübe geçirmiş dostça münasebetlerini aynı kuvvet ve samimiyetle idame etmek tarafeynin büyük menfaat ve halis arzularının icabatından olduğu bu vesile ile de izhar ve tebarüz ettirilmiştir.

Muhterem Efendiler,

Balkan milletleri arasında sulhu ve anlaşmayı istihdaf eden her millete mensup hususi teşekküllerin faaliyetlerini takdirle yâd etmek benim için hususi bir zevktir.

Türkiye, coğrafi vaziyeti itibarıyla Balkanlarda sulhun muhafaza ve takviyesinde bilhassa alakadardır. Komşularıyla hemen hiçbir davası ve ihtilafı bulunmamak vaziyeti Türkiye'nin temenniyatına hususi bir samimiyet izafe etmek tabiidir.

Aziz Arkadaşlarım!

Büyük Millet Meclisi'ni yeni ve mühim vatan hizmetleri bekliyor. Yeni mesaimizin ve tedbirlerinizin de büyük milletimizin menfaatlerine tamamıyla uygun düşeceğine şüphe yoktur. Mensubuyla müftehir bulunduğumuz büyük Türk milletinin emanet ve salahiyetiyle beraber muhabbet ve müzahereti de sizin üzerinizdedir.

1932

1. KERİMAN HALİS'İN DÜNYA GÜZELİ SEÇİLMESİ DOLAYISIYLA CUMHURİYET GAZETESİ BAŞYAZARINA VERDİĞİ DEMEÇ *

3 Ağustos 1932

Türk ırkının necip güzelliğinin daima mahfuz olduğunu gösteren dünya hakemlerinin bu Türk çocuğu üzerindeki hükümlerinden memnunuz. Fakat Keriman hepimizin işittiğimiz gibi söylemiştir ki, o bütün Türk kızlarının en güzeli olmak iddiasında değildir. Bu güzel Türk kızımız, ırkının kendi mevcudiyetinde tabii olarak tecelli ettirdiği güzelliğini dünyaya, dünya hakemlerinin tasdikiyle tanıttırmış olmakla elbette kendini memnun ve bahtiyar addetmekte haklıdır.

Türk milleti, bu güzel çocuğunu şüphesiz samimiyetle tebrik eder. Cumhuriyet gazetesi, bu meselede Türk ırkının diğer dünya milletleri içinde mümtaz olan asil güzelliğini göstermek teşebbüsünü takip etmiş ve bunu dünya nazarında muvaffakiyetle intaç eylemiştir. Ondan dolayı bittabi bu vesile ile de takdir ve tebriklerimize hak kazanmıştır.

Şunu ilave edeyim ki Türk ırkının dünyanın en güzel ırkı olduğunu tarihî olarak bildiğim için, Türk kızlarından birinin dünya güzeli intihap olunmuş olmasını çok tabii buldum. Fakat Türk gençlerine bu münasebetle şunu tahattur ettirmeyi lüzumlu görüyorum: Müftehir olduğumuz tabii güzelliğinizi fennî tarzda muhafaza etmesini biliniz ve bu yolda bir tekâmülün mütemadi tahakkukunu ihmal etmeyiniz. Bununla beraber asıl uğraşmaya mecbur olduğunuz şey, analarınızın ve atalarınızın oldukları gibi yüksek kültürde ve yüksek fazilette dünya birinciliğini tutmaktır.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 4 Ağustos 1932, s. 1.

2. MAC-ARTHUR İLE GÖRÜŞMESİNDE YAPTIĞI AÇIKLAMA*

27 Eylül 1932

-Avrupa'nın vaziyeti hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Versailles Muahedesi 1'inci Dünya Harbi'ne sebebiyet vermiş olan amillerden hiçbirini bertaraf edemediği gibi bilakis dünün başlıca rakipleri arasındaki uçurumu büsbütün derinleştirmiştir. Zira galip devletler, mağluplara sulh şartlarını zorla kabul ettirirlerken, bu memleketlerin etnik jeo-politik ve iktisadî hususiyetlerini asla nazar-ı itibara almamışlar ve sadece husumet hislerinden mülhem bulunmuşlardır. Böylelikle bugün içinde yaşadığımız sulh devresi sadece mütarekeden ibaret kalmıştır. Eğer siz Amerikalılar, Avrupa işleri ile alakadar olmaktan vazgeçmeyerek Wilson'un programını tatbikte ısrar etseydiniz, bu mütareke devresi uzar ve bir gün devamlı bir sulha müncer olabilirdi. Bence, dün olduğu gibi yarında Avrupa'nın mukadderatı Almanya'nın alacağı vaziyete bağlı bulunacaktır. Fevkalade bir dinamizme malik olan bu 70 milyonluk çalışkan ve disiplinli millet, üstelik millî ihtiraslarını kamçılayabilecek siyasi bir cereyana kendisini kaptırdı mı, er geç Versailles Muahedesi'nin tasfiyesine tevessül edecektir.[1]

- İtalya hakkında ne düşünüyorsunuz?

- İtalya, Mussolini'nin idaresi altında şüphesiz büyük bir kalkınmaya ve inkişafa mazhar olmuştur. Eğer Mussolini müstakbel bir harpte, İtalya'nın zahirî heybet ve azametini, harp haricinde kalmak suretiyle, layık-ı veçhile istismar edebilirse sulh masasında başlıca rollerden birini oynayabilir. Fakat korkarım ki İtalya'nın bugünkü şefi, Sezar rolünü oynamak hevesinden kendisini kurtaramayacak ve İtalya'nın askerî bir kuvvet yaratmaktan henüz çok uzak olduğunu derhâl gösterecektir.[2]

---

* Washington 7 (T.H.A.)- *Yarın neşredilecek "The Caucasus" mecmuası Atatürk'le Mac-Arthur arasında, bundan 20 sene evvel yapılan görüşmenin aşağıdaki şayan-ı dikkat tafsilatını açıklayacaktır. Cumhuriyet,* 8 Kasım 1951.

1 Bu sözlerden sonra Mac-Arthur şu notu düşmüştür: "*Atatürk, Almanya'nın İngiltere ve Rusya hariç olmak üzere bütün Avrupa kıtasını işgal edebilecek bir orduyu kısa bir zamanda teşkil edebileceğini, binaenaleyh harbin 1940-46 seneleri arasında başlayacağını, Fransa'nın kuvvetli bir ordu yaratmak için lazım gelen hassaları artık kaybettiğini ve İngiltere'nin, adalarını müdafaa etmek için bundan sonra Fransa'ya güvenemeyeceğini söylemiştir.*"

2 Atatürk, Amerika'nın geçen harpte olduğu gibi, bu harpte de bîtaraf kalamayacağını ve Almanya'nın ancak bu Amerikan müdahalesi dolayısıyla mağlûp olacağını da ilave etmiş ve

- Avrupa devlet adamları, başlıca ihtilaf mevzuu olan mühim siyasi meseleleri, her türlü millî egoizmlerden uzak ve yalnız umumun nef'ine olarak son bir gayret ve tam bir hüsnüniyetle ele almazlarsa, korkarım ki felaketin önü alınamayacaktır. Zira Avrupa meselesi İngiltere, Fransa ve Almanya arasındaki ihtilaflar meselesi olmaktan artık çıkmıştır. Bugün Avrupa'nın şarkında bütün medeniyeti ve hatta bütün beşeriyeti tehdit eden yeni bir kuvvet belirmiştir. Bütün maddi ve manevî imkânlarını, topyekûn bir şekilde cihan ihtilali gayesi uğruna seferber eden bu korkunç kuvvet, üstelik Avrupalılar ve Amerikalılarca henüz malum olmayan yepyeni siyasi metotlar tatbik etmekte ve rakiplerinin en küçük hatalarından bile mükemmelen istifade etmesini bilmektedir. Avrupa'da vuku bulacak bir harbin başlıca galibi ne İngiltere ne Fransa ne de Almanya'dır. Sadece Bolşevizm'dir. Rusya'nın yakın komşusu ve bu memleketle en çok harp etmiş bir millet olarak biz Türkler, orada cereyan eden hadiseleri yakından takip ediyor ve tehlikeyi bütün çıplaklığı ile görüyoruz. Uyanan Şark milletlerinin zihniyetlerini mükemmelen istismar eden, onların millî ihtiraslarını okşayan ve kinleri tahrik etmesini bilen Bolşevikler yalnız Avrupa'yı değil, Asya'yı da tehdit eden başlıca kuvvet hâlini almışlardır.[3]

- Görüşlerimizde tam bir mutabakat var. Fakat temenni edelim ki vaziyeti biz yanlış görelim ve dünyanın mukadderatını ellerinde tutan devlet adamları haklı çıksınlar.

öngörüsünü belirtmiştir.

3 Söz Asya'ya intikal edince Mac-Arthur şöyle demiştir:
"Fikrinize tamamıyla iştirak ediyorum. Avrupa ile Amerika devlet adamlarının asıl tehlikeyi görememeleri, bana da çok endişe veriyor. Böylelikle hepimizi tehdit eden bir düşmanın büyük menfaatler temin edebileceği bir harbe doğru sürükleniyoruz. Bana öyle geliyor ki Avrupa'da başlayacak bir harp behemehâl Asya'ya da sirayet edecektir. Zira büyük devletlerin Avrupa'da ki mağlûbiyetlerini, Japonya, Asya'daki emellerini tahakkuk ettirmek için bir fırsat addedecektir. Amerika buna şüphesiz bigâne kalamayacaktır. İster istemez sürükleneceğimiz böyle bir harpte ise Rusya, Asya'daki nüfuzunu genişletmeğe çalışacaktır. Eğer siyaset adamlarımız o esnada Rus yardımını ağır toprak tavizleri pahasına satın almamak dirayetini gösterirlerse ne âlâ, aksi takdirde biz bir tehlikeyi bertaraf etmeye çalışırken, onun yerine daha büyüğünü kaaim etmiş olacağız. Binaenaleyh Rusya ile müttefikan yapacağımız bir harp, Avrupa meselelerini olduğu gibi Asya meselelerini de halletmekten çok uzak kalacaktır. Bitmez tükenmez insan malzemesine malik bulunan ve üstelik Avrupa ile Amerikan sanayicilerinin ihracat pazarı olan Asya, Rusya'nın nüfuzu altına girdiği gün dava Bolşevizm için halledilmiş olacaktır. Ruslar, bunu bizden daha iyi anladıkları içindir ki Asya'da ekseriya gözümüzden kaçan büyük bir faaliyet gösteriyorlar. Bugün Çin'in mühim bir kısmı komünist ajanlarının kontrolü altında bulunmaktadır. Eğer Amerika ve Avrupa devlet adamları Çin'e lazım gelen ehemmiyeti vermez ve oradaki komünist aleyhtarı devlet adamlarını desteklemezlerse Japonların mağlûbiyeti komünistlerin Çin'deki zaferi olabilir. Aynı hal Mançurya, Kore, Hindistan, Hindicini, Birmanya için de varittir. Binaenaleyh bence dünyanın mukadderatı Avrupa değil, Asya'da hal olunacaktır. İki büyük asker arasındaki fikir teatisi bittiği zaman Atatürk gülerek konuşmasına devam etmiştir."

3. DÖRDÜNCÜ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN İKİNCİ YASAMA YILININ AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA*

1 Kasım 1932

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Azası,

Büyük Millet Meclisi'nin dördüncü devresinin 2'nci toplanma yılını açıyorum. Yüce milletimizin değerli vekillerini saygı ve sevgi ile selamlarım.

Aziz Arkadaşlarım!

Beynelmilel siyasi ve iktisadi buhranlardan, beşeriyetin duymakta olduğu sıkıntı ve acı devam etmektedir. Siyasi buhranın mahiyeti, Silahları Bırakma Konferansı'nın müşküllerinde hülasa olarak müşahede edilebilir. İktisadi buhran ise milletler arasında mübadelenin azalması ve daralması şeklinde sahasını genişletmiş ve tesirini arttırmıştır. Bizim kanaatimizce beynelmilel siyasi emniyetin inkişafı için ilk ve en mühim şart, milletlerin hiç olmazsa sulhu muhafaza fikrinde, samimi olarak birleşmesidir. Biz iktisadi genişliğin temelini de ancak her milletin refahla yaşamaya ve ilerlemeye hakkı olduğunu teslim eden bir zihniyetle, bütün milletlerin birlikte çalışmaları yolunun bulunmasında görüyoruz.

Muhterem Milletvekilleri!

Bütün milletlerin güçlükle göğüs germeğe uğraştığı zorluklar içinde milletimiz büyük canlılık, hükûmetimiz yüksek isabet göstermektedir. Komşularımızla ve bütün milletlerle münasebetlerimiz ciddi, samimi sulh ve emniyet fikrine müstenit olarak inkişaf etmektedir.

Dostlar arasında, dürüst bir vaziyetin muhafazası bizim daima çok ehemmiyet verdiğimiz bir esastır. Beynelmilel iktisat güçlüklerine karşı, hâlin icabına göre, müdafaa, muvazene, inkişaf tedbirlerini almaktayız. Karşısında bulunduğumuz her imkânı genişlik ve kolaylık yolunda tatbik etmeye çalışıyoruz. Millî iktisadın ve paranın gösterdiği kudret ve istikrar; alınan tedbirlerin isabetine kanaat verecek mahiyettedir. Bütçenin vaziyeti, tahminlerin bu yıl tahakkuk edebileceğine kuvvetli umut vermektedirler. Her hâlde muvazeneli bir bütçenin temini, gelecek yıla düşen kaygılarımızın yine esası kalacaktır.

Aziz Arkadaşlar!

---

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 4, Cilt 10, 1.11.1932, Salı, s. 3.

Her zaman göz önünde bulundurduğumuz ana işlere ara vermeden devam etmeye mecburuz. Demiryolu programının tatbikine devam edeceğiz. Ziraat sahasında ıslah müesseselerini tamamlayacağız. İhracat mallarımıza hariçte alıcı bulmak ve satışlarımızı genişletmek için her tedbiri arayıp bulmak ehemmiyet verdiğimiz noktadır. Millî ihtiyaç ve menfaatlerimizin mübrem kıldığı sanayi şubelerinin bir an önce tahakkuk ettirilmesine hassasiyetle çalışıyoruz. İçtimai hastalıklarla mücadele faaliyetini artıracağız. Millî kültürün her çığırda açılarak yükselmesini Türk Cumhuriyeti'nin temel dileği olarak temin edeceğiz. Türk dilinin kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için bütün devlet teşkilatımızın dikkatli, alakalı olmasını isteriz.

Muhterem Arkadaşlar!

Milletimiz her güçlük ve zorluk karşısında durmadan, ilerlemekte ve yükselmektedir. Büyük Türk milletinin bu yoldaki hızını, her vasıta ile arttırmaya çalışmak bizim, hepimizin en kutlu vazifemizdir.

4. ANKARA'YA GELİŞİNİN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA YAPTIĞI KONUŞMA*

27 Aralık 1932

Muhterem arkadaşlarım,

Bugünkü tezahüratı yakından seyrettim. Çok mütehassıs oldum. Bu canlı tezahürat bende on üç yıl evvel Ankara'ya ilk geldiğim gün duyduğum heyecanı yeniden yaşattı. Bugünkü manzara karşısında muhterem Ankaralı hemşerilerimin o gün bana gösterdikleri hüsn-i kabulü ve yüksek misafirperverliği tamamıyla hatırladım. Zaten bu asil hareketi hiçbir vakit unutmadım ve unutmayacağım. Ankara'ya geldikten sonraki mücadele hayatımızda hürriyet ve istiklal aşığı kahraman Ankaralıların başta sizin gibi daima benimle beraber kalmış olan değerli arkadaşlarım olduğu hâlde, gösterdikleri vefa ve yardımları her vakit minnetle yâd ederim. Benim Ankara'ya geldiğim günü yaşatmak teşebbüsünü alan yüksek heyetinize çok teşekkür ederim.

Bugünü yaşatmakta derin sevgi heyecanını ve duygularını minnetle bir daha gördüm. Ankaralı hemşerilerimize sonsuz saygılarımı ve sönmez sevgilerimi bildirmenizi rica ederim.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 28 Aralık 1932, s. 1.

1933

1. YENİ YIL DOLAYISIYLA YAPTIĞI KONUŞMA*

1 Ocak 1933

Bu anda duyduğum saadet büyüktür. Kıymetli Maarif Vekilimizin bu armağanından dolayı teşekkür ederim. Kendisinden ve diğer vekillerimizden her an böyle armağanlar beklerim. Vekil Bey'in naçiz dedikleri bu armağan hakikatte çok değerlidir. Bu değerin herkes tarafından daha iyi anlaşılması için bu kitaptan bir sayfa okumalarını Vekil Bey'den rica ediyorum.[1]

* Bu metin 1932 1'inci Türk Tarih Kongresi adlı konferanslar ve müzakere zabıtlarını toplayan eserde Afet İnan tarafından verilen *"Tarihten evvel ve tarih fecrinde"* konulu konferans içinde (s. 13-41) geçmektedir ki Sayın Profesör, bu bölümün Atatürk tarafından yazdırıldığını ifade etmişlerdir. Bkz., *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Ocak 1933, s. 1. 1933 yılbaşı gecesi Ankara Palas salonlarında Atatürk'ün huzurlarıyla kutlanırken, saat 24'ten sonra Maarif Vekili Reşit Galip, yeni yıl armağanı olarak Atatürk'e 3 kitap takdim etmiştir. Bunlar, *"Birinci Türk Tarih Kongresi Zabıtları", "Söz Derleme Kılavuzu" ve "Dil Kurultayı Kararları"* isimli kitaplardı. Maarif Vekili kısa bir takdim konuşmasıyla kitapları vermiş, Atatürk de armağanları alırken bu konuşmayı yapmıştır.

1 Bunun üzerine Reşit Galip Bey şu metni okumuştur: *"Kafasını ve vicdanını en son terakki şuleleriyle güneşlendirmeye karar vermiş olan bugünün Türk çocukları, biliyor ve bildirecektir ki onlar dört yüz çadırlı bir aşiretten değil, on binlerce yıllık arı, medeni, yüksek bir ırktan gelen, yüksek kabiliyetli bir millettir. Bir de şunu iyi bilmek lazımdır ki kadim Etilerimiz, atalarımız, bugünkü yurdumuzun ilk ve otokton sakini ve sahibi olmuşlardır. Burasını binlerce yıl evvel anayurdun yerine öz yurt yapmışlardır. Türklüğün merkezini Altaylardan Anadolu-Trakya'ya getirmişlerdir. Türk Cumhuriyeti'nin sarsılmaz temelleri bu öz yurdun çökmez kayalarındadır.*

Bu mukaddes yurdun öz varisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin yılmaz harisi o büyük, yüksek, asil Türk kavminin bugünkü genç ve dinç çocuklarıdır; biziz."

2. AVUSTURYA ELÇİSİ KARL BUCHBERGER'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

14 Ocak 1933

Elçi Hazretleri,

Muhterem Avusturya Reis-i Cumhuru Hazretlerinin sizi nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi olarak tayin buyurduklarını bildiren mektuplarını büyük bir memnuniyetle alıyorum.

İki memleket arasında mevcut olan çok iyi münasebetleri biraz daha sıklaştırmak bizim de samimi dileğimizdir. Bunu başarmak için Türk milleti ile necip Avusturya milleti arasında mevcut olan iyi duygular ve yüksek vazifenize başlarken gösterdiğiniz arzular kuvvetli ve ümit verici istinatlardır. Size bu hususta muvaffakiyetler dilerim.

Avusturya Reis-i Cumhur Hazretlerinin şahsım ve memleketim hakkında tercümanı olduğunuz asil hisleri beni çok mütehassıs etti. Kendilerine en kalbi teşekkürlerimi ve şahsi afiyet ve saadetleriyle Avusturya milletinin refahı ve saadeti hakkında beslediğim halisane temennileri iblağa delalet buyurunuz.

Milletleri birbirine bağlayan ananevî rabıtalar arasında iktisadî ve ticari münasebetler şüphesiz ki ileri gelenlerdendir. Dünya Buhranı'nın her memlekette ıstıraplar doğurduğu şu zamanlarda, Türkiye ve Avusturya'nın yüksek menfaatlerini en iyi koruyacak çareleri araştırmaları tabiatıyla temenniye şayandır.

Bu hususta ve vazifenizin ifası esnasında benim ve Cumhuriyet Hükûmeti'nin daima muzaheretini göreceğinize emin olabilirsiniz, Elçi Hazretleri.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Ocak 1933, s. 1.

3. YUNAN ELÇİSİ SAKELLARAPOULOS'UN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

14 Ocak 1933

Elçi Hazretleri,

Muhterem Elen Reis-i Cumhuru Hazretlerinin zat-ı asilânelerini nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi sıfatıyla tayin buyurduklarını bildiren mektuplarını elinizden alırken, sizin şahsınızda iki memleket dostluğunda güzel bir faaliyet hissesi olan mümtaz bir diplomatı intihap buyurduklarından dolayı müşarünileyh hazretlerine teşekkür etmek isterim.

Size tevdi olunan yüksek vazife hakkındaki hislerinizi ve memleketimizde ifa ettiğiniz hizmetlere ait hatıralara atfettiğiniz kıymeti gösteren sözlerinizi dinlemek benim için pek zevkli olmuştur. Türk-Yunan dostluğunun dün için olduğu kadar bugün için de bir hakikat ve bu siyasetin Yunanistan'daki bütün fırkaların siyaseti olduğu ve bunun Yunan milletinin hissiyatına istinat ettiği hakkındaki beyanatınızdan da pek mütehassısım. Cumhuriyet Hükûmeti ile bütün Türk milletinin bu dostluk hakkındaki hissiyatı tamamıyla böyledir. Filhakika Elçi Hazretleri, temsil ettiğiniz memleket hakkında derin dostluk hisleriyle meşbu olan memleketimde deruhte ettiğiniz yüksek vazifenin ifasının müşkül olmayacağına kanaatim vardır.

Derin ve karşılıklı bir itimada istinat eden Türk-Yunan dostluğu artık açık bir hakikattir. İki memleket arasındaki bu sıkı dostluk bağlarının gün geçtikçe kuvvetlenmesi şahsen benim aziz bir emelimdir. Bu dostluğun yalnız hissiyata müstenit değil karşılıklı, hayatî menfaatler icabı olduğu hakkındaki kanaati pek haklı bulurum.

Şahsım hakkındaki güzel sözlerinize ve bilhassa mesainizi iki memleket arasındaki dostluğun inkişafı gibi mesut bir maksada hasredeceğiniz hakkındaki teminata teşekkür ederim. Yüksek vazifenizin ifasında benim ve Cumhuriyet Hükûmeti'nin devamlı muavenet ve muzaheretinden emin olabilirsiniz. Vedanamesini aldığım muhterem selefinizin bu vadideki meşkûr mesaisinden mütevellit memnuniyetimi dost Yunan milletinin necip reisine iblağını da bu vesile ile rica etmek isterim.

Elçi Hazretleri,

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Ocak 1933, s. 1.

Siyasetlerinin umdesini sulh olarak kabul eden iki memleketin, içinde bulunduğumuz nazik zamanların icap ettirdiği istisnai bir ihtimam ile kendilerine açtıkları dostluk ve karşılıklı merbutiyet yolunun doğru ve güzel bir yol olduğu ve bu doğru yolun muhabbete ulaştırdığı hususundaki yüksek telakkinize memnuniyetle iştirak ederim.

Asil Yunan milletinin refah ye ikbalini ve onun yüksek Cumhur Reisi Hazretlerinin sıhhat ve saadetini halisane dilerim.

4. ARNAVUT ELÇİSİ NEZİR LESKOVIKU'NUN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

14 Mayıs 1933

Elçi Hazretleri,

Haşmetli Arnavut Kralı Hazretlerinin zat-ı devletlerini nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi tayin ettiklerini bildiren mektuplarını büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Türk Cumhuriyeti ile şahsım hakkında ifade ettiğiniz asil temenniler bilhassa mütehassıs etmiştir. Bu temennilerde kahraman Arnavut milleti ile onun mümtaz hükümdarı hakkında beslediğim yüksek takdir hislerinin samimiyetle inikâs ettiğini görüyorum. Memleketime ait eski dostluk ve arkadaşlık hatıralarının yüksek vazifenizi size daha cazip kıldığını gösteren sözlerinizi zevkle dinledim. Bunlar bizim için çok kıymetlidir. Bu dostluk havası içinde yüksek vazifenizin ifası güç olmayacaktır. Birbirlerine asırlık samimi bağlarla bağlı iki milletin karşılıklı dostluk ananeleri çok kuvvetlidir. Bu ananeler milletlerimizin menfaatleri kadar sulh maksadına da uygun düşen her gayreti kolaylaştıracak mahiyettedir. Bununla beraber Elçi Hazretleri, yüksek vazifenizin ifasında şahsımın ve Cumhuriyet Hükûmeti'nin devamlı müzaheretinden de emin olabilirsiniz.

Şahsım ve memleketim hakkındaki duygularınıza teşekkür ve iki memleketin ananevi dostluğunun kuvvetlenmesine matuf temennilerinize iştirak ederken haşmetli Arnavut Kralı Hazretlerinin şahsi sıhhat ve saadetleri ve memleketlerinin feyiz ve refahı hakkında candan temennilerimi beyan ile hususi bir zevk duyuyorum.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Mayıs 1933, s. 1.

5. POLONYA BÜYÜKELÇİSİ JERZY POTOCKI'NIN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

14 Haziran 1933

Büyük Elçi Hazretleri,

Lehistan Reis-i Cumhuru Hazretlerinin sizi nezdime fevkalade murahhas ve Ortaelçi sıfatıyla tayin ettiğini bildiren itimatnamenizi büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Asil Leh milletinin Yeni Türkiye ve şahsım hakkında beslediği duyguları ifade için kullandığınız kelimelerden bilhassa mütehassıs oldum. Lehistan Reis-i Cumhuru Hazretlerine, taraflarından şimdi söylediğiniz sevimli sözlerden dolayı samimi teşekkürlerimle beraber şahıslarının ve Leh milletinin saadeti hakkındaki en sıcak temennilerimi ve Türk milletinin ve benim Lehistan hakkında beslediğimiz derin takdir duygularımı iblağ buyurmanızı rica ederim.

Memleketimizi zaten bağlamakta olan ananevî dostluk yeni Lehistan'ın doğumundan beri karşılıklı sevgi ve saygı havası içinde inkişaf etmiş ve beynelmilel emek beraberliğinin şimdiki icapları ve şartları önünde kendini gösteren sağlamlığını bulmuştur; bu emek beraberliği, zatıâlilerinin biraz evvel tebarüz ettirdikleri gibi müspet ve verimli prensiplere dayanmaktadır.

Türkler, Leh milletinin istiklalini yeniden kazanmak için giriştiği kahramanca mücadeleleri daima heyecanla takip etmişlerdir. Memleketinizin müstakbel millî hayatını yeniden tanzim uğrunda sarf ettiği ve her sahada sarfına devam etmekte olduğu gayretlerin parlak neticelerini görmekteyiz. Bunların sulh ve terakki ülküsüne müteveccih olduğunu biliyorum. Kendine yeniden nizam vermek ve Türk milletinin terakki ve refahına matuf olan emellerini tahakkuk ettirmek başlıca vazifesi olan Türkiye Cumhuriyeti de milletlerin saadet ve refahının en lüzumlu zemini olan umum-i sulh esasını takipten geri kalmamıştır. Her iki hükûmetçe takip edilen bu hedef beraberliği mazinin hatıralarına da inzimam ederek münasebetlerimize büyük bir samimiyet vermektedir.

İki milletin iktisat ve kültür sahasında beraber çalışmalarına gelince, bunu genişletmek ve kuvvetlendirmekte herhâlde çok menfaatimiz olacaktır.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Haziran 1933, s. 1.

Beklenilmeyen pek müessif ziyan bizi derin bir surette müteessir eden selefleri, haiz olduğu yüksek vasıflarıyla memleketlerimiz arasında mevcut münasebetleri daha ziyade sıklaştırmağa çok hizmet etmişti. Zatıâlilerinin de büyük evsafını aynı yüksek vazife uğrunda kullanacaklarından şüphe etmiyorum.

Büyükelçi Hazretleri, zatıâlilerine Türkiye'ye hoş geldiniz der ve en samimi yardımımla Cumhuriyet Hükûmeti'nin müzaheretinin şimdiden size temin edilmiş olduğunu ilave eylerim.

6. HUKUK FAKÜLTESİ'NDE TÜRK KADIN HAKLARI ÜZERİNE YAPTIĞI AÇIKLAMA*

30 Haziran 1933

- Pekâlâ, niçin mebusluk istiyorsunuz da askerlik istemiyorsunuz?[1]

- Enise Hanım, "*Bünyece zayıfız da ondan efendim.*"

- Şehirlerde belki biraz... Fakat köylerimizde kadınlarımızın hepsi gürbüz ve kuvvetlidir. Erkeklerle beraber çalışırlar.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 30 Haziran 1933, s. 1.

1 Profesör Sadri Maksudi'nin talebe Enise Hanım'a sorduğu sual üzerine gelişen sohbetteki konuşmalardır.

7. LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI'NIN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA YAPTIĞI AÇIKLAMA*

24 Temmuz 1933

Lozan Muahedesi, Türk milleti aleyhine, asırlardan beri hazırlanmış ve Sevr Muahedenamesi ile ikmal edildiği zannedilmiş, büyük bir suikastın inhidamını ifade eden bir vesikadır. Osmanlı devrine ait tarihte eşi geçmemiş bir siyasi zafer eseridir.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 24 Temmuz 1933, s. 1.

8. AMERİKA BÜYÜKELÇİSİ ROBERT P. SKINNER'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

16 Ekim 1933

Büyükelçi Hazretleri,

Muhterem Amerika Reis-i Cumhur Hazretlerinin sizi nezdime fevkalade murahhas ve büyükelçi olarak tayin buyurduklarını bildiren mektuplarını büyük bir memnuniyetle alıyorum. Aynı zamanda mümtaz selefinizi geri çağırdıklarını bildiren mektubu da alıyorum.

İki memleket arasında mevcut olan dostluk münasebetlerinin her vasıta ile kuvvetlendirilmesi hakkındaki arzunuzu ifade eden sözlerinizi ve bu yolda muhterem selefiniz tarafından sebk eden kıymetli mesaiye tarafınızdan da devam buyurulacağına dair olan beyanatınızı bilhassa takdir eylerim. İzhar buyurduğunuz samimi hislerin memleketimin büyük Amerika Cumhuriyeti'ne karşı daima beslemiş olduğu dostluk hislerine tekabül ettiğine emin olabilirsiniz.

Muhterem Amerika Reis-i Cumhur Hazretlerinin Cumhuriyetimizin 10. yıl dönümü münasebetiyle bana vaki olan tebrik ve temennilerinden dolayı pek mütehassıs oldum. Kendilerine izhar buyurdukları bu nazikâne alakadan dolayı teşekkürlerimi takdim ederim.

Mihnetli bir mücadele sonunda ve büyük fedakârlıklarla Cumhuriyet idaresini kuran Türkiye, kurtuluşu için vatansever şeflerinin dâhice idaresi altında şanlı mücadeleler yapmış ve dünyaya yüksek vatanseverliğini ve kahramanlığını göstermiş olan Amerikan milletinin takdirkârıdır.

Büyük Cumhuriyetiniz vatandaşlarının memleketimizde tahakkukuna çalıştığımız ıslahat hareketlerine karşı derin alaka göstermekte olduğu hakkındaki sözlerinizden pek memnun oldum.

Muhterem Amerika Reis-i Cumhurunun, memleketin iktisadî kalkınması yolunda vaki olan icraatını alaka ve dikkatle takip etmekteyiz. Bu icraatın muvaffak olmasını can ve gönülden temenni ederiz.

Memuriyetinizin ifası esnasında gerek benim gerekse Cumhuriyet Hükûmeti'nin müzaheretine nail olacağınızdan emin olmanızı rica ederim.

---

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 17 Ekim 1933, s. 1.

9. JAPONYA BÜYÜKELÇİSİ VIKONT KINTOMO MUSHANOKOJI'NIN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

16 Ekim 1933

Büyükelçi Hazretleri,

Haşmetli Japon İmparatoru Hazretlerinin sizi nezdime fevkalade murahhas ve büyükelçi olarak tayin buyurduklarını bildiren itimatnameyi memnuniyetle elinizden alıyorum. Türkiye hakkındaki kalbi duygularınızdan dolayı size teşekkürlerimi beyan eylerim.

Vefatı bizi pek müteessir etmiş olan selefiniz Büyük Elçi Yushida Hazretlerinin hatırasını tebcil etmeyi vazife bilirim. Müşarünileyhin yüksek ahlaki ve fikri meziyetlerini daima hatıramızda saklayacağız.

Ankara'daki vazifenizin telakki tarzı memleketim ile Japon İmparatorluğu arasındaki münasebatın ne surette olması lazım geleceği hakkındaki görüşlerinize tamamen uygundur.

Cihanı sarsan ve milletlerin hayatlarını pek çetinleştiren dünya buhranına rağmen, karşılıklı anlaşma esasına müstenit iktisadî menfaatleriniz hakkında fikirler teatisi, mevcut güçlüklerin ortadan kaldırılması ve ticari münasebetlerimizin yeni bir inkişafa mazhar olması hususundaki şartların tespitine yardım edecektir.

Dostluklarının kuvvetlenmesine ve gerek mıntakavi ve gerek umum-i sulhun muhafazasına çalışmaktan geri kalmamış olan Cumhuriyet Hükûmeti, beşerî faaliyetin her sahasında umumi refahı teminde başlıca amil olduğu şüphesiz bulunan dünya sulhu davasında milletlerimizin daha sıkı bir tarzda birlikte çalışmalarından pek çok sevinecektir.

Her iki memleket arasındaki dostça münasebetlerin arttırılması ve umum-i sulhun kuvvetlendirilmesi hususunda bu suretle iş birliğinin temini ananevi dostluğumuza yeni bir parlaklık verecektir.

Memleketlerimiz arasında mevcut olan hayırlı ve dostça münasebetlerin daha ziyade sıkılaşmasını temin için Haşmetli İmparator Hazretlerinin sizi seçmiş olmalarından dolayı bilhassa pek memnunum.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 17 Ekim 1933, s. 1.

Gerek benden ve gerek Cumhuriyet Hükûmeti'nden her zaman müzaheret göreceğinize emin olabilirsiniz.

Haşmetli İmparator Hazretlerinin şahsi saadetleri ve Japonya'nın refahı için yürekten dileklerimi beyan eylerim, Büyük Elçi Hazretleri.

10. FRANSIZ BÜYÜKELÇİSİ M. KONT DE CHAMBRUN'UN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

17 Ekim 1933

Büyükelçi Hazretleri,

Fransa Reis-i Cumhuru Hazretlerinin zatıâlilerini nezdime fevkalade murahhas ve büyükelçi olarak tayin buyurduklarını bildiren mektubu büyük bir memnuniyetle alıyorum. Selefinizin geri çağrıldığını bildiren mektubu da alıyorum. Samimi ve dostane mesaisiyle aramızda ölmez bir hatıra bırakmış olan M. de Chambrun'e halef olarak muhterem Fransa Reis-i Devleti Hazretlerince, zat-ı asilânelerinin intihap buyurulmuş olmasından dolayı hassaten memnunum.

Vazifenizin başlangıcının Cumhuriyetin 10'uncu yıldönümü ile olan mesut tesadüfünü uğurlu gördüğünüzü ifade eden sözlerden pek ziyade mütehassıs oldum. Filhakika Türk ve Fransız milletleri arasında teessüs eden münasebetler asırların tahavvülatını özlerine halel gelmeden geçirmiştir. Bu özde her iki milletin yekdiğerinin mümeyyiz olan hasletleri bihakkın idraklerinde doğan karşılıklı anlaşmadır.

Büyükelçi Hazretleri, Türk-Fransız dostluğu iki milletin tam bir aklı-selim ile iki memleket münasebetlerinin temeli olan unsurlar arasında vücuda getirmiş oldukları takdire şayan muvazene ve ahenkte mündemiçtir. İnsanlığın refahını doğuran sulha bütün varlığımızla hizmet yolunda, kendimize tayin etmiş olduğumuz büyük vazifenin ifası sırasında Fransız İhtilâli'nin en necip çocuklarından biri olan ve ölümüne pek teessür ettiğimiz Briand'ın siyasi hayatı imtidadınca birçok semere vermiş olan ülkücülüğünü şahsen tebcil eylemekle bahtiyarım.

Türkiye'deki şahsi eserimi ifade eden pek nazik sözlerinizden dolayı bilhassa teşekkür ederim. Ancak bu eser bütün büyüklüğü ile ferdi olmakla gurur duyduğum millete racîdir.

Büyükelçi Hazretleri, Cumhuriyet Hükûmeti'nin takip etmiş olduğu siyasetin inkişafı sırasında bugün olduğu gibi yarın da Türk halkının bütün milletlerin gittikçe mütebariz bir surette yek-diğerine yaklaşmalarına çalışarak büyük insaniyet davasına hadim olmak yolunda hararetli bir arzu ile müteharrik olduğunu göreceğinize kani olabilirsiniz.

---

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 18 Ekim 1933, s. 1.

Bugün Türkiye ile Fransa arasındaki münasebetler her iki milletin samimi duygularıyla tamamen ahenktar bulunmaktadır. Zira bu münasebetler mevcut itilafların tasfiyesi sayesinde artık 2'nci derecede mesailin bulunduramayacağı bir berraklık arz etmektedir. Muhterem selefinizin Cumhuriyet Hükûmeti'yle teşrik-i mesaisi arzu edilen neticeye vardı. Bu yüzden bütün sahalarda tecelli eden dostluk münasebetlerinin sağlamlaştırılması hususunda yüksek şahsiyetinizin mühim bir amil olacağına şüphe etmiyorum.

Yüksek vazifenizin ifası hususunda gerek şahsi müzaharetimden gerek Cumhuriyet Hükûmeti'nin dostane muavenetinden emin olabilirsiniz, Büyükelçi Hazretleri.

11. MEKSİKA ELÇİSİ GENARO ESTRADA FÉLIX'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

17 Ekim 1933

Elçi Hazretleri,

Meksika Reis-i Cumhuru Hazretlerinin sizi nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi tayin buyurduklarını bildiren mektuplarını büyük bir memnuniyetle alıyorum.

Türkiye ile Meksika arasında doğrudan doğruya diplomasi münasebetlerinin teessüsünü hakiki bir sevinçle karşılamaktayız. Zat-ı devletlerinin şahsında dost Cumhuriyetin ilk mümessilini selamlamakla bahtiyarım.

Bizce çok tanınmış olan mümtaz şahsiyetinizin, bu yüksek vazife için intihabını çok hayırlı olarak telakki ediyorum.

Memleketlerimiz arasındaki dostluk hislerine müstenit rabıtaların daima inkişaf edeceğine ve beynelmilel sahadaki mesai iştirakimizin daima daha ziyade semereli olacağına şüphem yoktur.

Memleketim hakkında söylemiş olduğunuz güzel sözlerden dolayı size bilhassa teşekkür ederim. Türkiye'nin de Meksika için aynı samimi dostluk hisleriyle mütehassıs bulunduğunu size temin edebilirim.

Elçi Hazretleri, yüksek vazifenizin ifası esnasında gerek şahsi müzaheretime ve gerekse Cumhuriyet Hükûmeti'nin yardımına nail olacağınızdan emin olabilirsiniz.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 18 Ekim 1933, s. 1.

12. AVUSTURYA ELÇİSİ KARL BUCHBERGER'İN İTİMATNAME TAKDİM TÖRENİNDE YAPTIĞI KONUŞMA*

17 Ekim 1933

Elçi Hazretleri,

Muhterem Avusturya Reis-i Cumhur Hazretlerinin sizi nezdime fevkalade murahhas ve ortaelçi olarak tayin buyurduklarını bildiren mektuplarını büyük bir memnuniyetle alıyorum.

İki memleket arasında mevcut olan çok iyi münasebetleri bir kat daha sıkılaştırmak bizim de en samimi bir dileğimizdir. Bunu başarmak için Türk milletiyle Avusturya milletinin mütekabilen duydukları iyi hisler ve yüksek vazifenize başlarken gösterdiğiniz arzular, mesainizde muvaffakiyetinizi temine kâfi bir zamandır. Bu hususta size muvaffakiyetler dilerim.

Avusturya Reis-i Cumhur Hazretlerinin şahsım ve memleketim hakkında tercüman olduğunuz asil hisler beni çok mütehassıs etti. Kendilerine en kalbi teşekkürlerimi ve şahsi afiyet ve saadetleriyle Avusturya milletinin refahı ve saadeti hakkında beslediğim halisane temennileri iblağa delalet buyurunuz.

Milletleri birbirine bağlayan rabıtalar meyanında iktisadî ve ticari münasebetlerin de kuvvetli yer tuttuğu şüphesizdir. Dünya buhranının şu zamanlarda her memleketi maruz bıraktığı ıstıraplar hasebiyle Türkiye ve Avusturya'nın yüksek menfaatlerini göz önünde tutarak akdettikleri iktisadî anlaşmanın iki memleket ticari münasebetlerinin tevessü ve inkişafına hadim olmasını bilhassa dilerim.

Vazifenizin ifası esnasında benim ve Cumhuriyet Hükûmeti'nin daima müzaheretini göreceğinize emin olabilirsiniz, Elçi Hazretleri.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 18 Ekim 1933, s. 1.

13. CUMHURİYET'İN ONUNCU YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA ANKARA'DAKİ TÖRENDE YAPTIĞI KONUŞMA*

29 Ekim 1933

Türk Milleti!

Kurtuluş Savaşı'na başladığımızın 15'nci yılındayız. Bugün Cumhuriyetimizin 10'uncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır.

Kutlu olsun!

Bu anda büyük Türk milletinin bir ferdi olarak, bu kutlu güne kavuşmanın en derin sevinci ve heyecanı içindeyim.

Yurttaşlarım!

Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir.

Bundaki muvaffakiyeti Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak azimkârane yürümesine borçluyuz.

Fakat yaptıklarımızı asla kâfi görmeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah, vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız.

Bunun için, bizce zaman ölçüsü geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket mefhumuna göre düşünülmelidir. Geçen zamana nispetle daha çok çalışacağız. Daha az zamanda, daha büyük işler başaracağız. Bunda da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur. Çünkü Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti millî birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü Türk milletinin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir. Şunu da ehemmiyetle tebarüz ettirmeliyim ki, yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihî bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fıtrî zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, millî birlik

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 30 Ekim 1933, s. 1.

duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek millî ülkümüzdür.

Türk milletine çok yaraşan bu ülkü, onu, bütün beşeriyete hakiki huzurun temini yolunda, kendine düşen medeni vazifeyi yapmakta, muvaffak kılacaktır.

Büyük Türk milleti, on beş yıldan beri giriştiğimiz işlerde muvaffakiyet vadeden çok sözlerimi işittin. Bahtiyarım ki bu sözlerimin, hiçbirinde milletimin hakkımdaki itimadını sarsacak bir isabetsizliğe uğramadım.

Bugün, aynı inan ve katiyetle söylüyorum ki millî ülküye, tam bir bütünlükle yürümekte olan Türk milletinin büyük millet olduğunu bütün medeni âlem, az zamanda, bir kere daha tanıyacaktır.

Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki inkişafı ile atinin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.

Türk Milleti,

Ebediyete akıp giden her on senede, bu büyük millet bayramını daha büyük şereflerle, saadetlerle huzur ve refah içinde kutlamanı gönülden dilerim. Ne mutlu Türküm diyene!

14. DÖRDÜNCÜ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN ÜÇÜNCÜ YASAMA YILININ AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA*

1 Kasım 1933

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Azası,

Büyük Millet Meclisi'nin dördüncü devresinin 3'üncü toplanma yılını açıyorum. Milletin muhterem vekillerini derin saygılar ve sevgilerle selamlarım.

Bu sene Cumhuriyetin 10'uncu yılını kutlamakla bahtiyar olduk. Milletimizin gösterdiği taşkın sevinçler, gönüllerimizi iftiharla doldurdu. Cumhuriyetin feyizleri, ülkenin her bucağında canlandırıldı. Millet, geçen on senelik Cumhuriyet eserlerini topluca gözden geçirdi ve gerçekten sevinmeye ve öğünmeye hakkı olduğunu gördü.

Arkadaşlar;

Geçen on sene gelecek devirler için bir başlangıçtan başka bir şey değildir. Bununla beraber eski devirlerin tarihi karşısında, Cumhuriyetin bu on senesi, eşi görülmeyen bir diriliş ve göz kamaştırıcı bir ileri atılış abidesidir.

Muhterem Milletvekilleri!

Bu toplanma yılında milletin engin tezahüratından geniş ilhamlar alarak çalışmağa başlıyoruz. Karşılaşacağımız zorlukları yenmek için gayretlerimizin ve fedakârlıklarımızın geniş olmasına, azim ve irademizin sağlam bulunmasına ihtiyacımız gittikçe daha çok olacaktır.

İktisadî cihazımızı kurmak lüzumu her gün daha mübrem ve müstacel bir mahiyet alıyor.

Gerçi ziraî mahsullerimizin cins ve miktarı üzerindeki terakkilerimiz milletimizi oldukça geniş ve her hâlde emin bir vaziyete koymuştur.

Bütün fakülteleriyle beraber açılmış olan Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün yetiştireceği yüksek mühendislerin, ileri de memlekete faydalı olacaklarına şüphe yoktur.

Sanayideki teşebbüsler dahi teşvik edecek ve cesaret verecek mahiyettedir. Fakat memleketin mübrem sanayiinin kurulması bitmedikçe, her nokta-i nazardan

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 4, Cilt 18, 1.11.1933, Çarşamba, s. 2-3.

yürek istirahati duymamıza imkân yoktur. Bu sebeple memleketin sınai teçhizatını tamamlamak için bütün gayret ve dikkatinizi celp etmeyi yerinde buluyorum.

Efendiler!

Cihanın iktisadî vaziyeti henüz iyiliğe doğru fazla ümit vermemektedir. Malî vaziyet, bu sebeple de büyük alakanızı davet edecektir. Geçen seneki bütçe tahminlerinin varidat nokta-i nazarından tamamen tahakkuk etmiş olduğu anlaşılmıştır. Fakat içinde bulunduğumuz sene varidatının nasıl tahakkuk edeceği hakkında, henüz bir hüküm verilecek zaman geçmedi. Her hâlde bütçe muvazenesini muhafaza ve temin etmek için yüksek heyetinizin her tedbiri almaya bilhassa ehemmiyet vereceğine eminim. Açık bir bütçenin hesapsız mahzurlarını iyi bilen Büyük Millet Meclisi'nin muvazene yolunda katî karar sahibi bulunması, devletin malî ve hatta umumi siyaseti için büyük teminattır.

Arkadaşlar! Üniversite tesisine verdiğimiz ehemmiyeti beyan etmek isterim. Yarım tedbirlerin kısır olduğuna şüphe yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi maarifte ve kurulan üniversitede de radikal tedbirlerle yürümek kati kararımızdır.

Efendiler! Beynelmilel münasebetlerin geçen sene zarfında sulh ve huzur nokta-i nazarından inkişafı, cihanın birçok kısımlarında inşirah verici bir hâlde olmamıştır.

Beynelmilel İktisat ve Silahları Bırakma Konferanslarında da şimdiye kadar müspet netice alınmamıştır. Milletimizin, müdafaa vasıta ve kuvvetlerine hususi ehemmiyet atfetmesi lüzumunu söylemek vazifemizdir. Müteselli olabiliriz ki sulh ülküsü, bizim içinde bulunduğumuz yakın muhitte, memnun olunacak terakkiler kaydetmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, beynelmilel sulh ve emniyeti kuvvetlendirmek için kendi tesiri ve iktidarı olan sahada ve aynı arzuda olanlarla beraber, hayırlı faaliyetlerde bulunmuştur. Londra'da imzalanan Mütecavizin Tarifi Muahedes,, beynelmilel âdem-i tecavüz fikrini tevsik eden diğer mukavelelere hakiki bir canlılık vermektedir. Büyük Millet Meclisi'nin bu mühim eseri takdir buyuracağına şüphe yoktur.

Efendiler! Bu sene, mümtaz bir Sovyet heyetinin cevap ziyaretini kabul ettik. Bu ziyaretin 10'uncu yıl bayramına tesadüf ettirilmesi iki memleket arasındaki münasebetlerin derin samimiyetini gösteren mesut bir vesile olmuştur.

İki memleketin çetin zamanlarında kurulmuş, on beş senedir türlü imtihanlardan, daha kuvvetli çıkmış bir dostluğun daima yüksek kıymeti haiz olması, beynelmilel sulh için değerli ve ehemmiyetli bir amil olduğunda tereddüt edilemez.

Balkanlarda münasebetlerimiz inkişafa mazhar olmuştur. Yunanistan'ın mümtaz Başvekilini ve nazırlarını kabul ettiğimiz esnada dostça, anlaşma paktı imza edildi. Başlıca hükmü, iki memleketin müşterek hudutlarını karşılıklı taahhüt altına alan bu mukavele, Yunanistan ile aramızda mütemadiyen artan dostluk ve

emniyet rabıtasının neticesidir. Bu muahede, denizde ve karada yüksek menfaatleri ve coğrafi rabıtaları bu kadar birbirine girmiş olan iki memleket için tabii ihtiyacın ifadesidir. Bu muahede, Balkanlarda dahi sulhun ve umumi ahengin kuvvetli bir vasıtası olacaktır.

Bulgaristan'la dostluk ve emniyet münasebetlerinin artırılması için biz bütün imkânları kullanmaktayız. İki memleket arasındaki bîtaraflık ve hakem muahedesinin uzatılmasını derpiş eden bir protokol, vekillerimizin komşu hükûmete cevabi ziyaretleri esnasında imzalanmıştır. İktisadî ve siyasi münasebetleri inkişaf ettirmek, Cumhuriyet hükûmetinin ciddi arzusudur.

Mütenekkiren seyahat eden haşmetlû Yugoslavya Hükümdarı ile telaki vukuunu, mesut bir hadise telakki ederiz.

Balkanlarda sulh ve huzur temennilerini iki memleket arasında iyi münasebetler inkişafını ve bir âdem-i tecavüz muahedesi yapılması kararını tebarüz ettiren konuşmalardan, beynelmilel sulh ve emniyet ülküsü, yalnız, müstefit olmuştur.

Romanya'nın değerli Hariciye Nazırının resmî ziyaretini ve bu esnada iki memleket arasında âdem-i tecavüz ve hakemlik muahedesi imzalanmış olmasını memnuniyetle zikrederiz.

Mütecavizin Tarifi Muahedesi'yle âdem-i tecavüz ve tecavüze âdem-i iştirak ve tecavüzü takbih fikirlerini tebarüz ettiren muahedenin memleketler arasında hakiki bir emniyet havası yaratmakta olduğuna şüphe yoktur.

Macaristan'ın mümtaz Başvekilinin ve Hariciye Nazırının ziyaretlerini çok samimiyet ve memnuniyetle karşıladık. İki memleket arasındaki bîtaraflık ve Hakem Muahedesi de uzatılmıştır. Milletlerimiz arasındaki kardeşçe duygular, bu mesut vesilelerle taşkın bir surette gösterilmiştir.

Muhterem Efendiler,

Balkanlar'da ve Orta Avrupa'daki devletlerarasında Türkiye Cumhuriyeti ancak politikasının dürüst ve açık mahiyeti sayesinde samimi mevkii muhafaza etmektedir. Pek nazik olan bu siyasetin icaplarını dikkatle göz önünde bulundurmaktayız.

Türkiye Cumhuriyeti'nin diğer devletlerle münasebetlerinin aradaki muahedelerin hükümlerine ve beynelmilel dostluk icaplarına uygun olarak umumiyetle iyi olduğunu söyleyebilirim.

Aziz Arkadaşlarım! Büyük Millet Meclisi'nin bu seneki çalışma devri mühim mevzularla doludur. Birkaç yıldan beri millî ve beynelmilel vaziyetler, her sene bir evvelkinden daha ehemmiyetli olmaktadır. Yüksek basiretinizden memleket ve milletimiz, itimat ve emniyetle yeni ve büyük feyizler beklemektedir.

Açmakta olduğunuz 2'nci on yıllık devrenin ilk yılı, yeni bir azim ve kudret devrinin parlak bir misali olacaktır.

1934

1. TÜRKİYE'Yİ ZİYARET EDEN İRAN ŞAHI RIZA PEHLEVİ ŞEREFİNE ÇANKAYA KÖŞKÜ'NDE VERİLEN ZİYAFET SIRASINDA YAPTIĞI KONUŞMA*

16 Haziran 1934

Büyük dostumuz ve aziz biraderim Şehinşah Hazretleri,

Kardeş İran milletinin ulu reisini Türkiye'de selamlamakla duyduğum sevinç büyüktür. Ziyaret-i şahaneniz bütün Türk milletini bahtiyar etti.

Türkiye-İran münasebetlerinin tarihi gözden geçirilirse bu iki memleketin dostluktan ayrıldıkları zamanlar en müşkül devreleri yaşamış oldukları görülür. Hâlbuki milletlerimizin tabii temayülleri ve yüksek menfaatleri icabı olan dostluk bağları kuvvetlendikçe, her iki millet kuvvetli hâle geldi ve refah buldu. Türkiye Cumhuriyeti bu hakikati tamamen idrak ederek İran dostluğunu siyasetinin en esaslı umdelerinden biri hâline getirmiştir. Nasıl ki zatı şahanelerinin kudretli idaresi altında komşu ve kardeş memlekette de aynı duygulara, aynı görüşlere kıymet ve ehemmiyet verilmiş ve böylece sarsılmaz ve silinmez bir Türkiye-İran dostluğu kurulmuştur.

Şehinşah Hazretleri, memleketinizin bütün terakkilerini alaka ve muhabbetle takip ediyoruz. Yüksek iradenizin yaratıcı eserlerini en derin hürmetle karşılıyoruz. Türkiye ve İran binlerce seneden beri deruhte etmiş oldukları yükselme ve yükseltme rolünde bugün de kuvvetli ve kudretli adımlarla ilerliyorlar. Bu iki kardeş milletin, bu defa ziyaret-i şahanenizle, bir kat daha yakınlaşan dostlukları, medeniyet için, insaniyet için, şüphesiz en sevinilecek neticelerden biridir. Sulh ve müsâlemet içinde inkişaf etmekten başka gayeleri olmayan milletlerimizin, aynı zamanda umum-i sulha hadim olmayı en şerefli vazife saydıklarına şüphe yoktur.

Türk milleti için unutulmaz bir hatıra bırakacak olan bugünü, tarih yalnız Türkiye-İran münasebatında değil fakat cihan sulhunda sayılır günlerden olarak kaydedecektir.

Dost ve kardeş milletin büyük hükümdarı, Türkiye'nin ulu dostu olan Zat-ı Şahanelerinin daima refah ve saadetini temenni ederek sıhhat-i şahanelerine, kardeş milletin ikbaline ve Türkiye-İran dostluğunun feyizli inkişafına içiyorum.

* *Hâkimiyet-i Milliye*, 17 Haziran 1934, s. 1.

2. ANKARA'YI ZİYARET EDEN İSVEÇ VELİAHT PRENSİ GUSTAV ADOLF ŞEREFİNE ÇANKAYA KÖŞKÜ'NDE VERİLEN ZİYAFET SIRASINDA YAPTIĞI KONUŞMA*

3 Ekim 1934

Altes Ruayal,

Bu gece, ulu konuklarımıza Türkiye'ye uğur getirdiklerini söylerken, duyduğum tükel özgü bir kıvançtır.

Burada kaldığınız uzca sizi sarmaktan hiç durmayacak ılık sevgi içinde, bu yurtta yurdunuz için beslenmiş duyguların bir yankısını bulacaksınız.

İsveç-Türk uluslarının kazanmış oldukları utkuların silinmez damgalarını tarih taşımaktadır. Sü-erdemliği, önü, bu iki ulus, ünlü şanlı sözlerinin derinliğinde sonsuz tutmaktadır.

Ancak, daha başka bir alanda da onlar erdemlerini o denli yaltırıklı yöntemle göstermişlerdir. Bu yolda kazandıkları utkular, gerçekten daha az özence değer değildir.

Avrupa'nın iki bitim ucunda yerlerini berkiten uluslarımız, ataç özlüklerinin tüm ıssıları olarak baysak, önürme, uygunluk kıldacıları olmuş bulunuyorlar; onlar bugün en güzel utkuyu kazanmaya anıklanıyorlar: Baysal utkusu.

Altes Ruayal,

Yetmiş beşinci doğum yılında oğuz babanız, bütün acunda saygılı bir sevginin, söyüncü ile çevrelendi. Genlik, baysal içinde erk sürmenin gücü işte bundadır.

Ünlü babanız, yüksek kralınız Beşinci Güstav'ın göneci için en ısı dileklerimi sunarken, Altes Ruayal, sizin Altes Ruayal, Prenses Louise, sevimli kızınız Altes Ruayal, Prenses İngrid'in esenliğine, tüzün İsveç ulusunun gönencine içiyorum.

* *Ayın Tarihi*, 1934, No II, s. 22-23.

3. DÖRDÜNCÜ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN DÖRDÜNCÜ YASAMA YILININ AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA*

1 Kasım 1934

Büyük Millet Meclisi'nin Sayın Üyeleri!

Büyük Millet Meclisi'nin dördüncü devresinin dördüncü toplanma yılını açarken, ulusun değerli vekillerine saygılarımı sunarım. Geçen yıl içinde yurtta çok gerekli işler görülmüştür. Dışişlerindeki arasız çalışmalarımız da genel siyasamıza, ulusal ülkümüze uygun olarak başarılmıştır. Bundan ötürü, Büyük Meclis'in ulus işlerindeki özeni, ulusumuzun canlılığı, gerçekten övünçle anılmaya değer.

Arkadaşlar!

Ülkenin ekonomik kurumunu berkiterek genişletmek, en önde tuttuğumuz işlerdendir. Onun için sanayi programımızı, durmadan yürütmekteyiz. Tasarlanan fabrikalardan çoğunun temelleri atılmıştır, hepsinin kurulup işletilmesi için fence, maliyece gerekenler de bulunmuştur. Ülkenin, en belli eksikliğini giderecek olan bu fabrikaları, çok geçmeden kurup işletmek, hükûmetin en önde göreceği işlerden olacaktır. Ticaret bağlılıklarımız karşılıklı, denk anlaşmalar çevresi içindedir. Ekonomik sıkıntının ortaya çıkardığı yeni gidişler içinde, yeni ticaret yöntemlerinin iyilikleri görülmüştür. Ancak, bir yandan da dış ticaretimizi yardımcı kurumlarla, doğru bilgilerle kolaylaştırmak yolları araştırılmalıdır.

Arkadaşlar!

Bilirsiniz ki dışarıya sattıklarımızın başlıcası ekim ürünlerimizdir. Bu yıl ürünlerimizden bir nicesinin değeri geçen yıllara göre daha elverişli olmuştur. Yapılan siloların da yurdumuzun üstün güzellikte olan ürünlerini, piyasalara tanıtmakta çok yardımı olacaktır. Bununla birlikte ekim işine, ürünlerimizin arttırılmasına, bütün özeninizi vermeniz çok yerinde olur.

Arkadaşlar!

Yurdun bayındırlığı programı da büyük emekle durmadan yürütülmektedir. Bugün, yapılmakta bulunan yeni demiryolları beş yüz kilometreyi geçmektedir. Satın alınanlarla birlikte devlet elindeki demiryollarımız beş bin kilometreyi geçer.

Arkadaşlar!

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 4, Cilt 25, 1.11.1934, Perşembe, s. 3-4.

Geçen yıl bütçede alınan tutumlardan, ölçülerden ayrılmayarak yürümeye özenle çalışılmaktadır. Devlet gelirinin oranlandığı gibi gerçekleştirileceği çok umulur. Türk parası sağlam değerini tutmaktadır. Hükûmet bu siyasaya çok değer vermektedir, bundan böyle de bu siyasadan ayrılmayacaktır. Ergani ödüncünün 3'üncü bölümü de bu yıl beklenildiği gibi kapanmıştır. Ulusumuzun böylelikle hem devletin maliyece olan gücüne güvenini, hem de bayındırlık siyasamıza verdiği değeri bir daha göstermiş olması övünülecek bir erginliktir. Devlet işlerini maliyece sağlam bir temel üzerine kurmak için Millet Meclisi'nin gösterdiği uyanıklığı övgülerle anarım. Ulusun, ulus gençlerinin, çocukların sağlıkları, sağlamlıkları, gürbüzlükleri üzerine düştüğümüz çok gerekli bir diriklik iştir. Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı'nın bu yönden bize kıvanç verecek yolda çalışmakta olduğunu görmekteyiz. Kültür işlerimiz üzerine ulusça gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da Türk tarihini doğru temelleri üstüne kurmak, öz Türk diline değeri olan genişliği vermek için candan çalışılmakta olduğunu söylemeliyim. Bu çalışmaların göz kamaştırıcı verimlere ereceğine şimdiden inanabilirsiniz.

Arkadaşlar!

Güzel sanatların hepsinde ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu yapılmaktadır. Ancak bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan Türk musikisidir. Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir. Bugün dinletmeye yeltenilen musiki yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce, genel son musiki kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak, bu düzeyde Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir. Kültür İşleri Bakanlığı'nın buna değerince özen vermesini, kamunun da bunda ona yardımcı olmasını dilerim.

Arkadaşlar!

Uluslararası siyasa acunu, geçen yıl içinde korunma kaygısına düştü, bu yüzden bütün ülkelerde silahlanmaya hız verildi. Cumhuriyet Hükûmeti de bundan dolayı bir yandan, ulusal koruma gücünü pekiştirmeye çalışırken, bir yandan da barışın sarsılmaması için ulusların birlikte çalışmasına umut veren yoldan ayrılmamak uğrunda elinden geleni esirgememiştir. Cumhuriyet Türkiyesi'nin dostluklarına çözülmez bağlılığı, geçmiş yıllarda, türlü işlerde denenmiştir. Ulusumuzun acunca tanınmış özlüğünün gereği de karşılıklı verilmiş sözü tutmaktır. Buna ne türlü özenildiği, bundan böyle de özenileceği bellidir. Balkan Antlaşması, Balkan Devletlerinin birbirinin varlıklarına özel saygı beslenilmesini göz önünde tutan mutlu bir belgedir. Bunun, sınırların korunmasında gerçek bir değeri olduğu besbellidir. Ankara'da toplanmış olan *"Balkan Antlaşma Divanı"*nın verimli, yerinde çalışmasını ulusumuz sevgiyle karşıladı.

Arkadaşlar!

Ulusumuz genel ekonomik, genel siyasal karşılıklığı büyük olgunlukla karşılamıştır, kendine gösterilen yolun doğruluğunu anlamıştır, yeniden çıkabilecek güçlükleri yenmeye de anık olduğunu göstermiştir. Son belediye seçimlerinde rey kullanabilecek olanların, yüzde yetmiş beşinden çoğu, reylerini kullanmışlardır. Ulusun, içeride birliğinin hem belli hem denenmiş olması, gelecek için, en büyük güvençtir.

Arkadaşlar!

Dördüncü Büyük Millet Meclisi, ulus birliğinde, devlet siyasasında yüksek çalışma değerini göstermiştir. Bu toplantı yılındaki çalışmalarınız sırasında, size gelecek ulus işleri için de en doğru yolları bulup göstereceğinize güvenimiz vardır. Toplantınız kutlu olsun.

1935

1. DÖRDÜNCÜ DEFA CUMHURBAŞKANI SEÇİLMESİ DOLAYISIYLA TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA *

1 Mart 1935

Kamutayın Sayın Üyeleri!

Kamutayca beni bu seçim devresi için de Cumhurbaşkanlığına seçmek yönüyle, yüksek Türk ulusu adına göstermiş olduğunuz büyük güvenden dolayı eğilerek hepinize saygılarımı sunarım.

Reis-i Cumhur sıfatıyla Cumhuriyetin kanunlarına ve hâkimiyet-i milliye esaslarına riayet ve bunları müdafaa, Türk milletinin saadetine sadıkane ve bütün kuvvetimle sarf-ı mesai, Türk Devleti'ne teveccüh edecek her tehlikeyi kemal-i şiddetle men, Türkiye'nin şan ve şerefini vikaye ve ilâya ve deruhte ettiğim vazifenin icabatına hasr-ı nefs etmekten ayrılmayacağıma namusum üzerine söz veririm.

Bayanlar, Baylar! Bu içtiğim antla üzerime aldığım onurlu ödevin kutsal olduğu kadar ağır da bulunduğunu pek iyi anlıyorum. Buna benim özel gücüm, ancak sizin, seçkin arkadaşlarımın, ayrılmaz birliği ve arasız yardımı ile yetebilir. Bu değerli güvencin benden esirgenmeyeceğine inanım büyüktür.

Arkadaşlarım, katınızdan çekilirken başladığınız önemli yurt ve ulus işlerinde sizler için verimli, mutlu çalışmalar dilerim.

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, Cilt 1, 1.3.1935, Cuma, s. 4.

2. ETİMESGUT HAVAALANINDA HAVACILIK HAKKINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

3 Mayıs 1935

Bayanlar, Baylar,

Bizim dünyamız bilirsiniz topraktan, sudan ve havadan oluşmuştur. Hayatın da esas unsurları, bunlar değil midir? Bu unsurlardan birinin eksikliği, yalnız eksikliği değil sadece bozukluğu, hayatı imkânsız kılar.

Hayatı, hele ulusal hayatı seven, onu korumak isteyen, yurdunun topraklarına, denizlerine olduğu gibi, havasına da ilgililiğini her gün biraz daha çoğaltmalıdır. Bu ilginlik saydığım hayat örgenlerine egemenlikle olur.

Natür insanları türetti, onları kendine taptırdı da. Ancak, insanların dünyada yaşayabilmeleri için, onların tabiata egemenliğini de şart kıldı. Tabiata egemen olmasını bilemeyen yaratıklar, varlıklarını koruyamamışlardır. Tabiat onları kendi unsurları içinde ezmekten, boğmaktan, yok etmekten ve ettirmekten cuda çekinmemiştir.

Türk bu büyük hakikati, üzelden tanımak kapasitesini göstererek kapsal bir dölenle, toprağı ve onun türlü ürünlerini insanlığa verimli kılmış, okan denizlerde göğüslemedik dalgalar bırakmayarak insanlığa genlik veren kültür yolları açmıştır. Lakin yaşadığımız bu çağda artık insanlar, yalnız karada ve denizde kalmadılar. Tabiatın hava varlığının da içine daldılar. Hayat için havayı, yalnız nefeslenmenin yeter olmadığı anlaşıldı. Gerek ve gerçek olan hava egemenliği olduğu yalın olarak ortaya çıktı. Bütün ulusların, büyük dölenle üzerinde çalıştıkları bu yöneyde, Türk ulusu da şüphesiz yerini almalıydı.

Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti, kara ordumuzun yanında donanmamızı kurarken, hava filolarımızı da en son hava şartlarıyla düzenlemekten geri kalmadı. Şahıslarıyla onur duyduğumuz hava subaylarımız ve komutanlarımız da yetişmiş bulunuyorlar. Uçmanlarımız her zaman ve herhâlde ulusun yüzünü ağartacak yüksek değerdedirler. Lakin arkadaşlar, bu kadarını yeter görmek doğru olamazdı. Hava işine, onun bütün dünyada aldığı önem derecesine göre genişlik vermek lazımdı. Bunu göz önünde tutan Cumhuriyet Hükûmeti, havacılığı bütün ulusun işlevi yapmak kararında idi.

* *Ulus*, 4 Mayıs 1935, s. 1.

Türk yurdun dağlarında, ormanlarında, ovalarında, denizlerinde, her bucağında, nasıl bir bilgi ve kendine güvenle yürüyor, dolaşıyorsa, yurdun asumanında da aynı suretle dolaşabilmelidir. Bu ise Türkü, çocukluğundan, vatan kuşlarıyla, vatan havası içinde yarışa alıştırmakla başlar.

İşte, bugün burada, bizi toplayan sebep, o kutsal işe başlama ayinidir. Havacılık kınavına ciddi sarılmalarından dolayı Hükûmete, Genelkurmay Başkanı Sayın Mareşal'a ve Türkiye Hava Kurumu Başkanı değerli arkadaşım Fuat'a burada özel minnetlerimi sunarım. Bu ödevimizi başarmada, bizden değerli yardımlarını esirgemeyen dostumuz Rus Sovyet Cumhuriyeti'ne ve onun Sayın Büyükelçisi Bay Karahan'a önünüzde açıkça teşekkür etmekten kıvanç duyarım.

Türk çocuğu, her işte olduğu gibi havacılıkta da en yüksek düzeyde, gökte seni bekleyen yerini az zamanda dolduracaksın. Bundan gerçek dostlarımız sevinecek, Türk ulusu mutlu olacaktır.

3. CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NİN DÖRDÜNCÜ BÜYÜK KURULTAYI'NIN AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

9 Mayıs 1935

Kurultayın Sayın Üyeleri!

Karşılarında bulunmakla haz duyduğum delege arkadaşlarımı selamlarken; yüce ulusumuzu saygı ile anarım.

Bu anda, bundan önceki kurultayları ve partimizi dolduran ilk Sivas Kurultayı'nı -ki dış ve iç düşmanların süngüleri altında kurulmuştur- hatırlatmak, geçen on altı yılın bütün hadiselerini göz önüne getirmeyi kolaylaştırır.

Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar, yıllarca süren savaş... Ondan sonra, içeride ve dışarıda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni sosyete, yeni devlet ve bunları başarmak için arasız, devrimler... İşte Türk genel devriminin bir kısa diyemi...

Bayanlar, Baylar!

Partimizin her kurultayı, denebilir ki, bir dönüm başında toplanmıştır. 1927 Kurultayı, Doğuda kopan azıyı yenerek Cumhuriyetin sarsılmaz temelde olduğunun anlaşılmasına; 1931 Kurultayı güvenlik ve sükûnun kesin olarak kurulmasına rast gelir. Bu kurultayınız ise geniş ölçüde gelişim devri içinde bulunduğumuz günlerde toplanmış oluyor.

Kurultayın yeniden alacağı ilerleme ve yükselme tedbirleriyle\ vatanın yüksek yönetimini erdemli ellerinde Partimizin şerefli tarihini zenginleştireceğine şüphe yoktur.

Geçen kurultaydan bugüne kadar kültürel ve sosyal alanda başardığımız işler, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal çehresini kesin çizgileriyle ortaya çıkarmıştır. Yeni harfleri, ulusal tarihi, öz dili, ar, ilimsel müzik ve teknik kurumlarıyla kadını, erkeği her hakta eşit modern Türk sosyetesi bu son yılların eseridir.

Türk ulusu ancak varlığını derin ve sağlam kültür sınırları ile çevreledikten sonradır ki onun yüksek kapasitesi ve erdemi, uluslararasında tanınması, Türk ulusuna doğunsal rengini veren bu devrimlerden her biri, çok geniş tarihsel devirlerin

* *Cumhuriyet*, 10 Mayıs 1935, s. 1.

övünebileceği büyük işlerden sayılsa yeridir. Bütün bu işler, Partimizin programını özenle göz önünde tutarak başarılabilmiştir.

Tüzel, sağlık, sosyal, finans, ekonomi ve bayındırlık işlerimizde hiç durmadan aldığımız yeni tedbirlerin iyi ve yerinde olduğuna kanî bulunuyoruz.

Akdeniz'i, Karadeniz'e demirle bağladık. Anadolu'da özel şirketler elindeki bütün yolları satın aldık, İstanbul ve İzmir'de liman ve rıhtım işleri devlet eline geçti, Diyarbakır kapısındayız, Antalya'ya, Erzurum'a kömür yurduna durmadan gidiyoruz. Devlet Demiryolları Kurumu, bugün kendi malımız olan beş yüz milyon liralık bir işi çevirmektedir.

Sayın Arkadaşlar!

Geçen dört yılın başlıca işlevi ekonomi alanında olmuştur. Birçok ülkeler, acunsal buhran karşısında sarsılmış ve umutsuzluğa düşmüşken, biz bu kapsal felaket önünde cüda irkilmedik. Yurdun ekonomisini yeni bir düzene yönetmiş bulunuyoruz. Ars-ı ulusal tecimi denkleştirerek, iç pazarı harekete geçirerek kendimizi korumayı başardık. Asıl önde tuttuğumuz iş geniş bir endüstri programını gerçekleştirmeğe başlamak olmuştur. Bu program, tamamıyla gerçekleştiği gün şüphesiz yurttaşın geçimi his olunacak derecede genişleyecektir.

Tarım ve endüstri hareketlerimiz birbirini kollayan tedbirlerle yapılmaktadır. Maden ürünlerimiz son zamanlarda bir gelişim gösterdi. Umudumuz odur ki gelecek Kurultay maden işleriyle beraber deniz ekonomisinde bugün almakta olduğumuz tedbirlerin verimli sonuçlarını vermiş olarak toplanacaktır.

Görüyorsunuz ki arkadaşlar, yepyeni bir güdümlü ekonomi düzeni kurmakla uğraşıyoruz. Partimizin ekonomik anlayışı, bu yöndeki programımızın yurdun ihtiyaçlarını karşılayacak ve onu az zamanda gelişmeye ve genişliğe erdirecek en iyi program olduğunu gösterecektir. Yeni öğütleriniz ve direktiflerinizle yeniden ilerleme ve yükselme tedbirlerimizi kolaylaştıracağınıza şüphe yoktur.

Bayanlar, Baylar!

Cumhuriyetin dış siyasada özenle güttüğü amaç ars-ı ulusal barışı korumak ve güven içinde yaşamaktır. Komşularımızla dostluk ve iyi geçinme yolunda her gün biraz daha ilerlemekteyiz.

Sovyetlerle dostluğumuz, her zamanki gibi sağlamdır ve içtendir. Kara günlerimizden kalan bu dostluk bağını, Türk ulusu unutulmaz değerli bir hâtıra bilir. İki memleket arasında her yönden değerler sıklaşmakta ve genişlemektedir. Sovyetler, Cumhuriyetimizin 10'uncu yılında yüksek delegeleriyle şenliklerimizde hazır bulundular.

Devletlerimiz, hükûmetleriyle ve uluslarıyla her fırsatta birbirlerine nasıl inandıklarını ve ne kadar güvendiklerini bütün dünyaya göstermektedirler. Son günler-

de Boğazlar meselesini ortaya koyduğumuz zaman, Sovyetlerin bizim tezimizdeki doğruluğu ve haklılığı bildirmiş olmaları, Türk ulusunda yeniden derin dostluk duyguları uyandırmıştır. Türk-Sovyet dostluğu ars-ı ulusal barış için şimdiye kadar yalnız hayır ve fayda getirmiştir. Bundan sonra da yalnız hayırlı ve faydalı olacaktır.

Arkadaşlar!

Geçen dört yıl içinde bir önemli hadise de Balkan Paktı'dır. Dört devlet, kendi güvenleri için ve Balkanların karışma ve karıştırma konusu olmaktan çıkması için içten bir kanaatle birbirlerine bağlanmışlardır. Balkanlı bağlaşıklarımızla gittikçe artan bir beraberlik ve dayanışma siyasası güdüyoruz. Yükenlerimizin gereklerini, kesin bir bayrılıkla gözetiyoruz.

Asıl dikkate değen Balkan Paktı'nın, daha bir yıl içinde ars-ı ulusal barış için büyük bir etken olduğunun anlaşılmasıdır. Balkan Paktı, gittikçe Avrupa barışının başlıca temel taşlarından biri olmak yerindedir.

Geçen dört yılın şerefli hadiselerinden biri olmak üzere İran Şehinşahının, sayın konuğumuz olduğunu kıvançla hatırlatırım. Bu şahsi tanışmadan iki memleketin kazandığı faydalar pek geniş olmuştur. İki kardeş ulusun arasını açacak hiçbir mesele kalmadığı ilan edilmiş ve birbirinin bahtiyarlığından kuvvetli olmalarından başka dilekleri bulunmadığı anlaşılmıştır. Afgan Devleti'nin uluslar sosyetesine girişini selamlamakla bahtiyar olduk. Bu kardeş ulus ile dostluk bağlarımız mutlu bir surette ilerlemektedir. Yakın komşularımızla ve uzak devletlerle olan ilgilerimiz, genel olarak normal ve dostçadır. Ars-ı ulusal ilgilerin gerektirdiği bütün değerleri ve konuşmaları kıvançla kolaylaştırıyoruz. Türkiye Cumhuriyeti ars-ı ulusal ailenin ancak faydalı çalışkan ve iyi geçimli bir unsuru olmak amacındadır. Uluslar sosyetesinde ciddi barış ve elbirliği isteğiyle çalışıyoruz. Uluslar sosyetesinin ars-ı ulusal güvenini artıracak, geçmişten kalma hastalıkları iyileştirecek, insani sonuçlara varabilmesi başlıca dileklerimizdendir.

Arkadaşlar!

Ars-ı ulusal durum nazik bir buhran geçirmektedir. Eski ve büyük anlaşmazlık son çatışmalarla heyecanlı bir noktaya gelmiştir. Bugünkü yüksek insanlığın, ulusları birbirine yaklaştırma çarelerini bularak, genel güvensizliği ortadan kaldırmasını ummak isteriz.

Bununla beraber bütün dünya gidişini göz önünde tutarak dikkatli, hazırlıklı, uyanık bulunmak lüzumuna kaniyiz. Gene bu kanaatlardır ki dostluklarımıza bağlı ve bütün ilgilerimizde iyicil bir siyasa ile elimizden geldiği kadar genel barışı kurmak istiyoruz.

Bayanlar; Baylar!

Size biraz da partimizin son yıllardaki öz hayat ve kınavından bahsedeyim. Geçen kurultayın parti örgütlerine vermiş olduğu çalışma yönetimi çok faydalı ve verimli olmuştur. Parti üyeleri, prensiplerimizi anlatmakta, yaymakta ve bütün yurttaşların sevgilerini, güvenlerini kazanmakta, kendilerinden beklendiği gibi hareket etmişlerdir. Parti seçimlerinin canlı ve özenli bir tarzda oluşu, siyasal hayatımızda önemli bir ilerleyiştir. Partimizin, Halkevleriyle bütün yurttaşlara kucağını açması, vatanda sosyal ve kültürel bir devrim yaptı.

Sevgili Arkadaşlar;

Cumhuriyet Halk Partisi'nin esas düşünce ve dileği vatandaşları her türlü ayrılıktan korumak, onları kendileri ve büyük Türk ulusu için faydalı kılmaktır. Programımızda iş bölümlerinin her birinde bulunan, yurttaşların özel ve genel asığları ve genlikleri, ayrımsız göz önünde tutulmuştur. Bu hakikatin bütün yurttaşlarca yalın olarak bilinmesi çok önemlidir. Bunu yurttaşlara anlatmak ve bu suretle onların sevgilerini ve güvenlerini kazanmak parti üyelerinin kutsal ödevidir. Türk ulusu kendisine hizmet edenleri, sürel bir surette değerlemiş ve onlara öngelme vermiştir. Son saylav seçiminde Partimizin ulusun güvenini kazanması, bize çalışmamızda yeniden büyük şevk ve kuvvet vermiştir. Ulusal hizmet yolunda bütün varlığımızla çalışmak, parti üyelerinin bozulmaz andıdır.

4. TÜRK HAVA KURUMU HAKKINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

29 Mayıs 1935

Bu ulus en zor zamanlarda memleket ödevlerine canla, başla koşmuştur. İstediklerinden daha fazlasını başaracaklardır. Tuttukları yol doğrudur.

* *Ayın Tarihi*, Sayı 18, 1935, s. 32.

5. AMERİKALI GAZETECİ GLADIS BAKER'A VERDİĞİ MÜLAKAT*

21 Haziran 1935

- Yakın bir atide harbin çıkması muhtemel olduğunu zannediyor musunuz?

- Yakın atiden bahsetmemeli, harp tehlikesi bulunduğumuz zaman da vardır.

-Avrupa'daki vaziyetin birkaç ay evvelkisine nazaran daha gergin mi?

- Daha fenadır, daha çok fenadır. Harbin ciddiyetini nazar-ı dikkate almayan bazı gayr-ı samimi önderler, taarruzun vasıtaları *"agent"*ları olmuşlardır. Kontrolları altındaki milletlere milliyetçiliği ve ananeyi yanlış bir şekilde göstererek ve su-i istimal ederek aldatmışlardır. Bu buhranlı saatlerde hercümerce mâni olmak için kütlelerin kendileri karar vermeleri ve mesuliyet mevkiini yüksek karakterli ve yüksek moralli, vicdanlı insanların eline tevdi etmeleri zamanı gelmiştir. Bu gecikmeden yapılmalıdır.

Eğer harp bir bomba infilakı gibi birdenbire çıkarsa, milletler harbe mâni olmak için müsellah mukavemetlerini ve malî kudretlerini mütearrıza karşı birleştirmekte tereddüt etmemelidirler. En seri ve en müessir tedbir, muhtemel bir mütearrıza taarruzun yanına kâr kalmayacağını açıkça anlatacak beynelmilel teşkilatın kurulmasıdır.

Mâmâfih, hâlihazırda en müstacel ihtiyaç, komşu memleketlerin birbirlerinin hususi ihtiyaçlarını ve meselelerini görüşmeleridir. Bundan başka mıntakavi misaklar, sulhun muhafazası için kıymetlerini şimdiden ispat etmişlerdir.

-Harp çıktığı takdirde Amerika bîtaraflık siyasetini muhafaza edebilir mi?

- İmkânı yok, dedi, imkânı yok. Eğer harp çıkarsa, Amerika'nın milletler camiasında işgal ettiği yüksek mevki herhâlde müteessir olacaktır. Coğrafî vaziyetleri ne olursa olsun, milletler birbirine birçok rabıtalarla bağlıdırlar.

Birleşik Amerika Cumhuriyetleri bu apartmanın en lüks dairesinde oturmaktadır. Eğer apartman sakinlerinden bazıları tarafından ateşe verilirse, diğerlerinin yangının tesirinden kurtulmasına imkân yoktur. Harp için de aynı şey varittir. Birleşik Amerika Cumhuriyetlerinin bundan uzak kalması gayr-ı kabildir.

* *Ayın Tarihi*, 1935, Sayı 19, s. 260-262.

Bundan başka, Amerika büyük ve kuvvetli ve dünyanın her yerinde alakası olan bir devlet olduğundan, kendisinin siyaset ve iktisadiyat cihetinden 2'nci derecede bir mevkiye düşmesine asla müsaade edemez.

-Fikrinizce Amerika Adalet Divanı'na iltihak etmeli mi idi?

- Adalet Divanı'na iltihak etmekle Birleşik Amerika Cumhuriyetleri, şüphesiz umum-i sulhun idamesine yardım etmiş olacaktı. Nüfuzu ve insani idealleri o kadar büyük olan bir milletin, beynelmilel ihtilafların muslihane hall-ü faslında aktif bir hisse almayı reddetmesi doğru değildir.

- Öyle ise Milletler Cemiyeti'nin sulhun muhafazası için müessir bir vasıta olduğunu zannediyor musunuz?

- Milletler Cemiyeti, henüz kati ve müessir bir vasıta olduğunu ispat etmemiştir. Diğer taraftan, Milletler Cemiyeti bugün bütün milletlerin, müşterek gayenin tahakkuku için çalışabilecekleri yegâne teşkilattır.

Şuna da kaniyim ki eğer devamlı sulh isteniyorsa, kütlelerin vaziyetlerini iyileştirecek beynelmilel tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın heyet-i umumiyesinin refahı açlık ve tazyikin yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları haset, aç gözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde terbiye edilmelidir.

-Türkiye'de Bolşevikliğin yayılmasından korkuyor musunuz?

- Türkiye'de Bolşeviklik olmayacaktır. Çünkü Türk Hükûmeti'nin ilk gayesi, halka hürriyet ve saadet vermek, askerlerimize olduğu kadar sivil halkımıza da iyi bakmaktır. Türkiye'de işsizlik yoktur. Milletimiz efradı boş zamanlarında sıhhî dinlenme imkânlarına maliktir.

-Türkiye neden Boğazları tahkim etmek istiyor?

- Türkiye'nin Boğazları açık bırakmaya razı olduğu Lozan Muahedesinden beri dünya vaziyeti ve bazı şerait değişmiştir. Boğazlar, Türk arazisini iki kısma ayırır. Bundan dolayı bu deniz geçidinin tahkimi Türkiye'nin emniyeti ve müdafaası için çok ehemmiyetlidir. O, aynı zamanda, beynelmilel münasebatın can alıcı bir unsurudur. Anahtar vaziyetinde böyle mühim bir yer herhangi sergüzeştçi bir müteahhidin keyfine ve merhametine bırakılamaz. Türkiye, muhtemel sulh bozucularının, birbirleriyle harp etmek için Boğazlardan geçmesine mâni olmaya mecburdur.

Türkiye buna asla müsaade etmeyecektir.

- Diktatör diye çağırılmaktan neden hoşlanmıyorsunuz?

- Ben diktatör değilim. Benim kuvvetim olduğunu söylüyorlar, evet, bu doğrudur. Benim arzu edip te yapamayacağım hiçbir şey yoktur. Çünkü ben zoraki ve insafsızca hareket etmek bilmem. Bence diktatör, diğerlerini iradesine ram edendir. Ben, kalpleri kırarak değil, kalpleri kazanarak hükmetmek isterim.

O *"Gazi"* yani *"muzaffer olmuş"* unvanını da sevmez. O'na halk tarafından verilen ve *"Türklerin babası"* demek olan *"Atatürk"* diye çağırılmayı tercih eder. İstirahatte iken yüzü sert dudaklı ve trajiktir. Neşeli olduğu zaman bile gözleri çelik parıldamasını muhafaza eder.

-Mesut musunuz?

- Evet, çünkü muvaffak oldum.

6. BEŞİNCİ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN BİRİNCİ YASAMA YILININ AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

1 Kasım 1935

Büyük Milletin Yüce Vekilleri,

Kamutay'ın beşinci devresini açarken sizlere derin saygılarımı sunarım. Kamutay, ars-ı ulusal durumun çok önemli bir zamanında çalışmaya başlıyor.

Hadiseler, Türk milletine iki ehemmiyetli düsturu yeniden hatırlatıyor: Yurdumuzu ve haklarımızı müdafaa edecek kuvvette olmak... Sulhu koruyacak ars-ı ulusal çalışma birliğine önem vermek... Sulhun bozulmuş olmasından ızdırap duymamak mümkün değildir. Her hâlde bu günkü ağır ihtilafların ortadan kalkması, medeni insanlığın başlıca dileği olmalıdır. Bizim sulh ülküsüne ne kadar bağlı olduğumuzu, bu ülkünün güvenlik altına alınmasındaki dileğimizin ne kadar esaslı bulunduğunu izaha lüzum görmüyorum. Bu hususta çalışan uluslar sosyetesinin, tecrübelerden istifade ederek prensiplerini tekâmül ettirmesi ve sulhu koruma kudretini arttırması samimi arzumuzdur.

Sayın Arkadaşlar!

İç idare teşkilatımızı, yurdun doğu bölgelerinden başlayarak genişletmek ihtiyacını duymaktayız. Yeniden iki genel ispektörlük ve yeniden bazı vilâyetlerin kurulması da lüzumlu görülmektedir. Bu arada Dersim bölgesinde esaslı bir ıslahat programının tatbiki de düşünülmüştür. Vilayetlerimizin devamlı teftişini ve müşterek işlerinin bir elden takibini kollayan genel ispektörlerden çok faydalar bekliyoruz. Doğu vilayetlerimizin belli başlı ihtiyacı, orta ve batı illerimize demiryolları ile bağlanmaktır. Şarka ilerleyen iki ana demiryolunun hızla bitirilmesini ve bunları birbirine bağlayacak yollar örüğüne şimdiden başlanmasını lüzumlu görüyoruz. İran-Türkiye transit yolunun teşkilatlanması özenle bitirilmelidir. Liman ve sulama işlerinde acele yapılacak şeyler vardır. Sağlık savaşı da yeni icaplara göre genişletilmek zaruretindedir. Saydığım bütün bu işleri, hükûmetin kesin bir program içinde gütmesini bekleyebiliriz.

Üzerinde önemle durmak istediğim bir ciheti de bildirmeliyim. Türk ülkesi içinde köylere varıncaya kadar küçük büyük bütün şehirlerimizin birer genlik ve bayındırlık göreyi olması önde tuttuğumuz amaçlardandır. Türk'e ev ve bark olan

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, Cilt 6, 1.11.1935, Cuma, s. 2-3.

her yer sağlığın, temizliğin güzelliğin, modern kültürün örneği olacaktır. Devlet kurumları yanında, doğrudan doğruya bu işlerle ilgin olan urbayların bu görüş ve düşünüşle çalışmalarını istiyorum. Urbayların devlet merkezinde toplanışı bu işin sonucu değil başlangıcıdır.

Bayanlar, Baylar,

Endüstri programımız normal gidişindedir. Bununla beraber yurdun endüstrileşmesine daha çok hız verilmesi ve yakın bir çağda yeni bir 2'nci programa başlanması lüzumuna dikkatinizi uyandırmak isterim. Maden işleri yeni bir açılma devresindedir. Maden mühendislerimizi, ihtiyaca yeter sayı ve değerde yetiştirmeyi önermek gerekir. Kömür havzasının rasyonel işlemesi için tedbirler aramak da lazımdır. Bir de arkadaşlar, köylümüzün genlik düzeyinin yükselmesi tedbirlerine daha geniş ölçüde özenle devam edeceğiz.

Aydın Saylavlar!

Kültür kınavımızı yeni ve modern esaslara göre teşkilatlandırmaya durmadan devam ediyoruz. Türk tarih ve dil çalışmaları, büyük inanla beklenilen ışıklı verimlerini şimdiden göstermektedir. Ulusal musikimizi, modern teknik içinde yükseltme çalışmalarına, bu yıl daha çok emek verilecektir. Ulusal kültür için pek lüzumlu olduğu gibi, ars-ı ulusal ilgiler bakımından da yüksek değeri belli olan radyo işine önem vermeniz çok yerinde olur.

Sayın Arkadaşlar!

Maliyede, geçen yıl cesaretle aldığınız tedbirlerin ne kadar yerinde olduğu sabit olmuştur. Tuz ve şeker fiyatlarının düşürülmesi, halkı hoşnut etmiş ve yoğaltımı arttırmıştır. Bu yıl başka konularda da bu yönden tedbirler alacaksınız. Sayım vergisinde ve bina kıymetlerinde indirim faydalı olacaktır. Arazi ve yapı vergilerinin hususi idarelere devri önemli ıslahattan sayılacaktır. Vergi indirimlerini hazinenin karşılayabilmesi, ülke ekonomi kudretinin yüksekliğine değerli bir belgedir. Ekonomik teşkilat, teknik temeller üzerine yerleşerek yükseldikçe, yurdun verimi çok daha ziyade olacaktır. Ancak bütün özenimizi vererek vatanın teşkilatlanması hızını artırmak gerektir. Ars-ı ulusal siyasanın gidişi, ulusal koruma araçlarını artırmaya da lüzum göstermektedir. Bunun malî çarelerini dikkatli ve isabetli bir surette araştırmanızı dilerim. Tayyare filolarımızı vücuda getirmek için büyük milletimizin yüce ilgisini heyecanla anmak borcumdur.

Son ars-ı ulusal hadiseler, Türk milleti için kudretli bir hava ordusunun, hayatî önemde tutulmasına bir daha hak verdirdi. Çok emekle kurduğumuz, canımızla korumaya ant içtiğimiz kutsal yurdun, havadan saldırışlara karşı güvenlik altında bulunması demek, bize saldıracakların kendi yurtlarında bizim ayni zararları yapabileceğimize güvenimiz demektir. Bu güveni, her gün artıracak araç bulmakta, büyük Türk ulusunun ne göksel bir duyguyu kalbinde taşıdığını, her ferdinin vatan

için tutuşan gözlerinde okumaktayız. Havacılarımız, bütün ordu ve donanmamız gibi vatanı korumaya anık kahramanlardır. Büyük millet, bu soyak evlatlarıyla kendini mutlu sayabilir.

Sevgili Arkadaşlarım!

İşlerimiz çoktur, geniştir, önemlidir. Fakat başarılacağına sarsılmaz güvenim vardır. Çünkü Kamutay, vatanseverliğin, çalışkanlığın, tedbirde isabetin ideal örneğidir. Kamutay, yurdun korunması, onun bayındırlığı için en yüksek ulusal ilham ve kudret kaynağıdır.

1936

1. İŞ BANKASI'NIN KURULUŞUNUN ON İKİNCİ YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA YAPTIĞI KONUŞMA *

26 Ağustos 1936

İş Bankası Kurumu, Cumhuriyet tarihinde ekonomi bakımında başlı başına yer alacaktır. Bu kurum, naçiz bir servetin bile ekonomik hayatta fert menfaatlerine hasr olunmayıp, ulus menfaatine hasr edilmesinden çıkabilecek olan büyük neticeleri, az bir zamanda ve bahusus yepyeni bir devlet kuruluşunun türlü inkılap güçlükleri içinde âlem-şümul bir surette fiilen göstermiştir.

* *Türkiye İş Bankası, Kuruluşu, Çalışmaları, Eserleri*, Ankara 1942, s. 7.

2. YUGOSLAV GAZETECİLERE TÜRK-YUGOSLAV DOSTLUĞU HAKKINDA VERDİĞİ DEMEÇ *

29 Ekim 1936

Görüyorsunuz ki ve müşahede etmişsinizdir ki Türk devlet adamları ve Türk milleti, Yugoslav milletine, Yugoslav Devleti'ne ve Yugoslav Hükûmeti'ne karşı en samimi hisler beslemektedir.

Bu dostluk tezahürünün bütün Türkiye tarafından Yugoslavya hakkında beslenen hakiki hislere tercüman olduğuna eminim. Tahakkuk ettirdiğimiz müşterek dostluk devam edecektir. Bu dostluğun devamına ve daima daha ziyade resanet bulmasına çalışacağım. Bu dostluk bütün sulh dostları için remiz teşkil eder. Böyle bir dostluk ancak insani ve kardeş hisleriyle istikrar bulabilir.

İki milletimiz arasındaki dostluk ifadesini yalnız sözlerde bulmuyor. Bu söylediklerim, kuvvetine inananların bir ifadesi olarak telakki edilmelidir.

Türkiye ile Yugoslavya arasında mevcut sağlam münasebetler, bütün Balkan milletleri arasında mevcut olması iktiza eden münasebetlerdendir. Balkanlar bu ideale doğru ne kadar fazla yükselirlerse, saadet ve terakkileri o nispette artar.

Türk matbuatına da her zaman tekrarladığım gibi bu dostluk hislerini ehemmiyetle kaydetmek, Yugoslav matbuatı için de mukaddes bir vazifedir. Bu yalnız mukaddes bir vazife değil aynı zamanda bir vatan borcudur.

* *Ayın Tarihi*, 1936, Sayı 35, s. 49.

3. BEŞİNCİ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN İKİNCİ YASAMA YILININ AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

1 Kasım 1936

Sayın Millet Vekilleri,

Sizi, sevgi ve saygılarımla selamlayarak, beşinci devrenin 2'nci senesini açıyorum. Derhâl söylemeliyim ki bu seneki çalışmalarımızın da, memleket ve millet işlerinde, yeni iyilikler ve ilerlemeler yapacağına kaniyim. Geçen yıl Türk milleti huzur ve sükûn içinde, millî ve insani ülküye, aşk ile koşan kuvvetli ve çalışkan bir varlık gösteriyordu. İdarede ve adliyede yeni kanunların ve yeni teşkilatın, vatandaşı sevindiren neticeleri görülüyordu. Ekonominin her sahasında ve memleketin her tarafında Türkler kendilerine ve devletlerine tam bir güven içinde çalışıyorlardı.

Cumhuriyet, yeni ve sağlam esaslarıyla Türk milletini emin ve metin bir istikbal yoluna doğru koyduğu kadar, asıl fikirlerde ve ruhlarda yarattığı güvenlik itibarıyla, büsbütün yeni bir hayatın müjdecisi olmuştur. Seneler geçtikçe, millî ideal verimleri güvenle çalışmada, ilerleme hevesinde, millî birlik ve millî irade şeklinde, daha iyi gözlere çarpmaktadır. Bu bizim için çok önemlidir, çünkü biz, esasen millî mevcudiyetin temelini, millî şuurda ve millî birlikte görmekteyiz. Halk ile hükûmet arasındaki yakınlık ve beraber çalışma gayreti, ayrıca, memnuniyeti mucip bir seviyededir. Bu hususta partimizin feyizli önderliğini ehemmiyetle kaydetmek isterim.

İdarî ve ekonomik tedbirlerin iyi tatbiki ve tatbik neticelerinin iyi anlaşılması için halkın hükûmete yardım etmek hevesi, iftihar olunacak bir tezahürdür. Bu ruhî vaziyet, Türk milletini ilerletmek ve Türk vatanını imar etmek için çok verimli ve çok esaslı bir amildir. Devleti ve hükûmeti kendi malı ve koruyucusu tanımak, bir millet için büyük nimet ve mazhariyettir. Türk milleti bu neticeye Cumhuriyette varmış ve her sene bunun artan semerelerini görmüş ve göstermiştir. Milletimizin maddi ve manevi huzuruna, her şeyden fazla ehemmiyet verişimizin ne kadar yerinde olduğu anlaşılıyor.

Arkadaşlar!

İlk tahsilin yayılması için sade ve pratik tedbirler almak yolundayız. İlk tahsilde hedefimiz, bunun umumi olmasını bir an evvel tahakkuk ettirmektir. Bu neticeye varmak, ancak fasılasız tedbir almakla ve onu metodik tatbikle mümkün olabilir.

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, Cilt 13, 1.11.1936, Pazar, s. 4-7.

Milletin başlıca bir işi olarak bu mevzuda ısrar etmeyi lüzumlu görüyorum. Sanat ve teknik mekteplerine rağbet artmıştır. Bunu sevinçle söylerken her türlü teşviki arttırmak lazım olduğunu da ilave etmek isterim.

Yüksek tahsil için Ankara Üniversitesi'ni tesis etmek yolunda, tıp fakültesine de başlayarak yeni ve en külfetli hamlenin atılmasını dilerim. Güzel sanatlara da alakanızı yeniden canlandırmak isterim. Ankara'da bir Konservatuvar ve bir Temsil Akademisi kurulmakta olmasını zikretmek benim için bir hazdır. Güzel sanatların her şubesi için Kamutay'ın göstereceği alaka ve emek, milletin insani ve medeni hayatı ve çalışkanlık veriminin artması için çok tesirlidir.

Başlarında kıymetli Maarif Vekilimiz bulunan Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumu'nun, her gün yeni hakikat ufukları açan, ciddi ve devamlı mesaisini takdirle yâd etmek isterim. Bu iki ulusal kurumun, tarihimizin ve dilimizin karanlıklar içinde unutulmuş derinliklerini, dünya kültüründeki analıklarını, reddolunamaz ilmî belgelerle ortaya koydukça yalnız Türk milleti için değil ve fakat bütün ilim âlemi için, dikkat ve intibahı çeken, kutsal bir vazife yapmakta olduklarını emniyetle söyleyebilirim. Tarih Kurumu'nun Alacahöyük'te yaptığı kazılar neticesinde, meydana çıkardığı, beş bin beş yüz senelik maddi Türk tarih belgeleri, cihan kültür tarihini yeni baştan tetkik ve tamik ettirecek mahiyettedir. Birçok Avrupalı âlimlerin iştirakiyle toplanan, son Dil Kurultayı'nın ışıklı neticelerini bizzat görmüş olmakla çok mutluyum. Bu ulusal kurumların az zaman içinde, ulusal akademiler hâlini almasını temenni ederim. Bunun için, çalışkan tarih ve dil âlimlerimizin, dünya ilim âlemince tanınacak, orijinal eserlerini görmekle bahtiyar olmamızı dilerim.

Sayın Arkadaşlar;

Ana vatana yeni kavuşan göçmen vatandaşlarımızın iskânı başlıca işlerimizdendir. Göçmenleri iyi yerleştirmek ve süratle üretmen kılmak için, onları kâfi derecede teçhiz etmeye çalışıyoruz. Aldığımız neticeler ümit vericidir. Bu millî meseleye, tahsis edebildiğimiz vesait derecesinde, fakat ara vermeksizin devam edeceğiz.

Demiryolu inşası programına devam ediyoruz. Buna muvazi olarak, yol ve köprü inşaatına, daha fazla vesait tahsis edebilmek, arzuya şayandır. Her hâlde su işleri için verilen vesaiti artırmaya lüzum vardır. Şimdiye kadar muhtelif yerlerde yapılmış ve yapılmakta olan ufak büyük su işleri, çok teşvik edici neticeler vermektedir. Kamutay'ın, su işleri için yeni imkânlar aramasını lüzumlu görmekteyim.

Telefon şebekesi memleket içinde, bir program dâhilinde genişlemektedir. Bu faaliyeti takdir ve teşvik etmek isterim. Yakın bir zamanda iyi bir radyo merkezine nail olacağımızı umarım. Ticari hava nakliyesinin emniyetli, intizamlı devamını ve genişlemesini ise çok önemli tutmaktayım.

Sayın Vekiller;

Ekonomi sahalarında millî faaliyetimizin artmasından ve genişlemesinden sevinç duymaktayız. Cumhuriyetin ekonomik tedbirleri her sahada feyizli semereler vermektedir. Ziraatta kalkınmayı kolay ve çabuk yapmak için şartlar, çok ilerlemiş ve hazırlanmıştır. Yeni usulde ve yeni makineler kullanmakta, iyi teşkilatla yapılacak yardımların süratle semere vereceğini görüyoruz. Kooperatif teşkilatı her yerde sevilmiştir. Kredi ve satış için olduğu kadar, istihsal vasıtalarını öğretip kullandırmak için de kooperatiften istifadeyi mümkün görüyoruz. Ziraatta hastalıklar ile mücadele işine daha çok ehemmiyet vermek lazımdır. Toprak Kanunu'nun bir neticeye varmasını Kamutay'ın yüksek himmetinden beklerim. Her Türk çiftçi ailesinin, geçineceği ve çalışacağı toprağa malik olması, behemehâl lazımdır. Vatanın sağlam temeli ve iman bu esastadır. Bundan fazla olarak, büyük araziyi modern vasıtalarla işletip vatana fazla istihsal temin edilmesini teşvik etmek isteriz.

Ticaret münasebetlerimiz bu sene daha genişlemiştir. Karşılıklı genişlik ve kolaylık, takip ettiğimiz esastır. İhracatımızın kolaylaştırıldığı yerde ithalâtın artmasından sakınmıyoruz, bu ithalatı artırmak ve kolaylaştırmağa çalışıyoruz. Bu dürüst politika üç seneden beri ticaretimiz hacmini muntazaman artırmıştır.

Endüstri programının tatbiki, ciddi olarak devam ediyor. Her yeni endüstri eseri, muhitine refah ve medeniyet ve bütün memlekete haz ve kuvvet vermektedir. 2'nci programın hazırlıkları şevk ile ilerlemektedir.

Maden işletilmesi inkişaf hâlindedir. Madenlerimiz bizim başlıca bir döviz kaynağımız olduğu için de yüksek dikkatinizi celbe değerdir. Artvin civarında bakır madenlerinden birinin işlemeye başlanmasından memnun olduk. Ergani bakır madeninin işlemeye başlamasını, memleket için mühim bir fayda telakki ediyoruz. Yine memleket için pek ehemmiyetli bulduğumuz diğer mesele kömür havzasının rasyonel olarak işlemesidir. Üzerinde bulunduğumuz tedbirlerin süratle netice vermesini temenni ederim.

Deniz ve deniz mahsulleri ticaret ve endüstrisi önemli bir mevzumuzdur. Ticaret filomuzu yenilemek ve artırmak teşebbüsünü memnun olarak kaydediyoruz. Limanlarımızda kâfi teşkilat yapılması umumi mağazalar ve antrepolar bulundurulması mukarrerdir.

İş kanununun tatbiki için icap eden teşkilatın kurulması lazımdır. Ayrıca deniz ve ziraat işçileri için de yeni kanunlar hazırlanmalıdır. Küçük kredi mevzuunun ehemmiyetle ele alınmasını Büyük Meclis'in dikkatine arz ederim.

Bu sene Ziraat Bankası'nın yeni kanun layihası çalışma mevzularınız arasında olacaktır. Bankaları ve kredi tevzini inzibata alan, kooperatifleri kuran ve genişleten kanunlarınızdan sonra bu yeni eserleriniz memleketin kredi hayatında verimli olacaktır.

Maliyemiz, memnun olacağınız surette müspet ve verimli vaziyettedir. Muvazeneye hususi ehemmiyet veren büyük Meclis, her sene varidat fazlası ile temin etmeğe muvaffak olmaktadır. Bu sene de tahminlerin tahakkuk edeceğine emniyet edebiliriz. Hayatı ucuzlatmak icap ettikçe vergileri indirmek siyasetine devam edeceğiz. Tuz, şeker, çimento, sayım vergilerinde iki sene içinde yaptığınız cesurane indirmeler, her bakımdan faydalı olmuştur. Bu sene hem ilk ihtiyaçlardan hem esaslı kuvvet vasıtalarından olan petrol ve müştakları üzerindeki resimlerden geniş mikyasta indirme yapmaya muvaffak olmanızı dilerim. Bundan başka vergi usullerinin ıslahı çarelerinin aranmasına da ehemmiyetle devam olunmalıdır. İyi usul ve iyi tatbikin memnun edici neticelerini vatandaş hiçbir işte vergi mevzuu kadar hassasiyetle takdir etmez.

Diğer taraftan vatandaşa hazineye karşı mükellefiyetinin en mühim vazifesi olduğunu anlatmak için yorulmamak lazımdır. Şüphe yoktur ki bahusus devletçi ve halkçı olan bir idare ve ekonomi hayatında hazinenin kudret ve intizamı başlıca mesnettir. Cumhuriyetin kudreti de her sahada ve millî müdafaa sahasında, ihtiyaçlarını karşılayan hazinesinin intizamındadır. Gelecek yıllar içinde hazinenin kudretini muhafaza etmek sizin en mühim işiniz olacaktır. Millî paramızın fiilen müstakar olan kıymeti muhafaza olunacaktır.

Aziz Arkadaşlar,

Millî müdafaa vasıtalarına senelerden beri verdiğimiz ehemmiyetin yerinde olduğunu hadiseler her gün göstermektedir. Ordumuzu en yeni vasıtalarla mütemadiyen teçhiz etmeye çalışıyoruz. Yüksek kıymetini artırmağa verdiğimiz ehemmiyet ise daha ziyadedir. Ordunun çalışmalarından ve bütün milletin vatan müdafaası için severek ve isteyerek çalışmak şevkinden memnunuz. Deniz silahlarına ehemmiyet veriyoruz. Denizcilerimizin iyi silahlı ve iyi talimli olarak hazırlanmaları büyük emelimizdir. Hava ordusuna sarf ettiğiniz himmeti artırmanızı dilerim. Yeni bir programın tatbikat devresinde bulunduğumuz için, hava kuvvetlerimiz arzumuz derecesinden henüz uzaktır. Kuvvetli bir hava ordusu vücuda getirmek yolunda iyi neticelere doğru emniyetle yürümekte olduğumuzu ifade ederken, hava taarruzlarına karşı milletin hazırlanması için de ayrıca alakanızı uyandırmak isterim.

Bu sene içinde ars-ı ulusal bakımdan bizim için mesut hadiseler oldu. İngiltere Kralı Majeste Sekizinci Edvard'ın mütenekkiren ziyaretini ve Boğazlarda yeni rejimin Montrö Mukavelesi'nin derpiş ettiği veçhile tatbike başlandığını, bunların başında olarak zikretmeliyim. Tanışmakla bahtiyar olduğum İngilizlerin Büyük Kralıyla aramızda husule gelen dostluğun, milletlerimizin temayülatına uygun olarak iki hükûmet arasında fiilen inkişaf etmekte olan samimi münasebet üzerinde hayırlı tesirine şüphe yoktur. Türkiye'nin hakkını teslim etmekle yüksek dostluk ve anlayış gösteren Montrö Mukavelesi âkitleri aynı zamanda kritik devam eden ars-ı

ulusal durumun bu önemli devresinde, istikrarı için herkesin çalışması icap eden umumi sulh işine de değerli hizmet etmiş oldular.

Tarihte birçok defa münakaşa ve ihtiras vesilesi olmuş olan Boğazlar, artık tamamıyla Türk hâkimiyeti idaresinde yalnız ticaret ve dostluk münasebetlerinin muvasala yolu hâline girmiştir. Bundan böyle muharip herhangi bir devletin harp sefinelerinin Boğazlardan geçmesi memnudur. Bu münasebetle karada ve denizde büyük komşumuz Sovyet Rusya ile aramızdaki on beş seneden beri her türlü tecrübeden geçmiş olan dostluğun, ilk gündeki kuvvet ve samimiyetini tamamıyla muhafaza ederek tabii inkişafatında devam ettiğini beyan etmekle de ayrıca memnuniyet duyarım.

Bu sene içinde Afganistan'ın kıymetli Hariciye ve Harbiye Nazırlarıyla görüşmekten de memnun oldum. Dost ve müttefik Yugoslavya'nın yüksek Başvekil ve Hariciye Nazırının Millî Bayramımızda aramızda bulunması bize ayrı bir sevinç verdi. Balkanlar arasındaki kardeşliğin tarsini, bizim öteden beri başlıca emelimizdir. Türk-Yugoslav bağlılığı bunun esaslı bir tezahürüdür.

Diğer müttefiklerimiz ve dostlarımız ile de temaslarımız daimî ve samimidir. Balkanlarda, Garbî Asya'da ve Şark-i Akdeniz'de mevcut sulhun devamı eski dünyanın birçok diğer yerlerine nispetle daha emin görünmektedir. Türkiye'nin bütün devletlerle münasebetlerinin iyi olduğunu memnuniyetle kaydederim.

Bu sırada milletimizi gece gündüz meşgul eden başlıca büyük bir mesele, hakiki sahibi öz Türk olan *"İskenderun-Antakya"* ve havalisinin mukadderatıdır. Bunun üzerinde ciddiyet ve katiyetle durmaya mecburuz. Daima kendisi ile dostluğa çok ehemmiyet verdiğimiz Fransa ile aramızda tek ve büyük mesele budur. Bu işin hakikatini bilenler ve hakkı sevenler alakamızın şiddetini ve samimiyetini iyi anlarlar ve tabii görürler. Önümüzdeki sene müzakereler ve silahlanma yarışları ile büyük bir hazırlık senesi olacağa benziyor. Devletler arasındaki ihtilafların anlaşmalara varmasını samimiyetle dileriz.

Sayın Milletvekilleri,

Ağır ve önemli işleriniz size, millet yolunda, esaslı hizmetler hazırlamaktadır. Milletin sevgileri hayırlı ve faydalı çalışmalarımızda sizinle beraberdir.

1937

1. ROMANYA DIŞİŞLERİ BAKANI ION ANTONESCU ŞEREFİNE ANKARA PALAS'TA VERİLEN ZİYAFET'TE YAPTIĞI KONUŞMA *

17 Mart 1937

Her gün kudreti daha artan bir Romanya'yı bütün kalbimizle isteriz. Dostluğumuz o kadar sıkı ve emindir ki Romanya daha kuvvetli oldukça biz de kendimizi daha kuvvetli addederiz.

Müttefikimiz Romanya'nın bize gönderdiği misafirimizi çok sevdik. Bugünkü görüşmemizden sonra B. Antonscu hakkında bende kalan intiba, Romanya Hariciye Nazırının milletine karşı mesuliyetini müdrik derin görüşlü, hükümlerinde isabetli ve olgun bir devlet adamı olduğudur. Kendisi gösteriş sever bir insan değildir. Milletinin duygularına riayetkârdır. Vazifesini yapmakta azmi kuvvetlidir.

Sizi tanıdığıma çok memnunum. Milletleri muahedelerden ziyade hisler bağlar. Romanya, kalbimizde kardeşçe yer tutmuştur. Ruhlarımızın yakınlığı, birleşikliği için kadehimi kaldırıyorum.

Milletler gam ve keder bilmemelidir. Şeflerin vazifesi, hayatı neşe ve şevkle karşılamak hususunda milletlerine yol göstermektir.

Vakitle kitaplar karıştırdım. Hayat hakkında filozofların ne dediklerini anlamak istedim. Bir kısmı her şeyi kara görüyordu. *"Mademki hiçiz ve sıfıra varacağız, dünyadaki muvakkat ömür esnasında neşe ve saadete yer bulunamaz"* diyorlardı.

Başka kitaplar okudum, bunları daha akıllı adamlar yazmışlardı. Diyorlardı ki, *"Mademki sonu nasıl olsa sıfırdır, bari yaşadığımız müddetçe şen ve şatır olalım"*.

Ben kendi karakterim itibarıyla 2'nci hayat telakkisini tercih ediyorum, fakat şu kayıtlar içinde, bütün insanlığın varlığını kendi şahıslarında gören adamlar bedbahttırlar. Besbelli ki o adam fert sıfat ile mahvolacaktır. Herhangi bir şahsın, yaşadıkça memnun ve mesut olması için lazım gelen şey, kendisi için değil kendisinden sonra gelecekler için çalışmaktır. Makul bir adam, ancak bu suretle hareket edebilir. Hayatta tam zevk ve saadet ancak gelecek nesillerin şerefi, varlığı, saadeti için çalışmakta bulunabilir.

Bir insan böyle hareket ederken, *"benden sonra gelecekler acaba böyle bir ruhla çalıştığımı fark edecekler mi?"* diye bile düşünmemelidir. Hatta en mesut olanlar,

* *Ulus*, 20 Mart 1937, s. 1.

hizmetlerinin bütün nesillerce meçhul kalmasını tercih edecek karakterde bulunanlardır.

Herkesin kendine göre bir zevki var. Kimi bahçe ile meşgul olmak, güzel çiçekler yetiştirmek ister. Bazı insanlar da adam yetiştirmekten hoşlanır.

Bahçesinde çiçek yetiştiren adam çiçekten bir şey bekler mi? Adam yetiştiren adam da çiçek yetiştirendeki hislerle hareket edebilmelidir. Ancak bu tarzda düşünen ve çalışan adamlardır ki memleketlerine ve milletlerine ve bunların istikbaline faydalı olabilirler. Bir adam ki, memleketin ve milletin saadetini düşünmekten ziyade kendini düşünür, o adamın kıymeti 2'nci derecededir. Esas kıymeti kendine veren ve mensup olduğu millet ve memleketi ancak şahsiyeti ile kaim gören adamlar, milletlerinin saadetine hizmet etmiş sayılmazlar. Ancak kendilerinden sonrakileri düşünebilenler, milletlerini yaşamak ve ilerlemek imkânlarına nail ederler. Kendi gidince terakki ve hareket durur zannetmek bir gaflettir.

Şimdiye kadar bahsettiğim noktalar ayrı ayrı cemiyetlere aittir. Fakat bugün bütün dünya milletleri aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmakla meşguldürler. Bu itibarla insan mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin saadetine ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin saadetine hadim olmaya elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Bütün akıllı adamlar takdir ederler ki, bu vadide çalışmakla hiçbir şey kaybedilmez. Çünkü dünya milletlerinin saadetine çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve saadetini temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında sükûn, vuzuh ve iyi geçim olmazsa, bir millet kendi kendisi için ne yaparsa yapsın huzurdan mahrumdur. Onun için ben sevdiklerime şunu tavsiye ederim:

Milletleri sevk ve idare eden adamlar, tabii evvela ve evvela kendi milletinin mevcudiyet ve saadetinin amili olmak isterler. Fakat aynı zamanda bütün milletler için aynı şeyi istemek lazımdır.

Bütün dünya hadiseleri bize bunu açıktan açığa ispat eder. En uzakta zannettiğimiz bir hadisenin bize bir gün temas etmeyeceğini bilemeyiz.

Bunun için beşeriyetin hepsini bir vücut ve bir milleti bunun bir uzvu addetmek icap eder. Bir vücudun parmağının ucundaki acıdan diğer bütün aza müteessir olur.

Türkiye, Romanya ve diğer dostları kuvvetlidirler. Hiçbir taraftan bize gelecek bir şey beklemem. Beklemeye de lüzum yoktur. İşte bu sükûnet içinde bütün dünyayı mütalaa etmek fırsatı bizdedir. *"Dünyanın filan yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne?"* dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla alakadar olmalıyız. Hadise ne kadar uzak olursa olsun bu esastan şaşmamak

lazımdır. İşte bu düşünüş insanları, milletleri ve hükûmetleri, hodbinlikten kurtarır. Hodbinlik şahsi olsun, millî olsun daima fena telakki edilmelidir.

O hâlde konuştuklarımızdan şu neticeyi çıkaracağım. Tabii olarak kendimiz için bütün lazım gelen şeyleri düşüneceğiz ve icabını yapacağız. Fakat bundan sonra bütün dünya ile alakadar olacağız. Kısa bir misal: Ben askerim. Umum-i harpte bir ordunun başında idim. Türkiye'de diğer ordular ve onların kumandanları vardı. Ben yalnız kendi ordumla değil öteki ordularla da meşgul oluyordum. Bir gün Erzurum cephesindeki hareketlere ait bir mesele üzerinde durduğum sırada yaverim dedi ki;

- Niçin size ait olmayan meselelerle de uğraşıyorsunuz?

Cevap verdim:

- Ben bütün orduların vaziyetini iyice bilmezsem kendi ordumu nasıl sevk ve idare edeceğimi tayin edemem.

Bir devlet ve milleti idare vaziyetinde bulunanların daima göz önünde tutmaları lazım gelen mesele budur.

Bu münasebetle muhterem misafirimize şunu diyeceğim: Ben düşündüklerimi sevdiklerime olduğu gibi söylerim. Aynı zamanda lüzumlu olmayan bir sırrı kalbimde taşımak iktidarında olmayan bir adamım. Çünkü ben bir halk adamıyım. Ben düşündüklerimi daima halkın huzurunda söylemeliyim. Yanlışım varsa halk beni tekzip eder. Fakat şimdiye kadar bu açık konuşmada halkın beni tekzip ettiğini görmedim.

2. BURSALI ÖĞRENCİLERE HİTABEN ANKARA HALKEVİ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA *

26 Mart 1937

Arkadaşlar,

Bu gece buradaki toplantımızı ve benim hakkımdaki derin duygularınızı Celal Bayar çok güzel ve canlı bir ifade ile bana bildirdi. Bu meyanda dedi ki: Siz genç arkadaşlar, yorulmadan beni takibe ahdetmişsiniz, işte ben bilhassa bu sözden çok duygulandım.

Yorulmadan beni takip edeceğinizi söylüyorsunuz. Fakat arkadaşlar, yorulmadan ne demek? Yorulmamak olur mu? Elbette yorulacaksınız. Benim sizden istediğim şey yorulmamak değil, yorulduğunuz zaman dahi durmadan yürümek, yorulduğunuz dakikada da dinlenmeden beni takip etmektir. Yorgunluk her insan, her mahlûk için tabii bir hâlettir. Fakat insanda yorgunluğu yenebilecek manevi bir kuvvet vardır ki işte bu kuvvet yorulanları dinlendirmeden yürütür.

Sizler, yani yeni Türkiye'nin genç evlatları, yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz. Ben bu akşam buraya yalnız bunu size anlatmak için gelmiş bulunuyorum. Dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler asla ve asla yorulmazlar. Türk gençliği gayeye, bizim yüksek idealimize durmadan, yorulmadan yürüyecektir. Biz de bunu görmekle bahtiyar olacağız. Şimdi çocuklar eğleniniz.

Arkadaşlar,

Ben 1919 senesi Mayıs'ı içinde Samsun'a çıktığım gün elimde maddi hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım. Samsun'dan Anadolu içlerine kırık bir otomobille gidiyordum. Yanımda öteden beri yaverliğimi yapan Salih ve Cevat Abbas'tan biri bulunuyordu. O kırık otomobil Anadolu yollarında ilerlerken ben daima düşünür ve yaverime şimdi sizin terennüm ettiğiniz şarkıyı söyletirdim. Ben Türk ufuklarından bir gün behemehâl bir güneş doğacağına, bunun hareket ve kuvvetinin bizi ısıtacağına, bundan bize bir güç çıkacağına o kadar emindim ki bunu adeta gözlerimle görüyordum. O şarkıyı okutup tekrar, ettirmekten maksadım Türk'ün bu güneşi doğunca muvaffak olacağını anlatmaktı. Bu sebepledir ki demin söyle-

* *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1937, s. 1.

nen şarkı benim on sekiz senelik bir hâtıramı tazeledi. Bu şarkıyı söyletmeye önayak olan genç bayana teşekkür ederim.

3. BEŞİNCİ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN ÜÇÜNCÜ YASAMA YILININ AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA *

1 Kasım 1937

Beşinci devrenin 3'üncü yılını açıyorum.

Her şeyden önce sevgili Kamutay arkadaşlarımla yeni çalışma yılı başlangıcında, karşı karşıya bulunmaktan duyduğum derin sevinç ve saadeti ifade etmeliyim. Sizi yüksek saygı ile selamlar ve bu çalışma yılınızın da millet ve memleket için feyizli başarılarla bezenmesini dilerim.

Sayın Milletvekilleri,

Memnuniyetle görmekteyiz ki Cumhuriyet rejimi, yurdumuzda huzur ve sükûnun en iyi yerleşmesini temin etmiş bulunuyor. Vatandaşlar ve bu yurtta oturanlar, Cumhuriyet kanunlarının eşit şartları altında kendileri için hazırlanan hürriyet, refah ve saadet imkânlarından azami istifade etmektedirler.

Milletimizin layık olduğu yüksek medeniyet ve refah seviyesine varmasını alıkoyabilecek hiçbir engelin düşünmeye yer bırakılmadığını ve bırakılmayacağını huzurunuzda söylemekle bahtiyarım. Tunceli'deki icraatımız neticeleri bu hakikatin yakın ifadesidir.

İleri hükûmetçiliğin şiarı, halkı kudretine olduğu kadar şefkatine de samimiyetle inandırabilmesidir. Büyük, küçük bütün Cumhuriyet memurlarında bu zihniyetin, en geniş ölçüde inkişafına önem vermek çok yerinde olur.

Hususi idarelerin geçen yılki faaliyetleri, verimli olmuştur. Ancak hususi idareler ve belediyeler, büyük kalkınma savaşımızda başarı hasılasını artıracak vazifeler almalı ve hususiyle hayat ucuzluğunu temin edecek yerine göre tedbirler bulmalı ve salahiyetlerini tam kullanmalıdırlar.

Şehircilik işlerinde de teknik ve planlı esaslar dâhilinde çalışmak lazımdır. Bunun için belediyelerimizi türeli bir surette aydınlatmak, kılavuzlamak işiyle uğraşacak, merkezde bir teknik büro kurulmasını tavsiye ederim. Kendine inkılâbın ve inkılapçılığın çeşitli ve hayatî vazifeler verdiği Türk vatandaşının sağlığı ve sağlamlığı, her zaman üzerinde dikkatle durulacak millî meselemizdir.

---

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, Cilt 20, 1.11.1937, Pazartesi, s. 3-9.

Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâletinin bu mesele üzerindeki sistemli çalışmaları, yüksek Kamutayı memnun edecek mahiyette inkişaf etmektedir. Aynı Vekâlet, kendine verdiğimiz göçmen işlerini de sosyal ve ekonomik politikamıza uygun olarak başarı ile görmektedir. Vekâletin, *"Sağlam ve gürbüz nesil, Türkiye'nin mayasıdır"* prensibini, pek iyi kavrayarak çalışmakta olduğunu takdire değer bulurum.

Yüce Saylavlar,

Bilindiği gibi, biz yurt emniyeti içinde fertlerin emniyetini de layık olduğu derecede göz önünde tutarız. Bu emniyet, Türk Cumhuriyeti kanunlarının, Türk hâkimlerinin teminatı altında en ileri şekilde mevcuttur. Kanunlarımızda yaptığımız bazı tadiller ve kabul buyurduğunuz Meşhut Cürümler Kanunu, bu maksada kuvvetle hizmet etmiştir.

Adli bünyemizin ve kanun diziğimizin daima bu yönden incelemelerle Türkiye'nin dinamik hayatına, hiç şaşmadan, uygunlukları temin edilmelidir. Bu lüzum karşısında, kara ve deniz ticaret kanunlarımızın ekonomik bünyemizdeki inkişaflara daha uygun hâle getirilmesinde, zaman geçirilmemek yerinde olur. Bir de şu nokta üzerinde durmama izin vermenizi rica edeceğim: Emniyet ve hak işleriyle alakalı usullerde ve kanunlarda kolaylık, çabukluk, açıklık ve kesinlik esas olmalıdır. Bu sebeple vatandaşların icra daireleriyle olan ilişkilerini kolaylaştırmak kastiyle yapılan etütlerin, bir an evvel kanun hâline getirilmesini tavsiyeye layık bulurum. Bu işaret ve tavsiyelerimin iyi karşılanacağına şüphe etmem, çünkü her sahada olduğu gibi adli usuller ve kanunlar sahasında da Türk Cumhuriyeti'nin ve onun yüksek değerli Kamutayı'nın anlayışı ileri anlayıştır.

Şimdi arkadaşlar, ekonomi hayatımızı gözden geçireceğim. Derhâl bildirmeliyim ki ben, ekonomik hayat denince; ziraat, ticaret, sanayi faaliyetlerini ve bütün nafia işlerini, birbirinden ayrı düşünülmesi doğru olmayan bir kül sayarım. Bu vesile ile şunu da hatırlatmalıyım ki bir millete müstakil hüviyet ve kıymet veren siyasi varlık makinasında devlet, fikir ve ekonomi hayat mekanizmaları, birbirlerine bağlı ve birbirine tabidirler; o kadar ki bu cihazlar birbirine uyarak aynı ahenkte çalıştırılmazsa, hükûmet makinasının motris kuvveti israf edilmiş olur, ondan beklenen tam verim elde edilemez. Onun içindir ki bir milletin kültür seviyesi üç sahada; devlet, fikir ve ekonomi sahalarındaki faaliyet ve başarıları neticelerinin hasılasıyla ölçülür.

Sayın Milletvekilleri,

Millî ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki ziraatta kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır.

Fakat bu hayati işi, isabetle amacına ulaştırabilmek için ilk önce, ciddi etütlere dayalı bir ziraat siyaseti tespit etmek ve onun içinde her köylünün ve bütün

vatandaşların kolayca kavrayabileceği ve severek tatbik edebileceği bir ziraat rejimi kurmak lazımdır. Bu siyaset ve rejimde önemli yer alabilecek noktalar başlıca şunlar olabilir:

Bir defa memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemli olanı ise bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir sebep ve suretle, bölünemez bir mahiyet alması. Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlanmak lazımdır...

Küçük, büyük bütün çiftçilerin iş vasıtalarını artırmak, yenileştirmek ve korunmak tedbirleri, vakit geçirilmeden alınmalıdır. Her hâlde en küçük bir çiftçi ailesi, bir çift hayvan sahibi kılınmalıdır; bunda ideal olan öküz değil, beygir olmalıdır, öküz ancak bazı şartların henüz temini güç bölgelerde hoş görülebilir. Köylüler için umumiyetle pulluğu pratik ve faydalı bulurum. Traktörler, büyük çiftçilere tavsiye olunabilir. Köyde ve yakın köylerde müşterek harman makinaları kullandırmak, köylülerin ayrılamayacağı bir adet hâline getirilmelidir.

Memleketi; iklim, su ve toprak verimi bakımından, ziraat bölgelerine ayırmak icap eder. Bu bölgelerin her birinde köylülerin gözleriyle görebilecekleri çalışmaları için örnek tutacakları verimli, modern, pratik ziraat merkezleri kurulmak gerektir.

Bugün, devlet idaresinde bulunan çiftliklerin ve bunların içindeki türlü ziraat sanayi kurumlarının bir kısmı; ziraat hayat ve faaliyetinin bütün sahalarında her türlü teknik ve modern tecrübelerini ikmal etmiş olarak bulundukları bölgelerde en faydalı ziraat usul ve sanatlarını yaymaya hazır bulunmaktadırlar. Bu vekâlet için büyük kolaylıklar temin edecektir. Ancak gerek mevcut olan ve gerek bütün memleket ziraat bölgeleri için yeniden kurulacak ziraat merkezlerinin, sekteye uğramadan tam verimli faaliyetlerini; şimdiye kadar olduğu gibi devlet bütçesine ağırlık vermeksizin kendi gelirleriyle kendi varlıklarının idare ve inkişafını temin edebilmeleri için, bütün bu kurumlar birleştirilerek geniş bir işletme kurumu teşkil olunmalıdır.

Bir de başta buğday olmak üzere bütün gıda ihtiyaçlarımızla endüstrimizin dayandığı türlü iptidai maddeleri temin ve haricî ticaretimizin esasını teşkil eden çeşitli mahsullerimizin ayrı ayrı her birinde miktarını artırmak, kalitesini yükseltmek, istihsal masraflarını azaltmak, hastalık ve düşmanlarıyla uğraşmak için gereken teknik ve kanunî her tedbir vakit geçirilmeden alınmalıdır.

Orman servetimizin korunması lüzumuna ayrıca işaret etmek isterim. Ancak bunda mühim olan, korunma esaslarını, memleketin türlü ağaç ihtiyaçlarını devamlı olarak karşılaması icap eden ormanlarımızı muvazeneli ve teknik bir surette işleterek istifade etmek esasiyle makul bir surette telif etmek mecburiyeti vardır. Buna büyük Kamutay'ın layık olduğu ehemmiyeti vereceğine şüphe yoktur.

Sayın Milletvekilleri,

Dış ticarette takip ettiğimiz ana prensip, ticaret muvazenemizin aktif karakterini muhafaza etmektir. Çünkü Türkiye tediye muvazenesinin en mühim esasını bu teşkil eder. Son yılların rakamları ve geçirdiğimiz senenin bugüne kadar gösterdiği seyir ve istikamet, takip ettiğimiz prensibin elde edilmiş müspet neticelerini göstermektedir. Kontenjan usulü, muayyen anlaşma şartlarımızı kabul etmiş memleketler için büsbütün kaldırılmıştır. Bu memleketlerden piyasanın kayıtsız, şartsız ithalât yapabilmesi temin edilmiştir. Dış ticaret politikamızın hususiyeti şudur: İç ve dış vaziyet icaplarını daima karşılamak suretiyle seyirlerine intibak etmek.

İç ticarete gelince bunda en önde gördüğümüz esas, teşkilatlandırma ve muayyen tipler üzerinde işleme ve rasyonel çalışmadır. Kesin zaruret olmadıkça, piyasalara karışılamaz; bununla beraber, hiçbir piyasa da başıboş değildir. Sırası gelmişken, Cumhuriyetin tüccar telakkisini de kısaca ifade edeyim: Tüccar, milletin emeği ve üretimi kıymetlendirilmek için eline ve zekâsına emniyet edilen ve bu emniyete liyakat göstermesi gereken adamdır. Bu bakımdan ihracatçılar hakkındaki kanun, murakabe hakkındaki kanun, teşkilatlandırma hakkındaki hükümler, müspet neticelerini vermektedir.

İhracat mallarımızın hükûmetin yakın kontrolü altında, satışlarının teşkilatlandırılması mühimdir. Bunu göz önünde tutan Ekonomi Vekâleti, geçen yıl içinde Iğdır'da, Ege, Trakya bölgelerinde türlü mevzulara ait satış kooperatifleri teşkil etmiş ve onları faaliyete geçirmiştir. Önümüzdeki yıl içinde başta fındık olmak üzere diğer belli mahsullerimizi de alakalandıran birlikleri vücuda getirmelidir.

Sayın Arkadaşlar,

Endüstrileşmek, en büyük millî davalarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için ekonomik elemanları memleketimizde mevcut olan büyük, küçük her çeşit sanayi kuracağız ve işleteceğiz. En başta vatan müdafaası olmak üzere mahsullerimizi kıymetlendirmek ve en kısa yoldan en ileri ve refahlı Türkiye idealine ulaşabilmek için bu bir zarurettir.

Bu kanaatle beş yıllık ilk sanayi planının geri kalan ve bütün hazırlıkları bitirilmiş olan birkaç fabrikasını da süratle başarmak ve yeni plan için hazırlanmak icap eder. Endüstrileşme karar ve hareketimize mütenazır olarak bugünkü mevzuatımızda düşünülecek tadiller ve ilave edilecek bazı yeni hükümler vardır. Bunların başlıcalarını şöyle hulasa edebiliriz:

Sermayesinin tamamı veya büyük kısmı devlete ait ticari, sanayi kurumların malî kontrol şeklini; bu kurumların bünyelerine ve kendilerinden istediğimiz ve isteyeceğimiz ticari usul ve zihniyetle çalışma icaplarına süratle tevfik etmek... Bu gibi kurumların bugünkü usullerle çalışabilmelerine ve inkişaf etmelerine imkân

yoktur. Mevcut Gümrük Tarifeleri Kanunu'nda da bugünkü politika ve temayülümüze uygun tedbirleri yapmak lazımdır.

Diğer mühim nokta, daha evvel de işaret ettiğim gibi memlekette, hususiyle bazı bölgelerde, göze çarpacak ehemmiyet alan hayat pahalılığı mevzuu ile uğraşmak. Bunun için ilmî bir tetkik yaptırılmalı ve tespit edilerek sebepleriyle radikal ve planlı şekilde mücadele edilmelidir.

Küçük esnafa ve büyük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri kolayca ve ucuzca verecek bir teşekkül vücuda getirmek ve kredinin normal şartlar altında ucuzlatılmasına çalışmak da çok lazımdır.

Türkiye'de devlet madenciliği millî kalkınma hareketleriyle yakından alakalı mühim mevzulardan biridir. Umumi endüstrileşme telakkimizden başka maden arama ve işletme işine, her şeyden önce haricî tediye vasıtalarımızı, döviz gelirimizi artırabilmek için devama ve hususi bir ehemmiyet vermeye mecburuz.

Maden Tetkik ve Arama Dairesi'nin çalışmalarına azami inkişaf vermesini ve bulunacak madenlerin, rantabilite hesapları yapıldıktan sonra planlı şekilde hemen işletmeye konulmasını temin etmemiz lazımdır. Elde bulunan madenlerin en mühimleri için üç yıllık bir plan yapılmalıdır. Ereğli Şirketi'ni satın aldığımızı ve Ereğli kömür havzasında rasyonel bir istihsal planının günün meselesi olduğunu biliyorsunuz. Bunun ikmali çabuklaştırılarak kömür istihsalatımız kısa bir zamanda en az bir misli artırılmalıdır. Diğer taraftan, Maden Tetkik ve Arama Dairesi'nin, Divrik sahasında bulduğu ve cevher nispeti itibarıyla ehemmiyetli olan demir madeninin süratle işletilmesine geçilmesi ve Karabük demir-çelik sanayiimiz ihtiyaç planı dışındaki kısmının ihracatına başlanılmalıdır.

Liman işlerinde modern ve planlı çalışma ve tarifelerdeki tenzilâtın uyandırdığı memnuniyetin verimli neticeleri ticarette dikkati celp etmiştir. Bu yolda devam edilmesinde isabet olacaktır. Ekonomik bünyemizdeki inkişaf, deniz nakliye vasıtaları ihtiyaçlarını her gün artırmaktadır. Yeni sipariş edilen gemilerden bir kısmı önümüzdeki ilkbaharda gelmiş bulunacaktır. Fakat bunlar bugünden görülmekte olan ihtiyaç hacmine cevap verecek adet ve nispette değildir. Yeni gemiler inşa ettirmek ve bilhassa eski tersaneyi ticaret filomuz için hem tamir, hem yeni inşaat merkezi olarak faaliyete getirmek esbabını temin etmek lazımdır. Şu günlerde, yüksek Meclis'e su mahsulleri ve Deniz Bank hakkında bir layiha gelecektir. Mevzuunun, yüksek alakanızı çekeceğinden şüphe etmiyorum.

Arkadaşlar!

En güzel coğrafi vaziyette ve üç tarafı denizle çevrili olan Türkiye; endüstrisi, ticareti ve sporu ile en ileri denizci millet yetiştirmek kabiliyetindedir. Bu kabiliyetten istifadeyi bilmeliyiz; denizciliği, Türk'ün büyük millî ülküsü olarak düşünmeli ve onu az zamanda başarmalıyız. Ekonomik kalkınma; Türkiye'nin, hür müstakil,

daima daha kuvvetli, daima daha refahlı Türkiye idealinin bel kemiğidir. Türkiye, bu kalkınmada iki büyük kuvvet serisine dayanmaktadır: Toprağının iklimleri, zenginlikleri ve başlı başına bir servet olan coğrafi vaziyeti ve bir de Türk milletinin silah kadar, makina da tutmaya yaraşan kudretli eli ve millî olduğuna inandığı işlerde ve zamanlarda tarihin akışını değiştirir celadetle tecelli eden, yüksek sosyal benlik duygusu...

Sayın Milletvekilleri,

Demiryolları bir ülkeyi medeniyet ve refah nurlarıyla aydınlatan kutsal bir meşaledir. Cumhuriyetin ilk senelerinden beri dikkatle, ısrarla üzerinde durduğumuz demiryolları inşaat siyaseti, hedeflerine ulaşmak için durmadan başarı ile tatbik olunmaktadır. Şark ve cenupta, Sivas, Diyarbakır gibi, büyük menzillere varan hatlar, geçen yıl içinde Sivas-Malatya iltisakıyla birbirine bağlanmıştır. Zonguldak'a varmış olan hat dahi bu zengin kömür havzasını, iç vatana bağlamış bulunuyor. Sivas'tan sonra şarka doğru uzayıp gitmekte olan hat da ilk menzili Divrik'e varmıştır. Bu kol, önümüzdeki yıl Erzincan'a ulaşmış bulunacaktır. Diyarbakır'dan şarka uzanacak hattın da inşasına başlanmıştır. Şark Demiryollarının satın alınmış olduğunu bilirsiniz. Cenupta Nusaybin'e giden hattan maada yurt içinde bütün demiryollarının idare ve işletilmeleri, Cumhuriyet Hükûmeti'nin elindedir. Demiryolları inşaatımızın inkişafı, İran transit yolunun inkişafına ve motorize edilmesine de hizmet etmiştir.

İstanbul'dan itibaren başlayan Avrupa turist yolunun asfalt olarak inşasına devam olunmaktadır. Bu tarz inşaatın bir plan dâhilinde memleketin diğer sahalarına da teşmili, beklediğimiz millî başarılardandır. Şose ve köprüler inşaatı inkişaf etmektedir. Demiryolları inşa siyasetimizin tatbiki yılları içinde 78 köprü, geçişe açılmış bulunuyor. 23 köprü de inşa hâlindedir. Bu köprüler, her biri başlı başına birer fen ve sanat eseri olarak yeni nesillere, Cumhuriyetin armağan abideleri olacaktır. Demiryolu hatlarımızı iç sahalara bağlayacak ve bu hatların bir an evvel millî ekonomik kalkınmaya azami hizmetini temin edecek olan kara yolu inşaatı, önümüzdeki devrelerde teksif ve bir plan dâhilinde tevsi edilmek lazımdır.

Her bölgenin ihtiyacına göre istasyonlarda tamamlayıcı tesisat da yapılmak ve muhtelif malların lazımı gibi sevkini temin edecek teknik şartları haiz vagon mevcudunu artırmak zaruridir. Bunda da büyük himmetlerin esirgenmemesini dilerim. Su ve imar işlerine dikkatle devam edilmektedir.

Posta-Telgraf-Telefon işlerimizde esaslı bir inkişaf vardır. Bununla beraber şehirlerarasındaki telefon muhabereleri işinin bir an evvel tamamlanmasına çalışılmalıdır. Ankara'da yeni bir radyo istasyonunun inşasına başlanmış olduğunu memnuniyetle kaydederim.

Sivil Hava Yolları İdaresi, devlet teşkilatı arasında modern bir idare hâlinde yer almıştır. Bütün teknik şartlar ve emniyet icapları içinde çalışmakta olan bu idarenin, büyük şehirlerimizin hepsi arasında en modern muvasala yolu rolünü bir an evvel ifaya başlaması ve ars-ı ulusal hatlarla da kendi vasıtalarıyla irtibat tesis eylemesi imkânı, az zamanda teminini beklediğimiz önemli işlerdendir.

Arkadaşlar,

Bütün devlet cihazlarının canlılığı, gürbüzlüğü, işlemesi bakımından büyük dikkatle üzerinde durulması gerekli olan malî hayatımıza temas ediyorum. Cumhuriyet bütçelerinin taayyün eden ve daima kuvvetlenmesi gereken müşterek hususiyetleri, yalnız denkli oluşları değil aynı zamanda koruyucu, kurucu ve verici işlere, her defasında daha fazla pay ayırmakta olmalarıdır. Bu politikamızın millî faaliyet üzerinde derhâl yaratmaya başladığı tesir iledir ki bütçe tahmin rakamlarımız yalnız tahakkuk etmekle kalmıyor daima fazla ile de kapanmaya başlamıştır.

1936 senesi bütçesi tahmine ve 1935 yılı varidat tahakkuklarına göre 22 milyon fazla ile kapanmıştır. 1937 bütçesinin de bugüne kadar gösterdiği seyir, aynı ümidi fazlasıyla verecek mahiyettedir. Bu netice, memleket ekonomisinin inkişafını, halkın refaha ulaşmakta olduğunu ifade ettiği gibi aynı zamanda halk için çalışan bir hükûmetin halkın menfaatine olarak aldığı tedbirlerdeki isabeti de teyit etmektedir. Samimi bir bütçeye ve hakiki bir tediye muvazenesine dayanan paramızın fiili istikrar vaziyetini kesin surette muhafaza edeceğiz. Her nevi malî taahhütlerimizi günü gününe yerine getirmek suretiyle, devlet itibarını ve malî sermaye ve eshamı muhafaza ve takviye hususunda bütün tedbirleri almak ve bu mevzuda dikkatli bulunmak umdemizdir. Devlet varidatının inkişafını, yeni vergiler ihdasından ziyade devamlı bir programla mevcut vergilerin tarh ve cibayet usullerinin ıslahında aramak lazımdır.

Son iki sene zarfında hayvanlar, tuz, şeker, çimento, petrol ve benzin elektrik, iptidai maddeler, resim ve vergilerinde yapılan ve her biri 30-50 nispetinde bir vergi indirilmesini ifade eden tahfiflerin istihsalin teşviki bakımından vatandaş ve memleket için müspet ve hayırlı neticeler verdiğini görmekteyiz. Hayvan Vergisi ve Buhran ve Muvazene vergileri üzerinde tetkikler yapılarak bütçe muvazenesi esasını bozmayacak surette tedricen tahfif çareleri düşünülmelidir.

Bundan başka, memleketimizde yetişmeyen iptidai maddeler ve istihsal maliyeti üzerinde tesir yaparak, dış memleketler mamulâtı ile rekabeti güçleştiren her nevi vergi ve resimler kaldırılmak lazımdır.

Gerek bu mevzular üzerinde çalışırken gerek herhangi bir malî karar alırken, ilk göz önüne getireceğimiz şey millî faaliyet ve millî istihsal yani verginin bizzat ana membaı üzerinde yapacağı tesirler olmalıdır. Maliye memurları da iç işleri memurları gibi halkla daimî teması olan teşkilattır. Bunların da halk ile temaslarında halk

için çalışan bir halk hükûmetinin tabii vasfı olan azami dikkat ve ihtimam göstermek ve azami emniyet ve inan vermek şiarlarının inkişafına bilhassa itina etmeleri lazımdır.

Cumhuriyet rejiminde nefi hazine demek; kanunun hazine lehine tespit ettiği hakla, kanunun mükellefi karşılaştırdığı vazifeyi gayet denk bir hâlde elde tutmak demek olduğunu bir an hatırdan uzak tutmamak önemli prensibimizdir. İnhisarlar mevzuunda itina edilmesi icap eden esas, bu kurumların malî monopol, ticari teşekkül ve millî valörizasyon kurumu karakterlerinin dikkatle telifidir. Harice tütün satışları ve ihracat mevzuu daha yakından meşgul olmaya değer mahiyettedir. Gümrüklere gelince bunda, tesisata, çalışma usullerine ve kanunî mevzular bakımından gerekli ıslah tedbirlerine hız verilmek icap etmektedir. İnhisar mamulâtının fiyatları üzerinde yapılan tenzilât satışları artırmıştır. Bu usulün daima dikkatte bulundurulması faydalı olur.

Arkadaşlar,

Büyük davamız, en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu yalnız kurumlarında değil düşüncelerinde temelli bir inkılap yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir. Bu ideali en kısa bir zamanda başarmak için fikir ve hareketi, beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu teşebbüste başarı, ancak, türeli bir planla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir. Bu sebeple okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak; memleketin büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek; memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesle yaşatacak fert ve kurumları yaratmak; işte bu önemli umdeleri en kısa zamanda temin etmek, Kültür Vekâletinin üzerine aldığı büyük ve ağır mecburiyetlerdir.

İşaret ettiğim umdeleri, Türk gençliğinin dimağında ve Türk milletinin şuurunda daima canlı bir hâlde tutmak, üniversitelerimize ve yüksekokullarımıza düşen başlıca vazifedir.

Bunun için memleketi şimdilik üç büyük kültür bölgesi hâlinde mütalâa ederek; garp bölgesi için, İstanbul Üniversitesi'nde başlanmış olan ıslahat programını daha radikal bir tarzda tatbik ederek Cumhuriyete cidden modern bir üniversite kazandırmak; merkez bölgesi için Ankara Üniversitesi'ni az zamanda kurmak lazımdır. Ve Doğu bölgesi için Van Gölü sahillerinin en güzel bir yerinde, her şubeden ilkokullarıyla ve nihayet üniversitesiyle modern bir kültür şehri yaratmak yolunda şimdiden fiiliyata geçilmelidir.

Bu hayırlı teşebbüsün doğu vilâyetlerimiz gençliğine bahşedeceği feyiz Cumhuriyet Hükûmeti için ne mutlu bir eser olacaktır. Tavsiye ettiğim bu yeni teşebbüslerin, eğitmen ve öğretmen ihtiyacını ziyadeleştireceği şüphesizdir. Fakat bu

cihet hiçbir vakit işe başlama cesaretini kırmamalıdır. Vekâletin, geçen yıl içinde bu yönden yaptığı tecrübeler çok ümit verici mahiyettedir.

Türk Tarih ve Dil Kurumlarının Türk millî varlığını aydınlatan çok kıymetli ve önemli birer ilim kurumu mahiyetini aldığını görmek hepimizi sevindirici bir hadisedir. Tarih Kurumu; yaptığı kongre, kurduğu sergi, yurt içindeki hafirler, ortaya çıkardığı eserlerle, şimdiden bütün ilim dünyasına kültürel vazifesini ifaya başlamış bulunuyor.

İlk resim galerimizi de açmış bulunuyoruz. Geçen yıl, Ankara'da kurulan Devlet Konservatuarı'nın; müzikte, sahnede, kendisinden beklediğimiz teknik elemanları süratle verebilecek hâle getirilmesi için daha fazla gayret ve fedakârlık yerinde olur. Her çeşit spor faaliyetlerini, Türk gençliğinin millî terbiyesini ana unsurlarından saymak lazımdır. Bu işte hükûmetin şimdiye kadar olduğundan daha çok ciddi ve dikkatli davranması, Türk gençliğini, spor bakımından da millî heyecan içinde itina ile yetiştirmesi önemli tutulmalıdır.

Sevgili Arkadaşlarım,

Ordu, Türk Ordusu!... İşte bütün milletin göğsünü itimat, gurur duygularıyla kabartan şanlı ad! Onu, bu yıl içinde kısa fasılalarla iki defa, büyük kütleler hâlinde, yakından gördüm. Trakya ve Ege Büyük Manevralarında... Disiplinini, enerjisini, subaylarının vukuflu gayretini, büyük komutan ve generallerimizin yüksek sevk ve idare kabiliyetlerini gördüm. Derin iftihar duydum, takdir ettim. Ordumuz, Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir ifadesidir. Ordumuz; Türk topraklarının ve Türkiye idealini tahakkuk ettirmek için sarf etmekte olduğumuz sistemli çalışmaların yenilmesi imkânsız teminatıdır. Teslihat ve teçhizat programımızın tatbikatı muvaffakiyetle ilerliyor. Bunları memleketimizde yapmak emelimiz tahakkuk yolundadır. Harp sanayii tesisatımızı, daha ziyade inkişaf ve tevsi için alınan tedbirlere devam edilmeli ve endüstrileşme mesaimizde de ordu ihtiyacı ayrıca göz önünde tutulmalıdır. Bu yıl içinde, denizaltı gemilerini memleketimizde yapmaya başladık. Hava kuvvetlerimiz için yapılmış olan üç yıllık program, büyük milletimizin yakın ve şuurlu alakasıyla şimdiden başarılmış sayılabilir.

Bundan sonrası için bütün tayyarelerimizin ve motorlarının memleketimizde yapılması ve harp hava sanayiimizin de bu esasa göre inkişaf ettirilmesi iktiza eder. Hava kuvvetlerinin aldığı ehemmiyeti göz önünde tutarak bu mesaiyi planlaştırmak ve bu mevzuu layık olduğu ehemmiyetle milletin nazarında canlı tutmak lazımdır. Büyük millî disiplin okulu olan ordunun; ekonomik, kültürel, sosyal savaşlarımızda bize aynı zamanda en lüzumlu elemanları da yetiştiren büyük bir okul hâline getirilmesine ayrıca itina ve himmet edileceğine şüphem yoktur.

Büyük Kamutay,

Dış siyasetimiz geçen yıl içinde de sulh ve ars-ı ulusal emek birliği yolunda inkişaf etmiş ve yürüdüğümüz yönün değişmez olduğunu bir daha belirtmiştir. Milletler Cemiyeti'nin geçirmekte olduğu çetin safhalarda Cumhuriyet Hükûmeti, bu ars-ı ulusal kuruma olan bağlılığını, her sahada göstermek suretiyle sulh idealine en uygun yoldan ayrılmamıştır.

Büyük bir millî davamız olan Hatay işinin geçirdiği safhalar malumunuzdur. Milletler Cemiyeti yüksek idaresi altında cereyan etmiş olan müzakereler, Hatay halkını layık olduğu mesut ve müstakil idareye kavuşması yolunda amaçladığımız gayeyi temin edecek vesikaların kabul ve imzasıyla neticelenmiştir. Yeni Hatay rejiminin meriyete girmesine kısa bir zaman kaldı. Bu rejimi, kendileriyle en dostane bir zihniyetle emek birliği yapmış olduğumuz Fransızların, iyi niyetle ve amaçlanan gayeyi temin edebilecek şekilde tatbike başlayacaklarına şüphe edilmemelidir. Yarınki Türk-Fransız münasebetlerinin dilediğimiz yolda inkişafına, Hatay işinin iyi bir yönde yürümesi, esas bir ölçü ve amil olacaktır kanaatindeyim.

Balkan siyasetimiz en mesut bir iş birliği yaratmakta devam ederek kendisine çizilmiş olan sulh yolunda her gün daha verimli neticelerle ilerlemektedir.

Cumhuriyet Hükûmeti'nin şarkta takip edegelmekte bulunduğu dostluk ve yakınlık siyaseti, yeni bir kuvvetli adım attı. Sadabat'ta, dostlarımız Afganistan, Irak ve İran ile imza etmiş olduğumuz dörtlü muahede, büyük bir memnuniyetle kayda değer sulh eserlerinden biridir. Bu misakın etrafında toplanan devletlerin, aynı gayeyi takip eden ve sulh içinde inkişafı samimiyetle isteyen hükûmetleri arasında, iş birliğinin atide de hayırlı neticeler vereceğinden emin bulunmaktayız.

Cumhuriyet Hükûmeti'nin komşularıyla ve diğer büyük, küçük devletlerle olası münasebetlerinde ahenkli bir istikrar ve inkişaf göze çarpmaktadır. Sulh yolunda nereden bir hitap geliyorsa, Türkiye onu tehalükle karşıladı ve yardımlarını esirgemedi.

İspanya hadiseleri dolayısıyla Akdeniz ve Karadeniz'de alınması gereken tedbirlere Cumhuriyet Hükûmeti en geniş bir zihniyetle iştirak etti. Dünyanın her tarafında olduğu gibi bizi alakalandıran sahalarda ve bu arada Akdeniz'de, sükûn ve istikrarın korunması bizim yakından ve alaka ile takip ettiğimiz bir mevzudur. Şurasını da memnuniyetle kaydedebilirim ki Şark-î Akdeniz ve Karadeniz sularıyla Balkanlarda ve Yakın-Şark'ta geçen sene işaret ettiğim iyi münasebetler ayniyle devam etmiştir.

Geçen seneden beri dost ve müttefik devletlerin mühim ricaliyle bizim devlet adamlarımız arasında karşılıklı ziyaretler vukua gelmiş ve bu dostluklarımızın tezahürüne vesile olmuştur. Hükûmet, bu son sene zarfında devletlerle olan ticari münasebetlerini, memleketin ekonomik bünyesine uyacak mukavele ve anlaşmalar yaparak tanzim etti.

Bunlar arasında Fransa, İngiltere, Almanya ve Sovyet Rusya ile akdedilen mühim ticari anlaşmaları, bilhassa kaydetmek isterim. Hükûmetin dış teşkilatının; ekonomik kalkınma savaşımızla alakalı daireler için bilgi ve istihbarat ufkunu genişleten yardımcı birer daire olarak çalışmalarını tanzim etmek lazımdır.

Dış siyasetimizin ayırıcı vasfını kısaca anlatmış olmak için diyebilirim ki tuttuğumuz siyasi yol ve hedeften ayrılmıyoruz. Son senelerde ars-ı ulusal münasebetlerde daimî değişiklikler olmasına rağmen biz bu karışıklığın ortasında sulhseverlikle duygulu olarak, karşılıklı dostluklarımıza riayet ediyoruz; onların mahiyet ve dairelerini genişletmeye müsait zihniyetle ars-ı ulusal vaziyet ve vazifemizi göz önünde tutarak çalışıyoruz. Bu yolda, itina ile çalışmaya devam etmek, hükûmete tavsiye edeceğim en doğru karar olduğu kanaatindeyim.

Aziz Milletvekilleri,

Dünyaca malum olmuştur ki bizim devlet idaresindeki ana programımız, Cumhuriyet Halk Partisi programıdır. Bunun kapsadığı prensipler, idarede ve siyasette bizi aydınlatıcı ana hatlardır. Fakat bu prensipleri gökten indiği sanılan kitapların dogmalarıyla asla bir tutmamalıdır. Biz ilhamlarımızı, gökten ve gaipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz.

Bizim yolumuzu çizen; içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk milleti ve bir de milletler tarihinin bin bir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir.

Elimizdeki programın ruhu, bizi yalnız bir kısım vatandaşla alakalı kalmaktan meneder. Biz, bütün Türk milletinin hadimiyiz. Geçen yıl içinde parti ile hükûmet teşkilatını birleştirmekle, vatandaşlar arasında ayrılık tanımadığımızı fiilen göstermiş olduk. Bu hadisenin bizim devlet idaresinde kabul ettiğimiz, *"kuvvet birdir ve o milletindir"* hakikatine uygun olduğu meydandadır. Kuvvetin yegâne kaynağı olan Türk milletinin güzide vekillerini, büyük bahtiyarlıkla eğilerek selamlarım.

4. BAŞBAKAN OLARAK ATADIĞI CELAL BAYAR'A YENİ HÜKÛMET PROGRAMI HAKKINDA YAPTIĞI AÇIKLAMA *

11 Kasım 1937

Millete yepyeni bir program bildirdiniz. Bu program, benim millete vadettiğim hususlardır. Celâl Bayar ve arkadaşları benim millete vadettiklerimi yapacaklarını bana ve millete vadettiler. Ben milletle beraber Celal Bayar'ın ve arkadaşlarının programının nokta nokta tatbik edildiğini takip edeceğim. Daha iyi izah edeyim: Ben Türkiye Reis-i Cumhuru Atatürk ve Türk milleti, Başvekil Celal Bayar'ın ve onun hükûmetinin programını takip ediyoruz. Ve fiil-î neticesini görmek istiyoruz.

* *Ayın Tarihi*, 1937, Sayı 48, s. 63.

5. DİYARBAKIR HALKEVİ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA *

15 Kasım 1937

Yirmi sene sonra tekrar Diyarbakır'da bulunuyorum. Dünyanın en güzel ve en modern bir binası içinde, modern nefis bir müziği dinleyerek beşeriyetin medeni bir halkı huzurunda, bu halkın evinde duyduğum zevk ve saadetin ne kadar büyük olduğunu elbette takdir edersiniz. Bunu kaydetmekle bahtiyarım.

* Güneydoğu vilayetlerini dolaşmak üzere seyahate çıkan Atatürk, 15 Kasım 1937 günü Diyarbakır'a gelmişler ve akşam saat 21.25'te Halkevi'ni şereflendirmişlerdir. Halkevi Orkestrasının konseri bittikten sonra devamlı ve coşkun alkışlar arasında localarında ayağa kalkarak halkı selamlamışlar ve yukarıdaki konuşmayı yapmıştır. Kadri Kemal Kop, *Atatürk Diyarbakır'da ve O'nun Hatıraları*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1938, s. 35.

6. DİYARBAKIR SEYAHATİYLE İLGİLİ İZLENİMLERİNE DAİR YAPTIĞI AÇIKLAMA *

20 Kasım 1937

Memleketin onbir vilayet merkez ve dolaylarını gezdim. Bütün bu merkez ve dolaylardaki Türkleri, babaları, anaları ve çocukları ile gördüm. Çok sevindim. Yüksek medeniyet temeline şahit oldum: Madenleri, teknisyenleri, amelesi ile baştan aşağı Türk olan yüksek anlayışlı bir insan sosyetesi, öyle memleket bölgeleri geçtik ki orada kadınlar erkeklerden daha çok sapana yapışmış, elinde çapasi ile Türkün azık topraklarını zenginleştirmeğe çalışıyor, toprağı seviyor, ona gönülden bağlıdır. Bütün bu insanlar Türkiye Cumhuriyeti zengin, kuvvetli ve muhteşem olsun için kendi rızkının fazlasını seve seve tereddütsüz, büyük bir fedakârlıkla devlet hazinesine veriyor. Bütün gördüklerimizi bu kısa ifade içinde az çok gezen, dolaşan, tetkik eden her akıllı insan kendini bütün dünyaya büyüklük saçan kuvvetli ve asil bir varlığın içinde duymamak imkânı yoktur. Böyle duymayan şuursuzlar bir tarafa bırakılınca, hakiki insanlık tereddütsüz, kabul eder ki Türkiye Cumhuriyeti ve onun bugünkü sahipleri olan Türkler bütün dünya medeniyet ve insanlığı için bir imtisal örneğidir. Yalnız bu kadar değil, Türkler tarihin çok eski devirlerinde beşeriyete karşı yaptıkları kültürel vazifeleri yeniden, fakat bu sefer daha âlâ surette yapmaya hazırlanan yüksek bir varlıktır.

İşte doğu seyahatinden dönerken Ankara'ya ulaşmak için geçen şu kısa zaman içinde seyahat arkadaşlarıma ifade edebileceğim intiba budur.

* Kadri Kemal Kap, *Atatürk Diyarbakır'da*, s. 88.

7. ULUS GAZETESİ BAŞYAZARINA HATAY SORUNU HAKKINDA VERDİĞİ DEMEÇ *

1 Aralık 1937

Bunlara dair henüz teferruatlı malumat almadım. Eğer Suriye fevkalade komiseri Bay De Martel Sancağa gelerek Hataylıların müstakil rejimine kavuştuklarını bizzat ilan etmedi ise ve bu münasebetle Hataylıların bayramlarına şeref vermekten kendini alıkoymuşsa, buna diyeceğim yoktur. Hatay'da Fransız delegesi, Hataylıların çok şevk ve heyecanla bayram yapmaları tabii olan bir günde, eğer Hatay Türklerini serbestçe bugünü kutlamaktan menedecek tedbirler almış ise, buna *"yazık!"* demekle iktifa ederim. Çünkü böyle bir zihniyet devletlerarasında yüksek dostluk münasebetlerinin hâl ve istikbali için müspet yolda yürümek lüzumunun henüz anlaşılmamış olmasından ileri gelir. Mamafih her şeye rağmen Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Fransa Cumhuriyeti Hükûmeti arasında Cenevre'de imza olunan vesikaların tayin ettiği rejimin 1'inci safhası, Hatay Türklüğünün yüksek azim ve enerjisi ile başlamıştır. Başka türlü olmazdı ve bundan sonra da olamaz. Buna, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk milletinin olduğu kadar bu meselede söz vermiş olan Fransa Hükûmeti'nin ve milletinin de şeref ve haysiyeti müsait değildir.

* *Ulus*, 1 İlk Kanun 1937, s. 1.

1938

1. BURSA BELEDİYESİ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA *

2 Şubat 1938

Kıymetli hatip arkadaşımızın sözleri benim üzerimde çok büyük hassasiyet uyandırdı. Bunun derecesini ifade etmek bence mümkün değildir.

Fakat Bursa'yı ve Bursalıları seven ilk Türk ben değilim. Tarihte ve cihanda en büyük imparatorluk kurmuş olan Türkler de evvela dikkat nazarlarını Bursa'ya, bu kıymetli şehre tevcih etmişlerdir. Onun kıymetini anlamış ve ifade etmişsem çok bahtiyarım.

Bursa, inkılap hayatımızda nice müşkül anlar geçirmiştir. Fakat Bursalılar kıymet, kabiliyet ve kudretleriyle bu müşkül zamanları suhuletle atlatmıştır ve biz de kendilerine kavuşmak bahtiyarlığına nail olduk. Bugün o bahtiyarlığın safhalarından birini idrak etmekle mesut olduğumu ifade edebilirim.

* *Açık Ses Gazetesi*, Bursa, 5 Şubat 1938, s. 1.

2. BALKAN ÜLKELERİNDEN GELEN GAZETECİLERE BALKAN ANTANTI HAKKINDA ÇANKAYA KÖŞKÜ'NDE YAPTIĞI KONUŞMA *

27 Şubat 1938

Balkan ittifakı, bizim öteden beri samimiyetle üzerinde durduğumuz bir idealdir. Bu idealin her gün geniş bir saha üzerinde daha ziyade genişlemesini ve mesafe almasını görmekle bahtiyarım. Bu hususta müttefik Balkan devletlerini sevk ve idare eden zevatın büyük hizmetleri ve muvaffakiyetleri ve ittifaka bağlılıkları şayan-ı takdirdir.

Bugün, bu şekliyle dahi hepimizin memnuniyetini mucip olan Balkan birleşik vaziyetinin, bir gün birçok kimselerin hâtıralarından bile geçirmedikleri mütekâmil şekli alacağına itimadım ber-kemaldir.

Bu yüksek ideale giderken müttefik devletlerin başında bulunan zevatın himmetlerine, matbuatın dahi büyük hizmetlerinin sebkat etmekte olduğunu müşahede etmekteyiz. Balkan milletleri matbuatının bu yüksek ideali kendi idealleri telakki etmelerini ve bu idealin tahakkuku için bütün imkânlarla çalışmalarını kendilerinden temenni ederim. Matbuatın şimdiye kadar aynı suretle vazifesini ifa etmiş olduğunu da tekrar etmeliyim.

Dünyada şimdiye kadar başka başka milletlerin ünyon yaptıkları ve asırlarca beraber yaşadıkları tarihte görülmüştür. Bizim kurmak istediğimiz ünyonun tarihte geçmiş olan ünyonların çok fevkinde olmasını isteriz.

Tarihi bu kadar yüksek bir idealin esas temel taşı yalnız geçici politika esaslarında kalmaz. Bunun esas temel taşları lazımdır ki kültür ve ekonomi cevheriyle dolu olsun. Çünkü kültür ve ekonomi her türlü siyasete istikamet veren bazlardır.

Herhâlde beklediğimiz parlak günler bizlerden dahi uzak değildir. Bizden sonra gelecekler ise tabii o günlerin parlaklığını bahtiyarlıklarla tesit edeceklerdir.

* *Ulus*, 28 Şubat 1938, s. 1.

3. BURSA'DA ÇELİK PALAS'TA YAPTIĞI KONUŞMA *

11 Mart 1938

Geçen gün bana zırhlı müdafaa hatlarından bahsediliyordu. Faraza Maginot'dan... Benim kanaatim belki biraz aykırı düşecek ama... Israr ederim ki bu hatların faydasına inanamıyorum. Zira harbi insan yapar. Binaenaleyh insanın toprak üstünde bulunması lazımdır. Köstebek gibi toprak altında, beton borularda veya zırhlı kulelerde oturtulacak bir kuvvet, evvelden harp harici edilmiş bir kuvvet addedilmelidir. Manevra kabiliyetini kendi kendine imha etmiş olmakla bir harpte mağlubiyetten başka ne kazanılabilir, bilmem...

* *Son Balo*, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, s. 24.

4. ANKARA HİPODROMU'NDA DÜZENLENEN CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMALARI SIRASINDA CELAL BAYAR'A OKUMASI İÇİN GÖNDERDİĞİ MESAJ *

29 Ekim 1938

Zaferleri ve mazisi insanlık tarihi ile başlayan, her zaman zaferle beraber medeniyet nurlarını taşıyan kahraman Türk ordusu!

Memleketini en buhranlı ve müşkül anlarda zulümden, felaket ve musibetlerden ve düşman istilasından nasıl korumuş ve kurtarmış isen Cumhuriyetin bugünkü feyizli devrinde de askerlik tekniğinin bütün modern silah ve vasıtaları ile mücehhez olduğun hâlde, vazifeni aynı bağlılıkla yapacağına hiç şüphem yoktur.

Bugün, Cumhuriyetin on beşinci yılını mütemadiyen artan büyük bir refah ve kudret içinde idrak eden büyük Türk milletinin huzurunda kahraman ordu, sana kalbi şükranlarımı beyan ve ifade ederken büyük ulusumuzun iftihar hislerine de tercüman oluyorum.

Türk vatanının ve Türklük camiasının şan ve şerefini, dâhilî ve haricî her türlü tehlikelere karşı korumaktan ibaret olan vazifeni her an ifaya hazır ve amade olduğuna benim ve büyük ulusumuzun tam bir inan ve itimadımız vardır. Büyük ulusumuzun orduya bahşettiği en son sistem fabrikalar ve silahlar ile bir kat daha kuvvetlenerek büyük bir feragati nefs ve istihkarı hayat ile her türlü vazifeyi ifaya müheyya olduğunuza eminim. Bu kanaatle kara, deniz, hava ordularımızın kahraman ve tecrübeli komutanları ile subay ve eratını selamlar ve takdirlerimi bütün ulus muvacehesinde beyan ederim.

Cumhuriyet Bayramının on beşinci yıl dönümü hakkınızda kutlu olsun.

* *Ulus*, 30 Ekim 1938, s. 1.

5. BEŞİNCİ DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN DÖRDÜNCÜ YASAMA YILININ AÇILIŞINDA CELÂL BAYAR TARAFINDAN OKUNAN MESAJI *

1 Kasım 1938

Sayın Milletvekilleri!

Hepinizi sevgi ve saygı ile selamlarım...

Geçen sene aziz Kamutay arkadaşlarıma millet ve memleket için ne gibi feyizli işler başarmak istediğimizi izah etmiştim. Bugün de bunlardan hangilerinin bu yıl içinde yapıldığını bildirmek isterim.

Sayın Arkadaşlarım,

Her şeyden evvel size kıvançla arz edeyim ki millet ve memleket geçen seneyi de tam bir huzur ve sükûn içinde yükselme ve kalkınma faaliyetiyle geçirmiştir.

Uzun yıllardan beri devam eden ve zaman zaman hâd bir şekil alan Tunceli'deki toplu şekavet hadiseleri muayyen bir program dâhilindeki çalışmaların neticesi olarak kısa bir zamanda bertaraf edilmiş o mıntıkada bu gibi vakalar bir daha tekerrür etmemek üzere tarihe devrolunmuştur.

Cumhuriyetin feyzinden yurdun diğer evlatları gibi oradakiler de tamamıyla istifade edeceklerdir.

Hususi idare ve belediyelerin bu yılki faaliyetleri, geçen senelerden fazla ve daha verimli olmuştur.

İmar işlerinde belediyeleri, türeli surette aydınlatmak kılavuzlamak ve faaliyetlerini takip ve murakabe etmek üzere merkezde bir teknik büro teşkili yol ve yapı kanununda işlerin ve istimlâk muamelelerinin süratle yürümesini temin edecek tadilat yapılması Belediyeler Bankası'nın işlerinde yardımını genişletmesi, çiftçi mallarının emniyetini korumak ve ziraî suçluları süratle meydana çıkarıp suçluların cezalandırılması için yüksek Kamutay'a sunulmak üzere birer kanun layihası hazırlanmıştır.

Büyük Meclis'in tasvibine arz edilmiş olan yeni Nüfus Kanunu'nun kabul ve tatbiki, nüfus işlerinin daha modern ve muntazam bir şekilde yürütülmesini temine hizmet edecektir.

* *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, Cilt 27, 1.11.1938, Salı, s. 3-7.

Muhterem Arkadaşlar;

Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti, kendisine verilen sağlık ve içtimai yardım vazifelerine, iskân ve göçmen işlerine, yüksek Meclis'in kabul buyurduğu tahsisat dâhilinde başarıyla devam etmiştir.

Bu senenin ilkbaharında Orta-Anadolu'da bilhassa Kırşehir ve Yozgat havalisinde bir kısım köylerimizi harap ve aziz vatandaşlarımızdan bazılarının ölümüne sebebiyet vermekle bizi çok müteessir eden bir yer sarsıntısı olmuştu. Sıhhat ve içtimai Muavenet Vekâleti ve aynı zamanda bu işle tavzif edilen Kızılay Cemiyeti, felakete uğrayan vatandaşlarımızı korumak için derhâl gereken tedbirleri almışlardır.

Bu sahada yapılmasına karar verilen 2114 evden bir kısmı bitmiştir. Bir kısmının da inşaatı ilerlemektedir. Bu hizmet ve mesaiyi memnuniyetle kaydederim.

Yüce Saylavlar!

Memlekette mevcut huzur ve asayişe muvazi olarak adalet cihazı da intizamla işlemektedir.

Meşhut Cürümler Kanunu'nun tatbikatından elde edilen iyi neticelerden örnek alınarak bu kanun ağır cezalı cürümlere de teşmil edilmiştir.

İnkılâbımızın istikrarını teyit için yeni kanunî tedbirler alınmıştır. Bu maksatla Türk Ceza Kanunu'ndaki devletin şahsiyetine ve devlet kuvvetleri aleyhine taalluk eden cürümler, daha kuvvetli müeyyidelere bağlanmıştır.

Cezaevlerinin terbiye, ıslah ve iş esaslarına göre düzeltilmesi yolundaki hayırlı faaliyetin genişletilmesi, cemiyete doğru yoldan saparak hürriyetini kaybetmiş olan binlerce vatandaşı nafi birer uzuv olarak kazandırmaktadır.

Sayın Milletvekilleri,

Devletin ekonomik sahadaki yapıcı ve yaptırıcı kudret ve prensibinin ziraat işlerimize de teşmili yolunda bir numune olmak üzere hükm-i şahsiyeti haiz Ziraat İşletmeleri Kurumu teşkil edilmiştir.

Geçen seneki nutkumuzda:

Millî ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki ziraatta kalkınmamıza büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yapılacak programlı ve pratik çalışmalar bu maksada ermeği kolaylaştıracaktır. Fakat bu hayatî işi isabetle amacına ulaştırmak için ilk önce, ciddi etütlere dayalı, bir ziraat siyaseti tespit etmek ve onun için de her köylünün ve bütün vatandaşların, kolayca kavrayabileceği ve severek tatbik edebileceği bir ziraat rejimi kurmak lazımdır." tavsiyesinde bulunmuştuk. Buna ait etütler ikmal edilmiştir. Cumhuriyetin on beşinci yılı planlı, sistemli ziraat ve köy kalkınmasının mebdei olmalıdır.

Sayın Arkadaşlar,

Ekonomi işlerimiz normal inkişaf yolunu takip etmektedir. Bu yıl da istihsalin, mübadelenin ve kredinin düzenlenmesiyle sanayileşme ve teşkilatlanma sahalarında müspet neticeler alınmıştır. Maden tetkik ve arama işleriyle maden işletmeleri mevcut programına göre inkişaf etmektedir. Dış ticaret politikamız vaziyete millî ve beynelmilel konjonktüre uyarak karşılıklı menfaat ve müsaadeler esasına bağlı kalmakta devam etmiştir. İhracatın murakabesi ve ihraç mallarımızın standartlaşması yolundaki çalışmalar yürümekte ve hayırlı neticeler elde edilmektedir. Bu sene yeniden birtakım ihraç mallarımız daha murakabe edilen mallar arasına girmiştir. Böylece ithalatımızın ve ihracatımızın itibarını yükselttiğini gördüğümüz bu usulün sahası genişletilmektedir.

Halkımızın bedii kabiliyetlerine ma'kes olan ve her günkü ihtiyaçlarımızın büyük bir kısmını karşılayan el ve ev küçük sanatların Cumhuriyet rejiminde layık olduğu mertebeye yükseltilmesi icap eder. Bunun için teşvikler yapılmasını ve bu baptaki layihanın bir an evvel müzakeresini tavsiyeye şayan bulurum. Geçen içtima devresinde yüksek Meclis'in kabul buyurduğu *"sermayesinin tamamı devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan iktisadi teşekküllerin teşkilatıyla idare ve murakabeleri"* hakkındaki kanunun tatbiki için teşkilata başlanmıştır.

Memleketin muhtelif yerlerinde kredi ve satış kooperatiflerinin ve birliklerinin kurulmasına devam edilmiştir. Ezcümle Karadeniz mıntıkasında fındık mahsulümüz için beş kooperatif ve bunlar için merkezi Giresun'da olmak üzere bir birlik teşkil olunmuştur. Küçük esnafa ve küçük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri temin etmek üzere Halk Bankası Sandıkları kurulmuştur. Kredinin normal şartlar altında ucuzlatılmasının ekonomik alandaki mühim tesiri malumdur. Büyük Millet Meclisi'nin kabul buyurduğu kanun ile faiz hadlerinin indirilmesini memnuniyetle karşılarım.

Büyük Millet Meclisi, Denizbank'ı kurmakla çok isabetli bir harekette bulunmuştur.

Birinci beş senelik sanayi planımız muvaffakiyetle bitmek üzeredir. Buna ilaveten üç senelik bir maden işletme programı tanzim edilmiş ve tatbikine başlanmıştır. Bu üç senelik maden programının büyük bir kısmını içine almak ve şeker sanayiini de genişletmek suretiyle makine, kimya, gıda maddeleri, toprak ve su mahsulleri ve mahrukatı sanayii ile liman inşasını ve nakliye vasıtalarının çoğaltılmasını ve deniz işleri için duyduğumuz ihtiyaçları ihtiva ve ifade eden dört senelik üç numaralı yeni bir program yapılmış ve ilan edilmiştir.

Bu plan için sarf olunacak para 85 ilâ 90 milyon lira arasında tahmin edilmektedir. Buna ait kredinin temin edildiği malumdur. Memleket için faydalı olan her teşebbüsü yüksek bir vatanseverlik duygusuyla terviç ve himaye eden değerli Kamutay'ın bu planı da müzaheretine mazhar kılacağından şüphe etmiyorum.

Muhterem Milletvekilleri!

Memleketin imarı ve kalkınması yolunda çok mühim vazifeler alan Cumhuriyet nafiasının bu yıl içindeki çalışmalarının azami randıman vermiş olduğunu görmekteyim. Geçide açılan büyük köprülerin bu yıl 115'e baliğ olduğunu, kayıt ve adetlerinin ihtiyaçla mütenasip olarak süratle çoğaltılmasını temenni ederim. İstanbul'dan başlayan Avrupa turistik asfalt yolunun 1'inci kısmı ikmal edilmiştir ve son kısımlarının inşaatına devam edilmektedir.

Memleketin umumi su siyasetinin büyük ehemmiyeti üzerinde durmaktayız. Geçen devrede kabul buyurduğunuz bir kanunla Adana ovasının sulama işlerine hız verilmiş olmasını memnuniyetle kaydederim. Diğer su işlerimiz de program dâhilinde yürümektedir.

Geçen sene yapılmasına başlandığını bildirdiğim radyo merkezi stüdyosu tamamlanmıştır.

Şirketlerden elimize geçen demiryollarının ıslahına ve muharrik ve müteharrik edevatın her türlü ihtiyaca cevap verecek surette ikmaline çalışılmaktadır. Memlekette nakliye hacmi artmaktadır. Muhtelif malların sevkini kolaylıkla temin etmek için yeni nakliye vasıtaları sipariş edilmiş ve üç numaralı programda da bu hususa ayrıca yer verilmiştir. Geçen yıl Divriği'ye ulaştığını gördüğümüz demiryolunun bu yıl Erzincan'a vardığını ve önümüzdeki yıl içinde de Erzurum şehrine vasıl olacağını kıvançla müjdelerim.

Arkadaşlar,

Maliyemiz denk bütçe, sağlam tediye, vergi sistemlerini mükellef lehine ıslah ve tahfif ve millî paranın istikrarını muhafaza prensiplerini tam bir sadakat ve muvaffakiyetle takip ve tatbik etmektedir. Halkın ve çiftçinin vergi yükünü hafifletmek yolunda öteden beri güdülen prensibin imkân nispetinde tatbikîne bu yıl da devam edilmiştir. Kazanç ve muvazene vergilerinde yünlü ve pamuklu kumaşların istihlâk vergisinde ve hayvan vergilerinde indirmeler yapılmış, hayvan vergisinin at ve katıra ait kısmı ile tıbbi ve pençiyarî maddelerin istihlâk vergisi tamamen kaldırılmıştır.

Bir kısım vergilerde yapılan mühim indirmelere rağmen tahsilat muhammen varidattan geçen sene de 29 milyon lira bir fazlalık göstermiştir. Bu seneki tahsilâtın da tahminlerden ziyade olacağı umulmaktadır.

Ekonomik sahadaki inkişafla mütenasip olarak daima bütçe tahminlerini aşan devlet varidatının devamlı artışı bir taraftan vergi tahfiflerini muayyen bir program dairesinde tahakkuk ettirmeye, diğer taraftan muhtelif sahalarda verimli işlere ve millî müdafaa hizmetlerine daha çok pay ayırmaya imkân vermektedir.

Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan istifade eden müesseselere hariçten getirdikleri iptidai maddelerle makine, alât ve edevat için verilmiş olan gümrük muafiyeti kal-

dırılarak, mezkûr kanundan istifade eden ve etmeyen bütün sanayi erbabına şamil olmak üzere bu nevi iptidai maddelerle makine, alât ve edevatın gümrük resimlerinin cüzi bir hadde indirilmesi ve makine alât ve edevatı için Muamele Vergisi muafiyetinin kabul edilmesi, memleket sanayii üzerinde hayırlı neticeler verecek bir tedbir olmuştur.

Bir kısım vergilerimizin tarh ve cibayet usullerinin ıslahı ve tatbikatta sadelik ve birlik temini maksadıyla hazırlanarak yüksek Kamutay'a sunulan layihanın bir an evvel çıkarılmasını temenniye değer bulurum.

Sayın Arkadaşlarım,

İnhisarlar idaresi kurumlarının malî monopol, ticari teşekkül ve malî valorizasiyon kurumu karakterini iktisap etmesi için icap eden esaslı tedbirler alınmakta ve semereleri de elde edilmektedir.

Çok kıymetli ve nefis mahsullerimizden biri olan tütünün ziraat usullerini düzeltmek, zürraı, mahsulünü işletmek ve değer fiyatıyla satmak bakımından aydınlatmak ve korumak, tütünlerimizi dünya piyasalarına daha çok tanıtarak ihracatını azami hadde çıkarmak yolundaki gayretler iyi neticeler vermektedir. Diğer inhisar maddelerinin istihsal ve istihlakinde de inkişaflar görülmektedir.

Sevgili Arkadaşlarım,

Yüksek tahsil gençlerini istediğimiz ve muhtaç olduğumuz gibi millî şuurlu ve modern kültürlü olarak yetiştirmek için İstanbul Üniversitesi'nin tekâmülü, Ankara Üniversitesi'nin tamamlanması ve Şark Üniversitesi'nin yapılan etütlerle tespit edilmiş olan esaslar dairesinde, Van gölü civarında kurulması mesaisine hızla ve önemle devam edilmektedir.

Geçen sene tecrübelerinin ümit verici mahiyette olduğunu kaydettiğim eğitmen okulları çok iyi neticeler vermiş ve eğitim kadrosuna bu yıl 1500 kişi daha ilave edilmiştir, önümüzdeki yıllar içinde bu miktarın artırılacağı şüphesizdir.

Türk Tarih ve Dil Kurumları'nın çalışmaları takdire layık kıymet ve mahiyet arz etmektedir. Tarih tezimizi reddedilmez delil ve vesikalarla ilim dünyasına tanıtan Tarih Kurumu, memleketin muhtelif yerlerinde yeniden kazılar yaptırmış ve beynelmilel toplantılara muvaffakiyetle iştirak ederek yaptığı tebliğlerle ecnebi uzmanların alaka ve takdirlerini kazanmıştır.

Dil Kurumu, en güzel ve feyizli bir iş olarak türlü ilimlere ait Türkçe terimleri tespit etmiş ve bu suretle dilimiz yabancı dillerin tesirinden kurtulma yolunda esaslı adımını atmıştır. Bu yıl okullarımızda tedrisatın Türkçe terimlerle yazılmış kitaplarla başlamış olmasını, kültür hayatımız için mühim bir hadise olarak kaydetmek isterim. Türk gençliğinin kültürde olduğu gibi spor sahasında da idealine

ulaştırılması için yüksek Kamutay'ın kabul ettiği Beden Terbiyesi Kanunu'nun tatbikine geçildiğini görmekle memnunum.

Muhterem Arkadaşlarım,

Vatanın ve rejimin koruyucusu olmakla kalmayıp en geniş ve hakiki manasıyla bir sulh amili ve bir eğitim ve öğretim ocağı olan yenilmez ordumuzun geçen sene de işaret ve izah ettiğim gibi son sistem silah ve motorlu vasıtalarla cihazlandırılması yolundaki çalışmalara hız verilmiştir.

Geçen sene büyük Kamutay'ın kabul buyurduğu tahsisat üzerine bir umumi silahlanma programı yapılmıştır. Tatbikatı ilerlemektedir. Deniz kuvvetlerimizin takviyesi için lüzumlu olan harp gemilerimizin küçük bir kısmı sipariş edilmiştir. Büyük bir kısmı da sipariş edilmek üzeredir. Bu meyanda mevcut gemilerimizin daha mükemmel bir hâle konulması için tertibat alınmaktadır. Bu sene Gölcük Harp Tersanemizin inşasına başlanacaktır. Hava programımız önemle tatbik olunmaktadır.

Şanlı adını andıkça gönül ferahı ve sonsuz gurur duyduğumuz kıymetli ordumuz, bu yaz şark bölgesinde tabiatın en çetin ve haşin şartları içinde yaptığı manevralarda her gün artan kudret ve kabiliyetini bir kere daha göstermiştir. Çok değerli komutan ve subaylarımızla kahraman erlerimizi huzurunuzda iftihar ve takdirle selamlarım.

Sayın Milletvekilleri, haricî siyasetimizin son sene zarfındaki inkişafı, geçen sene ana vasıflarını çizmiş olduğum esaslar dairesinde cereyan etmiştir. Son aylar zarfında sulh, çetin bir imtihan geçirdi. Şimdi imtidadını ancak daha bir müddet sonra anlayabileceğimiz, yeni bir sükûn devresi içindeyiz. Sulh, milletleri refah ve saadete eriştiren en iyi yoldur. Fakat bu mefhum bir defa ele geçirilince daimî bir ihtimam ve itina ve her milletin ayrı ayrı hazırlığını ister.

Memleketimizi her gün daha çok kuvvetlendirmek, her sahada, her türlü ihtimallere karşı koyabilecek bir hâlde bulundurmak ve dünya hadisatının bütün safahatını büyük bir teyakkuzla takip etmek, sulhsever siyasetimizin dayanacağı esasların başlangıcıdır.

Milletlerin emniyeti ya iki taraflı veyahut çok taraflı umumi müşterek anlaşmalarla, uzlaşmalarla temin edilebilir diye mutlak mahiyette ortaya atılan ve her biri diğerlerine zıt addedilen prensipler, sulhun muhafazası emrinde bizim için kati ve isabetli değildir ve olamaz. Bunların her birini coğrafi ve siyasi icap ve vaziyetlere göre kullanarak sulh yolundaki ihtimamı realitelere tevfik etmek her millet için ayrı ayrı bir vazifedir.

Cumhuriyet Hükûmeti bu hakikati görmüş, tatbik etmiş en yakın komşuları ile olduğu kadar en uzak devletlerle olan münasebetlerini, dostluklarını, ittifakla-

rını ona göre tanzim etmeyi bilmiş ve bu sayede haricî siyasetimizi sağlam esaslara istinat ettirmiştir.

Balkan siyaseti, Balkanların münferit ve müşterek menfaatlerinin en beliğ bir ifadesi, Balkan milletlerinin her birinin ayrı ayrı kuvvetlenmesi de sulh yolundaki dinamik tarz-ı telakkinin fiilî bir misalidir.

Burada memnuniyetle kaydetmek istediğim bir hadise, Balkan milletlerini birbirine büsbütün yakınlaştırmakta kuvvetli amil olmuştur. Ve yarın için de ümitler vadeden bir eserdir. Selanik'te, Balkan Misakı devletleri namına Konsey Reisi ve muhterem Yunan Başvekili General Metaksas ile Sayın Bulgar Başvekili Mösyö Köse İvanof arasındaki imza edilmiş olan anlaşmadan bahsetmek istediğim anlaşılmıştır. Bu anlaşmada sulh yolundaki mütemadi gayretlerimizin ve Balkan devletlerinin takip edegeldikleri salim politikanın hayırlı bir tecellisidir.

Yine aynı realiteler, aynı dinamizm ve aynı yüksek gayeler Sadabat akitlerinin maziden mevrus hurafeleri nasıl bir hamlede yıkılarak münasebetlerini yeni ve velut esaslara istinat ettirmeyi bildiklerini göstermiştir.

Türkiye'nin diğer devletlerle olan münasebetleri geçen sene sarahatle gösterdiğim yolda dostane inkişafını takip ederek ilerlemekte bulunuyor. Hatay meselesinin son sene zarfında geçirmiş olduğu safhalar malumunuzdur. Bu millî davayı bir Türk-Fransız dostane anlaşmasıyla halletmek yolundaki mesai muvaffakiyete erdi. Türk ve Fransız askerlerinin muvakkat ve müşterek işgali bu anlaşmanın bariz tezahürü oldu. Bu sayede sükûn yerleşti ve intihabat ikmal olundu. Nihayet Hatay Millet Meclisi'ne ve istiklaline kavuştu. Müstakil Hatay Devleti, bugün inzibat kuvvetlerini tanzim eylemek ve memleketin dâhilî emniyetini de kendi vasıtalarıyla temin etmekle meşguldür. Bunun da yakında başarılacağını ümit ediyoruz. Geçen sene *"Yarınki Türk-Fransız münasebetlerinin dilediğimiz yolda inkişafına Hatay işinin iyi bir yönde yürümesi, esaslı bir ölçü ve amil olacaktır"* demiştim. Filhakika Hatay işindeki Türk-Fransız anlaşması, iki devlet arasındaki münasebetleri çok dostane bir duruma getirmiştir. Hatay işinde istihsal edilen neticelerin istikrarı Türk-Fransız dostluğunun da inkişaf ve tebellürüne bir esas teşkil edeceği kanaatindeyim.

Cumhuriyet Hükûmeti, geçen seneden beri muhtelif devletlerle iktisadi münasebetlerini tanzim eden mukavele ve anlaşmalar imza etmiş bulunuyor. Bu meyanda İngiltere Hükûmeti ile akdedilen ticaret anlaşması ve aynı zamanda 16 milyon İngiliz liralık bir Ticaret ve Teslihat Kredisi Mukavelesi'ni zikretmek isterim ki esasen buna müteferri kanun yüksek tasdikinize iktiram etmiştir. Birkaç gün evvel memleketimizi ziyaret eden Almanya'nın mümtaz İktisat Nazırı Bay Funk ile 150 milyon marklık bir kredinin esaslarında mutabakat hâsıl oldu. Teferruat yakında iki hükûmet arasında tespit edilecektir. Bu kredi anlaşmalarını memleketimizin malî itibarına karşı gösterilen ciddi emniyetin ve haricî siyasetimizdeki dürüst hareketin

bir tecellisi olarak telakki etmek lazım gelir. Hükûmetin akdettiği mukaveleler meyanında hukuki sahada muhtelif anlaşmalar mevcut olduğu gibi istiklaline kavuşan dost Mısır Devleti ile akdedilen bir de Dostluk, İkamet ve Tabiiyet Mukavelenamesi mevcut bulunmaktadır.

Büyük komşu ve dostumuz Sovyet İttihad-ı Cumhuriyeti ile geçen yıl içinde yeni bir hudut mukavelesi imza edilerek, iki memleketin hudut münasebetleri bu suretle iki taraf tecrübelerinin gösterdiği salim esaslara bağlanmıştır. Bu mukavelenin yakında meriyet mevkiine konulması beklenilmektedir.

Yine geçen yıl içinde İtalya Hükûmeti, Montrö'de imza edilen ve kendi iştirakine açık bırakılan Boğazlar Mukavelesi'ne iltihak etmiş ve bu komşu büyük memleketin bize karşı olan bu dostane hareketi, memleketimizin de aynı dostane hissiyatıyla karşılanmıştır.

Büyük Kamutay; şimdiye kadar olduğu gibi bütün işlerinizde başarılar dilerim

DİZİN

Devlet-Ulus Dizini

A

Abbasiler (C-II)248

Acemistan (C-I)158

Acemler (C-II)294

Afgan (C-I)254, (C-I)319, (C-II)30, (C-II)59, (C-II)210, (C-II)313, (C-II)366, (C-III)51, (C-III)61, (C-III)84, (C-III)104, (C-III)105, (C-III)106, (C-III)114, (C-III)225

Afganistan (C-I)48, (C-I)234, (C-I)250, (C-I)254, (C-I)288, (C-I)318, (C-II)30, (C-II)31, (C-II)179, (C-II)276, (C-III)61, (C-III)106, (C-III)122, (C-III)241, (C-III)257

Afrika (C-I)47, (C-I)299, (C-II)3, (C-II)294, (C-II)331

Alman (C-I)12, (C-I)20, (C-I)21, (C-I)302, (C-II)12, (C-II)56, (C-III)65

Almanya (C-I)150, (C-I)298, (C-II)12, (C-II)35, (C-II)144, (C-II)280, (C-II)313, (C-III)85, (C-III)133, (C-III)186, (C-III)187, (C-III)258, (C-III)274

Amerika (C-I)59, (C-I)61, (C-I)111, (C-I)136, (C-I)147, (C-I)163, (C-I)184, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)222, (C-I)271, (C-I)303, (C-II)34, (C-II)56, (C-II)98, (C-II)132, (C-II)231, (C-II)283, (C-II)313, (C-II)317, (C-II)366, (C-III)85, (C-III)177, (C-III)178, (C-III)186, (C-III)187, (C-III)201, (C-III)228, (C-III)229

Amerika Cemahir-i Müttehidesi/ Amerika Birleşik Devletleri (C-II)98

Amerikalı (C-I)61, (C-I)111, (C-I)184, (C-I)270

Arabistan (C-I)48, (C-II)47

Arap (C-I)9, (C-I)10, (C-I)11, (C-II)104, (C-II)108, (C-II)242, (C-III)111

Arjantin (C-III)85

Arnavut (C-III)196

Arnavutluk (C-I)25, (C-II)11, (C-II)34, (C-II)149, (C-III)62, (C-III)85, (C-III)179

Asurî (C-II)148

Asya (C-I)104, (C-I)136, (C-I)287, (C-I)288, (C-II)3, (C-II)44, (C-II)94, (C-II)104, (C-II)108, (C-II)109, (C-II)184, (C-II)230, (C-II)253, (C-II)276, (C-II)295, (C-II)331, (C-III)104, (C-III)179, (C-III)187, (C-III)241

Avrupa (C-I)24, (C-I)36, (C-I)48, (C-I)59, (C-I)100, (C-I)104, (C-I)105, (C-I)106, (C-I)111, (C-I)115, (C-I)121, (C-I)136, (C-I)183, (C-I)186, (C-I)220, (C-I)222, (C-I)280, (C-I)281, (C-I)302, (C-I)303, (C-I)305, (C-II)24, (C-II)33, (C-II)34, (C-II)35,

(C-II)72, (C-II)76, (C-II)94, (C-II)98, (C-II)113, (C-II)114, (C-II)133, (C-II)138, (C-II)145, (C-II)148, (C-II)209, (C-II)211, (C-II)231, (C-II)246, (C-II)251, (C-II)252, (C-II)253, (C-II)281, (C-II)283, (C-II)284, (C-II)285, (C-II)293, (C-II)316, (C-II)331, (C-III)24, (C-III)56, (C-III)105, (C-III)115, (C-III)123, (C-III)133, (C-III)135, (C-III)138, (C-III)186, (C-III)187, (C-III)212, (C-III)215, (C-III)225, (C-III)228, (C-III)253, (C-III)271

Avusturya (C-I)25, (C-II)149, (C-II)280, (C-II)313, (C-III)193, (C-III)207

Azerbaycan (C-I)48, (C-I)146, (C-I)152, (C-I)153, (C-I)160, (C-I)191, (C-I)201, (C-I)250, (C-I)284, (C-I)287, (C-I)288, (C-I)319, (C-II)29, (C-II)30, (C-II)59, (C-II)276

Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti (C-II)30

Azerî (C-I)160, (C-I)162, (C-I)284

B

Balkan (C-I)25, (C-I)38, (C-I)48, (C-I)100, (C-I)150, (C-II)11, (C-II)34, (C-II)149, (C-III)85, (C-III)146, (C-III)179, (C-III)180, (C-III)182, (C-III)217, (C-III)225, (C-III)236, (C-III)257, (C-III)265, (C-III)274

Balkanlar (C-III)212, (C-III)236, (C-III)241

Belçika (C-I)147, (C-III)103

Birmanya (C-III)187

Bizans (C-II)104, (C-II)167, (C-II)242, (C-II)334, (C-III)15, (C-III)135

Bolşevik Cumhuriyeti (C-I)159, (C-I)162, (C-I)163, (C-I)250

Buhara Halk Sovyet Cumhuriyeti (C-II)30

Buhara Halk Şûralar Cumhuriyeti (C-II)5

Bulgar (C-I)15, (C-I)16, (C-I)17, (C-I)25, (C-I)49, (C-II)11, (C-II)34, (C-III)274

Bulgaristan (C-I)23, (C-I)24, (C-I)150, (C-I)166, (C-I)299, (C-II)34, (C-II)149, (C-III)50, (C-III)85, (C-III)179, (C-III)212

C

Cenevizliler (C-II)185

Ç

Çarlık Rusyası (C-I)100

Çekoslovakya (C-II)366

Çerakise (C-I)139

Çerkes (C-I)92, C(I)135

Çin (C-II)34, (C-II)104, (C-II)108, (C-II)109, (C-II)280, (C-III)187

D

Danimarka (C-III)102

Devlet-i Aliyye-i Osmaniye (C-II)60

Dürzi (C-II)9

E

Emeviler (C-II)109, (C-II)247, (C-II)248

Emeviye (C-II)107, (C-II)108

Ermeni (C-I)43, (C-I)44, (C-I)46, (C-I)49, (C-I)61, (C-I)69, (C-I)112, (C-I)115, (C-I)157, (C-I)158, (C-I)160, (C-I)161, (C-I)191, (C-I)201, (C-I)220, (C-I)221, (C-II)30, (C-II)148, (C-II)316

Ermeniler (C-I)48, (C-I)53, (C-I)142, (C-I)160, (C-I)161, (C-I)162, (C-I)163, (C-I)200, (C-I)201, (C-I)202, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)248, (C-II)230, (C-II)277, (C-II)317

Ermenistan (C-I)47, (C-I)48, (C-I)61, (C-I)69, (C-I)88, (C-I)90, (C-I)97, (C-I)100, (C-I)158, (C-I)160, (C-I)161, (C-I)221, (C-I)248, (C-I)250, (C-II)29, (C-II)30, (C-II)276, (C-II)277, (C-II)338

Ermenistan Cumhuriyeti (C-I)100

Etiler (C-III)192

F

Felemenk (C-II)366

Fransa (C-I)100, (C-I)311, (C-II)16, (C-II)31, (C-II)32, (C-II)34, (C-II)35, (C-II)90, (C-II)95, (C-II)113, (C-II)126, (C-II)163, (C-II)261, (C-II)292, (C-II)293, (C-II)297, (C-II)317, (C-II)366, (C-II)368, (C-III)84, (C-III)85, (C-III)99, (C-III)115, (C-III)116, (C-III)186, (C-III)187, (C-III)204, (C-III)205, (C-III)241, (C-III)258, (C-III)262

Fransız (C-I)44, (C-I)61, (C-I)113, (C-I)141, (C-I)142, (C-I)167, (C-I)178, (C-I)179, (C-I)180, (C-I)222, (C-I)261, (C-II)49, (C-II)114, (C-II)125, (C-II)163, (C-II)164, (C-II)172, (C-II)261, (C-II)273, (C-II)292, (C-II)293, (C-II)369, (C-III)115, (C-III)204, (C-III)257, (C-III)262, (C-III)274

G

Garbî Roma İmparatorluğu (C-II)184

Gürcistan (C-I)48, (C-I)160, (C-I)250, (C-II)29, (C-II)30, (C-II)276

Gürcüler (C-I)157, (C-I)163

H

Hatay Devleti (C-III)274

Haşimiler (C-II)105

Hindistan (C-I)47, (C-I)48, (C-II)138, (C-II)147, (C-II)180, (C-II)184, (C-III)187

Hindistan Türk ve İslâm İmparatorluğu/ İmparatorlukları (C-II)147, (C-II)180

Hintliler (C-II)369

I

Irak (C-I)48, (C-I)250, (C-I)280, (C-I)299, (C-II)94, (C-II)107, (C-II)108, (C-III)84, (C-III)117, (C-III)136, (C-III)145, (C-III)176, (C-III)182, (C-III)257

Iraklılar (C-III)176

İ

İngiliz (C-I)12, (C-I)37, (C-I)48, (C-I)77, (C-I)79, (C-I)82, (C-I)94, (C-I)110, (C-I)113, (C-I)114, (C-I)115, (C-I)132, (C-I)137, (C-I)162, (C-I)167, (C-I)198, (C-I)228, (C-I)234, (C-I)239, (C-I)250, (C-I)261, (C-I)302, (C-II)72, (C-II)75, (C-II)78, (C-II)89, (C-II)90, (C-II)93, (C-II)94, (C-II)113, (C-II)114, (C-II)147, (C-II)164, (C-II)172, (C-II)185, (C-II)252, (C-II)273, (C-II)369, (C-III)8, (C-III)132, (C-III)274

İngiltere (C-I)77, (C-I)78, (C-I)100, (C-I)136, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)222, (C-I)235, (C-II)34, (C-II)35, (C-II)90, (C-II)113, (C-II)124, (C-II)297, (C-II)317, (C-III)84, (C-III)186, (C-III)187, (C-III)240, (C-III)258, (C-III)274

İran (C-I)160, (C-I)162, (C-I)207, (C-I)250, (C-II)31, (C-II)57, (C-II)59, (C-II)60, (C-II)108, (C-II)109, (C-II)167, (C-II)179, (C-II)210, (C-II)225, (C-II)242, (C-II)313, (C-II)366, (C-III)51, (C-III)84, (C-III)122, (C-III)214, (C-III)225, (C-III)231, (C-III)253, (C-III)257

İranlılar (C-II)57, (C-II)60

İran Selçukileri (C-II)109

İslâm İmparatorluğu (C-II)147, (C-II)184

İslâm-Türk Devletleri (C-II)109

İspanya (C-II)366, (C-III)257

İsveç (C-II)224, (C-II)366, (C-III)144, (C-III)215
İtalya (C-I)48, (C-I)115, (C-II)32, (C-II)90, (C-II)126, (C-II)366, (C-III)53, (C-III)85, (C-III)122, (C-III)138, (C-III)186, (C-III)275
İtalyan (C-I)7, (C-I)8, (C-I)12, (C-I)47, (C-I)48, (C-I)172, (C-I)261, (C-II)164, (C-II)172, (C-II)273, (C-III)53, (C-III)138
İzlanda (C-III)102

J

Japon (C-III)58, (C-III)139, (C-III)158, (C-III)202
Japon İmparatorluğu (C-III)202
Japonya (C-II)34, (C-III)58, (C-III)139, (C-III)158, (C-III)187, (C-III)203

K

Kafkasya (C-I)48, (C-I)136, (C-I)147, (C-I)157, (C-I)159, (C-I)160, (C-I)318, (C-II)108, (C-II)138
Kafkasya Cumhuriyetleri (C-I)318
Kanada (C-II)185
Keldaniler (C-II)148
Kore (C-III)187
Kürt (C-I)135

L

Lâtin (C-III)124
Leh (C-I)167, (C-III)68, (C-III)152, (C-III)197
Lehistan (C-I)159, (C-I)160, (C-I)163, (C-I)167, (C-I)174, (C-II)313, (C-II)366, (C-III)68, (C-III)119, (C-III)152, (C-III)197

M

Macar (C-I)48, (C-II)323, (C-III)182
Macaristan (C-I)47, (C-II)149, (C-II)313, (C-III)149, (C-III)182, (C-III)212
Meksika (C-III)206
Mısır (C-I)12, (C-I)47, (C-I)234, (C-II)10, (C-II)11, (C-II)108, (C-II)110, (C-II)111, (C-II)147, (C-II)167, (C-II)209, (C-II)223, (C-II)224, (C-II)225, (C-II)369, (C-III)118, (C-III)151, (C-III)275
Mısırlı (C-II)369

N

Norveç (C-III)153

O

Osmanlı (C-I)7, (C-I)8, (C-I)15, (C-I)16, (C-I)17, (C-I)18, (C-I)23, (C-I)36, (C-I)37, (C-I)39, (C-I)40, (C-I)41, (C-I)43, (C-I)44, (C-I)48, (C-I)69, (C-I)77, (C-I)107, (C-I)116, (C-I)117, (C-I)139, (C-I)229, (C-I)298, (C-I)302, (C-II)41, (C-II)45, (C-II)110, (C-II)114, (C-II)127, (C-II)129, (C-II)138, (C-II)149, (C-II)162, (C-II)167, (C-II)169, (C-II)170, (C-II)174, (C-II)175, (C-II)179, (C-II)180, (C-II)181, (C-II)184, (C-II)185, (C-II)186, (C-II)187, (C-II)188, (C-II)191, (C-II)214, (C-II)225, (C-II)226, (C-II)229, (C-II)237, (C-II)245, (C-II)247, (C-II)248, (C-II)255, (C-II)262, (C-II)273, (C-II)274, (C-II)275, (C-II)277, (C-II)293, (C-II)331, (C-II)334, (C-II)350, (C-III)63, (C-III)93, (C-III)148, (C-III)179, (C-III)200

Osmanlı Devleti (C-I)23, (C-I)116, (C-II)110, (C-II)170, (C-II)174, (C-II)185, (C-II)187, (C-II)188, (C-II)191, (C-II)214, (C-II)262, (C-II)274, (C-II)275

Osmanlı İmparatorluğu (C-I)298, (C-II)127, (C-II)138, (C-II)149, (C-II)169, (C-II)188, (C-II)245, (C-II)273, (C-II)277, (C-II)293, (C-II)331, (C-III)179

P

Polonya (C-III)197

Polonyalılar (C-III)119

Pontus (C-I)44, (C-I)47, (C-I)53, (C-I)77, (C-I)88, (C-II)52, (C-II)55, (C-II)211, (C-II)277, (C-II)338

R

Roma (C-I)73, (C-I)311, (C-II)167, (C-II)184, (C-II)230, (C-II)294, (C-II)334

Roma İmparatorluğu (C-II)184

Romalılar (C-II)230

Romanya (C-I)23, (C-I)24, (C-II)149, (C-II)187, (C-II)312, (C-III)85, (C-III)142, (C-III)179, (C-III)212, (C-III)243, (C-III)244

Romanyalı (C-I)24

Romen (C-III)142

Rum (C-I)43, (C-I)44, (C-I)45, (C-I)46, (C-I)87, (C-I)99, (C-I)105, (C-I)166, (C-I)210, (C-I)221, (C-

II)86, (C-II)109, (C-II)116, (C-II)126, (C-II)316, (C-II)317

Rum Selçukileri (C-II)109

Rus (C-I)24, (C-I)30, (C-I)48, (C-I)158, (C-I)160, (C-I)161, (C-I)162, (C-I)167, (C-I)201, (C-I)203, (C-I)241, (C-I)242, (C-I)250, (C-I)302, (C-I)316, (C-I)317, (C-I)318, (C-I)319, (C-II)2, (C-II)29, (C-II)32, (C-II)35, (C-II)56, (C-II)210, (C-II)224, (C-III)187, (C-III)222

Rus Şûralar Cumhuriyeti (C-II)29, (C-II)32, (C-II)35, (C-II)210

Rusya (C-I)44, (C-I)100, (C-I)158, (C-I)159, (C-I)192, (C-I)200, (C-I)201, (C-I)203, (C-I)232, (C-I)235, (C-I)241, (C-I)242, (C-I)282, (C-I)316, (C-I)317, (C-I)318, (C-I)319, (C-II)2, (C-II)3, (C-II)5, (C-II)29, (C-II)30, (C-II)31, (C-II)35, (C-II)52, (C-II)56, (C-II)59, (C-II)170, (C-II)280, (C-II)313, (C-II)316, (C-II)366, (C-III)84, (C-III)148, (C-III)182, (C-III)186, (C-III)187, (C-III)241, (C-III)258

Rusya Sovyet Cumhuriyeti (C-I)158, (C-I)232, (C-I)241, (C-II)30, (C-II)366

S

Selçuk Devleti (C-II)109, (C-II)110

Selçuki (C-II)109

Sırbistan (C-I)23, (C-I)24, (C-I)25, (C-I)299, (C-II)34, (C-II)149

Sırp (C-I)20, (C-II)149, (C-III)50, (C-III)85

Sırp-Hırvat-Sloven (C-III)50, (C-III)85

Slav (C-I)24

Sovyet Cumhuriyeti (C-I)147, (C-I)158, (C-I)232, (C-I)241, (C-I)242, (C-II)30, (C-II)366, (C-III)51, (C-III)222

Sovyetler (C-III)224

Sovyet Rusya (C-II)170, (C-III)148, (C-III)182, (C-III)241, (C-III)258

Ş

Şarkî Roma İmparatorluğu (C-II)184, C(II)230

T

Tebaa-i Osmaniye (C-I)46

Tunuslu (C-II)369

Türk (C-I)7, (C-I)8, (C-I)10, (C-I)12, (C-I)15, (C-I)20, (C-I)30, (C-I)46, (C-I)52, (C-I)53, (C-I)92, (C-I)94, (C-I)132, (C-I)135, (C-I)136,

(C-I)192, (C-I)195, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)222, (C-I)257, (C-I)260, (C-I)270, (C-I)271, (C-I)273, (C-I)280, (C-I)281, (C-I)284, (C-I)317, (C-II)5, (C-II)16, (C-II)19, (C-II)41, (C-II)48, (C-II)64, (C-II)66, (C-II)71, (C-II)73, (C-II)85, (C-II)94, (C-II)95, (C-II)100, (C-II)102, (C-II)103, (C-II)104, (C-II)108, (C-II)109, (C-II)110, (C-II)111, (C-II)112, (C-II)114, (C-II)117, (C-II)125, (C-II)126, (C-II)127, (C-II)141, (C-II)143, (C-II)147, (C-II)150, (C-II)160, (C-II)167, (C-II)168, (C-II)169, (C-II)170, (C-II)171, (C-II)174, (C-II)175, (C-II)176, (C-II)180, (C-II)183, (C-II)187, (C-II)188, (C-II)204, (C-II)210, (C-II)218, (C-II)222, (C-II)229, (C-II)230, (C-II)237, (C-II)241, (C-II)242, (C-II)245, (C-II)246, (C-II)248, (C-II)250, (C-II)251, (C-II)252, (C-II)253, (C-II)263, (C-II)273, (C-II)277, (C-II)280, (C-II)283, (C-II)284, (C-II)290, (C-II)292, (C-II)293, (C-II)294, (C-II)295, (C-II)301, (C-II)306, (C-II)309, (C-II)311, (C-II)316, (C-II)317, (C-II)318, (C-II)319, (C-II)322, (C-II)323, (C-II)326, (C-II)327, (C-II)328, (C-II)329, (C-II)330, (C-II)331, (C-II)334, (C-II)335, (C-II)336, (C-II)337, (C-II)339, (C-II)340, (C-II)343, (C-II)350, (C-II)352, (C-II)355, (C-II)358, (C-II)360, (C-II)361, (C-II)362, (C-II)363, (C-II)366, (C-II)367, (C-II)368, (C-III)2, (C-III)6, (C-III)7, (C-III)9, (C-III)11, (C-III)12, (C-III)14, (C-III)19, (C-III)20, (C-III)27, (C-III)28, (C-III)32, (C-III)34, (C-III)36, (C-III)38, (C-III)39, (C-III)42, (C-III)43, (C-III)44, (C-III)45, (C-III)46, (C-III)48, (C-III)52, (C-III)53, (C-III)54, (C-III)55, (C-III)56, (C-III)58, (C-III)61, (C-III)62, (C-III)64, (C-III)65, (C-III)68, (C-III)69, (C-III)72, (C-III)74, (C-III)78, (C-III)79, (C-III)80, (C-III)82, (C-III)83, (C-III)86, (C-III)90, (C-III)93, (C-III)96, (C-III)97, (C-III)99, (C-III)102, (C-III)104, (C-III)105, (C-III)106, (C-III)108, (C-III)109, (C-III)111, (C-III)112, (C-III)114, (C-III)115, (C-III)117, (C-III)118, (C-III)122, (C-III)123, (C-III)124, (C-III)126, (C-III)128, (C-III)129, (C-III)133, (C-III)138, (C-III)140, (C-III)142, (C-III)143, (C-III)144, (C-III)145, (C-III)146, (C-III)148, (C-III)149, (C-III)150, (C-III)151, (C-III)152, (C-III)156, (C-III)158, (C-III)162, (C-III)163, (C-III)165, (C-III)166, (C-III)167, (C-III)168, (C-III)169, (C-III)170, (C-III)171, (C-III)172, (C-III)173, (C-III)174, (C-III)177, (C-III)178, (C-III)181, (C-III)182, (C-III)183, (C-III)185, (C-III)189, (C-III)192, (C-III)193, (C-III)194, (C-III)196, (C-III)197, (C-III)200, (C-III)204, (C-III)207, (C-III)208, (C-III)209, (C-III)214, (C-III)215, (C-III)217, (C-III)220, (C-III)221, (C-III)222, (C-III)223, (C-III)224, (C-III)225, (C-III)226, (C-III)229, (C-III)231, (C-III)232,

(C-III)236, (C-III)237, (C-III)238, (C-III)239, (C-III)241, (C-III)246, (C-III)248, (C-III)249, (C-III)252, (C-III)253, (C-III)255, (C-III)256, (C-III)257, (C-III)258, (C-III)259, (C-III)261, (C-III)262, (C-III)264, (C-III)267, (C-III)269, (C-III)272, (C-III)274

Türkiye (C-I)23, (C-I)24, (C-I)69, (C-I)71, (C-I)72, (C-I)73, (C-I)78, (C-I)110, (C-I)136, (C-I)153, (C-I)158, (C-I)189, (C-I)192, (C-I)195, (C-I)196, (C-I)202, (C-I)206, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)222, (C-I)228, (C-I)229, (C-I)230, (C-I)231, (C-I)232, (C-I)233, (C-I)235, (C-I)237, (C-I)241, (C-I)242, (C-I)243, (C-I)247, (C-I)249, (C-I)250, (C-I)251, (C-I)254, (C-I)259, (C-I)260, (C-I)266, (C-I)267, (C-I)270, (C-I)271, (C-I)273, (C-I)274, (C-I)277, (C-I)279, (C-I)280, (C-I)281, (C-I)282, (C-I)283, (C-I)284, (C-I)287, (C-I)288, (C-I)290, (C-I)293, (C-I)294, (C-I)295, (C-I)298, (C-I)299, (C-I)308, (C-I)311, (C-I)312, (C-I)316, (C-I)317, (C-I)318, (C-I)319, (C-II)2, (C-II)3, (C-II)4, (C-II)5, (C-II)13, (C-II)16, (C-II)18, (C-II)19, (C-II)20, (C-II)21, (C-II)23, (C-II)24, (C-II)28, (C-II)29, (C-II)30, (C-II)31, (C-II)32, (C-II)33, (C-II)34, (C-II)35, (C-II)36, (C-II)44, (C-II)45, (C-II)46, (C-II)47, (C-II)48, (C-II)49, (C-II)50, (C-II)52, (C-II)55, (C-II)56, (C-II)57, (C-II)59, (C-II)60, (C-II)64, (C-II)66, (C-II)68, (C-II)69, (C-II)70, (C-II)71, (C-II)72, (C-II)89, (C-II)94, (C-II)96, (C-II)98, (C-II)100, (C-II)101, (C-II)102, (C-II)103, (C-II)108, (C-II)109, (C-II)110, (C-II)111, (C-II)112, (C-II)113, (C-II)114, (C-II)115, (C-II)117, (C-II)122, (C-II)123, (C-II)124, (C-II)125, (C-II)126, (C-II)127, (C-II)131, (C-II)132, (C-II)136, (C-II)137, (C-II)138, (C-II)140, (C-II)141, (C-II)142, (C-II)143, (C-II)144, (C-II)147, (C-II)148, (C-II)149, (C-II)150, (C-II)152, (C-II)161, (C-II)162, (C-II)163, (C-II)164, (C-II)166, (C-II)167, (C-II)169, (C-II)170, (C-II)172, (C-II)174, (C-II)179, (C-II)180, (C-II)181, (C-II)188, (C-II)190, (C-II)191, (C-II)193, (C-II)194, (C-II)195, (C-II)210, (C-II)211, (C-II)215, (C-II)216, (C-II)225, (C-II)226, (C-II)228, (C-II)232, (C-II)236, (C-II)237, (C-II)239, (C-II)240, (C-II)251, (C-II)262, (C-II)267, (C-II)272, (C-II)273, (C-II)274, (C-II)275, (C-II)276, (C-II)277, (C-II)278, (C-II)279, (C-II)280, (C-II)283, (C-II)284, (C-II)285, (C-II)290, (C-II)291, (C-II)292, (C-II)293, (C-II)294, (C-II)295, (C-II)297, (C-II)299, (C-II)300, (C-II)301, (C-II)303, (C-II)306, (C-II)307, (C-II)309, (C-II)310, (C-II)311, (C-II)313, (C-II)316, (C-II)317, (C-II)318, (C-II)319, (C-II)320, (C-II)324, (C-II)325, (C-II)331, (C-II)337, (C-II)340, (C-II)359, (C-II)361, (C-II)362, (C-II)363, (C-II)366, (C-II)368, (C-II)369, (C-II)370, (C-II)371, (C-III)8, (C-III)10, (C-III)13, (C-III)14, (C-III)16,

(C-III)18, (C-III)19, (C-III)20, (C-III)31, (C-III)48, (C-III)50, (C-III)51, (C-III)52, (C-III)53, (C-III)55, (C-III)56, (C-III)61, (C-III)68, (C-III)74, (C-III)77, (C-III)79, (C-III)80, (C-III)83, (C-III)96, (C-III)99, (C-III)100, (C-III)102, (C-III)103, (C-III)104, (C-III)115, (C-III)117, (C-III)118, (C-III)119, (C-III)129, (C-III)131, (C-III)136, (C-III)138, (C-III)139, (C-III)143, (C-III)144, (C-III)149, (C-III)151, (C-III)153, (C-III)158, (C-III)165, (C-III)168, (C-III)173, (C-III)176, (C-III)177, (C-III)179, (C-III)181, (C-III)182, (C-III)192, (C-III)193, (C-III)197, (C-III)198, (C-III)201, (C-III)202, (C-III)204, (C-III)205, (C-III)206, (C-III)207, (C-III)208, (C-III)211, (C-III)212, (C-III)214, (C-III)215, (C-III)220, (C-III)221, (C-III)222, (C-III)223, (C-III)225, (C-III)229, (C-III)231, (C-III)235, (C-III)236, (C-III)240, (C-III)241, (C-III)244, (C-III)245, (C-III)246, (C-III)249, (C-III)251, (C-III)252, (C-III)253, (C-III)256, (C-III)257, (C-III)259, (C-III)261, (C-III)262, (C-III)274

Türkiye Cumhuriyeti (C-II)70, (C-II)71, (C-II)113, (C-II)283, (C-II)290, (C-II)291, (C-II)301, (C-II)303, (C-II)307, (C-II)310, (C-II)313, (C-II)359, (C-II)366, (C-II)370, (C-III)13, (C-III)14, (C-III)16, (C-III)18, (C-III)19, (C-III)50, (C-III)61, (C-III)68, (C-III)74, (C-III)99, (C-III)100, (C-III)115, (C-III)129, (C-III)153, (C-III)176, (C-III)179, (C-III)192, (C-III)197, (C-III)208, (C-III)211, (C-III)212, (C-III)214, (C-III)221, (C-III)223, (C-III)225, (C-III)261, (C-III)262

Türkiye Selçuk Devleti (C-II)109

U

Ukrayna (C-I)316, (C-I)317, (C-I)318, (C-I)319, (C-II)2, (C-II)3, (C-II)4, (C-II)30, (C-II)276

Ukrayna Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti (C-II)30

V

Venedik (C-II)185

Venedikli (C-II)185

Y

Yugoslav (C-III)143, (C-III)236, (C-III)241

Yugoslavya (C-II)34, (C-II)149, (C-III)143, (C-III)179, (C-III)212, (C-III)236, (C-III)241

Yunan (C-I)16, (C-I)49, (C-I)53, (C-I)106, (C-I)107, (C-I)110, (C-I)113, (C-I)142, (C-I)148, (C-I)149, (C-I)168, (C-I)171, (C-I)176, (C-I)177, (C-I)209, (C-I)210, (C-I)214, (C-I)215, (C-I)220, (C-I)229, (C-I)272, (C-I)273, (C-I)278, (C-I)281, (C-I)282, (C-II)18, (C-II)19, (C-II)36, (C-II)37, (C-II)63, (C-II)64, (C-II)65, (C-II)68, (C-II)70, (C-II)72, (C-II)74, (C-II)75, (C-II)77, (C-II)78, (C-II)84, (C-II)85, (C-II)87, (C-II)88, (C-II)91, (C-II)139, (C-II)152, (C-II)194, (C-II)201, (C-II)211, (C-II)212, (C-II)213, (C-II)227, (C-II)247, (C-II)260, (C-II)273, (C-II)276, (C-II)299, (C-II)321, (C-II)335, (C-III)6, (C-III)10, (C-III)15, (C-III)101, (C-III)131, (C-III)146, (C-III)194, (C-III)195, (C-III)274

Yunanistan (C-I)23, (C-I)24, (C-I)25, (C-I)47, (C-I)81, (C-I)215, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)273, (C-II)10, (C-II)18, (C-II)31, (C-II)66, (C-II)91, (C-II)114, (C-II)126, (C-II)149, (C-II)210, (C-II)312, (C-III)10, (C-III)85, (C-III)87, (C-III)101, (C-III)131, (C-III)148, (C-III)149, (C-III)179, (C-III)182, (C-III)194, (C-III)211

Kişi Adı Dizini

A

Abdullah Paşa (C-I)89

Abdurrahman Bin Avf (C-II)106

Abdülmalik Hamza Bey (C-III)151

Adil Bey (C-I)93, (C-I)94

Afet İnan (C-III)192

Ahmet Bey (C-II)6

Ahmet Emin Bey (C-II)6

Ahmet İzzet Paşa (C-I)18, (C-I)34, (C-I)76, (C-I)195, (C-I)235

Ali Bey (C-II)362

Ali Fethi Bey (C-I)15, (C-I)21

Ali Fuat Paşa (C-I)192, (C-II)52

Ali Galip Bey (C-I)93, (C-I)94

Ali İhsan Paşa (C-I)89

Ali Kemal Bey (C-I)81, (C-I)82, (C-I)83, (C-I)84

Ali Nadir Paşa (C-I)89

Ali Rıza Bey (C-III)18

Ali Rıza Paşa (C-I)95, (C-I)96, (C-I)98, (C-I)101, (C-I)104, (C-I)110, (C-I)111, (C-I)112

Ali Şükrü Bey (C-I)169

Amanullah Han (C-I)254

Antonescu (C-III)243

Anzavur (C-I)114, (C-I)140, (C-I)213, (C-I)248, (C-II)335

Arif Bey (C-I)128, (C-I)129

Avni Bey (C-I)201, (C-I)202, (C-I)223, (C-I)224, (C-I)225, (C-I)265, (C-I)302

Aziz Bey (C-I)210

B

Bader (C-III)68

Barone Aloisi (C-III)138

Baron Louis Leclercq (C-III)103

Basri Bey (C-II)132

Bekir Efendi (C-II)260, (C-II)261

Bekir Sami Bey (C-I)170, (C-I)171, (C-I)173, (C-I)174, (C-I)245

Bennet (C-I)198

Bentzon (C-III)153

Boizeau (C-I)113

Buchberger (C-III)193, (C-III)207

C

Celal Bayar (C-III)246, (C-III)259, (C-III)267

Celâlettin Arif Bey (C-I)129

Cemal Bey (C-III)22, (C-III)65, (C-III)66
Cemaleddin Çelebi Efendi (C-II)39
Cemal Paşa (C-I)98, (C-I)99, (C-I)103, (C-I)105, (C-I)110, (C-III)65
Cengiz Han (C-II)109
Cevat Paşa (C-I)79, (C-I)110
Cevdet Paşa (C-II)22
Claude Farrere (C-II)47, (C-II)48, (C-II)50, (C-II)54
Clemenceau (C-I)100

Ç

Çelebi Efendi (C-I)193, (C-I)194, (C-II)39
Çiçerin (C-I)158, (C-I)201, (C-I)233

D

Damat Ferit Paşa (C-I)296
De Chambrun (C-III)115, (C-III)204
De Martel (C-III)262
Demirci Mehmet Efe (C-I)207, (C-I)248
Derviş Bey (C-II)328
Digenis (C-II)327
Doktor Nazım Bey (C-II)10
Durak Bey (C-I)157

E

Ebu Mus-el-Eş'ari (C-II)107
Elmustansırbillâh (C-II)110
Emin Bey (C-II)6, (C-II)117, (C-III)40
Emir Paşa (C-I)226
Enise Hanım (C-III)199
Enver Paşa (C-I)27, (C-I)133, (C-III)134
Ethem Bey (C-I)139, (C-I)176, (C-I)177, (C-I)181, (C-I)202, (C-I)204, (C-I)205, (C-I)206, (C-I)209

F

Fahrettin Bey (C-I)207, (C-I)210
Falih Rıfkı (C-III)108, (C-III)109
Falkenhayn (C-II)12
Farabi (C-II)256
Fatih (C-I)253, (C-II)5, (C-II)39, (C-II)92, (C-II)167, (C-II)184, (C-II)185, (C-II)186, (C-II)222, (C-II)261, (C-II)262, (C-II)279, (C-II)316

Faysal (C-III)176
Félix (C-III)206
Fevzi Paşa (C-I)195, (C-I)214, (C-I)216, (C-I)218, (C-I)226, (C-I)264, (C-I)279, (C-II)88, (C-II)326, (C-II)327, (C-III)45
Filibeli Halil Efendi (C-I)304
Foch (C-I)281
Fouchet (C-III)132
Frunze (C-I)316, (C-I)318, (C-I)319, (C-II)2, (C-II)3, (C-II)4, (C-II)30
Fuat Bey (C-I)51, (C-II)39, (C-III)18
Fuat Paşa (C-I)138, (C-I)139, (C-I)192, (C-I)205, (C-I)303, (C-II)52
Funk (C-III)274

G

Gazali (C-II)256
Genaro Estrada (C-III)206
Gladis Baker (C-III)228
Goethe (C-III)133
Goulam Djeylani (C-III)61
Gouraud (C-I)281
Grace Ellison (C-II)151

H

Hacı Hayali Efendi (C-II)39
Hafız Bekir Efendi (C-II)260
Hakkı Behiç Bey (C-I)202
Hakkı Bey (C-II)9
Halil Bey (C-III)63
Halil Efendi (C-I)304
Halit Paşa (C-II)336
Hamdullah Suphi Bey (C-I)171, (C-I)173, (C-I)174
Hamza Hayati Bey (C-II)39
Harbord (C-I)61
Hasan Tahsin Bey (C-II)39
Haşim Bey (C-I)132
Hayriye Hanım (C-III)42
Hilmi Bey (C-I)210, (C-I)217, (C-II)288
Hindenburg (C-II)12
Hoca Harun Efendi (C-II)134
Hoca İsmail Efendi (C-II)10
Hulusi Bey (C-I)165
Huzeyfe İbni Yeman (C-II)106
Hülâgû (C-II)109, (C-II)110
Hüseyin Avni Bey (C-I)201, (C-I)202, (C-I)223, (C-I)224, (C-I)225, (C-I)265, (C-I)302
Hüsnü Paşa (C-II)10
Hüsrev Bey (C-I)139, (C-I)140, (C-I)235

I

Ingrid (C-III)215
Ion Carp (C-III)142
Isaburo Yoshida (C-III)139

İ

İbrahim Bey (C-III)70
İhsan Paşa (C-I)87, (C-I)89
İskender (C-I)34, (C-I)36, (C-I)37, (C-I)92, (C-I)135, (C-II)230, (C-II)334, (C-III)241
İsmail Bey (C-I)191, (C-III)45
İsmail Fâzıl Paşa (C-II)39
İsmail Hakkı Bey (C-II)9
İsmail Paşa (C-II)8, (C-II)9
İsmail Suphi Bey (C-I)167
İsmet Bey (C-I)130, (C-I)145, (C-I)195, (C-I)205, (C-I)208, (C-I)209, (C-I)210, (C-I)217
İsmet Paşa (C-I)195, (C-I)256, (C-I)279, (C-II)88, (C-II)91, (C-II)126, (C-II)304, (C-II)326, (C-II)327, (C-II)329, (C-II)340, (C-III)45, (C-III)93, (C-III)95, (C-III)168
İzzet Paşa (C-I)18, (C-I)34, (C-I)76, (C-I)195, (C-I)235, (C-I)240, (C-II)11

J

Jean Jacques Rousseau (C-I)312
Jean Papas (C-III)101

K

Kadızade Ahmet Efendi (C-II)238
Kadri Bey (C-II)6, (C-II)68
Kâmil Bey (C-III)67
Kâmil Efendi (C-II)355
Karahan (C-III)222
Kara Mustafa Paşa (C-I)298
Karl Buchberger (C-III)193, (C-III)207
Karol Bader (C-III)68
Kaşıkçızade Tahir Efendi (C-II)239
Kaymak Hafız (C-II)6
Kâzım Paşa (C-II)88, (C-II)335
Kazimierz Olszowsky (C-III)119, (C-III)152
Kemal Emin Bey (C-III)40
Keriman Halis (C-III)185
Köse İvanof (C-III)274

L

Ladiaslas Tahy De Tahvar Et Tarkeo (C-II)323

Liman Von Sanders (C-II)12

Ljuba Nesthitch (C-III)143

Lloyd George (C-I)228, (C-I)235, (C-I)245, (C-I)282, (C-II)75, (C-II)113

Louise (C-III)215

Luca Orsini Baroni (C-III)53

Ludendorff (C-II)12, (C-III)133

M

Mac-Arthur (C-III)186, (C-III)187

Mahmut Bey (C-III)63

Mahmut Şevket Paşa (C-I)15, (C-II)11

Maurice Pernot (C-II)292

Mehmet Fuat Bey (C-III)18

Mehmet Şükrü Bey (C-I)94

Melikşah (C-II)108, (C-II)109

Metaksas (C-III)274

Michel Tsamados (C-III)87

Montesquieu (C-III)135

Moore (C-I)270

Muaviye (C-II)107, (C-II)247

Muhittin Baha Bey (C-I)195

Muhittin Bey (C-I)218, (C-III)71

Muhittin Paşa (C-I)93, (C-I)94

Muktedibillâh (C-II)108, (C-II)109

Murat Bey (C-II)39

Mustafa Bey (C-I)243

Mutasım (C-II)109

Muvahhit Bey (C-III)73

Mümtazüddevle (C-II)57, (C-II)59, (C-II)60

Müniretül Mehdiye Hanım (C-III)109

N

Nadir Efendi (C-I)193

Nadji Chevket Bey (C-III)145

Namık Kemal Bey (C-II)8

Napolyon (C-II)151, (C-II)261, (C-III)132, (C-III)134

Nazari (C-I)95, (C-I)121, (C-I)145, (C-I)282, (C-I)306, (C-I)307, (C-I)309, (C-I)311, (C-I)312, (C-I)314, (C-II)5, (C-II)10, (C-II)11, (C-II)13, (C-II)36, (C-II)139, (C-II)144, (C-II)167, (C-II)208, (C-II)219, (C-II)244, (C-II)245, (C-II)346, (C-II)365, (C-III)133

Nazım Bey (C-II)10

Nemlioğulları (C-II)347, (C-II)348

Nezir Leskoviku (C-III)196
Nihat Paşa (C-I)286
Noel (C-I)94
Nurettin Paşa (C-I)87, (C-I)89
Nuri Bey (C-I)8, (C-II)70, (C-II)131, (C-II)282
Nuri Paşa (C-I)160, (C-I)162

O

Osman Bey (C-I)139, (C-I)140
Osman Paşa (C-III)58
Otto Cari Mohr (C-III)102

P

Papa (C-II)294, (C-III)15, (C-III)101
Papulas (C-I)277
Paul Herriot (C-II)125
Pelle (C-II)90
Pericles Argyropoulos (C-III)10
Petro (C-I)234, (C-I)302, (C-II)98, (C-II)224, (C-III)240, (C-III)254
Polychnoridis (C-III)131
Potocki (C-III)197

R

Ramazan Ağa (C-II)225
Ratip Bey (C-III)118
Rauf El Tchadirdji Bey (C-III)136
Rauf Fico Bey (C-III)62
Refet Bey (C-I)140, (C-I)205, (C-I)206, (C-I)207, (C-I)210
Refik Bey (C-I)149, (C-I)152, (C-I)154, (C-I)182
Reşat Bey (C-I)210, (C-II)79
Reşit Bey (C-I)204, (C-I)205, (C-I)206, (C-I)207, (C-I)209, (C-II)232
Reşit Galip Bey (C-II)232, (C-III)192
Reşit Paşa (C-I)303
Rıza Bey (C-III)18
Rıza Paşa (C-I)69, (C-I)95, (C-I)96, (C-I)98, (C-I)101, (C-I)104, (C-I)108, (C-I)110, (C-I)111, (C-I)112, (C-II)8
Richard Danin (C-II)94
Robert P. Skinner (C-III)201
Ronald Charles Lindsay (C-III)8
Ruşen Eşref Bey (C-I)63, (C-III)154

S

Sabih Bey (C-III)136

Sabri Bey (C-II)246

Sadık Bey (C-I)78

Safer Bey (C-I)140

Sait Molla (C-I)77

Sakellarapoulos (C-III)194

Salâhattin Bey (C-I)239, (C-I)290, (C-I)294, (C-I)312, (C-I)313

Salih Bey (C-I)4, (C-I)5, (C-I)51

Salih Paşa (C-I)69, (C-I)101, (C-I)102, (C-I)103, (C-I)106, (C-I)112, (C-I)195

Selim Sırrı Bey (C-III)37

Shaw Moore (C-I)270

Sırrı Bey (C-I)132, (C-I)145, (C-I)245, (C-III)37

Sobeih Neshat Bey (C-III)117

Sultan Ahmet Han (C-I)254, (C-II)30, (C-III)61

Sultan Mahmud (C-I)302, (C-I)303

Sultan Murat (C-I)303

Suphi Bey (C-I)167, (C-I)171, (C-I)173, (C-I)174

Suphi Nuri Bey (C-II)282

Ş

Şefik Bey (C-I)171, (C-I)172, (C-I)173

Şefik Paşa (C-I)93, (C-I)94

Şevket Bey (C-I)10, (C-I)193

Şevket Turgut Paşa (C-I)84, (C-II)11

Şükrü Bey (C-I)94, (C-I)169, (C-I)212

Şükrü Naili Paşa (C-II)336

Şükrü Paşa (C-II)9, (C-II)10

T

Tadiç (C-III)143

Tahir Bey (C-II)10

Tahsin Bey (C-II)39

Takamatsu (C-III)158

Talât Paşa (C-II)270

Tevfik Bey (C-I)204, (C-I)205, (C-I)206, (C-II)326

Tevfik Paşa (C-I)107, (C-I)227, (C-I)228, (C-I)229, (C-I)230, (C-I)231, (C-I)232, (C-I)237, (C-I)245, (C-II)103

Titania (C-II)368

Trikopis (C-II)84, (C-II)327

V

Vahidettin (C-II)110, (C-II)111, (C-II)123, (C-II)247
Vasıf Bey (C-II)324
Vikont Kintomo Mushanokoji (C-III)202
Vladimir Ilyic Lenin (C-I)192

W

Wilson (C-III)186
Withall (C-I)113

Y

Yafes (C-II)104
Yakup Kadri Bey (C-II)68
Yakup Şevki Paşa (C-I)80
Yasin Bey (C-I)178, (C-I)181
Yaver Paşa (C-I)89
Yavuz Sultan Selim (C-II)184, (C-II)262
Yörük Ali Efe (C-I)207
Yukichi Obata (C-III)58
Yunus Nadi Bey (C-II)318
Yusuf İzzet Paşa (C-I)240
Yusuf Kemal Bey (C-II)2
Yusuf Ziya Bey (C-I)306

Z

Zekâi Bey (C-I)240
Ziya Bey (C-I)306

Konu-Kavram Dizini

3'üncü Ordu Müfettişi (C-I)50, (C-I)78, (C-I)81, (C-I)82, (C-I)83, (C-I)84, (C-I)90

10 Temmuz İnkılâbı (C-II)122

30 Ağustos Muharebesi (C-II)326, (C-II)330

31 Mart Vakası (C-I)304, (C-II)10

A

Adlî Kapitülâsyonlar (C-II)73

Ağnam ve Hayvanat (C-II)223

Akabe Meselesi (C-II)10

Ankara-Sivas Hattı (C-II)25

Âşâr (C-III)49, (C-III)51

B

Balkan Konferansı (C-III)146

Balkan Paktı (C-III)225

Birinci Beş Senelik Sanayi Planı (C-III)270

Birinci İnönü Meydan Muharebesi (C-III)6

Birinci İnönü Muharebesi (C-I)215

Birinci İnönü Zaferi (C-II)299, (C-III)6, (C-III)7

Birinci Türk Tarih Kongresi (C-III)192

Boğazlar (C-I)70, (C-I)100, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)222, (C-I)271, (C-II)19, (C-II)72, (C-II)91, (C-II)94, (C-II)98, (C-II)114, (C-II)125, (C-II)138, (C-II)170, (C-II)273, (C-III)225, (C-III)229, (C-III)240, (C-III)241, (C-III)275

Boğazlar Meselesi (C-I)70, (C-II)91, (C-II)98, (C-II)114, (C-II)125, (C-III)225

Boğazlar Mukavelesi (C-III)275

Bolşevizm (C-I)61, (C-I)159, (C-I)164, (C-III)187

C

Chicago Tribune (C-I)136, (C-II)73

Cihan Harbi (C-I)284

Cumhuriyet Halk Fırkası (C-II)370, (C-II)371, (C-III)30, (C-III)94, (C-III)140, (C-III)155, (C-III)159, (C-III)160, (C-III)161, (C-III)162, (C-III)167, (C-III)174

Ç

Çanakkale Meselesi (C-II)114

D

Daday (C-III)17

Daily Mail (C-II)72

Darülfünun (C-II)100, (C-II)207, (C-II)208, (C-II)311, (C-III)107

Demirci (C-I)176, (C-I)177, (C-I)178, (C-I)207, (C-I)210, (C-I)248, (C-II)42, (C-III)168

Denizli Vakası (C-I)173

Deniz Ticareti (C-III)121, (C-III)129

Devrim (C-I)46, (C-I)52, (C-I)53, (C-I)195, (C-II)244, (C-III)12, (C-III)121, (C-III)223, (C-III)226

Devrimler (C-III)223

Dil Kurultayı (C-III)192, (C-III)238

Dostluk, İkamet ve Tabiiyet Mukavelenamesi (C-I)39, (C-I)192, (C-I)207, (C-I)221, (C-I)228, (C-I)260, (C-I)271, (C-I)316, (C-I)318, (C-I)319, (C-II)72, (C-II)170, (C-II)276, (C-II)323, (C-II)366, (C-III)61, (C-III)62, (C-III)68, (C-III)97, (C-III)114, (C-III)115, (C-III)117, (C-III)119, (C-III)122, (C-III)131, (C-III)136, (C-III)138, (C-III)144, (C-III)145, (C-III)148, (C-III)149, (C-III)151, (C-III)152, (C-III)176, (C-III)178, (C-III)180, (C-III)182, (C-III)194, (C-III)195, (C-III)196, (C-III)197, (C-III)201, (C-III)202, (C-III)205, (C-III)206, (C-III)211, (C-III)212, (C-III)214, (C-III)217, (C-III)224, (C-III)225, (C-III)236, (C-III)240, (C-III)241, (C-III)257, (C-III)258, (C-III)262, (C-III)273, (C-III)275

Dörtler Meclisi (C-I)84

Dumlupınar Meydan Muharebesi (C-II)65, (C-II)68, (C-II)85, (C-II)276, (C-II)326, (C-II)330

Dünya Buhranı (C-III)193, (C-III)202, (C-III)207

Düvel-i İtilafiye (C-I)48, (C-I)53, (C-I)87, (C-I)89, (C-I)96, (C-I)98, (C-I)99, (C-I)100, (C-I)103, (C-I)105, (C-I)113, (C-I)114, (C-I)115, (C-I)116, (C-I)117, (C-I)229, (C-I)230, (C-II)21

Düvel-i Mütelife (C-I)103, (C-I)230

Düvel-i Müttefika (C-I)229, (C-II)91

E

Ekalliyet (C-I)92, (C-I)220, (C-I)221, (C-II)21, (C-II)126, (C-II)148, (C-II)243

Elviye-i Müstakile (C-I)84

Emniyet ve Bîtaraflık Muahedesi (C-III)84

Emperyalizm (C-I)65, (C-I)296, (C-I)316, (C-II)29

Erkân-ı Harbiye Dairesi (C-II)9

Erzurum Kongresi (C-I)46, (C-I)52, (C-I)54, (C-I)55, (C-I)76, (C-I)91, (C-I)92, (C-I)93, (C-I)305, (C-II)13, (C-II)193, (C-II)320, (C-III)94

F

Fahr-i Yaver-i Hazret-i Şehriyari (C-I)81, (C-I)82, (C-I)83, (C-I)84, (C-I)90

Figaro (C-II)94

Fransız İhtilâli (C-III)204

Frengi (C-I)252, (C-II)21, (C-II)200, (C-II)201

G

Garp (C-I)48, (C-I)54, (C-I)77, (C-I)89, (C-I)92, (C-I)113, (C-I)133, (C-I)147, (C-I)159, (C-I)163, (C-I)168, (C-I)169, (C-I)170, (C-I)178, (C-I)179, (C-I)185, (C-I)204, (C-I)205, (C-I)206, (C-I)208, (C-I)209, (C-I)215, (C-I)217, (C-I)218, (C-I)228, (C-I)232, (C-I)233, (C-I)248, (C-I)250, (C-I)252, (C-I)255, (C-I)266, (C-I)276, (C-I)279, (C-I)288, (C-I)319, (C-II)12, (C-II)29, (C-II)31, (C-II)36, (C-II)49, (C-II)73, (C-II)76, (C-II)77, (C-II)78, (C-II)80, (C-II)83, (C-II)88, (C-II)91, (C-II)93, (C-II)167, (C-II)170, (C-II)184, (C-II)208, (C-II)211, (C-II)274, (C-II)276, (C-II)277, (C-II)283, (C-II)284, (C-II)293, (C-II)299, (C-II)316, (C-II)326, (C-II)327, (C-II)328, (C-III)9, (C-III)51, (C-III)85, (C-III)94, (C-III)135, (C-III)255

Garp Cephesi (C-I)147, (C-I)169, (C-I)170, (C-I)178, (C-I)205, (C-I)209, (C-I)217, (C-I)218, (C-I)279, (C-II)12, (C-II)36, (C-II)76, (C-II)77, (C-II)78, (C-II)88, (C-II)91, (C-II)184, (C-II)211, (C-II)299, (C-II)326

Gülhane Hattı Hümâyunu (C-I)303

Gümrük Tarifeleri Kanunu (C-III)252

H

Hâkimiyet-i Milliye (C-I)12, (C-I)92, (C-I)93, (C-I)98, (C-I)117, (C-I)136, (C-I)220, (C-I)241, (C-I)258, (C-I)263, (C-I)266, (C-I)284, (C-I)287, (C-I)295, (C-I)296, (C-I)300, (C-I)304, (C-I)305, (C-I)308, (C-I)309, (C-I)312, (C-I)316, (C-I)318, (C-II)2, (C-II)5, (C-II)13, (C-II)47, (C-II)54, (C-II)59, (C-II)61, (C-II)72, (C-II)73, (C-II)96, (C-II)97, (C-II)98, (C-II)103, (C-II)119, (C-II)125, (C-II)129, (C-II)134, (C-II)138, (C-II)139, (C-II)143, (C-II)145, (C-II)150, (C-II)152, (C-II)158, (C-II)165, (C-II)169, (C-II)172, (C-II)174, (C-II)177, (C-II)178, (C-II)188, (C-II)189, (C-II)191, (C-II)197, (C-II)208, (C-II)214, (C-II)215, (C-II)216, (C-II)217, (C-II)218, (C-II)222, (C-II)229, (C-II)232, (C-II)234, (C-II)237, (C-II)238, (C-II)241, (C-II)249, (C-II)255, (C-II)258, (C-II)260, (C-II)263, (C-II)265, (C-II)267, (C-II)270, (C-II)275, (C-II)283, (C-II)294, (C-II)296, (C-II)299, (C-II)301, (C-II)303, (C-II)305, (C-II)315, (C-II)324, (C-II)326, (C-II)331, (C-II)334, (C-II)338, (C-II)340, (C-II)345, (C-II)347, (C-II)349, (C-II)354, (C-II)355, (C-II)370, (C-II)371, (C-III)6, (C-III)17, (C-III)18, (C-III)22, (C-III)25, (C-III)26, (C-III)27, (C-III)28, (C-III)30, (C-III)31, (C-III)32, (C-III)34, (C-III)35, (C-III)36, (C-III)38, (C-III)39, (C-III)40, (C-III)41, (C-III)42, (C-III)43, (C-III)45, (C-III)54, (C-III)70, (C-III)71, (C-III)90, (C-III)99, (C-III)100, (C-III)104, (C-III)108, (C-III)111, (C-III)112, (C-III)113, (C-III)126, (C-III)132, (C-III)140, (C-III)155, (C-III)156, (C-III)158, (C-III)159, (C-III)164, (C-III)166, (C-III)167, (C-III)168, (C-III)169, (C-III)171, (C-III)172, (C-III)173, (C-III)174, (C-III)176, (C-III)177, (C-III)179, (C-III)185, (C-III)190, (C-III)192, (C-III)193, (C-III)194, (C-III)196, (C-III)197, (C-III)199, (C-III)200, (C-III)201, (C-III)202, (C-III)204, (C-III)206, (C-III)207, (C-III)208, (C-III)214, (C-III)220

Halife (C-I)119, (C-I)121, (C-II)105, (C-II)106, (C-II)107, (C-II)108, (C-II)109, (C-II)110, (C-II)111, (C-II)115, (C-II)116, (C-II)139, (C-II)143, (C-II)144, (C-II)157, (C-II)179, (C-II)247, (C-II)248, (C-II)273, (C-II)274, (C-II)275, (C-II)294, (C-II)295, (C-II)316, (C-II)330, (C-II)335, (C-II)355, (C-II)369, (C-III)6, (C-III)12, (C-III)14

Halkevi (C-I)270, (C-II)342, (C-III)246, (C-III)260

Halkevleri (C-III)226

Halk Fırkası (C-II)120, (C-II)121, (C-II)131, (C-II)140, (C-II)145, (C-II)150, (C-II)164, (C-II)165, (C-II)167, (C-II)171, (C-II)180, (C-II)181, (C-II)228, (C-II)340, (C-II)345, (C-II)370, (C-II)371,

(C-III)30, (C-III)94, (C-III)134, (C-III)140, (C-III)155, (C-III)159, (C-III)160, (C-III)161, (C-III)162, (C-III)167, (C-III)174

Hamidiye Komutanı (C-II)344

Hamidiye Kruvazörü (C-II)344

Harb-i Umumi (C-I)40, (C-I)46, (C-I)91, (C-I)99, (C-I)100, (C-I)111, (C-I)125, (C-I)159, (C-I)213, (C-I)227, (C-I)260, (C-I)266, (C-I)272, (C-I)280, (C-I)298, (C-II)2, (C-II)3, (C-II)11, (C-II)12, (C-II)21, (C-II)34, (C-II)56, (C-II)187, (C-II)198, (C-II)211, (C-II)224, (C-II)261, (C-II)273, (C-II)307, (C-II)319

Harbiye-i Umumiye Reisi (C-I)79, (C-I)110, (C-I)133, (C-I)134, (C-I)145, (C-I)149, (C-I)167, (C-I)215, (C-I)217, (C-I)218, (C-I)256, (C-I)279, (C-II)76, (C-II)84, (C-II)88, (C-II)286, (C-II)326

Hatay Meselesi (C-III)274

Hatt-ı Hümayun (C-I)231

Hayvan Vergisi (C-III)254, (C-III)271

Heyet-i Murahhasa (C-I)158, (C-I)164, (C-I)167, (C-I)229, (C-I)230, (C-I)233, (C-I)238, (C-I)241, (C-I)243, (C-I)250, (C-I)319, (C-II)30, (C-II)126, (C-II)148, (C-II)154, (C-II)161, (C-II)162, (C-II)163, (C-II)164, (C-II)175, (C-II)180, (C-II)191, (C-II)210

Heyet-i Temsiliye (C-I)55, (C-I)59, (C-I)62, (C-I)95, (C-I)96, (C-I)99, (C-I)101, (C-I)102, (C-I)108, (C-I)112, (C-I)117, (C-I)123, (C-I)239, (C-II)13, (C-II)356

Heyet-i Vekile (C-I)120, (C-I)158, (C-I)171, (C-I)173, (C-I)193, (C-I)195, (C-I)200, (C-I)206, (C-I)212, (C-I)224, (C-I)225, (C-I)233, (C-I)235, (C-I)236, (C-I)237, (C-I)238, (C-I)240, (C-I)244, (C-I)251, (C-I)252, (C-I)264, (C-I)265, (C-I)289, (C-I)292, (C-I)293, (C-I)294, (C-I)301, (C-I)312, (C-I)313, (C-I)314, (C-I)315, (C-II)20, (C-II)25, (C-II)29, (C-II)38, (C-II)44, (C-II)45, (C-II)52, (C-II)76, (C-II)123, (C-II)209, (C-II)239, (C-II)286, (C-II)287

Hıyanet-i Vataniye Kanunu (C-I)252

Hilâfet (C-II)315, (C-II)368, (C-III)134

Himaye (C-I)7, (C-I)22, (C-I)47, (C-I)67, (C-I)76, (C-I)78, (C-I)114, (C-I)115, (C-I)162, (C-I)163, (C-I)164, (C-I)166, (C-I)201, (C-I)234, (C-I)248, (C-I)251, (C-I)281, (C-I)310, (C-II)24, (C-II)25, (C-II)79, (C-II)87, (C-II)107, (C-II)110, (C-II)180, (C-II)181, (C-II)197, (C-II)201, (C-II)206, (C-II)213, (C-II)247, (C-II)310, (C-III)26, (C-III)50, (C-III)79, (C-III)86, (C-III)120, (C-III)123, (C-III)270

Hukuk Fakültesi (C-II)23, (C-III)54, (C-III)199

Hukuk-ı Esasiye (C-I)119, (C-I)290, (C-I)292

Hukuk-ı Esasiye Kavaidi (C-I)119

I

Islahat Fermanı (C-I)303

İ

İcra Vekilleri Heyeti (C-I)133, (C-I)264, (C-II)122

İdare-i Vilâyat Kanunu (C-I)249

İkamet Mukavelenamesi (C-III)85

İkamet ve Ticaret Muahedesi (C-III)84

İktisadi Buhran (C-III)148, (C-III)188

İktisat Kongresi (C-II)183, (C-II)190, (C-II)193, (C-III)163

İlan-ı Hürriyet (C-I)304

İlân-ı Meşrutiyet (C-II)11

İmalât-ı Harbiye (C-II)37, (C-II)212

İntihab-ı Mebusan (C-I)55

İstanbul'un Fethi (C-III)55

İstanbul'un İşgali (C-I)109, (C-I)115, (C-I)116, (C-I)252

İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi (C-I)182, (C-I)183, (C-I)187

İstihlâkât-ı Umumiye Vergisi (C-III)86

İtilaf Devletleri (C-I)40, (C-I)46, (C-I)47, (C-I)54, (C-I)77, (C-I)78, (C-I)100, (C-I)105, (C-I)110, (C-I)111, (C-I)142, (C-I)159, (C-I)162, (C-I)167, (C-I)222, (C-I)231, (C-I)233, (C-I)235, (C-I)241, (C-I)247, (C-I)248, (C-I)250, (C-I)251, (C-I)259, (C-I)281, (C-I)282, (C-II)31, (C-II)44, (C-II)90, (C-II)131, (C-II)137, (C-II)160, (C-II)162, (C-II)163, (C-II)164, (C-II)165, (C-II)170, (C-II)180, (C-II)190

İtilâf Devletleri (C-I)200, (C-II)18

İttihat ve Terakki (C-I)2, (C-I)57, (C-I)64, (C-I)65, (C-I)99, (C-I)100, (C-II)11, (C-II)270

İzmir'in İşgali (C-II)166

K

Kabotaj (C-III)83

Kadın (C-I)222, (C-I)281, (C-II)28, (C-II)37, (C-II)49, (C-II)88, (C-II)91, (C-II)143, (C-II)166, (C-II)167, (C-II)168, (C-II)169, (C-II)171, (C-II)180, (C-II)212, (C-II)249, (C-II)250, (C-II)251, (C-II)252, (C-II)253, (C-II)273, (C-II)279, (C-II)318, (C-II)332, (C-II)338, (C-II)365, (C-III)15, (C-III)20, (C-III)21, (C-III)37, (C-III)39, (C-III)50, (C-III)66, (C-III)109, (C-III)124, (C-III)128, (C-III)166, (C-III)199, (C-III)223, (C-III)261

Kanun-ı Ceza (C-I)98

Kanun-ı Esasi (C-I)55, (C-I)95, (C-I)98, (C-I)121, (C-I)223, (C-I)224, (C-I)293, (C-I)297, (C-I)301, (C-I)304, (C-I)305, (C-I)306, (C-II)178, (C-II)370, (C-III)56

Kanun-ı Medeni (C-II)22, (C-II)202, (C-III)50, (C-III)82

Kapitülâsyon (C-II)73

Kara ve Deniz Ticaret Kanunları (C-III)249

Kars Muahedesi (C-II)30, (C-II)210

Kellog Misakı (C-III)121

Kızıl Ordu (C-I)316, (C-I)317

Kolera (C-II)200

Komita (C-I)44, (C-I)77, (C-III)66

Komitacılık (C-III)66

Komünist (C-I)200, (C-I)201, (C-I)202, (C-I)203, (C-I)207, (C-II)114, (C-II)115, (C-III)187

Komünizm (C-I)202, (C-I)203, (C-I)241, (C-I)242

Köy Bankaları Kanunu (C-II)203

Köy Kanunu (C-III)81

Kur'an-ı Kerim (C-II)247

Kurtuluş Savaşı (C-III)208

Kurultay (C-III)192, (C-III)223, (C-III)224, (C-III)226, (C-III)238

Kuvve-i Teşriiye Kanunu (C-I)309

Kültür (C-I)266, (C-I)267, (C-II)292, (C-III)180, (C-III)185, (C-III)189, (C-III)197, (C-III)208, (C-III)217, (C-III)221, (C-III)223, (C-III)226, (C-III)232, (C-III)238, (C-III)249, (C-III)255, (C-III)256, (C-III)261, (C-III)265, (C-III)272

L

Le Journal (C-II)125

Lekeli Humma (C-II)199, (C-II)212

Le Matin (C-II)368, (C-III)99, (C-III)100

Le Petit Parisien (C-II)18, (C-II)113

Levayih-i Kanuniye (C-II)58, (C-III)86

L'intransigeant (C-II)16

Londra Konferansı (C-I)230, (C-I)241, (C-I)242, (C-I)246, (C-I)251, (C-II)31, (C-II)36

Lozan Konferansı (C-II)122, (C-II)126, (C-II)127, (C-II)131, (C-II)133, (C-II)134, (C-II)143, (C-II)162, (C-II)172, (C-II)175, (C-II)179, (C-II)180, (C-II)190, (C-II)210

M

Maadin Kanunu (C-III)83

Maarif-i Umumiye Kanunu (C-III)84

Maarif Kongresi (C-I)266
Mabeyn (C-I)79, (C-I)85, (C-I)90, (C-I)91, (C-II)9
Maden Kanunu (C-III)129
Malarya (C-II)21
Manda (C-I)56, (C-I)180, (C-I)222, (C-I)261
Mazlum Milletler (C-II)4, (C-II)59
Mecelle (C-II)22, (C-II)23, (C-II)202
Meclis-i Mebusan (C-I)40, (C-I)41, (C-I)50, (C-I)73, (C-I)76, (C-I)96, (C-I)98, (C-I)103, (C-I)104, (C-I)109, (C-I)111, (C-I)112, (C-I)113, (C-I)116, (C-I)120, (C-I)224, (C-I)253, (C-II)12, (C-II)169, (C-II)321
Meclis-i Millî (C-I)56, (C-I)69, (C-I)96, (C-I)98, (C-I)101, (C-I)102, (C-I)104, (C-I)105, (C-I)106, (C-I)107, (C-I)108, (C-I)109, (C-I)111
Mecmua-i Beşeriyet (C-II)279
Men-i Müskirat Kanunu (C-I)252
Meşhut Cürümler Kanunu (C-III)249, (C-III)269
Meşrutiyet (C-I)41, (C-I)98, (C-I)103, (C-I)105, (C-I)304, (C-I)307, (C-I)309, (C-I)310, (C-I)312, (C-II)2, (C-II)10, (C-II)11, (C-II)122, (C-II)149, (C-II)316, (C-III)66
Meşveret (C-I)309, (C-II)3, (C-II)106, (C-II)178
Milletler Cemiyeti (C-III)229, (C-III)257
Millî Kongre (C-I)91
Minber (C-I)38, (C-II)29, (C-II)178, (C-II)179
Misak-ı Millî (C-I)246, (C-II)14, (C-II)15, (C-II)16, (C-II)20, (C-II)31, (C-II)32, (C-II)33, (C-II)62, (C-II)67, (C-II)68, (C-II)73, (C-II)91, (C-II)92, (C-II)98, (C-II)126, (C-II)139, (C-II)143, (C-II)154, (C-II)188, (C-II)193, (C-II)211, (C-II)214, (C-II)215, (C-II)216
Mondros Mütarekesi (C-I)40, (C-II)187, (C-II)273
Montrö Mukavelesi (C-III)240
Morning Post (C-II)124, (C-II)151
Moskova Konferansı (C-I)241, (C-I)242
Moskova Muahedenamesi (C-II)29, (C-II)30
Muahede ve Sulh Akdi (C-I)224
Muallimler Birliği Kongresi (C-II)324
Muamele Vergisi (C-III)272
Muazzam Devletler (C-II)104
Mudanya Konferansı (C-II)91
Mudanya Mukavele-i Askeriyesi (C-II)277
Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye (C-I)47, (C-I)54
Mukden Meydan Muharebesi (C-I)279
Musul Meselesi (C-III)51
Mübadele-i Ahali (C-II)310
Mübadele-i Üsera (C-II)31
Müdafaa-i Hukuk (C-I)47, (C-I)54, (C-I)55, (C-I)58, (C-I)59,

(C-I)62, (C-I)65, (C-I)77, (C-I)81, (C-I)82, (C-I)83, (C-I)96, (C-I)101, (C-I)102, (C-I)112, (C-I)117, (C-II)38, (C-II)197, (C-II)270, (C-II)274, (C-III)30

Müfettiş-i Umumi (C-II)20

Mükellefiyet-i Ziraiye Nizamnamesi (C-II)25

Mütecavizin Tarifi Muahedesi (C-III)212

Müttefik Devletler (C-II)19, (C-II)30, (C-II)170, (C-III)257, (C-III)265

Müzaheret-i Adliye Muahedesi (C-III)85

Müzayede ve Münakaşa Kanunu (C-III)130

N

Nafıa (C-II)25, (C-II)26, (C-II)137

Nasturi Eşkıyası (C-II)363

Nazariyat (C-I)121, (C-I)145, (C-I)306, (C-I)307, (C-I)311, (C-I)312, (C-II)5, (C-II)11, (C-II)144, (C-II)167, (C-II)208, (C-II)219, (C-II)245, (C-II)346

Nevahi Kanunu (C-II)58, (C-II)197

Nigehban (C-I)218, (C-II)215

Nisab-ı Ekseriyet Kanunu (C-I)252

Nutuk (C-I)46, (C-I)52, (C-I)53, (C-I)195, (C-I)282, (C-II)75, (C-II)133, (C-II)166, (C-II)179, (C-II)220, (C-II)249, (C-II)334

Nüfus Kanunu (C-III)268

Nüfus Meselesi (C-II)198

O

Osmanlı Borçları (C-II)180, (C-III)148

Osmanlı Heyet-i Murahhasası (C-I)229

Osterliç Muharebesi (C-II)151

P

Pan-türkizm (C-I)298, (C-I)300

Paris Sulh Konferansı (C-I)48, (C-I)97

Patrik (C-I)61, (C-I)62, (C-II)126, (C-II)148, (C-II)185, (C-II)316, (C-II)317

Payitaht (C-I)46, (C-I)47, (C-I)49, (C-I)53, (C-I)70, (C-I)76, (C-I)89, (C-I)91, (C-I)97, (C-I)98, (C-I)103, (C-I)104, (C-I)105, (C-I)106, (C-I)107, (C-I)108, (C-I)109, (C-I)114, (C-I)171, (C-I)183, (C-I)221,

(C-I)247, (C-I)271, (C-II)50, (C-II)75, (C-II)115, (C-II)283, (C-III)63

Posta-Telgraf-Telefon İşleri (C-III)253

Posta ve Telgraf Müdür-i Umumisi (C-I)112

Protestan (C-II)317

R

Rum Akalliyetleri Hukuku (C-I)221

Rum Patrikhanesi (C-II)126, (C-II)317

Rum Sındığı Meydan Muharebesi (C-II)86

S

Sadabat (C-III)257, (C-III)274

Sada-yı Millet (C-I)54

Saint-Germain Ahidnamesi (C-I)221

Sakarya Meydan Muharebesi (C-I)270, (C-I)272, (C-I)279, (C-II)63, (C-II)75, (C-II)276

Salahiyet-i Fevkalade (C-I)75, (C-I)116, (C-I)117, (C-I)121, (C-II)91

Saltanat (C-I)2, (C-I)46, (C-I)47, (C-I)49, (C-I)53, (C-I)67, (C-I)75, (C-I)76, (C-I)78, (C-I)79, (C-I)80, (C-I)81, (C-I)82, (C-I)85, (C-I)89, (C-I)91, (C-I)92, (C-I)94, (C-I)103, (C-I)104, (C-I)105, (C-I)108, (C-I)114, (C-I)116, (C-I)117, (C-I)119, (C-I)120, (C-I)124, (C-I)224, (C-I)230, (C-I)231, (C-I)232, (C-I)233, (C-I)235, (C-I)242, (C-I)247, (C-I)250, (C-I)297, (C-I)301, (C-I)303, (C-I)306, (C-II)45, (C-II)62, (C-II)103, (C-II)108, (C-II)109, (C-II)110, (C-II)111, (C-II)160, (C-II)184, (C-II)185, (C-II)186, (C-II)215, (C-II)247, (C-II)301, (C-II)330, (C-II)334, (C-III)12, (C-III)134

Samsun Bombardımanı (C-II)55

Sanat (C-I)27, (C-I)146, (C-I)267, (C-II)12, (C-II)28, (C-II)41, (C-II)42, (C-II)96, (C-II)100, (C-II)101, (C-II)137, (C-II)146, (C-II)180, (C-II)190, (C-II)192, (C-II)206, (C-II)219, (C-II)224, (C-II)225, (C-II)229, (C-II)230, (C-II)231, (C-II)235, (C-II)252, (C-II)276, (C-II)300, (C-II)303, (C-II)337, (C-III)26, (C-III)27, (C-III)37, (C-III)63, (C-III)73, (C-III)109, (C-III)159, (C-III)163, (C-III)167, (C-III)168, (C-III)208, (C-III)217, (C-III)238, (C-III)250, (C-III)253, (C-III)270

Sanayi (C-I)100, (C-II)24, (C-II)25, (C-II)120, (C-II)138, (C-II)167, (C-II)180, (C-II)192, (C-II)196, (C-II)203, (C-II)207, (C-II)240, (C-II)310, (C-III)49, (C-III)83, (C-III)123, (C-III)164, (C-III)187,

(C-III)189, (C-III)210, (C-III)216, (C-III)249, (C-III)250, (C-III)251, (C-III)252, (C-III)256, (C-III)270, (C-III)271, (C-III)272

San-Remo Kararı (C-II)163

Sayım Vergisi (C-II)364, (C-III)232

Seçim Kanunu (C-II)117

Sevr Antlaşması (C-I)138

Seyr-i Sefain İdaresi (C-III)129

Sezar (C-III)186

Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti (C-III)269

Sıhhiye (C-I)10, (C-II)21, (C-II)22, (C-II)37, (C-II)38, (C-II)196, (C-II)199, (C-II)200, (C-II)201, (C-II)212, (C-II)311, (C-II)320, (C-II)354, (C-II)364, (C-III)49, (C-III)83

Sıhhiye Bölükleri (C-II)38

Sıtma (C-II)200, (C-II)223, (C-II)364, (C-II)365, (C-III)83

Sine-i Millet (C-I)213, (C-II)357

Sivas Kongresi (C-I)53, (C-I)54, (C-I)55, (C-I)57, (C-I)64, (C-I)69, (C-I)73, (C-I)81, (C-I)93, (C-I)95, (C-I)102, (C-I)305, (C-II)193, (C-II)274, (C-II)356, (C-III)94

Sosyalizm (C-I)296

Sovyet (C-I)147, (C-I)158, (C-I)167, (C-I)192, (C-I)200, (C-I)232, (C-I)241, (C-I)242, (C-I)271, (C-I)316, (C-II)3, (C-II)29, (C-II)30, (C-II)59, (C-II)114, (C-II)170, (C-II)366, (C-III)51, (C-III)122, (C-III)148, (C-III)182, (C-III)211, (C-III)222, (C-III)224, (C-III)225, (C-III)241, (C-III)258, (C-III)275

Spor (C-II)281, (C-III)77, (C-III)78, (C-III)79, (C-III)80, (C-III)252, (C-III)256, (C-III)272

Suikast (C-I)113, (C-I)247, (C-I)262, (C-II)32, (C-II)91, (C-II)118, (C-II)148, (C-II)189, (C-III)74, (C-III)75, (C-III)76, (C-III)82, (C-III)200

Sulh (C-I)41, (C-I)46, (C-I)48, (C-I)53, (C-I)67, (C-I)70, (C-I)73, (C-I)76, (C-I)85, (C-I)96, (C-I)97, (C-I)98, (C-I)102, (C-I)106, (C-I)110, (C-I)111, (C-I)112, (C-I)113, (C-I)116, (C-I)136, (C-I)139, (C-I)180, (C-I)185, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)222, (C-I)224, (C-I)229, (C-I)230, (C-I)231, (C-I)232, (C-I)233, (C-I)241, (C-I)242, (C-I)246, (C-I)250, (C-I)251, (C-I)257, (C-I)261, (C-I)281, (C-I)282, (C-I)284, (C-II)14, (C-II)16, (C-II)18, (C-II)19, (C-II)23, (C-II)31, (C-II)33, (C-II)35, (C-II)44, (C-II)49, (C-II)50, (C-II)68, (C-II)72, (C-II)75, (C-II)89, (C-II)90, (C-II)92, (C-II)93, (C-II)96, (C-II)98, (C-II)114, (C-II)115, (C-II)119, (C-II)120, (C-II)123, (C-II)124, (C-II)126, (C-II)127, (C-II)133, (C-II)134, (C-II)135, (C-II)136, (C-II)137, (C-II)144, (C-II)148, (C-II)151, (C-II)161, (C-II)164, (C-II)165, (C-II)166, (C-II)170, (C-II)172, (C-II)175, (C-II)180, (C-II)191, (C-II)193, (C-II)194, (C-II)195, (C-II)206, (C-II)207, (C-II)209, (C-II)210, (C-II)227, (C-II)228, (C-II)231, (C-II)240,

(C-II)269, (C-II)271, (C-II)272, (C-II)273, (C-II)276, (C-II)277, (C-II)278, (C-II)279, (C-II)282, (C-II)284, (C-II)296, (C-II)307, (C-II)312, (C-II)313, (C-II)364, (C-II)366, (C-III)10, (C-III)51, (C-III)53, (C-III)84, (C-III)93, (C-III)97, (C-III)99, (C-III)107, (C-III)115, (C-III)119, (C-III)121, (C-III)129, (C-III)138, (C-III)143, (C-III)148, (C-III)176, (C-III)180, (C-III)182, (C-III)186, (C-III)188, (C-III)195, (C-III)196, (C-III)197, (C-III)202, (C-III)204, (C-III)211, (C-III)212, (C-III)214, (C-III)228, (C-III)229, (C-III)231, (C-III)236, (C-III)241, (C-III)257, (C-III)258, (C-III)273, (C-III)274

Ş

Şam (C-I)2, (C-I)5, (C-I)48, (C-I)55, (C-I)58, (C-I)64, (C-I)162, (C-I)182, (C-I)189, (C-I)253, (C-I)291, (C-I)292, (C-I)315, (C-II)3, (C-II)9, (C-II)14, (C-II)29, (C-II)41, (C-II)47, (C-II)106, (C-II)107, (C-II)108, (C-II)118, (C-II)140, (C-II)168, (C-II)345, (C-III)160, (C-III)179, (C-III)272

Şapka (C-III)12, (C-III)13, (C-III)15, (C-III)24, (C-III)30

Şapka Devrimi (C-III)12

Şark (C-I)8, (C-I)47, (C-I)48, (C-I)49, (C-I)53, (C-I)54, (C-I)55, (C-I)77, (C-I)81, (C-I)87, (C-I)88, (C-I)89, (C-I)90, (C-I)91, (C-I)92, (C-I)93, (C-I)97, (C-I)115, (C-I)132, (C-I)135, (C-I)136, (C-I)138, (C-I)139, (C-I)142, (C-I)147, (C-I)157, (C-I)158, (C-I)159, (C-I)160, (C-I)161, (C-I)162, (C-I)163, (C-I)164, (C-I)165, (C-I)168, (C-I)177, (C-I)178, (C-I)179, (C-I)180, (C-I)181, (C-I)185, (C-I)191, (C-I)201, (C-I)210, (C-I)214, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)222, (C-I)226, (C-I)228, (C-I)229, (C-I)230, (C-I)235, (C-I)243, (C-I)248, (C-I)250, (C-I)252, (C-I)255, (C-I)266, (C-I)271, (C-I)273, (C-I)274, (C-I)275, (C-I)276, (C-I)277, (C-I)279, (C-I)288, (C-I)317, (C-II)3, (C-II)5, (C-II)19, (C-II)21, (C-II)29, (C-II)30, (C-II)31, (C-II)34, (C-II)35, (C-II)39, (C-II)49, (C-II)56, (C-II)59, (C-II)60, (C-II)66, (C-II)77, (C-II)80, (C-II)81, (C-II)82, (C-II)83, (C-II)84, (C-II)86, (C-II)87, (C-II)88, (C-II)99, (C-II)108, (C-II)113, (C-II)146, (C-II)152, (C-II)160, (C-II)164, (C-II)166, (C-II)167, (C-II)170, (C-II)184, (C-II)198, (C-II)201, (C-II)204, (C-II)210, (C-II)211, (C-II)230, (C-II)242, (C-II)262, (C-II)274, (C-II)275, (C-II)276, (C-II)277, (C-II)284, (C-II)290, (C-II)293, (C-II)299, (C-II)318, (C-II)328, (C-II)331, (C-II)335, (C-II)358, (C-II)369, (C-III)9, (C-III)81, (C-III)83, (C-III)84, (C-III)94, (C-III)105, (C-III)109, (C-III)115, (C-III)120, (C-III)147, (C-III)187, (C-III)231, (C-III)241, (C-III)246, (C-III)247, (C-III)253, (C-III)257, (C-III)272, (C-III)273

Şark Cephesi (C-I)157, (C-I)158, (C-I)159, (C-I)180, (C-I)181, (C-I)201, (C-II)35, (C-II)81, (C-II)276

Şark Meselesi (C-I)228, (C-I)229, (C-I)230, (C-II)35, (C-II)170

Şark Vaziyeti (C-I)165

Şark ve Garbın Uzak İklimleri (C-II)262

Şeker Sanayii (C-III)270

Şer'iye (C-I)185, (C-II)202, (C-II)208, (C-II)209, (C-II)256

Şimendifer (C-I)113, (C-I)114, (C-I)115, (C-I)161, (C-I)178, (C-I)179, (C-I)278, (C-II)25, (C-II)26, (C-II)77, (C-II)187, (C-II)192, (C-II)203, (C-II)210, (C-II)240, (C-II)263, (C-II)305, (C-II)310, (C-II)327, (C-II)339, (C-II)358, (C-II)365, (C-III)49, (C-III)148

Şimendifer Hattı (C-I)179, (C-II)263, (C-II)358

T

Tababet-i Adliye Müessesesi (C-II)23

Tadil ve İhzar-ı Kavanin Komisyonları (C-II)202

Tahrir-i Müsakkafat Kanunu (C-II)206

Takrir-i Sükûn Kanunu (C-III)82

Tan Gazetesi (C-I)58, (C-I)69

Tanzimat (C-II)24, (C-II)190

Tarım (C-III)224

Tarih Tezi (C-III)272

Taşnaklar (C-I)201

Teadül Kanunu (C-III)130

Tecil-i Düyun Meselesi (C-II)35

Tecil-i Takibat Kanunu (C-II)202

Tedrisat (C-II)101, (C-II)195, (C-II)196, (C-II)203, (C-II)207, (C-II)208, (C-II)311, (C-II)317, (C-III)14, (C-III)81, (C-III)84, (C-III)128, (C-III)272

Tedrisat Vergisi (C-III)81

Tehcir (C-I)43, (C-I)44, (C-I)251, (C-II)52, (C-II)55

Tekâlif-i Milliye (C-II)38

Telsiz İstasyonu (C-II)199

Temettü Vergisi (C-II)24, (C-II)206

Temettü Vergisi Kanunu (C-II)206

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (C-II)370

Tercüman-ı Hakikat (C-II)296

Tesettür (C-II)169, (C-II)251, (C-II)252

Teşkilât-ı Esasiye Kanunu (C-II)170

Teşvik-i Sanayi Kanunu (C-III)83, (C-III)271

Ticaret (C-I)11, (C-I)220, (C-II)24, (C-II)34, (C-II)72, (C-II)119, (C-II)120, (C-II)138, (C-II)167, (C-II)180, (C-II)185, (C-II)190, (C-II)191, (C-II)192, (C-II)202,

(C-II)203, (C-II)204, (C-II)206, (C-II)219, (C-II)225, (C-II)232, (C-II)235, (C-II)239, (C-II)240, (C-II)313, (C-II)337, (C-II)349, (C-III)50, (C-III)51, (C-III)82, (C-III)84, (C-III)85, (C-III)86, (C-III)121, (C-III)129, (C-III)148, (C-III)152, (C-III)159, (C-III)164, (C-III)165, (C-III)216, (C-III)239, (C-III)241, (C-III)249, (C-III)250, (C-III)251, (C-III)252, (C-III)270, (C-III)274

Ticaret Kanunu (C-III)50

Ticaret ve İkamet Muahedesi (C-III)152

Ticaret ve Teslihat Kredisi Mukavelesi (C-III)274

Tifo (C-II)200

Times (C-II)370

Tiyatro (C-II)99, (C-III)73

Toprak Kanunu (C-III)239

Trakya (C-I)24, (C-I)47, (C-I)48, (C-I)49, (C-I)53, (C-I)54, (C-I)88, (C-I)142, (C-I)166, (C-I)167, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)257, (C-I)271, (C-II)62, (C-II)63, (C-II)64, (C-II)69, (C-II)71, (C-II)73, (C-II)86, (C-II)90, (C-II)91, (C-II)94, (C-II)187, (C-II)211, (C-III)192, (C-III)251, (C-III)256

Tramvay (C-II)204, (C-III)66

Tren (C-I)158, (C-I)161, (C-I)162, (C-I)195, (C-III)154

Türk Alfabesi (C-III)108, (C-III)124

Türk Ceza Kanunu (C-III)269

Türk Dili (C-III)124, (C-III)189, (C-III)217

Türk-Fransız Anlaşması (C-III)274

Türk Gençliği (C-II)237, (C-III)177, (C-III)246, (C-III)255, (C-III)256, (C-III)272

Türk harfleri (C-III)108, (C-III)109, (C-III)111, (C-III)113, (C-III)124, (C-III)128

Türk İnkılâbı (C-III)6, (C-III)54, (C-III)68

Türk-İtalyan Misakı (C-III)138

Türkiye Büyük Millet Meclisi (C-I)192, (C-I)195, (C-I)196, (C-I)206, (C-I)226, (C-I)227, (C-I)228, (C-I)229, (C-I)230, (C-I)231, (C-I)232, (C-I)237, (C-I)239, (C-I)240, (C-I)241, (C-I)242, (C-I)243, (C-I)245, (C-I)247, (C-I)249, (C-I)250, (C-I)255, (C-I)258, (C-I)264, (C-I)265, (C-I)266, (C-I)269, (C-I)272, (C-I)273, (C-I)274, (C-I)277, (C-I)279, (C-I)280, (C-I)281, (C-I)282, (C-I)283, (C-I)284, (C-I)286, (C-I)287, (C-I)289, (C-I)290, (C-I)293, (C-I)294, (C-I)295, (C-I)298, (C-I)299, (C-I)308, (C-I)311, (C-I)312, (C-I)316, (C-I)317, (C-I)318, (C-I)319, (C-II)2, (C-II)5, (C-II)13, (C-II)20, (C-II)23, (C-II)32, (C-II)33, (C-II)34, (C-II)44, (C-II)45, (C-II)46, (C-II)50, (C-II)56, (C-II)57, (C-II)61, (C-II)64, (C-II)66, (C-II)68, (C-II)69, (C-II)72, (C-II)74, (C-II)89, (C-II)94, (C-II)96, (C-II)98, (C-II)101, (C-II)102, (C-II)103, (C-II)109, (C-II)111, (C-II)112, (C-II)117,

(C-II)123, (C-II)132, (C-II)136, (C-II)137, (C-II)138, (C-II)140, (C-II)141, (C-II)143, (C-II)144, (C-II)148, (C-II)149, (C-II)152, (C-II)161, (C-II)162, (C-II)166, (C-II)169, (C-II)174, (C-II)179, (C-II)181, (C-II)188, (C-II)190, (C-II)194, (C-II)195, (C-II)211, (C-II)215, (C-II)216, (C-II)226, (C-II)228, (C-II)239, (C-II)267, (C-II)272, (C-II)273, (C-II)275, (C-II)286, (C-II)290, (C-II)309, (C-II)363, (C-III)20, (C-III)47, (C-III)56, (C-III)79, (C-III)81, (C-III)96, (C-III)120, (C-III)128, (C-III)147, (C-III)173, (C-III)179, (C-III)181, (C-III)188, (C-III)210, (C-III)216, (C-III)220, (C-III)231, (C-III)237, (C-III)248, (C-III)268

Türkiye İktisat Kongresi (C-II)183, (C-II)190, (C-II)193

Türkiye İş Bankası (C-III)235

Türkiye Muallime ve Muallimler Kongresi (C-I)266

Türkiye-Rusya Muahedesi (C-II)29

Türkiye-Ukrayna Ahitnamesi (C-II)4

Türk Kadını (C-II)250, (C-II)252, (C-III)39, (C-III)166

Türk Musikisi (C-III)217

Türk Ocakları (C-II)245, (C-III)69, (C-III)156, (C-III)167, (C-III)171, (C-III)172

Türk Parası (C-III)217

Türk Tarihi (C-I)20, (C-II)103, (C-II)160, (C-II)168, (C-II)183, (C-II)280, (C-II)301, (C-II)322, (C-II)330, (C-II)367, (C-III)9, (C-III)90, (C-III)93, (C-III)124, (C-III)169, (C-III)217

U

Uhûd-ı Atika (C-II)294

Ulus Gazetesi (C-III)262

Umumi Maarif ve Terbiye Programı (C-II)325

United Press (C-II)98

Usul-i Muhakemat (C-II)23, (C-II)202

Ü

Üniversite (C-III)211, (C-III)238, (C-III)255, (C-III)272

Üsera (C-II)31, (C-II)210, (C-II)213

V

Vahdet-i Milliye (C-I)99

Vakit Gazetesi (C-I)40, (C-II)6, (C-II)52, (C-II)55, (C-II)93, (C-II)122, (C-II)173

Varidat Kanunları (C-III)86

Vatan Gazetesi (C-II)177, (C-II)269, (C-II)361

Veba (C-II)203

Veba-yı Bakari (C-II)203

Venedikliler (C-II)185

Venediklilerle Ticaret Muahedenamesi (C-II)185

Verem (C-I)166, (C-I)302, (C-I)312, (C-II)200, (C-II)201, (C-II)352

Vergi (C-II)24, (C-II)120, (C-II)186, (C-II)206, (C-II)310, (C-II)317, (C-II)364, (C-III)51, (C-III)81, (C-III)86, (C-III)130, (C-III)148, (C-III)159, (C-III)164, (C-III)181, (C-III)232, (C-III)240, (C-III)254, (C-III)271, (C-III)272

Vilâyet Şûraları (C-II)197

Vossische Zeitung (C-III)132

W

Washington Konferansı (C-II)34

Y

Yahudi (C-II)317, (C-III)15

Yeni Gün Gazetesi (C-II)46

Yılbaşı Gecesi (C-III)192

Yıldırım Orduları Grubu (C-I)260, (C-II)218

Yol Kanunu (C-III)81

Yol Vergisi (C-III)130

Yozgat İsyanı (C-I)143

Z

Zabıta (C-II)171, (C-II)216, (C-III)128

Zabit (C-I)61, (C-I)113, (C-I)114, (C-I)138, (C-I)140, (C-I)141, (C-I)143, (C-I)150, (C-I)151, (C-I)152, (C-I)153, (C-I)154, (C-I)155, (C-I)168, (C-I)170, (C-I)173, (C-I)174, (C-I)189, (C-I)190, (C-I)196, (C-I)208, (C-I)213, (C-I)216, (C-I)217, (C-I)249, (C-I)256, (C-I)261, (C-I)279, (C-I)317, (C-II)6, (C-II)8, (C-II)11, (C-II)38, (C-II)50, (C-II)64, (C-II)79, (C-II)85, (C-II)88, (C-II)90, (C-II)92, (C-II)94, (C-II)142, (C-II)145, (C-II)171, (C-II)182, (C-II)195, (C-II)196, (C-II)207, (C-II)211, (C-II)212, (C-II)266, (C-II)273, (C-II)286, (C-II)287, (C-II)288, (C-II)289, (C-II)318, (C-II)327, (C-II)328, (C-II)334, (C-II)344, (C-II)346, (C-III)6, (C-III)36, (C-III)64, (C-III)67, (C-III)74, (C-III)169, (C-III)170

Zabitan (C-I)114, (C-I)140, (C-I)143, (C-I)150, (C-I)151, (C-I)152, (C-I)154, (C-I)155, (C-I)174, (C-I)189, (C-I)190, (C-I)196, (C-I)208, (C-I)213, (C-I)217, (C-I)249, (C-I)256, (C-I)279, (C-I)317, (C-II)38, (C-II)64, (C-II)79, (C-II)145, (C-II)207, (C-II)211, (C-II)212, (C-II)266, (C-II)286, (C-II)287, (C-II)288, (C-II)289, (C-II)327, (C-II)334, (C-III)36, (C-III)169

Ziraat (C-I)113, (C-I)195, (C-II)24, (C-II)25, (C-II)119, (C-II)120, (C-II)137, (C-II)144, (C-II)147, (C-II)167, (C-II)190, (C-II)191, (C-II)192, (C-II)200, (C-II)202, (C-II)203, (C-II)219, (C-II)224, (C-II)225, (C-II)239, (C-II)250, (C-II)310, (C-II)337, (C-II)364, (C-III)11, (C-III)49, (C-III)83, (C-III)123, (C-III)129, (C-III)159, (C-III)161, (C-III)163, (C-III)189, (C-III)210, (C-III)239, (C-III)249, (C-III)250, (C-III)269, (C-III)272

Ziraat Bankası (C-II)200, (C-II)202, (C-III)161, (C-III)239

Zirai (C-II)24, (C-II)25, (C-II)137, (C-II)197, (C-II)203, (C-II)310, (C-III)49, (C-III)83, (C-III)129, (C-III)148

Kurum-Kuruluş Dizini

1'inci Piyade Fırkası (C-II)336

2'nci Ordu (C-I)30, (C-I)35, (C-I)83, (C-II)77, (C-II)82, (C-II)83, (C-II)84, (C-II)86, (C-II)265, (C-II)266, (C-II)327, (C-II)328

3'üncü Ordu (C-I)32, (C-I)50, (C-I)78, (C-I)81, (C-I)82, (C-I)83, (C-I)84, (C-I)90, (C-II)9

A

Açık Ses Gazetesi (C-III)264

Açık Söz (C-III)11

Adalet Divanı (C-III)229

Adliye Vekâleti (C-II)23

Ahenk (C-II)164

Akşam Gazetesi (C-I)246, (C-II)63

Alay (C-I)18, (C-I)22, (C-I)30, (C-I)31, (C-I)128, (C-I)150, (C-I)162, (C-I)177, (C-I)179, (C-I)208, (C-I)210, (C-I)216, (C-I)255, (C-I)279, (C-II)11, (C-II)64, (C-II)77, (C-II)80, (C-II)87, (C-II)88, (C-II)99, (C-II)336, (C-II)360, (C-III)12, (C-III)34

Âli İktisat Meclisi (C-III)83

Ali Rıza Paşa Kabinesi (C-I)95, (C-I)101, (C-I)110, (C-I)111, (C-I)112

Anadolu Gazetesi (C-II)172

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti (C-I)58, (C-I)62, (C-I)65, (C-I)96, (C-I)101, (C-I)102, (C-II)38, (C-II)270, (C-II)274

Ankara Üniversitesi (C-III)238, (C-III)255, (C-III)272

Ankara Zabit Namzetleri Talimgâhı (C-I)189

Asker Ailelerine Yardımcı Cemiyeti (C-II)197

Askerî Rüşdiye (C-I)2, (C-II)6, (C-II)7

Associated Press (C-I)271

Avam Kamarası (C-I)282

Ayın Tarihi (C-III)13, (C-III)77, (C-III)131, (C-III)132, (C-III)136, (C-III)138, (C-III)139, (C-III)142, (C-III)143, (C-III)144, (C-III)145, (C-III)151, (C-III)152, (C-III)153, (C-III)215, (C-III)227, (C-III)228, (C-III)236, (C-III)259

B

Babalık (C-II)41, (C-II)43, (C-III)46

Babıâli (C-I)304, (C-II)174

Bakteriyolojihane (C-II)200

Başkitabet (C-I)79, (C-I)85, (C-I)90, (C-I)91, (C-I)293

Başkumandanlık (C-I)17, (C-I)36, (C-I)269, (C-II)61, (C-II)76, (C-II)78, (C-II)81, (C-II)91, (C-III)64

Belediyeler Bankası (C-III)268

Belleten (C-I)2, (C-I)15, (C-I)40

Beynelmilel Tahkikat ve Komisyonu (C-I)220

Bimarhane (C-II)29, (C-II)201

Birinci Ordu (C-II)82

Bonar Law (C-II)124

Büyük Millet Meclisi (C-I)75, (C-I)76, (C-I)119, (C-I)122, (C-I)123, (C-I)124, (C-I)125, (C-I)129, (C-I)130, (C-I)131, (C-I)133, (C-I)134, (C-I)135, (C-I)138, (C-I)141, (C-I)143, (C-I)145, (C-I)149, (C-I)155, (C-I)156, (C-I)157, (C-I)161, (C-I)166, (C-I)169, (C-I)176, (C-I)182, (C-I)183, (C-I)189, (C-I)190, (C-I)191, (C-I)192, (C-I)193, (C-I)195, (C-I)196, (C-I)198, (C-I)200, (C-I)204, (C-I)205, (C-I)206, (C-I)208, (C-I)209, (C-I)212, (C-I)213, (C-I)214, (C-I)215, (C-I)217, (C-I)223, (C-I)226, (C-I)227, (C-I)228, (C-I)229, (C-I)230, (C-I)231, (C-I)232, (C-I)237, (C-I)239, (C-I)240, (C-I)241, (C-I)242, (C-I)243, (C-I)245, (C-I)246, (C-I)247, (C-I)248, (C-I)249, (C-I)250, (C-I)251, (C-I)253, (C-I)255, (C-I)258, (C-I)264, (C-I)265, (C-I)266, (C-I)269, (C-I)272, (C-I)273, (C-I)274, (C-I)277, (C-I)279, (C-I)280, (C-I)281, (C-I)282, (C-I)283, (C-I)284, (C-I)286, (C-I)287, (C-I)289, (C-I)290, (C-I)291, (C-I)293, (C-I)294, (C-I)295, (C-I)298, (C-I)299, (C-I)308, (C-I)311, (C-I)312, (C-I)316, (C-I)317, (C-I)318, (C-I)319, (C-II)2, (C-II)5, (C-II)13, (C-II)14, (C-II)19, (C-II)20, (C-II)23, (C-II)30, (C-II)32, (C-II)33, (C-II)34, (C-II)44, (C-II)45, (C-II)46, (C-II)50, (C-II)56, (C-II)57, (C-II)61, (C-II)64, (C-II)66, (C-II)68, (C-II)69, (C-II)72, (C-II)74, (C-II)89, (C-II)94, (C-II)96, (C-II)98, (C-II)101, (C-II)102, (C-II)103, (C-II)109, (C-II)111, (C-II)112, (C-II)113, (C-II)114, (C-II)115, (C-II)117, (C-II)123, (C-II)124, (C-II)127, (C-II)132, (C-II)136, (C-II)137, (C-II)138, (C-II)140, (C-II)141, (C-II)143, (C-II)144, (C-II)146, (C-II)148, (C-II)149, (C-II)152, (C-II)161, (C-II)162, (C-II)166, (C-II)169, (C-II)174, (C-II)179, (C-II)180, (C-II)181, (C-II)188, (C-II)190, (C-II)194, (C-II)195, (C-II)211, (C-II)215, (C-II)216, (C-II)226, (C-II)228, (C-II)239, (C-II)267, (C-II)272, (C-II)273, (C-II)275, (C-II)283, (C-II)286, (C-II)290, (C-II)309, (C-II)322, (C-II)336, (C-II)363, (C-II)367, (C-II)368, (C-III)20, (C-III)47, (C-III)48, (C-III)49, (C-III)50, (C-III)51, (C-III)56, (C-III)79, (C-III)81, (C-III)82, (C-III)86, (C-III)96, (C-III)97, (C-III)120, (C-III)124, (C-III)128, (C-III)129, (C-III)147, (C-III)148, (C-III)149, (C-III)150, (C-III)155, (C-III)173, (C-III)179, (C-III)181, (C-III)183, (C-III)188, (C-III)210, (C-III)211, (C-III)212, (C-III)216, (C-III)218, (C-III)220,

(C-III)231, (C-III)237, (C-III)248, (C-III)268, (C-III)270

C

Cemiyet-i Akvam (C-II)163, (C-II)313, (C-II)366, (C-II)367, (C-III)51

Chicago Tribune (C-I)136, (C-II)73

Cumhuriyet Gazetesi (C-II)318, (C-III)185

Cumhuriyet Halk Fırkası (C-II)370, (C-II)371, (C-III)30, (C-III)94, (C-III)140, (C-III)155, (C-III)159, (C-III)160, (C-III)161, (C-III)162, (C-III)167, (C-III)174

Cumhuriyet Halk Partisi (C-III)223, (C-III)226, (C-III)258

Cumhuriyet Merkez Bankası (C-III)148

Ç

Çiftçiler Yurdu (C-II)234

Çocuk Yuvası (C-II)201

D

Daily Mail (C-II)72

Daire-i Harbiye (C-I)85

Daire-i Resmiye (C-I)97

Darülaceze (C-II)201

Darüleytam (C-II)22, (C-II)201

Darülfünun (C-II)100, (C-II)207, (C-II)208, (C-II)311, (C-III)107

Darülirfan (C-II)171

Darülmuallimat (C-II)207

Darülmuallimîn (C-II)196, (C-II)206, (C-II)207

Darülmuallimîn-i İptidai (C-II)207

Daülkelp Tedavihanesi (C-II)200

Denikin Ordusu (C-I)48

Denizbank (C-III)270

Devlet Demiryolları (C-III)129, (C-III)224

Devlet Konservatuarı (C-III)256

Divan-ı Âli (C-I)101

Divan-ı Harb (C-I)173, (C-I)193, (C-I)194

Diyanet İşleri Riyaseti (C-III)20

Dokumacılık Şirketi (C-III)26

Donanma (C-I)76, (C-I)105, (C-II)52, (C-II)87, (C-II)89, (C-II)94, (C-II)333, (C-II)343, (C-II)344, (C-II)346, (C-III)221, (C-III)233

Dördüncü Büyük Millet Meclisi (C-III)181, (C-III)218

Dördüncü Kolordu (C-I)155, (C-II)81, (C-II)84, (C-II)327, (C-II)328

Düyun-ı Umumiye (C-II)186

E

Efzun Fırkası (C-I)214

Eğitmen Okulları (C-III)272

Ehl-i Salib (C-I)281

Ehl-i Salip (C-I)281

Elcezire Cephesi Kumandanlığı (C-I)181

Emlâk ve Eytam Bankası (C-III)121

Emraz-ı Sâriye Hastanesi (C-II)200

Emraz-ı Umumiye Hastaneleri (C-II)201

Epoka (C-I)73

Ereğli Şirketi (C-III)252

Erkân-ı Harbiye (C-I)23, (C-I)36, (C-I)43, (C-I)45, (C-I)79, (C-I)110, (C-I)130, (C-I)133, (C-I)134, (C-I)138, (C-I)145, (C-I)149, (C-I)156, (C-I)167, (C-I)170, (C-I)179, (C-I)181, (C-I)191, (C-I)205, (C-I)215, (C-I)217, (C-I)218, (C-I)226, (C-I)255, (C-I)256, (C-I)262, (C-I)279, (C-II)8, (C-II)9, (C-II)10, (C-II)11, (C-II)64, (C-II)76, (C-II)78, (C-II)84, (C-II)88, (C-II)286, (C-II)303, (C-II)320, (C-II)326, (C-III)45, (C-III)64, (C-III)65

Esnaf Cemiyeti (C-II)229

Etfal Hastanesi (C-II)201

Evkaf Vekâleti (C-II)209

F

Fırka (C-I)49, (C-I)58, (C-I)59, (C-I)64, (C-I)65, (C-I)66, (C-I)69, (C-I)98, (C-I)148, (C-I)160, (C-I)171, (C-I)172, (C-I)174, (C-I)177, (C-I)202, (C-I)214, (C-I)242, (C-I)256, (C-I)261, (C-I)271, (C-I)274, (C-I)275, (C-I)277, (C-I)279, (C-II)11, (C-II)12, (C-II)66, (C-II)70, (C-II)77, (C-II)79, (C-II)81, (C-II)82, (C-II)83, (C-II)84, (C-II)85, (C-II)86, (C-II)87, (C-II)88, (C-II)89, (C-II)120, (C-II)121, (C-II)131, (C-II)140, (C-II)141, (C-II)145, (C-II)150, (C-II)164, (C-II)165, (C-II)167, (C-II)171, (C-II)180, (C-II)181, (C-II)193, (C-II)228, (C-II)270, (C-II)299, (C-II)326, (C-II)327, (C-II)328, (C-II)336, (C-II)338, (C-II)340, (C-II)341, (C-II)345, (C-II)346, (C-II)370, (C-II)371, (C-III)5, (C-III)6, (C-III)30, (C-III)94, (C-III)95, (C-III)111, (C-III)134, (C-III)140, (C-III)149, (C-III)155, (C-III)159, (C-III)160, (C-III)161, (C-III)162, (C-III)163, (C-III)167, (C-III)171, (C-III)172, (C-III)174, (C-III)175, (C-III)194

Figaro (C-II)94

Frerler Mektebi (C-II)7

G

Garp Cephesi (C-I)147, (C-I)169, (C-I)170, (C-I)178, (C-I)205, (C-I)209, (C-I)217, (C-I)218, (C-I)279, (C-II)12, (C-II)36, (C-II)76, (C-II)77, (C-II)78, (C-II)88, (C-II)91, (C-II)184, (C-II)211, (C-II)299, (C-II)326

Gençlik Yurdu (C-II)237

H

Hâkim-i Münferit Teşkilatı (C-II)201

Hâkimiyet-i Milliye (C-I)12, (C-I)92, (C-I)93, (C-I)98, (C-I)117, (C-I)136, (C-I)220, (C-I)241, (C-I)258, (C-I)263, (C-I)266, (C-I)284, (C-I)287, (C-I)295, (C-I)296, (C-I)300, (C-I)304, (C-I)305, (C-I)308, (C-I)309, (C-I)312, (C-I)316, (C-I)318, (C-II)2, (C-II)5, (C-II)13, (C-II)47, (C-II)54, (C-II)59, (C-II)61, (C-II)72, (C-II)73, (C-II)96, (C-II)97, (C-II)98, (C-II)103, (C-II)119, (C-II)125, (C-II)129, (C-II)134, (C-II)138, (C-II)139, (C-II)143, (C-II)145, (C-II)150, (C-II)152, (C-II)158, (C-II)165, (C-II)169, (C-II)172, (C-II)174, (C-II)177, (C-II)178, (C-II)188, (C-II)189, (C-II)191, (C-II)197, (C-II)208, (C-II)214, (C-II)215, (C-II)216, (C-II)217, (C-II)218, (C-II)222, (C-II)229, (C-II)232, (C-II)234, (C-II)237, (C-II)238, (C-II)241, (C-II)249, (C-II)255, (C-II)258, (C-II)260, (C-II)263, (C-II)265, (C-II)267, (C-II)270, (C-II)275, (C-II)283, (C-II)294, (C-II)296, (C-II)299, (C-II)301, (C-II)303, (C-II)305, (C-II)315, (C-II)324, (C-II)326, (C-II)331, (C-II)334, (C-II)338, (C-II)340, (C-II)345, (C-II)347, (C-II)349, (C-II)354, (C-II)355, (C-II)370, (C-II)371, (C-III)6, (C-III)17, (C-III)18, (C-III)22, (C-III)25, (C-III)26, (C-III)27, (C-III)28, (C-III)30, (C-III)31, (C-III)32, (C-III)34, (C-III)35, (C-III)36, (C-III)38, (C-III)39, (C-III)40, (C-III)41, (C-III)42, (C-III)43, (C-III)45, (C-III)54, (C-III)70, (C-III)71, (C-III)90, (C-III)99, (C-III)100, (C-III)104, (C-III)108, (C-III)111, (C-III)112, (C-III)113, (C-III)126, (C-III)132, (C-III)140, (C-III)155, (C-III)156, (C-III)158, (C-III)159, (C-III)164, (C-III)166, (C-III)167, (C-III)168, (C-III)169, (C-III)171, (C-III)172, (C-III)173, (C-III)174, (C-III)176, (C-III)177, (C-III)179, (C-III)185, (C-III)190, (C-III)192, (C-III)193, (C-III)194, (C-III)196, (C-III)197, (C-III)199, (C-III)200, (C-III)201, (C-III)202, (C-III)204, (C-III)206, (C-III)207, (C-III)208, (C-III)214, (C-III)220

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (C-I)241, (C-I)258, (C-I)263, (C-II)299, (C-III)172

Halkalı Ziraat Mektebi (C-II)203

Halk Bankası (C-III)270

Halkevi (C-I)270, (C-II)342, (C-III)246, (C-III)260

Halkevleri (C-III)226

Harbiye Fabrikaları (C-II)212

Harbiye Nezareti (C-I)15, (C-I)18, (C-I)61, (C-I)81, (C-I)82, (C-I)85, (C-I)86, (C-I)91, (C-I)133

Harbiye Telgrafhanesi (C-I)113

Hareket Ordusu (C-I)304, (C-II)10

Hariciye Nezareti (C-I)110, (C-I)161, (C-II)163

Hariciye Vekâleti (C-I)230, (C-I)235, (C-I)245, (C-I)296, (C-I)318, (C-II)89

Harita Dairesi (C-II)38, (C-II)213

Harp Sanayii (C-III)256

Hava Kuvvetleri (C-III)72, (C-III)129, (C-III)240, (C-III)256

Havali Kumandanlığı (C-I)206

Hava Ordusu (C-III)232, (C-III)240

Heyet-i Mahsusa (C-I)193, (C-II)25

Heyet-i Mebusan (C-I)40, (C-I)309

Heyet-i Temsiliye (C-I)55, (C-I)59, (C-I)62, (C-I)95, (C-I)96, (C-I)99, (C-I)101, (C-I)102, (C-I)108, (C-I)112, (C-I)117, (C-I)123, (C-I)239, (C-II)13, (C-II)356

Heyet-i Umumiye (C-I)55, (C-I)59, (C-I)72, (C-I)78, (C-I)93, (C-I)109, (C-I)110, (C-I)120, (C-I)127, (C-I)129, (C-I)134, (C-I)142, (C-I)143, (C-I)144, (C-I)145, (C-I)152, (C-I)160, (C-I)164, (C-I)165, (C-I)167, (C-I)181, (C-I)182, (C-I)191, (C-I)193, (C-I)203, (C-I)206, (C-I)212, (C-I)223, (C-I)251, (C-I)255, (C-I)265, (C-I)289, (C-I)290, (C-I)291, (C-I)296, (C-I)299, (C-I)313, (C-I)315, (C-II)18, (C-II)33, (C-II)38, (C-II)45, (C-II)181, (C-II)213, (C-II)220, (C-II)223, (C-II)284, (C-III)15, (C-III)20, (C-III)160, (C-III)229

Heyet-i Vekile (C-I)120, (C-I)158, (C-I)171, (C-I)173, (C-I)193, (C-I)195, (C-I)200, (C-I)206, (C-I)212, (C-I)224, (C-I)225, (C-I)233, (C-I)235, (C-I)236, (C-I)237, (C-I)238, (C-I)240, (C-I)244, (C-I)251, (C-I)252, (C-I)264, (C-I)265, (C-I)289, (C-I)292, (C-I)293, (C-I)294, (C-I)301, (C-I)312, (C-I)313, (C-I)314, (C-I)315, (C-II)20, (C-II)25, (C-II)29, (C-II)38, (C-II)44, (C-II)45, (C-II)52, (C-II)76, (C-II)123, (C-II)209, (C-II)239, (C-II)286, (C-II)287

Heyet-i Vükelâ (C-I)15, (C-I)262, (C-I)293, (C-I)312, (C-II)122, (C-III)64

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti (C-II)38, (C-II)249, (C-III)83

Himaye-i Etfal Cemiyeti (C-III)120

Hukuk Fakültesi (C-II)23, (C-III)54, (C-III)199

Hukuk Mektebi (C-III)54

Hukuk Talebe Cemiyeti Heyeti (C-III)93

Hükkâm Mektebi (C-II)202

Hürriyet Ordusu (C-II)10

I

Işık Gazetesi (C-II)342

İ

İcraiye Komitesi ve Nazırlar Şûrası (C-II)5
İcra Vekilleri Heyeti (C-I)133, (C-I)264, (C-II)122
İdadi (C-II)6, (C-II)7, (C-II)196, (C-II)206
İktisat Vekâleti (C-II)25, (C-II)203
İnas İdadi (C-II)196, (C-II)206
İnas İdadisi (C-II)206
İnas İptidai (C-II)196
İnas Sultanisi (C-II)206
İngiliz Muhipleri Cemiyeti (C-I)77
İrfan Yurdu (C-II)255
İstanbul Kimyahanesi (C-II)200
İstanbul Matbuatı (C-II)136, (C-III)113
İstanbul Orman Mektebi (C-II)203
İstanbul Sanayi ve Ticaret Mektepleri (C-II)203
İstanbul Telgrafhanesi (C-I)114
İstanbul Üniversitesi (C-III)255, (C-III)272
İtilâf Devletleri (C-I)200, (C-II)18
İttihat ve Terakki Cemiyeti (C-I)57, (C-I)99, (C-II)270
İttihat ve Terakki Fırkası (C-I)64, (C-II)270
İzmir Belediyesi (C-III)38
İzmir Erkek Öğretmen Okulu (C-III)40
İzmir Yurdu Cemiyeti (C-II)17

J

Jandarma (C-I)31, (C-I)37, (C-I)44, (C-I)61, (C-I)105, (C-I)151, (C-I)205, (C-I)206, (C-I)309, (C-II)21, (C-II)190, (C-II)195, (C-II)196, (C-II)197, (C-III)128, (C-III)147
Jandarma Kıtaatı (C-II)196
Jandarma Mektepleri (C-II)21, (C-II)195, (C-II)197

K

Kamutay (C-III)220, (C-III)231, (C-III)233, (C-III)238, (C-III)239, (C-III)248, (C-III)249, (C-III)250, (C-III)256, (C-III)268, (C-III)270, (C-III)272, (C-III)273, (C-III)275

Karabük Demir-Çelik Sanayii (C-III)252

Karahisar Alayı (C-I)128

Karahisar Belediyesi (C-II)260

Karakol Kumandanları Mektebi (C-II)195

Kars Mektebi (C-II)196

Kırşehir Gazetesi (C-I)71

Kızılay Cemiyeti (C-III)269

Kızıl Kuvvetler (C-I)160, (C-I)161, (C-I)163

Kızıl Ordu (C-I)316, (C-I)317

Kız Muallim Mektebi (C-III)43

Kız Orta Mektebi (C-III)43

Kolordu (C-I)32, (C-I)34, (C-I)83, (C-I)155, (C-I)160, (C-I)173, (C-I)174, (C-I)181, (C-I)207, (C-I)210, (C-I)252, (C-I)256, (C-I)279, (C-II)11, (C-II)78, (C-II)80, (C-II)81, (C-II)82, (C-II)84, (C-II)86, (C-II)89, (C-II)320, (C-II)327, (C-II)328, (C-II)336

Komünist Fırkası (C-I)202

Konservatuvar (C-II)207, (C-III)238

Konya Askerî Nalbant Okulu (C-II)41

Konya Belediyesi (C-III)41

Konya Sultanisi (C-II)255

Kooperatif (C-III)129, (C-III)161, (C-III)165, (C-III)239, (C-III)251, (C-III)270

Kültür Vekâleti (C-III)255

Kütahya ve Havalisi Kumandanlığı (C-I)176

L

Leylî İptidai Mektepleri (C-II)208

M

Maarif Vekâleti (C-I)267, (C-II)28, (C-II)206, (C-II)207, (C-II)208, (C-II)209

Maden İşletmeleri (C-III)270

Maden Tetkik ve Arama Dairesi (C-III)252

Mahalle Mektebi (C-II)6

Mahkeme-i Şer'iye (C-II)202

Malî Valorizasiyon Kurumu (C-III)272

Maliye Encümeni (C-II)286, (C-II)287

Manastır Askerî İdadisi (C-II)7

Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi (C-I)182, (C-I)183

Meclis-i Mebusan (C-I)40, (C-I)41, (C-I)50, (C-I)73, (C-I)76, (C-I)96, (C-I)98, (C-I)103, (C-I)104, (C-I)109, (C-I)111, (C-I)112, (C-I)113, (C-I)116, (C-I)120, (C-I)224, (C-I)253, (C-II)12, (C-II)169, (C-II)321

Medrese (C-II)29, (C-II)170, (C-II)171, (C-II)208, (C-II)209, (C-II)225, (C-II)352, (C-III)14

Memalik-i Müstahlise Mektepleri (C-II)206

Mermi ve Fişek Fabrikaları (C-II)37

Milletler Cemiyeti (C-III)229, (C-III)257

Millet Mektepleri (C-III)128

Millî Cemiyetler (C-I)54, (C-I)55

Muallim Mektebi (C-III)43

Muhafız Taburu (C-II)336

Musevi (C-II)148, (C-II)316

Muvazene-i Maliye Encümeni (C-II)286, (C-II)287

Mülkiye (C-I)36, (C-I)78, (C-I)83, (C-I)93, (C-I)94, (C-I)97, (C-I)114, (C-I)116, (C-I)138, (C-I)141, (C-I)143, (C-I)188, (C-II)6, (C-II)196, (C-II)197, (C-II)198, (C-II)207, (C-III)38, (C-III)81, (C-III)147

Müzeler (C-II)207

N

Nafia Vekâleti (C-II)25, (C-II)204, (C-II)205

Nalbant Okulu (C-II)41, (C-II)43

O

Ordu (C-I)4, (C-I)7, (C-I)8, (C-I)10, (C-I)15, (C-I)16, (C-I)17, (C-I)18, (C-I)20, (C-I)21, (C-I)27, (C-I)30, (C-I)32, (C-I)34, (C-I)35, (C-I)36, (C-I)37, (C-I)38, (C-I)39, (C-I)45, (C-I)48, (C-I)50, (C-I)54, (C-I)77, (C-I)78, (C-I)81, (C-I)82, (C-I)83, (C-I)84, (C-I)88, (C-I)90, (C-I)94, (C-I)110, (C-I)113, (C-I)133, (C-I)145, (C-I)150, (C-I)154, (C-I)156, (C-I)157, (C-I)158, (C-I)159, (C-I)160, (C-I)161, (C-I)162, (C-I)163, (C-I)167, (C-I)168, (C-I)169, (C-I)171, (C-I)173, (C-I)174, (C-I)175, (C-I)179, (C-I)181, (C-I)187, (C-I)189, (C-I)190, (C-I)191, (C-I)196, (C-I)200, (C-I)201, (C-I)205, (C-I)206, (C-I)208, (C-I)209, (C-I)210, (C-I)213, (C-I)215, (C-I)216, (C-I)217, (C-I)218, (C-I)221, (C-I)227, (C-I)248, (C-I)249, (C-I)252, (C-I)255, (C-I)256, (C-I)260, (C-I)262, (C-I)263, (C-I)272, (C-I)273, (C-I)274, (C-I)275, (C-I)276, (C-I)277, (C-I)278, (C-I)279, (C-I)280, (C-I)281, (C-I)282, (C-I)283, (C-I)284, (C-I)285, (C-I)286, (C-I)304, (C-I)316, (C-I)317, (C-I)319, (C-II)3,

(C-II)5, (C-II)9, (C-II)10, (C-II)11, (C-II)12, (C-II)13, (C-II)14, (C-II)18, (C-II)19, (C-II)20, (C-II)33, (C-II)35, (C-II)36, (C-II)37, (C-II)38, (C-II)39, (C-II)41, (C-II)42, (C-II)43, (C-II)44, (C-II)45, (C-II)49, (C-II)55, (C-II)60, (C-II)61, (C-II)63, (C-II)64, (C-II)65, (C-II)66, (C-II)67, (C-II)68, (C-II)69, (C-II)70, (C-II)72, (C-II)73, (C-II)74, (C-II)75, (C-II)76, (C-II)77, (C-II)78, (C-II)79, (C-II)82, (C-II)83, (C-II)84, (C-II)85, (C-II)86, (C-II)87, (C-II)88, (C-II)89, (C-II)90, (C-II)91, (C-II)92, (C-II)93, (C-II)96, (C-II)100, (C-II)102, (C-II)103, (C-II)107, (C-II)118, (C-II)122, (C-II)127, (C-II)129, (C-II)131, (C-II)134, (C-II)137, (C-II)139, (C-II)143, (C-II)145, (C-II)146, (C-II)149, (C-II)153, (C-II)154, (C-II)155, (C-II)159, (C-II)161, (C-II)162, (C-II)166, (C-II)171, (C-II)174, (C-II)175, (C-II)182, (C-II)187, (C-II)189, (C-II)190, (C-II)191, (C-II)194, (C-II)195, (C-II)203, (C-II)205, (C-II)209, (C-II)211, (C-II)212, (C-II)213, (C-II)218, (C-II)228, (C-II)235, (C-II)239, (C-II)247, (C-II)249, (C-II)250, (C-II)256, (C-II)260, (C-II)261, (C-II)265, (C-II)266, (C-II)272, (C-II)273, (C-II)275, (C-II)276, (C-II)278, (C-II)282, (C-II)286, (C-II)287, (C-II)288, (C-II)289, (C-II)299, (C-II)300, (C-II)301, (C-II)303, (C-II)305, (C-II)306, (C-II)307, (C-II)310, (C-II)312, (C-II)321, (C-II)326, (C-II)327, (C-II)328, (C-II)329, (C-II)333, (C-II)334, (C-II)335, (C-II)336, (C-II)343, (C-II)364, (C-II)365, (C-III)6, (C-III)7, (C-III)17, (C-III)35, (C-III)36, (C-III)42, (C-III)45, (C-III)47, (C-III)51, (C-III)59, (C-III)64, (C-III)65, (C-III)74, (C-III)78, (C-III)79, (C-III)85, (C-III)105, (C-III)121, (C-III)126, (C-III)132, (C-III)133, (C-III)134, (C-III)147, (C-III)169, (C-III)170, (C-III)186, (C-III)208, (C-III)221, (C-III)232, (C-III)233, (C-III)240, (C-III)245, (C-III)256, (C-III)267, (C-III)273

Ö

Öğretmenler Birliği (C-III)42, (C-III)43

Öğüt Gazete (C-II)119

P

Patrikhane (C-I)61, (C-II)126, (C-II)148, (C-II)316, (C-II)317

Posta ve Telgraf (C-I)81, (C-I)82, (C-I)112, (C-I)188, (C-II)21, (C-II)197, (C-II)198, (C-II)210

R

Redd-i İlhak (C-I)47, (C-I)83

Rum (C-I)2, (C-I)43, (C-I)44, (C-I)45, (C-I)46, (C-I)55, (C-I)58, (C-I)62, (C-I)65, (C-I)77, (C-I)87, (C-I)91, (C-I)93, (C-I)96, (C-I)99, (C-I)101, (C-I)102, (C-I)105, (C-I)107, (C-I)115, (C-I)166, (C-I)180, (C-I)210, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)281, (C-I)284, (C-II)38, (C-II)41, (C-II)52, (C-II)70, (C-II)86, (C-II)104, (C-II)109, (C-II)116, (C-II)126, (C-II)195, (C-II)205, (C-II)270, (C-II)274, (C-II)316, (C-II)317, (C-III)94

Rum Patrikhanesi (C-II)126, (C-II)317

Rum Patrikliği (C-II)316

Rus (C-I)24, (C-I)30, (C-I)43, (C-I)44, (C-I)48, (C-I)100, (C-I)147, (C-I)158, (C-I)159, (C-I)160, (C-I)161, (C-I)162, (C-I)167, (C-I)192, (C-I)200, (C-I)201, (C-I)202, (C-I)203, (C-I)228, (C-I)232, (C-I)233, (C-I)235, (C-I)241, (C-I)242, (C-I)250, (C-I)261, (C-I)271, (C-I)282, (C-I)302, (C-I)316, (C-I)317, (C-I)318, (C-I)319, (C-II)2, (C-II)3, (C-II)5, (C-II)11, (C-II)29, (C-II)30, (C-II)31, (C-II)32, (C-II)35, (C-II)52, (C-II)56, (C-II)59, (C-II)170, (C-II)210, (C-II)224, (C-II)276, (C-II)280, (C-II)313, (C-II)316, (C-II)366, (C-III)84, (C-III)148, (C-III)182, (C-III)186, (C-III)187, (C-III)222, (C-III)241, (C-III)258

Rüşdiye (C-I)2, (C-II)6, (C-II)7

S

Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı (C-III)217

Salih Paşa Kabinesi (C-I)112

Sanatoryum (C-II)12

Sanayi ve Maadin Bankası (C-III)123

Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâleti (C-II)196

Sinop ve Klâzumen Tahaffuzhaneleri (C-II)200

Su İşleri Umumi İdaresi (C-III)130

Sultani Mektebi (C-II)207

Ş

Şark Ordusu (C-I)158

Şemsi Efendi Mektebi (C-II)6

Şer'iye Vekâleti (C-I)185, (C-II)208, (C-II)209

T

Tahrirat Kalemi (C-II)196

Talim ve Terbiye Dairesi (C-III)84

Tan Gazetesi (C-I)58, (C-I)69

Tanin (C-II)136, (C-II)220, (C-II)292, (C-II)315

Tasvir-i Efkâr Gazetesi (C-I)63

Tayyare Cemiyeti (C-III)51, (C-III)72, (C-III)85

Teceddüt Fırkası (C-II)270

Telkihhane (C-II)200

Temsil Akademisi (C-III)238

Temyiz Mahkemesi (C-III)126

Tercüman-ı Hakikat (C-II)296

Tevfik Paşa Kabinesi (C-I)107

Tevhid-i Efkâr (C-II)284, (C-II)315

Tıp Fakültesi (C-III)238

Ticaret Mektebi (C-II)203, (C-II)349

Tugay (C-I)27

Tümen (C-I)16, (C-I)22, (C-I)27, (C-I)28, (C-I)30, (C-I)32, (C-I)37

Türk Dil Kurumu (C-III)238

Türk Hava Kurumu (C-III)227

Türk Hava Kuvvetleri (C-III)72

Türkiye Eski Muharipler Dergisi (C-I)189

Türkiye Havas-Royter (C-I)78

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (C-III)77

Türkiye Komünist Fırkası (C-I)202

Türkiye Muallimler Birliği (C-II)324

Türk-Japon Cemiyeti (C-III)158

Türkocağı (C-II)281

Türk Ocağı (C-II)176, (C-II)241, (C-II)246, (C-II)263, (C-III)45

Türk Ocakları (C-II)245, (C-III)69, (C-III)156, (C-III)167, (C-III)171, (C-III)172

Türk Tarih Kurumu (C-I)15, (C-I)192, (C-III)12, (C-III)238

U

Ulus Gazetesi (C-III)262

Ü

Üniversite (C-III)211, (C-III)238, (C-III)255, (C-III)272

V

Vakıflar (C-II)29

Vakit Gazetesi (C-I)40, (C-II)6, (C-II)52, (C-II)55, (C-II)93, (C-II)122, (C-II)173
Vatan ve Hürriyet Cemiyeti (C-I)2
Vekiller Heyeti (C-I)129, (C-I)289, (C-II)58
Veremliler Tedavihanesi (C-II)201

Y

Yenigün Gazetesi (C-I)58
Yeni Turan (C-II)164
Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığı (C-II)218
Yüksek Ziraat Enstitüsü (C-III)210

Z

Zabit Mektebi (C-II)195
Ziraat Bankası (C-II)200, (C-II)202, (C-III)161, (C-III)239
Ziraat İşletmeleri Kurumu (C-III)269
Ziraat Mektepleri (C-II)137, (C-II)203, (C-III)83

Yer Adı Dizini

A

Adana (C-I)34, (C-I)39, (C-I)47, (C-I)53, (C-I)61, (C-I)107, (C-I)113, (C-I)141, (C-I)240, (C-I)255, (C-I)260, (C-II)21, (C-II)137, (C-II)187, (C-II)197, (C-II)203, (C-II)218, (C-II)220, (C-II)223, (C-II)224, (C-II)229, (C-II)230, (C-II)277, (C-III)129, (C-III)271

Adapazarı (C-I)61, (C-I)131, (C-I)132, (C-I)138, (C-I)139, (C-I)140, (C-I)141, (C-I)168, (C-I)178, (C-I)248

Adatepe (C-II)65, (C-II)84

Afrika (C-I)47, (C-I)299, (C-II)3, (C-II)294, (C-II)331

Afyonkarahisar (C-I)114, (C-I)204, (C-I)278, (C-II)64, (C-II)65, (C-II)77, (C-II)78, (C-II)81, (C-II)85, (C-II)86, (C-II)263, (C-II)299, (C-II)326, (C-II)330, (C-II)335, (C-II)342, (C-II)362, (C-III)45

Ağaçköy (C-II)84

Ahmetli (C-II)87

Akarçay (C-II)77, (C-II)78, (C-II)80

Akçakoyunlu (C-I)178, (C-I)179

Akçaşehir (C-II)82

Akdağ (C-I)141

Akdağmadeni (C-I)248

Akdam (C-I)160, (C-I)162

Akdeniz (C-I)12, (C-I)255, (C-II)65, (C-II)67, (C-II)68, (C-II)108, (C-II)329, (C-II)357, (C-III)138, (C-III)224, (C-III)241, (C-III)257

Akhisar (C-I)142, (C-I)148, (C-II)174, (C-II)175

Akpınar (C-I)216

Akşehir (C-II)76, (C-II)80, (C-II)168

Alacahöyük (C-III)238

Alancık (C-I)275

Alaşehir (C-II)66, (C-II)87

Almanya (C-I)150, (C-I)298, (C-II)12, (C-II)35, (C-II)144, (C-II)280, (C-II)313, (C-III)85, (C-III)133, (C-III)186, (C-III)187, (C-III)258, (C-III)274

Alpı (C-I)279

Altaylar (C-III)192

Altıntaş (C-I)273, (C-II)65, (C-II)83, (C-II)327, (C-II)335

Amasya (C-I)61, (C-I)63, (C-I)66, (C-I)69, (C-I)77, (C-I)101, (C-I)103, (C-II)26, (C-II)195, (C-II)320, (C-II)355, (C-II)356

Amerika (C-I)59, (C-I)61, (C-I)111, (C-I)136, (C-I)147, (C-I)163, (C-I)184, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)222, (C-I)271, (C-I)303, (C-II)34, (C-II)56, (C-II)98, (C-II)132, (C-II)231, (C-II)283, (C-II)313, (C-II)317, (C-II)366, (C-III)85, (C-III)177, (C-III)178, (C-III)186,

(C-III)187, (C-III)201, (C-III)228, (C-III)229

Anadolu (C-I)16, (C-I)47, (C-I)49, (C-I)50, (C-I)53, (C-I)54, (C-I)55, (C-I)58, (C-I)59, (C-I)61, (C-I)62, (C-I)64, (C-I)65, (C-I)67, (C-I)69, (C-I)77, (C-I)79, (C-I)80, (C-I)86, (C-I)89, (C-I)91, (C-I)93, (C-I)96, (C-I)97, (C-I)101, (C-I)102, (C-I)104, (C-I)107, (C-I)108, (C-I)111, (C-I)112, (C-I)113, (C-I)114, (C-I)115, (C-I)116, (C-I)120, (C-I)136, (C-I)166, (C-I)185, (C-I)213, (C-I)220, (C-I)246, (C-I)247, (C-I)248, (C-I)261, (C-I)262, (C-I)271, (C-I)273, (C-I)274, (C-I)280, (C-I)281, (C-I)284, (C-I)288, (C-II)13, (C-II)18, (C-II)19, (C-II)25, (C-II)36, (C-II)37, (C-II)38, (C-II)44, (C-II)46, (C-II)64, (C-II)67, (C-II)72, (C-II)88, (C-II)91, (C-II)92, (C-II)94, (C-II)102, (C-II)108, (C-II)109, (C-II)114, (C-II)144, (C-II)147, (C-II)157, (C-II)200, (C-II)201, (C-II)202, (C-II)204, (C-II)205, (C-II)206, (C-II)207, (C-II)211, (C-II)249, (C-II)250, (C-II)263, (C-II)270, (C-II)273, (C-II)274, (C-II)275, (C-II)276, (C-II)319, (C-II)320, (C-II)321, (C-II)331, (C-II)347, (C-II)366, (C-III)5, (C-III)27, (C-III)77, (C-III)94, (C-III)130, (C-III)135, (C-III)192, (C-III)224, (C-III)246, (C-III)269

Anafartalar (C-II)118, (C-III)63, (C-III)64

Ankara (C-I)7, (C-I)8, (C-I)15, (C-I)22, (C-I)27, (C-I)30, (C-I)34, (C-I)36, (C-I)43, (C-I)57, (C-I)93, (C-I)109, (C-I)113, (C-I)114, (C-I)115, (C-I)116, (C-I)125, (C-I)126, (C-I)136, (C-I)167, (C-I)172, (C-I)183, (C-I)189, (C-I)192, (C-I)195, (C-I)198, (C-I)205, (C-I)229, (C-I)231, (C-I)232, (C-I)233, (C-I)247, (C-I)248, (C-I)256, (C-I)258, (C-I)259, (C-I)266, (C-I)267, (C-I)270, (C-I)271, (C-I)274, (C-I)287, (C-I)296, (C-II)25, (C-II)30, (C-II)31, (C-II)32, (C-II)50, (C-II)52, (C-II)64, (C-II)70, (C-II)71, (C-II)76, (C-II)113, (C-II)114, (C-II)115, (C-II)146, (C-II)152, (C-II)154, (C-II)155, (C-II)156, (C-II)157, (C-II)159, (C-II)164, (C-II)166, (C-II)174, (C-II)175, (C-II)183, (C-II)195, (C-II)200, (C-II)203, (C-II)204, (C-II)211, (C-II)275, (C-II)276, (C-II)281, (C-II)283, (C-II)293, (C-II)299, (C-II)308, (C-II)311, (C-II)313, (C-II)318, (C-II)319, (C-II)320, (C-II)321, (C-II)324, (C-II)366, (C-II)368, (C-II)369, (C-II)371, (C-III)5, (C-III)12, (C-III)13, (C-III)14, (C-III)17, (C-III)55, (C-III)58, (C-III)78, (C-III)99, (C-III)100, (C-III)104, (C-III)121, (C-III)127, (C-III)134, (C-III)148, (C-III)154, (C-III)182, (C-III)190, (C-III)192, (C-III)202, (C-III)217, (C-III)235, (C-III)238, (C-III)253, (C-III)255, (C-III)256, (C-III)261, (C-III)272

Antakya (C-I)37, (C-III)241

Antalya (C-I)53, (C-I)87, (C-I)172, (C-I)240, (C-III)224

Antep (C-I)53, (C-I)107, (C-I)141, (C-I)178, (C-I)179, (C-I)180, (C-I)181
Arabistan (C-I)48, (C-II)47
Arapören (C-I)279
Aras (C-I)161
Ardahan (C-I)248
Arıburnu (C-I)27, (C-I)39, (C-II)11, (C-II)118, (C-III)63, (C-III)64
Arifiye (C-II)134
Arnavutluk (C-I)25, (C-II)11, (C-II)34, (C-II)149, (C-III)62, (C-III)85, (C-III)179
Arpaçay (C-II)204
Arpalık (C-II)327
Artvin (C-I)163, (C-I)248, (C-III)239
Aslıhanlar (C-II)83
Asya (C-I)104, (C-I)136, (C-I)287, (C-I)288, (C-II)3, (C-II)44, (C-II)94, (C-II)104, (C-II)108, (C-II)109, (C-II)184, (C-II)230, (C-II)253, (C-II)276, (C-II)295, (C-II)331, (C-III)104, (C-III)179, (C-III)187, (C-III)241
Atina (C-I)77, (C-I)106, (C-I)311, (C-II)50, (C-II)52, (C-III)87, (C-III)146
Avrupa (C-I)24, (C-I)36, (C-I)48, (C-I)59, (C-I)100, (C-I)104, (C-I)105, (C-I)106, (C-I)111, (C-I)115, (C-I)121, (C-I)136, (C-I)183, (C-I)186, (C-I)220, (C-I)222, (C-I)280, (C-I)281, (C-I)302, (C-I)303, (C-I)305, (C-II)24, (C-II)33, (C-II)34, (C-II)35, (C-II)72, (C-II)76, (C-II)94, (C-II)98, (C-II)113, (C-II)114, (C-II)133, (C-II)138, (C-II)145, (C-II)148, (C-II)209, (C-II)211, (C-II)231, (C-II)246, (C-II)251, (C-II)252, (C-II)253, (C-II)281, (C-II)283, (C-II)284, (C-II)285, (C-II)293, (C-II)316, (C-II)331, (C-III)24, (C-III)56, (C-III)105, (C-III)115, (C-III)123, (C-III)133, (C-III)135, (C-III)138, (C-III)186, (C-III)187, (C-III)212, (C-III)215, (C-III)225, (C-III)228, (C-III)253, (C-III)271
Ayastefanos (C-I)16, (C-I)304
Ayaş (C-I)126
Ayaz (C-I)140
Aydemir (C-II)84
Aydın (C-I)47, (C-I)79, (C-I)87, (C-I)107, (C-II)204, (C-III)232
Aydoğdu (C-I)216
Ayıntap (C-I)222, (C-I)249, (C-I)255
Ayvalı (C-II)80

B

Bağdat (C-I)48, (C-II)108, (C-II)109, (C-II)110, (C-II)111, (C-II)294
Bahr-i Ahmer (C-II)108
Bahr-i Baltık (C-II)109
Bahr-i Sefid (C-I)221, (C-II)184
Bahr-i Siyah (C-I)221, (C-II)47, (C-II)109

Bahr-i Umman (C-II)108
Bakırcık (C-II)82
Balıkesir (C-II)137, (C-II)178, (C-II)335, (C-III)28
Balkanlar (C-III)212, (C-III)236, (C-III)241
Balmahmut (C-II)79, (C-II)82
Bandırma (C-I)16, (C-II)88, (C-II)204
Bardiz (C-I)161
Başkilise (C-II)82, (C-II)83
Batum (C-I)48, (C-I)158, (C-I)162, (C-I)163
Bayezit (C-II)204
Belentepe (C-II)78, (C-II)79, (C-II)80
Belgrad (C-I)38, (C-II)41
Belkahve (C-II)87, (C-II)160
Bergama (C-I)47
Beşkardeş Tepeleri (C-I)216
Beştepeler (C-I)278
Beyazıt (C-I)161, (C-I)162
Beylikköprü (C-I)275, (C-I)276, (C-I)277
Beyoğlu (C-II)204
Beypazarı (C-I)125, (C-I)126, (C-I)127, (C-I)128
Beyrut (C-II)9
Biga (C-I)114, (C-I)248
Bilecik (C-I)174, (C-I)187, (C-I)195, (C-I)214, (C-I)216, (C-II)36, (C-II)299, (C-II)336
Bingazi (C-II)11
Birecik (C-I)179, (C-I)180, (C-I)181
Bitlis (C-I)30, (C-I)32, (C-I)69, (C-II)11, (C-II)118
Bolayır (C-I)15, (C-II)11
Bolu (C-I)139, (C-I)140, (C-I)141, (C-I)168, (C-I)217, (C-I)240, (C-I)248, (C-II)149, (C-II)203, (C-III)108
Borçika (C-I)162
Bozköyü (C-I)176
Bozöyük (C-I)156, (C-II)36
Buhara (C-II)5, (C-II)30
Burdur (C-I)167
Burlu (C-I)176
Bursa (C-I)103, (C-I)146, (C-I)170, (C-I)171, (C-I)214, (C-I)216, (C-I)226, (C-I)272, (C-II)7, (C-II)66, (C-II)86, (C-II)87, (C-II)88, (C-II)96, (C-II)102, (C-II)115, (C-II)137, (C-II)146, (C-II)187, (C-II)197, (C-II)204, (C-II)277, (C-II)299, (C-II)329, (C-II)334, (C-II)335, (C-II)336, (C-II)337, (C-III)6, (C-III)25, (C-III)26, (C-III)27, (C-III)70, (C-III)71, (C-III)264
Büyükgökgöz (C-I)276

C

Canik (C-I)43, (C-I)77, (C-II)117
Cankuyusu (C-II)82
Cenevre (C-III)262

Cerablus (C-I)92, (C-I)178, (C-I)179, (C-I)181
Ceyhan (C-II)223

Ç

Çaldağı (C-I)276, (C-I)277
Çal Köyü (C-II)326, (C-II)327
Çanakkale (C-I)17, (C-I)18, (C-I)66, (C-I)222, (C-II)90, (C-II)114
Çanakkale Boğazı (C-I)17, (C-I)18
Çankaya (C-II)125, (C-II)282, (C-III)77, (C-III)214, (C-III)215, (C-III)265
Çankaya Köşkü (C-II)282, (C-III)77, (C-III)214, (C-III)215, (C-III)265
Çankırı (C-III)13
Çarşamba (C-I)44, (C-I)155, (C-I)156, (C-II)20, (C-II)58, (C-II)74, (C-II)103, (C-II)348, (C-III)84, (C-III)210
Çatalca Hattı (C-II)11
Çayhisar (C-II)80
Çelik Palas (C-III)266
Çeşme (C-II)87
Çin (C-II)34, (C-II)104, (C-II)108, (C-II)109, (C-II)280, (C-III)187
Çoruh (C-I)162, (C-I)163
Çorum (C-I)93, (C-I)94, (C-I)132, (C-II)39
Çulfa (C-I)161
Çürüksu (C-I)162

D

Daday (C-III)17
Demirci (C-I)176, (C-I)177, (C-I)178, (C-I)207, (C-I)210, (C-I)248
Denizli (C-I)173
Derne (C-I)7, (C-I)8, (C-I)11, (C-I)12, (C-I)13
Dersaadet (C-I)44, (C-I)49, (C-I)77, (C-I)80, (C-I)85, (C-I)86, (C-I)87, (C-I)88, (C-I)90, (C-I)106, (C-I)113, (C-I)114, (C-I)231, (C-I)232, (C-II)204
Dersim (C-I)31, (C-I)32, (C-III)231
Devidemir (C-I)275
Dikmen Tepesi (C-II)318
Dikilitaş (C-I)276
Dinar (C-I)278
Divriği (C-III)271
Diyarbakır (C-I)31, (C-II)118, (C-III)224, (C-III)253, (C-III)260, (C-III)261
Diyarbekir (C-I)31, (C-I)32, (C-I)54, (C-II)11, (C-II)200
Döğer (C-II)77, (C-II)81, (C-II)82, (C-II)83
Dumlupınar (C-II)36, (C-II)64, (C-II)65, (C-II)66, (C-II)68, (C-II)77, (C-II)78, (C-II)82, (C-II)83, (C-II)84,

(C-II)85, (C-II)87, (C-II)276, (C-II)299, (C-II)326, (C-II)330, (C-II)335, (C-II)342, (C-II)362

Dülükbaba Tepesi (C-I)180

Düzce (C-I)126, (C-I)131, (C-I)132, (C-I)139, (C-I)140, (C-I)141, (C-I)143, (C-I)166, (C-I)168, (C-I)178, (C-I)248

E

Edirne (C-I)15, (C-I)16, (C-I)17, (C-I)23, (C-I)24, (C-I)92, (C-I)142, (C-I)166, (C-II)9, (C-II)10, (C-II)11, (C-II)19, (C-II)73, (C-II)197, (C-II)204

Ege (C-III)164, (C-III)165, (C-III)251, (C-III)256

El-cezire (C-I)286, (C-II)36

Elcezire (C-I)179, (C-I)181, (C-II)211

Elhamra Sarayı (C-II)110

Elviye-i Selâse (C-I)142, (C-I)158, (C-II)277

Endülüs (C-II)108, (C-II)110

Erbaa (C-II)26

Ereğli (C-III)83, (C-III)252

Ergani (C-III)217, (C-III)239

Erivan (C-I)161

Erkmentepesi (C-II)78, (C-II)79, (C-II)81

Ermenistan (C-I)47, (C-I)48, (C-I)61, (C-I)69, (C-I)88, (C-I)90, (C-I)97, (C-I)100, (C-I)158, (C-I)160, (C-I)161, (C-I)221, (C-I)248, (C-I)250, (C-II)29, (C-II)30, (C-II)276, (C-II)277, (C-II)338

Ertuğrul (C-I)178

Erzincan (C-I)61, (C-I)85, (C-II)25, (C-II)26, (C-II)137, (C-II)204, (C-III)253, (C-III)271

Erzurum (C-I)51, (C-I)52, (C-I)54, (C-I)55, (C-I)56, (C-I)61, (C-I)69, (C-I)73, (C-I)76, (C-I)81, (C-I)85, (C-I)86, (C-I)90, (C-I)91, (C-I)92, (C-I)93, (C-I)96, (C-I)102, (C-I)109, (C-I)157, (C-I)158, (C-I)161, (C-I)162, (C-I)163, (C-I)201, (C-I)232, (C-I)305, (C-II)13, (C-II)25, (C-II)26, (C-II)117, (C-II)147, (C-II)157, (C-II)193, (C-II)204, (C-II)320, (C-II)321, (C-II)357, (C-II)358, (C-II)359, (C-II)363, (C-III)94, (C-III)123, (C-III)129, (C-III)224, (C-III)245, (C-III)271

Eskişehir (C-I)114, (C-I)173, (C-I)204, (C-I)205, (C-I)207, (C-I)216, (C-I)218, (C-I)272, (C-I)273, (C-I)274, (C-I)281, (C-II)36, (C-II)64, (C-II)65, (C-II)77, (C-II)81, (C-II)82, (C-II)83, (C-II)85, (C-II)86, (C-II)187, (C-II)200, (C-II)203, (C-II)204, (C-II)336, (C-III)6

F

Fransa (C-I)100, (C-I)311, (C-II)16, (C-II)31, (C-II)32, (C-II)34, (C-II)35, (C-II)90, (C-II)95, (C-II)113, (C-II)126, (C-II)163, (C-II)261, (C-II)292, (C-II)293, (C-II)297, (C-II)317, (C-II)366, (C-II)368, (C-III)84, (C-III)85, (C-III)99, (C-III)115, (C-III)116, (C-III)186, (C-III)187, (C-III)204, (C-III)205, (C-III)241, (C-III)258, (C-III)262

G

Galata (C-II)204

Galiçya (C-I)67, (C-II)187

Garbi Anadolu (C-I)89, (C-I)93, (C-II)67, (C-II)211

Garp Cephesi (C-I)209, (C-I)217, (C-I)218, (C-I)279, (C-II)77, (C-II)78, (C-II)88, (C-II)91, (C-II)211, (C-II)299, (C-II)326

Gaziantep (C-I)176

Gazi Ayıntap (C-I)249

Gebze (C-II)204

Gediz (C-I)209, (C-I)210, (C-I)214, (C-I)216, (C-I)272, (C-II)83, (C-II)85, (C-II)87, (C-II)299, (C-III)6

Gelibolu (C-I)16, (C-I)17

Geliran (C-II)204

Gemlik (C-II)77, (C-II)86, (C-II)87, (C-II)335, (C-II)336

Gence (C-I)160

Gerede (C-I)141, (C-I)168, (C-I)248

Gerus (C-I)160, (C-I)161, (C-I)162

Geyve (C-I)114, (C-I)138, (C-I)139, (C-I)140, (C-I)178

Giresun (C-II)195, (C-II)342, (C-III)270

Girit (C-I)220

Gördes (C-I)176

Gündüzbey (C-I)216, (C-II)299

Gürcistan (C-I)48, (C-I)160, (C-I)250, (C-II)29, (C-II)30, (C-II)276

H

Hacıbaba (C-I)180

Hakkâri (C-II)324, (C-II)363

Halep (C-I)92, (C-I)179, (C-II)12, (C-II)118

Hamidiye (C-I)279, (C-II)344

Hamurköy (C-II)83

Hanzir (C-II)204

Harezm (C-II)108

Hasandede (C-II)83

Hasankale (C-I)162

Hatay (C-III)257, (C-III)262, (C-III)274

Havza (C-II)26, (C-II)320, (C-II)354

Haymana (C-I)61, (C-I)275, (C-I)276

Hendek (C-I)131, (C-I)132, (C-I)141, (C-I)168, (C-I)178, (C-I)248, (C-II)149

Hicaz (C-I)234, (C-II)107

Hindikuş (C-III)106

Hindistan (C-I)47, (C-I)48, (C-II)138, (C-II)147, (C-II)180, (C-II)184, (C-III)187

Hisarköyü (C-I)176, (C-I)177

I

Iğdır (C-III)251

Ilgın (C-I)248

Irak (C-I)48, (C-I)250, (C-I)280, (C-I)299, (C-II)94, (C-II)107, (C-II)108, (C-III)84, (C-III)117, (C-III)136, (C-III)145, (C-III)176, (C-III)182, (C-III)257

Isparta (C-I)193, (C-I)204, (C-I)311

İ

İnebolu (C-II)50, (C-II)52, (C-III)12, (C-III)13, (C-III)14, (C-III)20

İnegöl (C-I)210, (C-I)214, (C-I)216, (C-II)299

İnler (C-I)274

İnönü (C-I)214, (C-I)216, (C-I)217, (C-I)218, (C-I)272, (C-I)273, (C-II)5, (C-II)36, (C-II)37, (C-II)86, (C-II)189, (C-II)276, (C-II)299, (C-II)300, (C-II)336, (C-III)6, (C-III)7

İran (C-I)160, (C-I)162, (C-I)207, (C-I)250, (C-II)31, (C-II)57, (C-II)59, (C-II)60, (C-II)108, (C-II)109, (C-II)167, (C-II)179, (C-II)210, (C-II)225, (C-II)242, (C-II)313, (C-II)366, (C-III)51, (C-III)84, (C-III)122, (C-III)214, (C-III)225, (C-III)231, (C-III)253, (C-III)257

İskenderun (C-I)34, (C-I)36, (C-I)37, (C-I)92, (C-I)135, (C-III)241

İslahiye (C-I)180

İstanbul (C-I)4, (C-I)5, (C-I)12, (C-I)18, (C-I)20, (C-I)23, (C-I)38, (C-I)39, (C-I)46, (C-I)50, (C-I)51, (C-I)52, (C-I)53, (C-I)55, (C-I)63, (C-I)66, (C-I)73, (C-I)76, (C-I)78, (C-I)79, (C-I)80, (C-I)82, (C-I)87, (C-I)88, (C-I)93, (C-I)94, (C-I)100, (C-I)101, (C-I)102, (C-I)103, (C-I)104, (C-I)105, (C-I)106, (C-I)107, (C-I)108, (C-I)109, (C-I)110, (C-I)112, (C-I)113, (C-I)114, (C-I)115, (C-I)116, (C-I)117, (C-I)166, (C-I)167, (C-I)168, (C-I)171, (C-I)172, (C-I)183, (C-I)184, (C-I)186, (C-I)195, (C-I)198, (C-I)207, (C-I)213, (C-I)215, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)222, (C-I)228, (C-I)229, (C-I)230, (C-I)232, (C-I)235, (C-I)237, (C-I)238, (C-I)241, (C-I)242, (C-I)243, (C-I)245, (C-I)247, (C-I)248, (C-I)249, (C-I)250, (C-I)252, (C-I)253,

(C-I)258, (C-I)259, (C-I)260, (C-I)261, (C-I)262, (C-I)271, (C-I)272, (C-I)304, (C-I)305, (C-II)8, (C-II)10, (C-II)11, (C-II)12, (C-II)13, (C-II)18, (C-II)19, (C-II)33, (C-II)34, (C-II)39, (C-II)41, (C-II)47, (C-II)48, (C-II)56, (C-II)64, (C-II)65, (C-II)66, (C-II)72, (C-II)73, (C-II)90, (C-II)93, (C-II)94, (C-II)98, (C-II)99, (C-II)102, (C-II)103, (C-II)114, (C-II)115, (C-II)117, (C-II)123, (C-II)125, (C-II)136, (C-II)141, (C-II)142, (C-II)148, (C-II)157, (C-II)184, (C-II)187, (C-II)196, (C-II)197, (C-II)199, (C-II)200, (C-II)201, (C-II)203, (C-II)204, (C-II)206, (C-II)209, (C-II)211, (C-II)212, (C-II)251, (C-II)252, (C-II)269, (C-II)273, (C-II)274, (C-II)275, (C-II)294, (C-II)296, (C-II)316, (C-II)317, (C-II)319, (C-II)320, (C-II)321, (C-II)330, (C-II)335, (C-II)343, (C-II)346, (C-II)356, (C-II)357, (C-II)362, (C-II)369, (C-II)371, (C-III)5, (C-III)12, (C-III)23, (C-III)27, (C-III)55, (C-III)64, (C-III)71, (C-III)90, (C-III)91, (C-III)108, (C-III)113, (C-III)224, (C-III)253, (C-III)255, (C-III)260, (C-III)271, (C-III)272

İzmir (C-I)47, (C-I)67, (C-I)77, (C-I)79, (C-I)87, (C-I)88, (C-I)107, (C-I)110, (C-I)111, (C-I)113, (C-I)114, (C-I)142, (C-I)147, (C-I)207, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)257, (C-I)262, (C-I)272, (C-I)281, (C-II)5, (C-II)9, (C-II)13, (C-II)17, (C-II)63, (C-II)65, (C-II)66, (C-II)70, (C-II)73, (C-II)76, (C-II)77, (C-II)80, (C-II)82, (C-II)83, (C-II)85, (C-II)86, (C-II)87, (C-II)89, (C-II)90, (C-II)114, (C-II)132, (C-II)137, (C-II)138, (C-II)143, (C-II)146, (C-II)152, (C-II)154, (C-II)155, (C-II)156, (C-II)157, (C-II)159, (C-II)160, (C-II)161, (C-II)164, (C-II)165, (C-II)166, (C-II)174, (C-II)175, (C-II)183, (C-II)187, (C-II)197, (C-II)200, (C-II)203, (C-II)204, (C-II)273, (C-II)277, (C-II)303, (C-II)329, (C-II)335, (C-II)336, (C-II)346, (C-III)32, (C-III)33, (C-III)34, (C-III)35, (C-III)36, (C-III)120, (C-III)134, (C-III)135, (C-III)147, (C-III)159, (C-III)162, (C-III)163, (C-III)164, (C-III)224

İzmit (C-I)16, (C-I)61, (C-I)132, (C-I)178, (C-II)47, (C-II)52

İznik (C-II)77, (C-II)86, (C-II)87, (C-II)88, (C-II)335, (C-II)336

İznik Gölü (C-II)77, (C-II)86, (C-II)335, (C-II)336

K

Kâbil (C-III)104

Kafkas (C-I)30, (C-I)48, (C-I)67, (C-I)241, (C-I)250, (C-I)318, (C-II)187, (C-II)210

Kafkasya (C-I)48, (C-I)136, (C-I)147, (C-I)157, (C-I)159, (C-I)160, (C-I)318, (C-II)108, (C-II)138

Kalecik (C-III)120

Kaleciksivrisi (C-II)78, (C-II)79, (C-II)80, (C-II)81
Kapudağı Şibh-i Cezirесi (C-II)336
Karaağaç (C-I)216
Karacaviran (C-I)179
Karadeniz (C-I)47, (C-I)48, (C-I)53, (C-I)77, (C-I)113, (C-I)186, (C-I)222, (C-I)255, (C-I)316, (C-I)317, (C-II)52, (C-II)94, (C-II)195, (C-II)277, (C-II)319, (C-II)344, (C-II)346, (C-II)357, (C-III)179, (C-III)224, (C-III)257, (C-III)270
Karahisar (C-I)94, (C-I)128, (C-I)165, (C-I)186, (C-I)207, (C-I)243, (C-I)278, (C-II)80, (C-II)81, (C-II)82, (C-II)200, (C-II)260, (C-II)261, (C-II)263, (C-II)276, (C-II)326, (C-II)335
Karahisar-ı Şarki (C-I)243
Karakilise (C-I)162
Karaköy (C-I)214, (C-II)336
Karakurum (C-II)109
Karaman (C-I)248
Karesi (C-II)335
Karka (C-II)80
Karlsbat (C-II)12
Kars (C-I)158, (C-I)248, (C-II)29, (C-II)30, (C-II)47, (C-II)195, (C-II)196, (C-II)210, (C-II)363
Karşıyaka (C-III)34
Kartaca (C-I)311
Kartaltepe (C-I)278, (C-I)279
Kasaba (C-II)87, (C-II)169, (C-II)204
Kastamonu (C-II)26, (C-II)39, (C-III)12, (C-III)13, (C-III)17, (C-III)22, (C-III)88
Kâşgar (C-II)108
Katma (C-I)34, (C-I)37
Katrancı (C-I)274
Kavalca (C-II)299
Kayseri (C-I)185, (C-II)195, (C-II)360
Kazancı (C-II)336
Kazuçuran (C-II)80
Kerkük (C-I)92, (C-I)135
Keşişdağı (C-II)86, (C-II)87
Kırım (C-I)303
Kırkpınar (C-II)84
Kırşehir (C-I)71, (C-II)39, (C-III)269
Kızılcaköy (C-II)83
Kızıldağ (C-I)179
Kızıltaş (C-II)84
Kilikya (C-I)47, (C-I)54, (C-I)88, (C-I)114, (C-I)115, (C-I)141, (C-I)142
Kilis (C-I)37, (C-I)141, (C-I)179, (C-I)180
Kilkit (C-II)26
Kirazoğlu (C-I)274
Kocaeli (C-II)52, (C-II)55, (C-II)65, (C-II)77, (C-II)81, (C-II)86, (C-II)321, (C-II)336
Kocatepe (C-II)78
Koçhisar (C-II)26
Koçkiri (C-II)21

Konya (C-I)53, (C-I)113, (C-I)138, (C-I)144, (C-I)182, (C-I)185, (C-I)193, (C-I)204, (C-I)248, (C-II)76, (C-II)109, (C-II)149, (C-II)197, (C-II)238, (C-II)239, (C-II)249, (C-II)253, (C-II)255, (C-II)296, (C-II)324, (C-III)41, (C-III)46
Kozan (C-I)47
Köprühisar (C-I)210, (C-I)214
Köprülü (C-II)82
Kudüs (C-II)9, (C-II)106
Kumari Çiftliği (C-II)82
Kursak (C-I)276
Kurtuba (C-II)294
Kuşçalı (C-II)321
Küçük Menderes Çayı (C-III)160
Kükürtlü (C-II)204
Kürdistan (C-I)94
Kütahya (C-I)176, (C-I)177, (C-I)204, (C-I)205, (C-I)214, (C-I)216, (C-I)273, (C-II)36, (C-II)82, (C-II)83, (C-II)84, (C-II)85, (C-II)86, (C-II)265, (C-II)299, (C-II)336

L

Lehistan (C-I)159, (C-I)160, (C-I)163, (C-I)167, (C-I)174, (C-II)313, (C-II)366, (C-III)68, (C-III)119, (C-III)152, (C-III)197
Londra (C-I)110, (C-I)186, (C-I)228, (C-I)229, (C-I)230, (C-I)233, (C-I)238, (C-I)240, (C-I)241, (C-I)242, (C-I)243, (C-I)245, (C-I)246, (C-I)251, (C-I)281, (C-II)31, (C-II)36, (C-II)75, (C-II)151, (C-III)211
Lozan (C-II)122, (C-II)125, (C-II)126, (C-II)127, (C-II)131, (C-II)133, (C-II)134, (C-II)143, (C-II)148, (C-II)154, (C-II)161, (C-II)162, (C-II)163, (C-II)172, (C-II)173, (C-II)175, (C-II)176, (C-II)177, (C-II)179, (C-II)180, (C-II)190, (C-II)191, (C-II)210, (C-II)272, (C-II)284, (C-II)366, (C-III)51, (C-III)93, (C-III)107, (C-III)200, (C-III)229
Lyon (C-I)102

M

Maginot (C-III)266
Mahmudiye (C-I)279
Makedonya (C-I)2, (C-I)220, (C-II)9, (C-II)10, (C-II)95, (C-II)187
Malatya (C-I)93, (C-I)94, (C-III)168, (C-III)253
Malta (C-I)47, (C-I)50, (C-I)80, (C-I)253, (C-II)32, (C-II)39
Mamahatun (C-I)85
Manastır (C-II)7
Mançurya (C-III)187
Mangaldağı (C-I)275
Manisa (C-I)47, (C-III)31

Maraş (C-I)53, (C-I)107, (C-I)180
Mardin (C-I)179, (C-II)39
Marmara (C-I)271, (C-II)65, (C-II)72, (C-II)98, (C-II)114, (C-II)125, (C-II)329
Marmara Denizi (C-I)271
Marmara Köşkü (C-III)158
Maveraünnehr (C-II)108
Maydos (C-I)22, (C-I)27
Medine (C-I)146, (C-II)107
Mekke (C-II)104, (C-II)106
Menderes (C-II)65, (C-II)77, (C-II)81, (C-II)87, (C-III)160
Menteşe (C-II)39
Meriç (C-I)23, (C-I)48, (C-II)71, (C-II)72, (C-II)94
Mersin (C-I)255, (C-II)117, (C-II)204, (C-II)232, (C-III)129
Merzifon (C-I)97, (C-II)292, (C-II)346
Metris (C-I)216
Mezit Vadisi (C-I)216, (C-I)217
Mısır (C-I)12, (C-I)47, (C-I)234, (C-II)10, (C-II)11, (C-II)108, (C-II)110, (C-II)111, (C-II)147, (C-II)167, (C-II)209, (C-II)223, (C-II)224, (C-II)225, (C-II)369, (C-III)118, (C-III)151, (C-III)275
Mihalıççık (C-I)274, (C-I)278
Milne Hattı (C-I)111
Montrö (C-III)240, (C-III)275
Mora (C-I)220
Moskova (C-I)158, (C-I)164, (C-I)167, (C-I)192, (C-I)200, (C-I)241, (C-I)242, (C-I)250, (C-II)29, (C-II)30, (C-II)52, (C-II)210, (C-II)261
Mudanya (C-II)86, (C-II)88, (C-II)91, (C-II)204, (C-II)277, (C-II)329, (C-II)336
Mudurnu (C-I)139, (C-I)140, (C-I)168
Musul (C-I)32, (C-I)92, (C-I)107, (C-I)135, (C-I)255, (C-II)94, (C-II)98, (C-II)125, (C-II)163, (C-II)170, (C-II)366, (C-III)51
Muş (C-I)30, (C-I)31, (C-II)11, (C-II)79, (C-II)118

N

Nablus (C-II)12
Nahcivan (C-I)48, (C-I)161, (C-I)162, (C-I)163
Nallıhan (C-I)126, (C-I)127
Nif (C-II)87
Niğde (C-II)200
Niksar (C-II)26
Nil (C-II)223
Nilüfer Çayı (C-II)337
Nizip (C-I)180, (C-I)181
Nusaybin (C-II)204, (C-III)253

O

Oğlanmezarı (C-II)82
Olimpos (C-III)65, (C-III)66
Oltu (C-I)48, (C-I)157, (C-I)160, (C-I)161
Olucak (C-II)83
Orta Asya (C-II)108, (C-III)104, (C-III)179
Osmancık (C-II)26
Osmaniye (C-I)46, (C-I)76, (C-I)85, (C-I)92, (C-I)97, (C-I)117, (C-I)300, (C-I)301, (C-I)303, (C-II)60, (C-II)180, (C-III)56
Otalbalı (C-I)216

Ö

Ödemiş (C-III)160

P

Paris (C-I)48, (C-I)55, (C-I)79, (C-I)81, (C-I)84, (C-I)88, (C-I)97, (C-I)100, (C-I)147, (C-I)186, (C-I)228, (C-I)229, (C-I)303, (C-II)10, (C-II)18, (C-II)32, (C-II)35, (C-II)44, (C-II)163, (C-II)275
Paşaeli (C-II)277
Pazarcık (C-I)180, (C-I)214, (C-I)216, (C-II)299
Pontus (C-I)44, (C-I)47, (C-I)53, (C-I)77, (C-I)88, (C-II)52, (C-II)55, (C-II)211, (C-II)277, (C-II)338
Porsuk (C-I)274, (C-II)77
Pozantı (C-I)141

R

Resulbaba (C-II)82
Rumeli (C-I)2, (C-I)55, (C-I)58, (C-I)62, (C-I)65, (C-I)93, (C-I)96, (C-I)101, (C-I)102, (C-I)284, (C-II)38, (C-II)41, (C-II)70, (C-II)205, (C-II)270, (C-II)274, (C-III)94
Rumevlek (C-I)180

S

Sacur (C-I)180
Sakarya (C-I)138, (C-I)270, (C-I)273, (C-I)274, (C-I)276, (C-I)279, (C-I)283, (C-I)317, (C-II)5, (C-II)37, (C-II)63, (C-II)69, (C-II)75, (C-II)77, (C-II)150, (C-II)151, (C-II)187, (C-II)189, (C-II)276, (C-II)321, (C-II)322, (C-II)329, (C-II)338, (C-III)7
Salihli (C-I)176, (C-II)66, (C-II)87

Samsun (C-I)43, (C-I)44, (C-I)50, (C-I)59, (C-I)61, (C-I)77, (C-I)97, (C-I)109, (C-I)262, (C-II)26, (C-II)50, (C-II)52, (C-II)55, (C-II)275, (C-II)319, (C-II)320, (C-II)338, (C-II)345, (C-II)346, (C-II)348, (C-II)349, (C-III)84, (C-III)246

San-Remo (C-I)136, (C-II)163

Sapanca (C-I)138, (C-I)139, (C-I)140, (C-I)275

Sarayburnu (C-III)108

Sarı Halil (C-I)276

Sarıkamış (C-I)158, (C-II)204

Selanik (C-I)2, (C-I)4, (C-I)5, (C-I)12, (C-I)25, (C-I)106, (C-I)136, (C-III)274

Seydiköyü (C-II)87

Seyhan (C-II)223

Seyhun (C-II)108

Seyitgazi (C-I)273, (C-I)279, (C-II)64, (C-II)77, (C-II)81, (C-II)85

Sıffin (C-II)107, (C-II)247

Sındırgı (C-I)178

Sırbistan (C-I)23, (C-I)24, (C-I)25, (C-I)299, (C-II)34, (C-II)149

Silifke (C-II)230

Simav (C-I)176, (C-I)177, (C-I)205, (C-I)206, (C-I)272, (C-II)299

Sina (C-II)12, (C-II)187

Sirkeci Rıhtımı (C-II)157

Sis (C-I)141

Sivas (C-I)51, (C-I)53, (C-I)54, (C-I)55, (C-I)56, (C-I)58, (C-I)61, (C-I)64, (C-I)69, (C-I)73, (C-I)81, (C-I)82, (C-I)85, (C-I)93, (C-I)94, (C-I)95, (C-I)96, (C-I)97, (C-I)99, (C-I)102, (C-I)105, (C-I)108, (C-I)141, (C-I)185, (C-I)226, (C-I)248, (C-I)255, (C-I)305, (C-II)13, (C-II)21, (C-II)25, (C-II)26, (C-II)147, (C-II)193, (C-II)197, (C-II)199, (C-II)200, (C-II)274, (C-II)310, (C-II)320, (C-II)348, (C-II)356, (C-III)94, (C-III)123, (C-III)148, (C-III)154, (C-III)174, (C-III)175, (C-III)223, (C-III)253

Sivrihisar (C-I)274, (C-I)276, (C-I)278

Sofya (C-I)20, (C-I)23, (C-I)25, (C-I)38, (C-III)63

Soğanlı Dağları (C-I)158

Soma (C-II)204

Söğüt (C-I)216, (C-II)36

Suboğazı (C-I)180

Suriye (C-I)2, (C-I)37, (C-I)48, (C-I)146, (C-I)180, (C-I)250, (C-I)260, (C-I)280, (C-I)299, (C-II)9, (C-II)10, (C-II)79, (C-II)95, (C-II)107, (C-II)108, (C-II)118, (C-II)167, (C-II)197, (C-II)218, (C-II)226, (C-III)84, (C-III)122, (C-III)262

Süleymaniye (C-I)92, (C-I)135

Ş

Şahtahtı (C-I)161, (C-I)162, (C-I)191

Şam (C-I)2, (C-I)5, (C-I)48, (C-II)9, (C-II)106, (C-II)107, (C-II)108

Şark Cephesi (C-I)157, (C-I)158, (C-I)181
Şarkî Anadolu (C-I)54, (C-I)55
Şarkî Trakya (C-I)142, (C-I)271, (C-II)211
Şile (C-I)131, (C-I)178
Şimal Cephesi (C-I)178, (C-I)180
Şuşa (C-I)160

T

Takmak (C-II)66
Taraklı (C-I)214
Tarsus (C-I)255, (C-II)234, (C-II)235, (C-II)237
Tekirdağ (C-III)111
Telahmer (C-I)179
Tesalya (C-I)220
Tınaztepe (C-II)78, (C-II)79, (C-II)80, (C-II)81
Tiflis (C-II)30, (C-II)210
Tokat (C-I)61, (C-I)77, (C-I)141, (C-II)195, (C-II)320
Toklusivrisi (C-II)82, (C-II)85
Toros (C-I)97
Tosya (C-II)26
Trablusgarb (C-II)11
Trabzon (C-I)44, (C-I)59, (C-I)109, (C-I)139, (C-I)185, (C-I)235, (C-II)203, (C-II)277, (C-II)338, (C-II)339, (C-II)340, (C-II)358
Trakya (C-I)24, (C-I)47, (C-I)48, (C-I)49, (C-I)53, (C-I)54, (C-I)88, (C-I)142, (C-I)166, (C-I)167, (C-I)220, (C-I)221, (C-I)257, (C-I)271, (C-II)63, (C-II)64, (C-II)69, (C-II)71, (C-II)73, (C-II)86, (C-II)90, (C-II)91, (C-II)94, (C-II)187, (C-II)211, (C-III)192, (C-III)251, (C-III)256
Tunceli (C-III)248, (C-III)268
Tuzla (C-I)161
Türbetepe (C-I)275
Tüzülsuyu (C-I)179

U

Ulukışla (C-I)114
Urfa (C-I)107, (C-I)179, (C-I)181, (C-II)39
Urla (C-II)87
Uşak (C-I)178, (C-I)210, (C-I)214, (C-I)272, (C-I)278, (C-II)66, (C-II)81, (C-II)83, (C-II)84, (C-II)85, (C-II)87, (C-II)299

Ü

Üsküdar (C-II)94

V

Van (C-I)30, (C-I)69, (C-II)324, (C-III)255, (C-III)272
Van Gölü (C-I)30, (C-III)255
Viyana (C-I)298, (C-II)12, (C-II)41, (C-II)45, (C-II)225

W

Washington (C-II)34, (C-III)186

Y

Yafa (C-II)9, (C-II)10
Yahşihan (C-II)203
Yalova (C-III)140, (C-III)177
Yamak (C-I)275
Yaparak (C-I)31, (C-I)111, (C-I)139, (C-II)64, (C-II)225, (C-III)254, (C-III)257
Yemen (C-II)106, (C-II)107, (C-II)226
Yenice (C-II)204
Yenihan (C-I)141
Yeni Dünya (C-III)177
Yenişehir (C-I)210, (C-I)214, (C-I)216, (C-I)217, (C-II)36, (C-II)299
Yıldızdağı (C-I)275
Yonyo (C-III)65
Yozgat (C-I)143, (C-I)248, (C-II)39, (C-II)149, (C-III)269

Z

Zengisar (C-I)160, (C-I)161
Zile (C-I)141, (C-I)248
Zonguldak (C-II)25, (C-II)203, (C-III)253

Son baskısı 1997 yılında yapılmış olan Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri'nin bu yeni baskısı, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı ve Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü tarafından yürütülen yoğun bir çalışma ile Cumhuriyet'in 100. Yılına armağan olarak hazırlanmıştır. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri'nin özünü koruyarak yeniden basımı için 2022 yılında çalışmalara başlanmıştır.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri'nin bu baskısında kronoloji esas alınmak üzere farklı bir bölümlendirme yapılmıştır. Eser 1906 yılına ait belge ile başlamış 1938 yılı ile bitirilmiştir. Buna göre; Birinci Cilt: 1906-1921, İkinci Cilt: 1922-1924, Üçüncü Cilt: 1925-1938 yılları arasını kapsayacak şekilde bir bölümlendirme tercih edilmiştir. Böylece Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, Cumhuriyet'in 100. yılının anlamına ve ruhuna uygun olarak başta bilim insanları olmak üzere, toplumun bütün kesimlerinin hizmetine sunulmuştur. Bu vesileyle başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ve gelişimine katkı sağlayan bütün kahramanlarımızı, şehitlerimizi ve gazilerimizi minnet ve saygıyla anıyoruz.

ISBN: 978-975-17-5783-8 (Tk)
ISBN: 978-975-17-5786-9 (3.c)
9 789751 757869

E-mağaza

www.atam.gov.tr